BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXX
G
65

73
~~A~~
~~60~~

Google

Digitized by Google

THOMÆ WOPKENS

LECTIONUM TULLIANARUM,

SIVE

IN OPERA QUÆDAM CICERONIS PHILOSOPHICA

ANIMADVERSIONUM

CRITICARUM

LIBRI TRES.

AMSTELODAMI,
APUD BALTHASARUM LAKEMAN,
MDCCXXX.

Digitized by Google

Digitized by Google

VIRIS ERUDITISSIMIS

PLURIMUMQUE VENERANDIS,

ADRIANO À CATTENBURG,

S. THEOLOGIÆ,

ET

JOANNI CLERICO,

PHILOSOPHIÆ HISTORIÆQUE SACRÆ,

INTER REMONSTRANTES

PROFESSORIBUS CLARISSIMIS,

S. D. P.

THOMAS WOPKENS.

Si par Vobis in audiendis laudibus, atque in promerendis voluptas eſſet, Viri Eximii, quàm longe lateque in illas exſpatiari oratio mea poſſet! quum mihi campum patentiſſimum aperiant inſignes, quibus Dei munere ornati eſtis ingenii animique facultates, ſempiternaque illa ſapientiæ, eruditionis, induſtriæ aſſiduitatisque veſtræ monumenta, quibus orbem literatum, arctiſſime vobis etiam atque etiam devinxiſtis. At non committam, ut harum rerum encomiis, quamvis meritiſſimis,

ſum-

ſummæ modeſtiæ illi, quam reverendæ gravitati veſtræ conjunctam habetis, moleſtus ſim; cum præſertim propria luce ſua ita ſatis abundeque exſplendeſcant, ut illas dum amplificare vellem, timendum ſit, ne etiam minuerem. Venio igitur ad id, quod huic libelli mei dedicationi prora ac puppis eſt; ut præter illam, quam hoc veluti τεκμηρίῳ cummaxime coram omnibus teſtificor, erga Vos reverentiam meam, gratias, quas ante hoc triennium Vobis privatas egi, nunc agam pu-

blicas, ac debiti mei partem, quamvis minimam, offerendo Vobis hoc, qualecunque illud eſt, munuſculo philologico, qua par eſt veſtri cum obſervantia perſolvam. Vos enim, Viri honoratiſſimi, annuente Deo O. M., fideliſſima veſtra, mihique ſaluberrima inſtitutione ad Theologiæ literarumque humaniorum ſacraria optimi mihi duces fuiſtis. Vos ad amicitiam veſtram, qua mihi nihil potuit eſſe nec fructuoſius nec honorificentius, nullo plane merito meo provocati, introitum benigniſſime

me mihi patefeciſtis. Vos mihi ſupellectilem veſtram librariam, omnis generis codicibus inſtructam, ſponte plane veſtra recluſiſtis, meamque tenuitatem, quotiescunque uſus foret, humaniſſime ſuſtentaſtis. Verbo dicam: Vos & eo tempore, cum in me docendo bonorum præceptorum vices perfecte obiretis, & poſtea etiam ad hunc usque diem, immeritam veſtram in me voluntatem ac benevolentiam tam re quam verbis ita declaraſtis, ut omnium forem duriſſimus, ſi tantis

veſtris beneficiis ornatus, hæc animo grato non agnoſcerem, & quavis uſus opportunitate, apud omnes non prædicarem. Date igitur veniam audaciæ meæ, ſingulari veſtra comitate innixæ, ut quanta poſſim cum verecundia veſtrique veneratione libellum hunc Lectionum Tullianarum Vobis dedicam & conſecrem, tamquam ſubmiſſæ in Vos obſervantiæ, gratæque perceptorum beneficiorum memoriæ meæ veriſſimum pignus ac monumentum. Vos illud ſereno vultu blandoque animo

mo, pro ſumma veſtra facilitate, accipite, quæſo; remque oblatam non ſuo pretio, ſed offerentis potiſſimum animo, quod facere ſoletis, æſtimate; ut habeam, quod mihi gratuler, ſi hanc dedicationem, mihi ſane perhonorificam, Vobis intelligam non fuiſſe ingratam. Equidem ferventiſſimis precibus à Deo contendam, ut Vos, Divinarum atque humanarum literarum ſtrenuos vindices, ad rem Chriſtianam ac literariam promovendam, diu conſervet ſuperſtites, ac tandem in ſe-

dem beatorum translatis ſupremam Vobis laborum laudatiſſimorum, eximiæque pietatis veſtræ mercedem gratuitam, filii ſui Jeſu Chriſti cauſa, impertiat.

Dabam Amſtelodami,
x. Kal. Decembres,
MDCCXXIX.

Lecto-

Lectori Salutem.

QUas tui nunc juris facio, Lector Benevole, Lectiones Tullianas, hæ partem longe maximam tunc temporis a me elucubratæ ſunt, quum ſtudiorum Academicorum ſpatium, quod ante hoc triennium emenſus ſum, decurrerem. Libentiſſime tum prudenti præceptorum inſignium, quos modo honoris cauſa compellavi, utebar conſilio, neque hoc tempore muto factum, ut operam meam quotidianam, quæ quidem in Theologia præcipue verſabatur, auctoris cujuspiam claſſici lectione interpungerem. Quos quum oculo fugiente nonnullos, alios paullo attentius pervolverem, duo maxime ſtili materiæque genere me delectarunt, animumque ita ceperunt meum, ut lectionem eorum, quoad ejus fieri per graviora ſtudia potuerit, aſſiduam mihi fecerim. Xenophontem dico & M. Tullium, quorum au-

cto-

ctorum laudibus, per ſe quippe fulgentiſſimis, nil attinet immorari. Quemadmodum autem de Xenophonteis me inprimis tenebant, quæ ille de Socrate *Memorabilia* conſcripſit; ita mihi potiſſimum iſta Tulliana placuerunt, quibus philoſophiam facit ſermone pereleganti argumenta talia perſequentem, quæ ad diſciplinarum noſtrarum rationem maxime videbantur accommodata.

Hæc autem Ciceronis monumenta inſignia longe, quàm qua unquam antea, majore cum voluptate lectitabam, poſtquam in editionem illorum comptiſſimam incideram, quam in Anglia accuravit vir eruditiſſimus ac celeberrimus *Jo. Daviſius*; qui libris hiſce eximia luce colluſtrandis, priſtinoque nitori feliciſſime reſtituendis, communi omnium opinioni, quam dudum compluribus aliis auctoribus laudatiſſimâ operà ſuâ demerendis ingentem de ſe concitaverat, ita abunde ſatisfecit, nihil ut iis, qui ſalvam velint rempub. literariam, magis in vobis ſit, quàm ut quo pede inſtituerit, eodem in aliis tam Tullii, quàm aliorum ſcriptis perpoliendis atque illuminandis, Θεῷ σὺν παλάμᾳ pergat. Hæ quidem me blandiſſime prolectabant deliciolæ, ut quantumcunque ſuppeteret horarum ſubſici-

va-

varum, illud (præfiſcine dixerim) indefeſſa cum induſtria atque aſſiduitate in Cicerone, veterioribusque illius & recentioribus interpretibus verſandis conſumerem. In quibus laboribus dum animo meo, à philologia jam diu haudquaquam alieno, indulgeo liberiùs, nata mihi ſunt, benevole Lector, commentariola hæc critica. Nam quum inſignibus literatorum curis non ſic nihil prorſus reliqui factum eſſe viderem, (quis enim tale quid, quod humanis facultatibus longe majus eſt, ab hominibus quamvis doctiſſimis ac ſagaciſſimis, attamen hominibus ullo jure exſpectet?) quin in uſum ſi non publicum, omniumque communem; privatum certe meum ſpicam aliquam poſt meſſem opiparam colligi poſſe conſiderem, ipſi mihi ſtimulus eram, ut ſi quid in Ciceronis verbis, doctorumque notis aurem vellicaret, hoc protinus domeſticis adverſariis conſignarem, meumque de his rebus judicium in dies majore argumentorum firmamento ſtabilirem.

Telâ hac inchoata, vix unquam fore ſperaveram, ut huc usque pertextam publici juris facerem; quippe cum gnarus ipſe meæ in his rebus mediocritatis, in tali campo mei poteſtatem facere, eruditorumque oculis acerrimis opellam hanc levidenſem ſubjice-

ce-

cere rem plane arduam exiſtimarem; maximeque etiam contremiſcerem, ne quam diræ meritiſſimas eruditorum laudes arrodendi pruriginem præ ſe latura eſſet hæc ratio noſtra, quam tamen praviſſimam indolem cane peius & angue animo meo condemno atque deteſtor. Non tamen exhortantibus (quid enim cauſam iſtam occultaverim?) amicis quibusdam doctiſſimis, quorum judicio fideique plurimum tribuere conſueveram, morem gerere nec volui nec potui, quòd me rem facturum arbitrabantur Muſarum cultoribus gratiſſimam, ſi quæ domi hactenus clauſa preſſeram, in dias luminis auras emitterem; nec poſſe inde quidquam detrimenti capere virorum honoratiſſimorum, quibuscum tam libere diſſenſi, exiſtimationem, quod ſit cum publico bono comparandum. Fidentiam quoque conſcientia dabat non tantum adhibitæ quàm diligentiſſime prudentiæ, ſed obſervatæ etiam in eximios hujus ſeculi Varrones, ſanctiſſimasque virorum illuſtriſſimorum manes æquitatis ſummæ atque reverentiæ; quippe quorum hallucinationes cum vel per ſe doctiſſimas eſſe & acutas, tum quoque difficillimorum nodorum expeditionibus feliciſſimis abunde compenſari, neminem fore putem qui inficias eat, modò inge-

ge-

genio poſſit moveri. Accedebat etiam, quod rem agi reputabam cum viris honeſtiſſimis, quorum eam confidere licebat eſſe humanitatem, ut quo jure legitimo ipſi eſſent uſi, illud aliis non denegarent; æquique omnino conſulerent, ſi veniam mihi ſumerem, quam damus petimusque viciſſim, ut errores ipſorum, ſalvis & inviolatis candoris modeſtiæque legibus, coarguerem.

His quidem rationibus permoveri me paſſus ſum, Lector Benevole, ut hunc obſervationum criticarum libellum de penu mea literaria expromerem; in quo jam porro paucis intellige, quid præſtiterim. Scripta Tullii, quæ his Lectionibus perluſtrantur, ſunt Academicæ ac Tuſculanæ diſputationes, librique de Natura Deorum, de Divinatione ac Fato: reliqua auctoris opera philoſophica, quæ de lima editoris laudati accuratiſſima prodierunt, animo æque intento pervolutare hactenus mihi per temporis anguſtias non fuit integrum. Jam vero in hanc rem curam præcipue converti meam, ut eorum locorum integritatem oſtenderem, quæ emendationibus ſuis necquicquam labefactare, ſuſpicionibusque parum juſtis vexare viderentur interpretes; quod aut mentem ſcriptoris

ris minus dextre adſequerentur, aut ad analogiam grammaticam, communioremve vocum aut formularum uſum ſuperſtitioſius adhæreſcentes, iſtiusmodi ἀκυρολογίας ac σολοικίας obelo confoderent, quibus ſi non prorſus ſimiles atque geminas, at non minus certe duras aut inſuetas modò ſilentio ſuo, modo etiam planiſſimis verbis alibi agnoverint eſſe tolerabiles. Magnæ omnino variantium codicum ad emendandam lectionem vulgatam eſt auctoritas: attamen quo poſſint plura exempla proferri, loco ſollicitato ad iſtam loquendi formulam, ob quam ſollicitetur, ſimilia; eo quoque proclivior eſt graviorque ſuſpicio, dicendi genus quamvis ſit minus commodum aut conſuetum, eſſe tamen auctori adſignandum, aut illo ſaltem non indignum. Neque enim grammaticorum ſcitis ita penitus addicti fuerunt veteres, ut nunquam ſe vel latum unguem inde transverſos abripi paterentur; neque elegantiſſimorum quiſpiam ſic ſemper cogitata ſua expreſſit, ut verbis aptioribus uti non potuiſſet, modo tam ad ſermonem ſuum, quàm ad rem animo obverſantem, attentus fuiſſet. Hoc ſane ſtatuiſſe videntur critici illi nobiliſſimi, quorum in Ciceronem adnotationes hîc examini meo ſubje-

ctæ

ctæ conſpiciuntur; qui locum unum haud rarenter, alterius ſuppetiis adhibitis, à mendæ ſuſpicione tuiti ſunt, eoque graviore pondere lancem ſuam deprimi judicarunt, quo pluries in analogiam grammaticam loquendique rationem conſuetam eodem plane modo committere Tullium animadverterent. Qua igitur ratione aliorum emendationes trutinarunt ac repulerunt ipſi illi viri, eadem quoque ſuas habent Lectionibus his Tullianis oppugnatas; in quibus, niſi me vehementer fallit animus, nulli uſpiam duritiei patrocinatus ſum tantæ, quantam non ab ipſis ſæpenumero adſcitam fuiſſe deprehendas. Quod autem in coacervandis exemplis, quibus cauſam meam probare conatus ſum, prolixior fui, hoc neminem puto ægre laturum, qui modo reputet flagitaſſe hoc ſæpiſſime phraſiologiam quamdam uſumve vocis notabiliorem, flagitaſſe etiam non tantum ſummorum virorum, ſed etiam conſpirantium aliquando complurium κόμματος ἐ πονηροῦ apographorum auctoritatem.

Jam porro ad vindicias haſce meas, quæ quidem utramque fere paginam faciunt, accedunt etiam nonnullæ emendationes, quas vel proprio Marte, vel ſuccenturiantibus libris, in iſtiusmodi locis inſti-

tui, quorum vitium aut ſicco pede præteriiſſent interpretes, aut medela parum idonea tollere tentaſſent. Potuiſſem longe plures conjecturas proferre, niſi infauſtiſſima exempla virorum, me quidem immenſis paraſangis & acumine & eruditione ſuperiorum, hariolandi libidinem temperaviſſent, ut ſupprimenda ſtatuerem, quæ fundamento debiliori innite- rentur, aut immaturiora adhuc aliquid à tempore cocturæ poſtularent. Tenebricoſa ſane atque offendiculis obſita via eſt ineunda, ſi quis veterum monumenta emaculare aggrediatur, præſertim ubi non præſto ſint libri, qui facem præferant; quam ob cauſam viam ſecutus ſum longe faciliorem, quæ mihi parata erat ad diluendas virorum optimorum emendationes minus neceſſarias. Porro etiam dicam, me nonnunquam iſtiusmodi loca quædam, in quibus nondum quidquam tentatum fuerat, aliquo locorum parallelorum præſidio muniiſſe, ne forte poſthac retinerent moroſiorem, novandique cacoëthes alicui commoverent.

Dum ſic in libros Tullii memoratos commentarer, viſum eſt quoque faciendum, ut cum hujuſce ſcriptoris, tum aliorum etiam tam Latinorum quàm Græcorum loca

loca quædam obiter illuſtrarem, defenderem aut emendarem; idque non tantum cum res, quæ tractaretur, talem aliquam digrediendi copiam mihi faceret, ac veluti manu eo deduceret, ſed interdum etiam quæſita per viam quandam obliquiorem opportunitate, qua talia aut levi tantum brachio attingerem, aut ſic diffuſe excuterem, ut ex uno diverticulo in alterum inciderem. Cum enim mihi perſuadeo, non ingratam lectoribus meis fore iſtam varietatem; tum quoque hanc extra limites exſpatiandi libertatem mihi ſumere non dubitavi, quod me in hiſce animadverſionibus, quas ſeorſim ab auctore ederem, non tam anguſtis terminis conſtrictum arbitrabar, quàm ſi illas Ciceronis diſputationibus ſubjunctas darem, aut totidem verbis aliquando ſubjungendas.

De reliquo, quum homo ſim, nihilque humani à me alienum putem, non facile equidem mihi imperaverim ut credam, in his curis philologicis nusquam me fuiſſe lapſum; proptereaque ſic præfationem meam abſolvam, ut errorum veniam abs te, candide Lector, ingenue expetam, meque æquitati tuæ commendem atque committam, non minori, uti confido, quàm

qua in aliorum hallucinationes ipſemet uſus fuerim. Vale, Lector Benevole, hisque meis primitiis literariis utere ac fave.

THO-

Digitized by Google

THOMÆ WOPKENS
LECTIONUM TULLIANARUM
LIBER PRIMUS,

Complectens animadverſiones in Ciceronis Academica, & Diſputationes Tuſculanas.

CAPUT I.

Vulgata lectio Ciceronis in Acad. I. quinquies aut ſexies à maculæ ſuſpicione liberatur. Ellipſis pron. id *adſtruitur. Tertiæ perſonæ uſus ſingularis obſervatur. Cicero obiter juxta cum Arriano vindicatur. Pronomen* is *demonſtrativum. Ellipſis præp.* ἀπὸ κοινοῦ *repetendæ. Cicero bis terve vindicatur.*

CIcero Epiſt. ad Varr. Acad. præfixa: *meque ſuſtinebam, ne ad te prius ipſe quid ſcriberem, quàm aliquid accepiſſem, ut poſſem te remunerari quàm ſimillimo munere. Sed cum tu tardius faceres*, &c. Quod vir eruditiſſimus Jo. Daviſius legendum conjicit *Quod cum tu tardius faceres*, ne indigne ferat, ſi cum ſæpius alibi, tum heic etiam in diverſam ab illo ſententiam abiero. Eſt enim hîc ellipſis pronominis demonſtrativi pervulgaris. Sic Plaut. Aſin. III. ſc. III, 88. *Furcifer, etiam me deluſiſti?* LE. *Nun-*

quam hercle facerem, &c. Noſter adFam. lib. III. 7. *querebare quod eos tributa exigere vetarem*, &c. *quid habuit iniquitatis, me ſcribere ne facerent antequam* &c? Tuſc. V. c. 32. *An Scythes Anacharſis potuit pro nihilo pecuniam ducere? noſtrates philoſophi facere non potuerunt?* ubi, ut hoc obiter, τὸ *facere* vix ego cum viris doct. pro gloſſa habuerim, quòd reclamare videntur talia loca: de Divin. I. c. 39... *cur Caſſandra furens futura proſpiciat, Priamus ſapiens hoc idem facere nequeat?* Acad. II. 33. *Quod ſi is facere poteſt de his rebus, cur id ſapiens de reliquis rebus facere non poſſit?*

Academ. Lib. I. cap. I. *Intemperantis enim eſſe arbitror ſcribere quod occultari velit.* Non videtur *velit* Hieronymi auctoritate in *velis* convertendum, quamvis perſona tertia nomen non habeat unde pendeat. Similis plane ratio eſt τȣ̃ *neſciat*, infra c. 4. *quod hæc eſſet una omnis ſapientia, non arbitrari ſe ſcire quod neſciat.* ubi neceſſe non arbitror, pro *omnis* reſcribi *hominis*, quod volebant viri eximii. ita enim porro Tuſc. IV. cap. 20. *ipſum illud æmulari, obtrectare non eſſe inutile, cum aut ſe non idem videat conſecutum* &c. cap. 26. *cum ſit æmulantis angi alieno bono, quod ipſe non habeat.* cap. XI. *Hæc autem opinatio eſt, judicare ſe ſcire quod neſciat.* de Fin. l. IV. c. 23. *Nihil igitur adjuvat procedere & progredi in virtute, quò minus miſerrimus ſit, antequam ad eam pervenerit.* lib. V. c. 9. *Ita finis bonorum exiſtit, ſecundum naturam vivere ſic affectum ut optime adfici poſſit.* de Leg. I. c. 21... *naturam ſequi, id eſt, nihil quantum in ipſo ſit, prætermittere quo minus ea quæ natura poſtulet, conſequatur, quòd inter hæc velit virtute tamquam lege vivere.* Seneca epiſt. LXXXIII. *Dic quàm turpe ſit, plus ſibi ingerere*

quàm

quàm capiat. de Clem. II. c. 5. *Miſericordia eſt triſtitia ex alienis malis contracta, quæ accidere immerentibus credit.* de Benef. I. c. 2. *Beneficiorum ſimplex ratio eſt; tantum erogatur. ſi reddet aliquid, lucrum eſt; ſi non reddet, damnum non eſt.* ubi vide Gronovium τὸν πάνυ. Antea vero quàm de tabula manum, idem mihi videri dicam exiſtimandum de verbo ἐστὶν, apud Arrian. Diſſ. Epict. lib. I. cap. 9. Τί ἄλλο ἀπολείπεται τοῖς ἀνθρώποις, ἢ τὸ τοῦ Σωκράτους; μηδέποτε πρὸς τὸν πυθόμενον ποδαπὸς ἘΣΤΙΝ, εἰπεῖν ὅτι Ἀθηναῖος ἢ Κορίνθιος, ἀλλ' ὅτι κόσμιος. *quid ſupereſt aliud hominibus præter illud Socratis? numquam percontanti cujas ſit*, i. e. cujas ſis, *dicere Athenienſem eſſe aut Corinthium, ſed mundanum.* Cl. Meibomius tentabat, εἰπόντος ὅτι Ἀθηναῖος, ut ita hæc conſtrueret cum antecedd. τοῦ Σωκράτους, &c.

Eodem cap. *quòd jam pridem ad hunc eum ipſum (me autem dicebat) quædam inſtitui* &c. An vocula *eum* delenda ſit, quod voluerunt viri inſignes, ego quidem vehementer dubito; quoniam demonſtrationis ἐπισημασία validior cùm huic loco ſatis quadrat, tum ſæpius quoque hoc modo accumulandis pronominibus exprimitur; ut docuit Auſ. Popma, lib. II. de Uſu Ant. Locut. cap. 10. ubi hunc quoque locum Tullii allegat, ut ſibi ſatis ſuperque probatum. Addamus iſta ex Orat. poſt red. in ſen. cap. penult. *nec mihi ille ipſe animus idem meus, vobis non incognitus, defuit.* ad Att. II. ep. 1. extr. *me illum ipſum vindicem æris alieni.* de Fin. V. c. 8. *iſta animi tranquillitas ea ipſa eſt beata vita:* ubi vix auſim cum editore cl. pro *ea ipſa* reponere *re ipſa.* vide enim, ſis, harum literarum virum ſcientiſſimum G. Cortium ad Saluſt. Cat. cap. LVII. 1.

Cap. II. *Totum igitur illud philoſophiæ ſtudium mihi*

bi quidem ipſe ſumo & ad vitæ conſtantiam quantam poſſum, & ad delectationem animi. Non video cur illud *quantam* ſic diſplicuerit doctiſſimis literatoribus, ut mallent *quantum*: idem eſt enim, ac ſi dixiſſet Cicero, .. *ad vitæ conſtantiam, ad quantam poſſum*, &c. Fit autem ſæpius, ut ſic membro poſteriore omittatur præpoſitio, quæ in antecedente fuerat expreſſa. ad Att. VIII. ep. XI. p. 793. *in eadem opinione fui, qua reliqui omnes*: i. e. in qua. Tuſc. I. 46. *eſſe cum aliquo ſenſu in his malis, quibus vulgo opinantur.* & cap. 39. *in eadem propemodum brevitate, qua illæ beſtiolæ reperiemur.* de Fin. I. c. 15. *in eadem cauſa ſunt, qua antequam nati.* Minucius Felix Oct. cap. XXXIV. *ſi iſta moles ab eo, quo exſtructa eſt, deſtruatur.* Quintil. apud Lactant. Inſtit. l. V. c. 7. *ut odium, cupiditas, ira in id, quod incubuerint, agant cæcos.* Vellejus Pat. lib. I. c. 7. *ne in id, quod Homerus, incideret:* ubi conſule celeb. Burmannum. Hinc quoque ſtabiliri lectio iſta poteſt, de Leg. lib. III. c. 15. *nam ego in iſta ſum ſententia, qua te fuiſſe ſemper ſcio.* ubi conjicit V. Cl. *in qua te* &c. de Fin. I. c. 10. *qui in ea voluptate velit eſſe, qua nihil moleſtiæ conſequatur:* ubi non audiendus erat Lambinus, qui reſcripſit *quam nihil* &c. nam verbum *conſequi* paſſim ſic venit ſine accuſativo.

Cap. ſeq. *Cauſam autem probalem tu quidem adfers... ſed da mihi nunc, ſatiſne probas?* Ut ultima vox ad *cauſam* referretur, legere malebat Cl. Daviſius *ſatiſne probam?* At citra iſtiuſmodi emendationem, apta plane eſt ultimæ voci cum illa antecedente neceſſitudo, quando quidem *cauſam probare* phraſis eſt Latiniſſima. vide ad Att. I. ep. 1. extr. ad Fam. XIII. ep. 7. & alibi. Eodem cap. *ſic philoſophiam Latinis literis perſequitur, nihil ut*

iisdem de rebus Græcia deſideret. Hæc, quamvis ingenia interpretum in omnes formas verterint, ſenſum tamen tolerabilem haud ægre fundere videntur, modo intelligatur auctor dixiſſe, Bruti ſcripta tam exacta atque perfecta eſſe, nihil ut in his vel Græci requirant, quod non ſatis elaboratum ſit.

CAPUT II.

Cicero in Acad. I. aliquoties defenditur: ſemel emendatur. Genitivi uſus notabilis illuſtratur. Servius refellitur. Omnium ſapientiſſimus. *Duo Ciceronis loca* ὡς ἐν παρόδῳ *vindicantur.* Autem *pro item, inſuper. Aliqua Ciceronis loca ſtabiliuntur, juxta cum Hirtio & Novatiano.* Multa vitæ commoda, *pro omnibus v. c. Cicero & Min. Felix vindicantur.*

EOdem Acad. lib. I. cap. IV. *Sed ignorare te non arbitror, quæ contrà Philonis Antiochus ſcripſerit.* Elegantiam habet genitivus ille *Philonis*, quæ quidem latuit illis, qui edere maluerunt *quæ contra Philonem A. ſ.* Dicitur *Philonis* Antiochus, quod illius fuit diſcipulus, vel quod illius dogmata amplexus fuit. Sic de Fin. V. c. 31. *Et quidem Arceſilas tuus .. noſter fuit: erat enim Polemonis.* & cap. 5. *Primum Theophraſti Strato Phyſicum ſe voluit .. Hujus Lyco eſt oratione locuples .. Concinnus .. hujus Ariſto.* lib. IV. 22. *Quid ſi reviviſcant Platonis illi, & deinceps qui eorum auditores fuerunt:* ſic enim ego juxta mſ. J. F. Gronovii lego, non *Platonici illi*, aut quod voluit vir cl. *Platonis alumni.* Eodem autem modo *alienum* cum dicunt Latini, qui alterius decretis ſe totum addixit; contráque *ſuum*, qui ſuo in rebus judicio u-

titur. Iidem libri de Finibus ſedes mihi argumentorum ſunto. lib. I. c. 6. *Principio, inquam, in phyſicis, quibus maxime gloriatur, primum totus eſt alienus.* lib. IV. c. 4. *Nam qui ſciet* &c. *poterit eruere, ſemperque eſſe in diſputando ſuus.* lib. V. 5. *Hic quoque ſuus eſt, de ſummoque bono diſſentiens, dici vere Peripateticus non poteſt.* Nimium igitur, quod etiam obſervat cl. Daviſius, genitivi iſtiusmodi uſum coarctat Servius ad Æn. I. 45. cum hanc figuram circa patres tantum & maritos uſitatam eſſe docet.

Ibidem: *Hic* (Socrates).. *ita diſputat, ut..nihil ſe ſcire dicat, niſi id ipſum... ob eamque rem ſe arbitrari ab Apolline omnium ſapientiſſimum eſſe dictum, quod* &c. Feſtinabat vir vere doctus, cum *hominum ſapientiſſimum*, pro *omnium ſapientiſſimum*, legendum conjiceret; neque enim oraculum, unde ille argumentari videtur, ſonabat ἀνδρῶν σοφώτατον, ut allegat, ſed ἀνδρῶν ἁπάντων σοφώτατον. Et ſic præterea Min. Felix Oct. cap. XIII. de Socrate, *idcirco univerſis eſſe præpoſitum, non quod omnia comperiſſet, ſed* &c. Salvianus Gub. l. VII. pag. 159. *numquid non ſapientiſſimus omnium Socrates ſemper exiſtimatus eſt?* Tertull. Apol. cap. XLVI. *quia Socratem Apollo ſapientiſſimum omnium cecinit.* Parilis uſus vocis *omnium* eſt de N. Deor. lib. III. 32. *Cur omnium perfidioſiſſimus C. Marius* &c. ubi cave, cum ampl. Boherio faxis, *cur hominum perfidioſiſſimus*, æque enim late τῦ *omnium* ſignificatio patet. Ita & pro Marc. cap. 7. *nam quis eſt omnium, tam ignarus rerum* &c.? ubi Patricius tentabat, *nam quis eſt omnino tam i. r.?* Sed tu vide cl. Daviſ. ad hæc N. Deor. I. c. 27. *Omnium quis tam cæcus* &c.? & doct. Waſſeum & Cortium ad hæc Saluſt. Catil. cap. LI. 1. *neque quisquam om-*

omnium libidini ſimul & uſui paruit. Adde, ſi placet, de Fin. Lib. II. 18. *omnium vir optimus & juſtiſſimus*. de Nat. Deor. II. 4. *Vir ſapientiſſimus, atque haud ſcio an omnium præſtantiſſimus*. & plura talia.

Paucis interjectis, ſic pergit Cicero: *Nam cum Speuſippum ſororis filium Plato Philoſophiæ quaſi heredem reliquiſſet; duos autem præſtantiſſimos ſtudio atque doctrina,, Xenocratem Chalcedonium & Ariſtotelem Stagiritem*, &c. Hic locus criticam quoque manum hominum doctorum expertus eſt; ſed quantamcunque depravationis ſpeciem præ ſe ferat, mihi tamen omni ex parte ſincerus videtur. Vult enim Cicero, præter Speuſippum fuiſſe quoque Xenocratem & Ariſtotelem Philoſophiæ quaſi heredes à Platone relictos. Hoc dum dicit, primo attende elegantem vocis *duo* cum adjectivo ſyntaxin, quæ nihil differt ab iſta lib. III. Fam. ep. 4. *duos enim duarum ætatum plurimi facio Cn. Pompeium.. & M. Brutum.* vide quoque Sen. Nat. Quæſt. VII. c. 3. Min. Fel. Oct. cap. XVIII. Tacit. H. l. I. c. 50. & alibi. Sed ratio conjecturarum unica, ſi quid ego video, iſta fuit, quòd conjunctionem *autem* hîc, ut ſæpius alibi, denotare *item*, *etiam*, *præterea* non reputabant Critici nobiliſſimi. Quem quidem ad lapidem ſæpius lapſi videntur homines, cetera & cati & eruditi. Sic Tuſc. I. c. 33. *Jam ſimilitudo magis apparet in beſtiis, quarum animi ſunt rationis expertes. Hominum autem ſimilitudo in corporum figura magis exſtat*. Lambin. vult *item* legi pro *autem*. & Lib. IV. 29. *Eſt autem utilis ad perſuadendum, ea* &c. ὁ πάνυ Bentl. *Eſt autem utilis* &c. de N. Deor. II. 23. *Itaque tum illud quod erat à deo natum, nomine ipſius dei nuncupabant.. Tum autem res ipſa, in qua vis ineſt major aliqua, ſic*

ſic appellatur, ut ea ipſa res nominetur deus. cl. Walker, *Tum etiam res ipſa* &c. & lib. III. c. 30. *Iidem autem Dii fraudem dederunt* &c. cl. Daviſ. ex duobus editis, totidemque ſcriptis, *Iidem etiam Dii* &c. Offic. I. c. 4. *Principio* &c. *Commune autem animantium omnium eſt conjunctionis appetitus.* idem V. D. ad Divin. l. II. c. 1. *Commune item animantium* &c. Hirtius de B. Afr. cap. LXXII. *Sollicitabatur autem his rebus.* ille rurſum, in curis ſecundis, *item* pro *autem* ſubſtituit. Novatian. de Reg. Fidei cap. XVIII. *quippe cum magni conſilii Angelus factus ſit*; *Angelus autem ſit, dum exponit* &c. & cap. XX... *Quæ autem, malum, ratio eſt ut* &c. utrobique pro *autem* doct. Jackſon vult *item*, ut jam non dicam in priore immerito pro *quippe cum*, tentare eundem V. Cl. *quippe qui.* Nobis vero per tot viros eximios, quorum judicio plurimum libentiſſime tribuimus, diſſentire liceat; non tantum quia loca hæc, tam multa, mutuo ſibi invicem firmamento eſſe videntur, ſed quia mihi præter iſta, etiam innumerabilia pœne alia obſervata ſunt; quorum proinde copia immenſa nos de uſu iſto conjunctionis, quem modo dixi, plane certos eſſe cogit. Omnia ne proferam, ecce pauca. de N. Deor. I. c. 8. *quæ machina? qui miniſtri tanti muneris fuerunt? quemadmodum autem obedire & parere voluntati architecti.. potuerunt?* lib. II. 57. *quas* (oculorum membranas) *primum perlucidas fecit, ut per eas cerni poſſet; firmas autem, ut continerentur.* utrobique conticent intt. lib. XII. Fam. ep. 27. *Sex. Aufidius & obſervantia.. accedit ad proximos, & ſplendore equiti Romano nemini cedit. Eſt autem ita temperatis moribus* &c. vide quoque lib. XIII. ep. 13. & Fabri Theſaurum.

Cap.

Cap. V. *Quid me, inquam, putas, qui Philoſophiam jam profeſſus ſim populo noſtro exhibiturum.* Fruſtra plane eſt Lambinus, qui *me* ante vocem *populo* excidiſſe ſuſpicatur: quemadmodum etiam *ſe* injicit in his ſupra c. 2. *Q. h. q. ſ. negat omnino Epicurus ſine voluptatibus ſenſum moventibus nec ſuſpicari.* Tu noli contemnere quæ ad locum, quem jam præ manibus habemus, adnotavit P. Faber, quæque Cl. Daviſius ad Lib. II. c. 15. & Cortius ad Saluſt. Cat. XXXI. 7. adde Tuſc. II. 16. *ferre non poſſe clamabit.* Divin. I. 24 *dixit.. ſibi in ſomnis viſum eſſe.. occidere cum magna gloria.* vide lib. II. 40. de Fin. V. 11. de N. D. I. 39. Senecam de Clem. I. c. 1. Min. Felic. cap. IV. Virgil. Georg. II. 243. Horat. I. epiſt. 2, 10. Sequitur autem eodem cap. *Animi autem (*bona ponebant*) quæ eſſent ad comprehendendam ingeniis virtutem idonea.* Vocem *ingeniis*, tamquam ſpuriam & adulterinam, furcillis ejiciunt viri doctiſſimi. At ſalvo quidem eorum judicio, ego potius, mutatione quippe leviore, reſcripſerim.. *ad comprehendendam INGENVITATEM idonea. Ingenuitas* aliquando idem Ciceroni eſt, quod *virtus, probitas, boneſtas:* ut infrà c. 10. *Theophraſtus.. ita moratus, ut præ ſe probitatem quandam & ingenuitatem ferat,.. ſpoliavit virtutem ſuo decore* &c. ἐπέχω tamen.

Cap. VI. *Unde & amicitia exiſtebat, & juſtitia atque æquitas: hæque & voluptatibus, & multis vitæ commodis anteponebantur.* Quid ergo? an tam abjecte de virtutibus ſentiebant Platonis & Ariſtotelis diſcipuli, ut eas multis tantum vitæ commodis, ſive magnæ illorum commodorum parti, & non plane omnibus & univerſis anteponerent? Si quidem non aliter enarrari hæc verba poſſent, omnino accederem ego Viro Cl. qui legebat *&*

cunctis vitæ commodis &c. Sed intelliguntur heic omnia vitæ commoda, eaque omnia ideo dicuntur *multa*, quod ingentem multitudinem conſtituunt. Nos, omnem ambiguitatem tollentes, dicimus *de menigvuldige gerieffelykheden van dit leven.* Hanc formam egregie dilucidavit præceptor meus ſapientiſſimus, mihique in æternum colendus J. Clericus A. Crit. P. II. S. 2. cap. VI. §. 7. 8. 9. adi quoque D. Glaſſ. Rhet. Sac. Tract. I. c. XV. init. Itaque nec lis movenda fuit de his N. Deor. II. c. 58. *Omniſque ſenſus hominum multo antecellit ſenſibus beſtiarum. Primum enim oculi in his artibus, quarum judicium eſt oculorum, .. multa cernunt ſubtilius.* ubi homines docti *multo*, vel *cuncta* ſubſtituunt. Et apprime bene M. Felix Oct. cap. XIII. dixit, *Academicorum plurimorum in ſummis quæſtionibus tuta dubitatio* : quamvis conjiceret cl. Daviſius, *Academicorum, Pyrrhoniorum in ſummis q. t. d.* quod non plurimi de Academicis, ſed plane omnes ſic dubitarent. At vero omnem Academicorum nationem intelligit auctor; quæ cum valde numeroſa eſſet, ideo Academicos *plurimos* dixit Minucius.

CAPUT III.

Cicero Acad. I. ſexies juxta capitum ſeriem vindicatur. Phraſis bene facis, *& uſus verbi* facere *notabilis illuſtratur. Xenoph. defenditur.* Rejicere *i. e. minoris facere. Enallage numeri comprobatur, terque vulgata Ciceronis ſcriptio in tranſitu adſeritur.*

PErgimus in eodem lib. I. Acad. ubi cap. VII. *Dabitis enim profecto*, ait Varro, *ut.. utamur ver-*

verbis interdum inauditis. Nos vero, inquit Atticus; quin etiam Græcis licebit utare, cum voles, ſi te Latina forte deficient. Bene ſane facis; ſed enitar, &c. *Bene facis* eſt formula approbandi & laudandi, de qua vide ill. Grotium & Pricæum ad Luc. Act. Apoſt. X. 33. nec non quæ ex Xenoph. & Terentio contulit cl. Raphelius: unde etiam facile liquebit non Græcis tantum, verum etiam Latinis uſitatam fuiſſe; ut memoria omnio fefellerit magnum Caſaubonum, qui in notis ad lib. I. ad Att. ep. 1. extr. „ Apud Laert. in epiſt., inquit, „ καλῶς ποιεῖς verti debet *Bene eſt*, uſu linguæ „ Latinæ.. nam vulgo ineptiſſime vertitur *recte* „ *facis*. „ Duriuſculum autem hoc loco noſtro Ciceronis videtur eſſe verbum *facis*, ſi in præcedentibus quæramus, quo illud ſuppleri ἀπὸ κοινοῦ & explicari poſſit; eamque etiam rationem eſſe arbitor, cur Lambinus legerit *Bene ſane mecum agis*. Omnis abeſſet difficultas, ſi ita ſcriptum legeremus, *quin etiam cum voles, ſi te Latina deficient, Græcis ut utare, meo tibi & Ciceronis nomine concedo. Bene ſane facis*, ſcil. qui hoc ita concedas &c. Sed in iſta hujus verbi duritie, quamvis palato noſtro parum grata, neſcio tamen quomodo ſibi indulſerunt veteres. Supra epiſt. ad Varr. *Exſpectabam omnino jam diu, meque ſuſtinebam ne ad te prius ipſe quid ſcriberem, quàm aliquid accepiſſem, ut poſſem te remunerari quàm ſimillimo munere. Sed cum tu tardius faceres, id eſt, ut ego interpretor, diligentius, teneri non potui* &c. ubi loquitur Cicero, ut ſi in antecedentibus dixiſſet, ... *ſcriberem, quàm tu ad me aliquid dediſſes, ut poſſem te r. q. ſ. m.* de Divin. I. c. 24. *Tum ei ducem illum præcepiſſe ne reſpiceret: illum autem id diutius facere non potuiſſe, elatumque cupiditate reſpexiſſe. facere*, i.e. non reſpicere,

cere. Corn. Nepos Epam. c. iv. *Hunc Diomedon cum rogaret ut tuto exiret, ſuaque quæ attuliſſet liceret efferre; iſtud, inquit, faciam* &c. h. e. tibi concedam. Seneca epiſt. xciv. *ſcis ut illi nil cum adultero, ſic nihil tibi eſſe debere cum pellice; & non facis.* i.e. & eſt tibi cum pellice res. Lactant. Inſtit. VI. c. v. 13. *Utrumque indiget definitione, quia* &c. *Verùm nos faciamus quod ille debuit. Virtus eſt* &c. i. e. utamur definitione, ut ille debuit &c. Similiter quoque Græci loquuntur. Xenoph. Κυρȣπ. I. p. 9. E. *Ibi Cyrum tradunt inter avi miniſtros acceptas carnes diſtribuiſſe, cum hunc ſimul in modum quemque alloqueretur: hoc quidem tibi do, quia me acriter equitare docuiſti; tibi vero, quod mihi peltum dediſti* &c. *Hæc eum feciſſe, donec omnes, quas accepiſſet carnes, diſtribuiſſet:* Τοιαῦτα ΠΟΙΕΙ͂Ν, ἕως διεδίδȣ πάντα ἃ ἔλαβε κρέα. h. e. ſic ſingulis aliquid cum tali alloquio dediſſe. Conjicit Muretus, τοιαῦτα ἐπειπεῖν ἕως &c. ingenioſe magis, opinor, quam ſolide ac vere. Et cur ſilebat ille V. D. ad iſta lib. III. p. 76. D. *Armenius autem Cyrum proſequebatur, & reliqui homines univerſi, clamantes & appellantes benefactorem ſuum virum optimum.* Καὶ ταῦτα ἘΠΟΙ͂ΟΥΝ, ἕως ἐκ τῆς χώρας ἐξέπεμψαν. i e. *Et ſic clamando proſequebantur, usque dum ipſum extra regionem deduxiſſent.*

Cap. nono: *Poſt argumentis, & quaſi rerum notis ducibus, utebantur.* Conſtructio hæc ita concipiatur, *Poſt ducibus utebantur argumentis, & quaſi rerum notis.* Quamobrem ſic interpungendum eſt, *Poſt argumentis, & quaſi rerum notis, ducibus utebantur.* Non autem intelligo cur viri docti legi maluerint, *Poſt argumentis & rerum notis, quaſi ducibus utebantur:* aut hoc modo, *Poſt argumentis quaſi rerum notis utebantur:* vel etiam, *Poſt argu-*

men

mentis & quaſi rerum nodis ducibus utebantur. Primò enim Latiniſſime dicitur *uti aliqua re duce*, pro quaſi duce; quod exemplis, quæ mihi in promtu ſunt, luculente oſtenderem, ſiquis rem proletariam præfracte negaret. Deinde *quaſi* ſæpe cum uno nomine ſubſequente, nullo antecedente, conſtruitur. Sic Div. I. 30. *tamquam inſignitæ notæ veritates,* & c. 53. *extrema montis quaſi puppis.* Tuſc. IV. 29. *recentes quaſi tumores animi.* Fam. l. III. ep. XI, 10. *Quod ad me quaſi formam .. reip. miſiſti, .. valde eſt mihi grata.* Poſtremò *notæ rerum* hîc recte dicuntur indicia quædam vel lumina, quibus res probantur aut illuſtrantur; ut docuit erud. P. Faber. ad h. l. Ibidem: *in qua tradebatur omnis diſciplina dialecticæ.* Pronomen *qua* vocem non habet in antecedentibus, ad quam referatur. Quid ergo? An pro *in qua*, cum viro cl. reſcribendum *ibique*, aut quod mihi in mentem inciderat, *in qua arte*? An verò illud *in qua*, ex verbis vicinis *probare* & *concludere*, ſupplendum nominibus *probatione & concluſione*? quam rationem illuſtrant Cl. Jenſius Lect. Lucian. I. c. 8. & Cortius ad Saluſt. Cat. c. XVIII. 1. An denique *ἀπὸ κοινοῦ* e ſeqq ſubaudienda vox *diſciplina*? Tu, lector, elige; mihi, quidem, ſi detur optio, poſtrema ratio præ ceteris adridet.

Cap. XI. *Sed quæ eſſent ſumenda, ex iis alia pluris æſtimanda, alia minoris: quæ pluris, ea præpoſita appellabat, rejecta autem quæ minoris.* Quando hic *ſumendorum* alia, quæ pluris æſtimanda ſint, dicuntur *præpoſita*, alia quæ minoris, *rejecta*; vocis *rejecta* vim ne ita rigide hîc urgeas, quaſi diceret id quod voci *ſumenda* e diametro eſſet contrarium; ſed ita interpreteris, ut idem ſolum modo quod *poſtpoſita* ſignificet. Non enim ſumenda iſta, quæ eſſent minoris momenti, ideo *rejecta* appellabat

Zeno,

Zeno, quòd nulla plane æſtimatione eſſent digna; ſed quia, ſi modo alterutram ex duabus iſtis ſumendorum ſpeciebus eligere integrum eſſet, tum illam quæ minoris eſſet momenti, præ potiore relinqui oporteret. Vix dubium, quin iſta notio relativa verbi *rejicere*, *contemnere* ſimiliumque ſatis uſitata bonis ſit auctoribus. vide, quæſo, Cel. Grævium ad Off. I. 1. adde de Fin. IV. 25. *alia eligenda ſunt, alia rejicienda, alia omnino negligenda.* ubi *rejicere* minus quid exprimit, quàm *omnino negligere.* Quin quoad dictionis duritiem, geminus huic germanusque locus exſtat Fin. III. 17. ubi in *præpoſitis*, ſi omnem nexum inſpicias, ſtatui videbis *præponenda quædam & rejicienda*, i. e. præ alteris omittenda Non erat proinde, cur locum hunc tantopere fatigarent viri præſtantiſſimi.

Sequitur ibid. *Cumque perturbationem animi illi ex homine non tollerent, naturaque & condoleſcere, & concupiſcere, & extimeſcere, & efferri lætitia dicerent, ſed ea contraherent, in anguſtumque deducerent; hic omnibus his quaſi morbis voluit carere ſapientem. Cumque eas perturbationes antiqui naturales eſſe dicerent* &c. Non poſſum adduci ut Cl. Walkero adſentiar, qui ſcribendum judicabat, *Cumque perturbationes animi illi ex homine non tollerent,.. ſed eas contraherent* &c. Nam primo pronomen *ea* bene comprehendit infinitivos antecedentes: deinde, quod rei caput eſt, neminem hoc moleſte habeat oportet, quod numerum ſingularem *perturbationem* mox pluralis ſequitur *perturbationes*: omnium enim vel terſiſſimorum auctorum nullus eſt, qui in talem numeri Enallagen non ſæpius incidat. Solam Tullii auctoritatem adhibeamus, qui ſic Tuſc. V. c. 15. *Atque cum perturbationes animi miſeriam, ſedationes autem vitam efficiant beatam; duplex ratio*

per-

perturbationis ſit. lib. IV. c. 6. *quidam brevius, perturbationem eſſe appetitum vehementiorem.. Partes autem perturbationum volunt* &c. cap. 28. *Sed omnis ejusmodi perturbatio animi placatione abluatur illa quidem... Verum tamen hæc eſt certa & propria ſanatio, ſi doceas, ipſas perturbationes per ſe eſſe vitioſas,* &c. Pari modo permutantur *animus* & *animi*, ibid. c. 38. Divin. II. c. 67. Leg. II. c. 10. *ſenſus* & *ſenſûs*, N. Deor. II. c. 58. *Dei* & *Deus*, ibid. III. c. 38. *voluptas* & *voluptates*, apud Lactant. Epit. c. XXXIII. uti & *bonum* & *bona*, Inſtit. III. c. VIII, 16. Omnino igitur & in hac ſcriptura acquieſco, & in iſta locorum ſequentium: de Fin. III. c. 10. *hoc quarto, quod extremum poſui, bonorum notitia facta eſt: cum enim* &c. *tum ad notionem boni pervenit.* Tuſc. IV. c. 36.

Major mihi moles, majus miſcendum malum,

&c. *Quæ igitur hæ erunt moles?* lib. V. c. 17. *qui cum in alteram lancem animi bona imponat, in alteram corporis & externa; tantum propendere illam boni lancem putet.* & cap. 18... *in virtute non beatam modo vitam, ſed etiam beatiſſimam ponere? quod niſi ſit, virtutum interitus conſequetur.* in quibus locis numeri variatio ab aliis aliter eſt ſollicitata. In ſeqq. his: *aliaque in parte animi cupiditatem, alia rationem collocarent:* equidem præpoſitionem *in*, quam e membro poſteriore excidiſſe putabant viri cll., facile ἀπὸ κοινοῦ ſubaudio; idque per ellipſin ſimilem, quam cernere licet Off. I. c. 31. *num alia in cauſa M. Cato fuit, alia ceteri, qui* &c. Omittitur etiam in priore membro. Horat. Carm. III. ode 25.

Quæ nemora, & quos agor in ſpecus?

ubi vide erud. Bentleium.

CA-

CAPUT IV.

In eodem lib. I. Acad. vulgata lectio ter quaterve ſtabilitur. Pluralis numeri vis notabilis dilucidatur. Cicero obiter aliquoties defenditur, ſemelque emendatur. Synonymorum verborum concurſus obſervatur. Repetitio voculæ nunc *adſeritur.* Qui *pro quia. Tria Lactantii, novem Tullii loca vindicantur.* Jam *pro ſane, quidem. Novatianus adſeritur.*

CAp. XII. ej. libri I. Acad. *id autem viſum cum ipſum per ſe cerneretur, comprehenſibile*, ſc. eſſe voluit. *Feretis hæc? Nos vero, inquit; quonam enim modo* καταληπτὸν *appellares?* Reponendum putat cl. editor, *Feretis hoc?* comprehenſibile, quod finxerat, ut vim vocis καταληπτὸν Latine exprimeret. At ſtante lectione vulgata, nihil erit incommodi; ſi ſenſum interrogationis illius ſic concipias, ut ſi dictum eſſet *Feretis hoc & plura talia?* Talem numeri mutationem ecce de Div. I. 16. *veram enim fuiſſe obnuntiationem... exitus comprobavit; quæ ſi falſa fuiſſent, nullam adferre potuiſſent cauſam calamitatis.* ubi malebat idem V. D. *fuiſſet* & *potuiſſet.* de Fin. III. 5. *Rerum autem cognitiones, vel ſi hæc verba aut minus placent, aut minus intelliguntur,* καταλήψεις *appellemus licet* ubi eadem illa chorda oberrat. de N. Deor. III. 7. *eodemque illa etiam differemus, quod Chryſippum dicere ajebas, quoniam* &c. *eſſe homine aliquid melius.* ille legit, *illud etiam*, vel *quæ Chryſippum*. Acad. II. c. 40. *Non ergo id agitur, ut aliquid adſenſu meo comprobem: quæ tu vide ne impudenter etiam poſtules, non ſolum arroganter.* reponit, *quod tu* &c. de Fin. IV. 23. *Stoici hæc videlicet viderunt; illos autem id fugerat ſuperiores.* adſtipulabatur codici uni & alteri, qui dant *Stoici hoc videlicet* &c. Conticuit au-

autem, & meritò, ſi quid ego video, ad iſta ibid. lib. V. c. 3. *Cenſemus autem te facile id explanare poſſe, quòd.. Athenis hæc ipſa te ex Antiocho videmus exquirere.* & lib. II. c. 29. *Potius ergo illa dicantur, turpe eſſe viro debilitari dolore, frangi, ſuccumbere. nam iſta veſtra, ſi gravis, brevis; ſi longus levis, dictata ſunt.* Tuſc. I. c. 39. *Pellantur ergo iſtæ ineptiæ pene aniles, ante tempus mori miſerum eſſe.* lib. V. c. 34. *negavit ſe jure illo nigro, quod cœnæ caput erat, delectatum; tum is qui illa coxerat* &c. Acad. II. 29. *hæc vera an falſa ſunt? ſi te mentiri dicis, idque verùm dicis mentiri, verum dicis. Hæc ſcilicet inexplicabilia eſſe dicitis.* cap. 43. *Si Polemonius peccat Stoicus rei falſæ aſſentiens.. eadem in veteres Academicos Peripateticoſque dicenda.* cap. 44. *Sed quæro, quando iſta fuerint ab Academia vetere decreta, ut animum ſapientis commoveri & conturbari negarent.* & cap. 47. *Expromam primum illa invidioſa, quòd eos omnes.. inſanos eſſe dicatis.* Ex his etiam, pluribuſque quæ mihi ex optimis quoque linguæ Græcæ auctoribus collecta ſunt, proclivis eſt emendatio loci de N. Deor. I. c. 8. *Longum eſt ad omnia, quæ talia ſunt, ut optata magis quàm inventa videantur. Sed illa palmaris quidem, quòd.. is eum dixerit ſempiternum.* Vox *palmaris* non habet ſubſtantivum, unde pendeat: cum itaque vir cl. legeret, *Sed illud palmare eſt*, *quod* &c. ego malim, *Sed illa palmaria quidem*, *quod* &c.

Eodem cap. *ad rationem inveniendam viæ reperiuntur.* Quin *viam reperire* ſatis Latine dicatur, id nemo quidem dubitat; ſed concurſus iſte verborum *invenire* & *reperire*, minus gratus interpretibus accidit, qui illud *reperiuntur* aut pro nugatoris ſcholio habebant, aut in *aperiuntur* transmutabant. Attamen vix durior videtur iſte con-

curſus, quam quem ſæpius alibi offendimus, ut etiam doct. P. Faber judicavit. Sic concurrunt verba *conſequi* & *adipiſci*, ad Q. Fr. I. ep. 1. *nos ea quæ conſecuti ſumus, his ſtudiis & artibus eſſe adeptos. Vitare & fugere*, Off. II. c. 2. *atque affirmandi arrogantiam vitantem, fugere temeritatem, quæ* &c. Quin etiam *reperire* & *invenire*, de Fin. V. c. 6. *fons reperiendus eſt, in quo ſint prima invitamenta naturæ; quo invento, omnis* &c. Tuſc. III. c. . *Nam ut medici cauſa morbi inventa, curationem eſſe inventam putant: ſic nos cauſa ægritudinis reperta, medendi facilitatem reperiemus.* Ovidius Metam. lib. I. vs. 654.

——— Tu non inventa repertâ
Luctus eras levior. ———

cum nota Heinſii & Burmanni. Lactant. M. Perſ. cap. XIV. *Erant certantes, quis prior aliquid inveniret. Nihil uſquam reperiebatur.* ubi vide cl. Bauldri.

Cap. XIII. *Tunc Varro, Tuæ ſunt nunc partes, inquit, qui ab antiquorum ratione nunc deſciſcis*, &c. Fidem nobis fallere videtur codex Manutii, qui poſterius *nunc* non agnoſcit; quod per librarii elegantiam facillime omitti potuit, ne recurreret. Non autem ab ejusmodi recurſu ſic abhorruerunt auctores quique nitidiſſimi, quin ſæpius in hanc, ſiqua ſit, ſcribendi incuriam illapſi ſint. Tuſc. I. 22. *ut ſi jam poſſent in homine vivo cerni omnia, quæ nunc tecta ſunt*. de N. Deor. II. c. 57. *quæ primum oculos m. t. v. v. e. ſepſit; quas primum perlucidas fecit.* cl. Walkerus delet poſterius *primum*, ſed à codicibus deſtituitur. ad Fam. lib. XV. ep. 16. *Puto te jam ſuppudere, cum hæc tertia jam epiſtola ante te oppreſſit quam tu ſcidulam aut literam.* Pariter Græce, Polyænus Strategem. lib. II. cap. 3, 5. εἰ Λακεδαιμονίους ἀναστάτους πεποιήκαμεν, ἔφη,

ΝΥ͂Ν ἐχρῆν πᾶσιν ἂν τȣ́τοις μάχεσθαι, ὡς καὶ ΝΥ͂Ν συμμαχȣ͂σι ἡμῖν, Λακεδημονίȣς &c. Huc confer quæ dabimus ad Acad. II. c. 11. & 27. Quod autem Urſinus e codice ſuo profert, *quam ab antiquorum* &c. pro *qui ab a.* atque inde legendum hariolatur *quoniam ab ant.* id omnino fruſtra factum puto, tametſi non caſtigatus eſt vir ille a commentatoribus. Pronomen enim relativum, ſive cum indicativo, ſive cum ſubjunctivo modo conſtruatur, paſſim ſic adhibetur, ut antecedentium verborum rationem quamdam cauſamque exprimat, locumque adeo conjunctionum *quoniam*, *quia* & ſimilium occupet. N. Deor. II. c. 24. *cœleſtem enim naturam..., quæ per ſe omnia gigneret, vacare voluerunt ea parte corporis* &c. vide Fam. XI. ep. 7. lib. XIII ep. 61. lib. XVI. ep. 1. & alibi millies. Nepos Dion. cap. 3... *ille, qui in aliqua re vellet patrem imitari, morem ei geſſit.* vide Ageſ. cap. 6. Lactant. Inſtit. I. c. V, 7. *Non poterat enim dicere Jovem eſſe principium rerum, qui erat Saturno genitus; neque Saturnum ipſum, qui cœlo natus ferebatur.* cap. XI, 59. *& in Latio Aventinus vocabulum monti dedit, in quo ſepultus eſt.* i. e. quia in eo ſ. e. vide c. XX, 36. lib. II. c. XVI, 9. *Itaque nullum ſibi honorem tribui volunt; quorum omnis honor in Deo eſt.* i. e. quoniam eorum. lib. III. c. 10, 11. *In terram procumbere, ne ſi velimus quidem, poſſumus; quorum ſtatus rectus eſt.* i. e. quia noſter ſtatus r. e. ſic quoque lib. V. c. XVII. 3. & c. XVIII. 3, ut & Epit. cap. LIII. p. 151. Jam aliquot addam loca, in quibus hunc pronominis uſum immerito vexaſſe videntur viri docti. Lactantius Epit. c. XXXV. *in ethica verò.. philoſophi erraverunt; qui ſummum bonum nullo modo inveniri potuerunt.* c. LII. *incognitâ cauſâ tanquam nocentes*

 dam-

damnant, qui conſtare de ipſa innocentia noluerunt. cap. LXXI. *ſi enim* &c. *apparet eum, qui uſum ignis habeat, non eſſe mortalem.* Cicero ſupra c. 9. *nec percipere ullo modo res eas, quæ ſubjectæ ſenſibus viderentur; quæ eſſent aut ita parvæ,* &c. Tuſc. I. c. 21. *E quo intelligi poteſt quam acuti natura ſint, qui hæc ſine doctrina credituri fuerint.* lib. IV. c. 1... *eum, qui ſapientia excelleret, Pythagoræ auditorem crediderunt fuiſſe.* & lib. V. c. 19. *Beatus igitur, qui hos interfecit?* de Leg. I. c. 10. *Quod argumenti ſatis eſt, nullam diſſimilitudinem eſſe in genere; quæ ſi eſſet, non una omnes definitio contineret.* de N. Deor. II. c. 15... *Solem quoque animantem eſſe oportet, & quidem reliqua, quæ oriantur in ardore* &c. cap. 16. *Probabile eſt igitur præſtantem intelligentiam in ſideribus eſſe, quæ ætheriam mundi partem incolant* &c. cap. 26. *Jam qui magna verteret, Mavors* (ſc. dictus eſt); *Minerva autem, quæ minueret.* cap. 56. *Jam guſtatus, qui ſentire eorum, quibus veſcimur, genera deberet, habitat* &c. Ohe! jam ſatis eſt.

Eodem cap. *Ut contra omnium ſententias dies jam pleroſque deduceret.* Quid ſibi vult, inquit V. Cl. *τὸ dies jam pleroſque*? Si reſpondere liceat, id ſibi velle arbitror, ut intelligantur plerique illorum dierum, quos diſſerendo deducebat Arceſilas; qui ſenſus cum mente verbisque auctoris maxime convenit, niſi me quidem fallat animus. Particulæ *jam* ſingularis & elegans hic uſus eſt, pro *ſane, quidem, omnino*; niſi velis eſſe tantum non expletivam. Supra cap. 7... *ſed quod ex utroque, id jam corpus, & quaſi qualitatem quandam nominabant.* de Leg. I. 7. *Parent autem* (dii hominesque)... *præpotenti deo; ut jam univerſus hic mundus una civitas communis deorum atque hominum exiſtimandus.*

Tuſc.

Tuſc. I. 41. *ſin vera ſunt quæ dicuntur, migrationem eſſe mortem in eas oras, quas qui è vita exceſſerunt, incolunt; id multo jam beatius eſt.* & c. 22. *utſi jam poſſent in homine vivo cerni omnia, quæ nunc tecta ſunt*: vide quoque Cæſ. B. G. I. c. 17. Hinc non opus eſt, cum viro cl. *dies etiam totos* reſcribere: ſicut etiam bene ſe habere videtur iſta lectio Novatiani Reg. Fid. c. XXIII. *Æſtiment ergo an hic ſit Deus, cujus auctoritas tantum movit quoſdam, ut putarent illum (ut diximus ſupra) jam ipſum Patrem Deum.* legebat doct. Jackſon, *etiam ipſum* &c.

CAPUT V.

Tranſitur ad Acad. II. in quo quinque loca à ſollicitationibus eruditorum defenduntur. Cacophonia homœoteleutorum comprobatur. Complurium virorum doctorum hallucinationes de hac re proferuntur. Virgilii interpunctio redintegratur. Audire in utramque partem. *Florus defenditur & explicatur. Pleonaſmus pronominis. Ellipſis verbi.*

TRanſimus ad lib. II. Acad. Cap. II. *Ac vereor interdum, ne talium perſonarum, cum amplificare velim, minuam etiam gloriam.* Cur illud *etiam* cum codice uno & altero expungeremus, nulla eſſe ratio videtur, quippequod ſæpius ita venit in oppoſitione. Infra c. 9. *nam tantum abeſſe dicebat ut id conſentaneum eſſet, ut maxime etiam repugnaret.* vide de Fin. lib. II. c. 17. & lib. V. c. 20. & Senec. epiſt. XCII. Sed ratio, cur conjunctio heic minus probaretur viro doctiſſimo, ea potiſſimum eſſe videtur, (quamvis verbis non ſignificaverit) quod triplex illud *am* cacophoniam efficiat Tullio parum dignam. Sæpius quidem ni-

mia in ſonis elegantia homines hallucinari coegrit eruditione præſtantiſſimos. Non fuiſſe enim comptiſſimorum etiam ſcriptorum quempiam tam cautum, ut iſto modo numquam obdormierit, hoc ſane abunde licet colligi ex locis vel Tullii noſtri innumerabilibus, quæ immota ſtare paſſi ſunt iidem illi viri, qui alia haud quidquam duriora redintegrare nituntur. Supra I. c. 7. *quoniam quibusnam quisquam enuntiare* &c. N. Deor. I. c. 29. *quam tibi illam noſtram Soſpitam, quam tu nunquam* &c. Fin. V. c. 14. *Sed videsne acceſſuram ei curam.* lib. I. c. 17. *Sed ut iis bonis erigimur quæ exſpectamus: ſic lætamur iis quæ recordamur.* vide l. IV. c. 5. Tuſc. I. c. 41. *Quis.. laudaret, ſi m. m. judicaret?* Divin. I. 27. *ſe interfectum, in plauſtrum a caupone eſſe conjectum, & ſupra ſtercus injectum.* cap. 12.

Hæc tardata diu ſpecies, multumque morata,
Conſule te tandem celſa eſt in ſede locata.

lib. II. 42. *caſus cujusque eventusque fingi.* cap. 44. *modo hoc, modo illo modo.* vide c. 57. & N. Deor. II. 43. Ita paſſim quidem noſter; neque hoc eſt illi uni præcipuum, ſed cum aliis maxime commune. Ne nauſeam tibi, lector, pariam, pauca tantum loca de multis quæ mihi obſervata ſunt adferam. Seneca de Ira. I. c. 12. *quæ ſe diu multumque circumſpexit, & texit, & ex lento ac deſtinato provexit.* lib. II. c. 28. *alia fecimus, alia cogitavimus, alia optavimus, alia favimus.* Virgil. Æn. X. ỳ. 805.

—— omnis campis diffugit arator,
Omnis & agricola; & tuta latet arce viator.

Vi-

vide quoque lib. V. v. 385. lib. IV. v. 331. ecl. IV. v. 50. Lucretius lib. I. v. 735.

Hic tamen & ſupera, quos diximus, inferiores
Partibus egregie multis, multoque minores.

Eamus ergo, & ſincera atque intemerata eſſe ſequentia hæc loca pronuntiemus. pro Marc. c. 2. *nullam in his eſſe laudem ampliorem, quàm eam quam hodierno die conſecutus es.* Patricius propter κακέμφατον totam laciniam iſtam, *quam e. q. b. d. c. es*, amputabat. Tuſc. II. 23. *Num tum ingemuiſſe Epaminondam putas, cum*, &c. Bentl. legebat, *num tu ingemuiſſe* &c. & lib. IV. 17. *Ergo is, quisquis eſt* &c. idem vir eruditiſſimus, *Ergo hic quisquis eſt.* de Fin. II. 5. *vide ne ſit aliqua culpa ejus qui ita loquatur, ut non intelligatur.* Daviſ. *loquitur* malebat. Lactant. Epit. cap. LIV. *Et hanc adverſus innocentes carnificinam exercentes pios utique ſe & religioſos putant.* idem ille pro *exercentes*, reponebat *dum exercent.* Val. Flaccus Argon. lib. I. vs. 39.

—— *& fictis dat vultum & pondera dictis.*

conjiciunt docti, .. *pondera verbis.* Vellej. Pat. lib. I. c. 3. *omnia ſub eorum* (perſona) *qui illo tempore vixerunt, dixerunt.* N. Heinſius, *vixere.* Virgilius lib. IV. Æn. v. 253.

—— *avi ſimilis, quæ circum littora, circum*
Piſcoſos ſcopulos humilis volat æquora juxta:
Haud aliter terras inter, cœlumque volabat,
Littus arenoſum Libyæ, ventosque ſecabat
Materno veniens ab avo Cyllenia proles.

cl. Bentl. ad Horat. Carm. I. 34. nullum ſe dubitare ait, quin ſic ſcripſerit princeps poetarum:

Haud aliter, terras inter cœlumque, legebat
Littus arenoſum Libyæ, ventoſque ſecabat

&c. Miror equidem, naris tam ſagaciſſimæ virum non olfeciſſe, vitii ſedem eſſe tantummodo in diſtinctione vulgata poſitam, quæ ſit haud dubie hunc in modum reſtituenda:

Haud aliter, terras inter cœlumque, volabat
Littus arenoſum Libyæ, ventoſque ſecabat

&c. *volabat littus* pro *ad littus*, ſive Carthaginem in littore poſitam. ut lib. I. *Lavinaque venit littora.* & ſimilia. vide Sanct. Min. IV. c. 6.

Sed ut ad alia Ciceronis pergamus, eodem cap. immerito quoque iſta ſollicitantur à clar. Daviſii amico: *nec literarum Græcarum, nec philoſophiæ jam ullum auctorem requiro.* Volebat vir ingenioſus *fautorem requiro*. Sed *auctor* non ſolum dicitur, qui rem reperit aut conficit, ſed etiam qui illam ſua vel opera vel auctoritate ornat, tuetur aut promovet. vidit jam Daviſ. ad Fin. IV. c. 16. Sequente cap. *neque noſtræ diſputationes quicquam aliud agunt, niſi ut, in utramque partem dicendo & audiendo, eliciant .. quod aut verum ſit, aut ad id quam proxume accedat.* Quamvis duæ iſtæ voces *& audiendo*, a quibusdam abſint ſcriptis, non tamen ideo facile damnaverim, ut omnino importunas: nam diſputationes habebantur dicendo & audiendo, tamque audiendo verum eruebatur quàm dicendo. Sed quis, forte inquies, iſtam phra-

phraſin tolerare queat, *audire in utramque partem?* At vero illa Tullio tam digna eſt, ut vel eo nomine librariis aut enarratoribus videatur abjudicanda. de N. Deor. III. c. 1. *præbebo me tibi viciſſim attentum contra Stoicos auditorem.* de Orat. lib. II. *cum læſiſſet teſtis Piſonem, quod ſe in eum audiſſe dixiſſet.* Fam. lib. VII. ep. 17. *ego te de rebus illis non audiam.* in his aliqua ellipſis ineſt, quam quiſque facili negotio ſecum ſuppleverit.

Cap. V. *Similiter vos cum perturbare, ut illi remp., ſic vos philoſophiam bene jam conſtitutam velitis*; &c. Reſumebat auctor illud *ſic vos*, quia præceſſerat *ut illi:* plane ſicuti de Leg. III. c. 2. *qui ut illi cæleſtibus, ſic hi adverſentur magiſtratibus.* de Orat. II. c. 63. *Nummium diviſorem, ut Neoptolemum ad Trojam, ſic illum in campo Martio nomen inveniſſe.* Divin. II. c. 46. *qui* (Alexander), *cum Ptolomæus moreretur, Alexander adſidens* &c. Tuſc. IV. c. 14. *ingenioſi ut æs Corinthium in æruginem, ſic illi in morbum & incidunt* &c. Fam. XV. ep. 16. *Catius Inſuber Epicureus, qui nuper eſt mortuus, quæ ille Gargettius, etiam* (lege *& jam*) *ante Democritus* εἴδωλα, *hic ſpectra nominat.* Neque ab iſta ratione abhorrent aliæ linguæ. Xenoph. I. Κυρουπαιδ. p. 18. D. ΟἹ, ἣν ἐπ' ἐκείνους ἡμεῖς ἐλαύνωμεν, ὑποτεμοῦνται πάλιν ἡμᾶς ἘΚΕῖΝΟΙ. & lib. II. p. 46. A. ἘΓΩ` δὲ, ὡς σὺ.. ἐκέλευσας διδάσκειν τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστον τάξιν, ἅ παρὰ σοῦ ἐμάθομεν, οὕτω δή καὶ ἘΓΩ` ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἐποίουν. vide quoque cl. Jenſium Lect. Lucian. I. c. 9. & Jo. Vorſtium de Hebr. N. T. cap. XXVII. His facile conſtat, fluctus in ſimpulo ciere viros doctos, cum locum Ciceronis ſic refingant, ut aut, interpunctione mutata, legant, *Similiter vos. Cum* &c. aut, deleto pronomine, *Similiter cum perturbare* &c. Eodem

autem in luto hæſit V. Cl. Divin. II. 62. *Quod quoniam illud negatis, hoc neceſſario confitendum erit.* ubi *hoc* deleri jubebat. & Tuſc. IV. 30. *Eſt enim metus ut ægritudo præſentis, ſic ille futuri mali.* ubi vocem *metus* expungebat. Ex his quoque patrocinium ſuſcipi poſſe videtur pro ſanitate loci vexatiſſimi Flori lib. III. c. xxi, 28. *Nam Sulmonem, vetus oppidum ſocium atque amicum, (facinus indignum!) nondum expugnatum, ut obſides jure belli, & modo morte damnati, duci jubentur, ſic damnatam civitatem juſſit Sylla deleri.* Quemadmodum obſides jure belli, & modo morte damnati, duci jubebantur à Sylla, ſic quoque Sulmo civitas damnata ab eodem jubebatur deleri. *Jure belli*, hoc eſt, quaſi hoc illi jus belli permitteret: vide Freinsh. ind. v. *Jus. Et modo morte damnati*, hoc eſt, nulla quæſtione, nullo criminis examine adhibito, ſed cæco impetu damnati. *Jubentur* autem & *juſſit* dicitur per enallagen generis ac temporis, quam ad Divin. II. c. 17. & Tuſc. II. c. 15. probabimus ſatis uſitatam. Poſtremo antecedens illud *Sulmonem, vetus opp. ſ. a. a.* poſtea reſumitur per τὸ *civitatem*, quam repetitionem hic dilucidavimus, quò etiam confer quæ ad Tuſc. II. c. 15.

Eodem cap. V. *Repetunt à P. Valerio.. commemorant reliquos...: tum ad hos notiores, C. Flaminium* &c. in quibus cl. Daviſius præpoſitionem *ad* tollit, vel hoc modo legit *tum & hos*, vel *tum autem hos notiores.* Ego ſubaudiendum puto verbum *perveniunt*, quod exprimitur cap. 13. at reticetur cap. 1. *provinciæ præfuit: deinde abſens factus ædilis: continuò prætor..: poſt in Africam: inde ad conſulatum: quem ita geſſit* &c. & cap. 23. *Sed cum hoc alio loco plura: nunc ad ea, quæ à te dicta ſunt.* de N. Deor. II. c. 1. *ſed ad iſta aliâs: nunc Lucilium -- audiamus.* niſi in duobus his locis poſterioribus malis ſubintelligere *reſpondendi* vel *diſputandi* verbum. CA-

CAPUT. VI.

In Cic. II. Acad. edita lectio ſepties confirmatur. Enallage præpoſitionum. Locus de Fin. vindicatur. Enallage numeri. Ellipſis verbi ante pron. qui. *Cic. in Tuſc. defenditur juxta cum Seneca, qui etiam obiter tentatur.* Abeſſe & adeſſe, *pro defendere aut non defendere. Repetitio conjunctionum. Ciceronis lectio vulgata unà cum loco D. Joannis adſeritur. Pronominis uſus notandus. Cicero, Lactantius, Livius & Alciphron vindicantur.*

EJuſdem libri II. Acad. cap. X. *& iſtam κατάληψιν.. cum ipſam per ſe amat* (mens),.. *tum etiam propter uſum.* Conjicit hîc Lambinus *propter ſe*, pro *per ſe* legendum: cur vero ſic malit, id nobis hariolandum reliquit. An quia dicendum Latine eſt, *amo illud propter ſe*, non *amo illud per ſe*? non potuit virum, in ſcriptis Tullianis verſatiſſimum, uſus ille fugere præp. *per*, adeo tralaticius. An vero quia mox ſequitur, *propter uſum*? ſic ſane eum V. D. in hac præpoſitionum variatione lapſum deprehendo, lib. IV. de Fin. c. 5. *Pauca mutat vel plura ſane; at cum è plurimis eadem dicit, tum certe de maximis.* ubi ille volebat *de plurimis.* Sed enallage iſta ſatis frequens eſt. ſic de Fato c. 16. *neceſſe eſt in rebus contrariis* (*contraria* &c.) *ex his igitur neceſſe eſt.. alterum eſſe verum, a. f.* de Leg. I. c. 5. *non ergo a prætoris edicto,.. ſed penitus ex intima philoſophia hauriendam j. d. p.* de Fin. I. c. 20. *eodem modo ſapiens erit affectus erga amicum, quò in ſe ipſum.* Vell. Paterc. lib. I. c. 3. *nihil enim ex perſona poetæ, ſed omnia ſub illorum.. dixerunt.* Lactant. Inſt. lib. V. c. XI, 15. *non enim*

de

de noſtro, ſed ex illorum numero ſemper exiſtunt, qui &c.

Ibidem: *Interdum enim cum adhibemus ad eos orationem hujuſmodi,.. reſpondent.. naturam accuſa.* Quia præceſſit pluralis numerus *adhibemus*, ea eſſe ratio videtur, cur vir cl. pro *accuſa* reponebat *accuſate*. At ſimiliter a plurali numero tranſitur ad ſingularem, ſuprà c. XI.. *a quibuſdam interrogentur, Ergo iſtud quidem percipis?* N. Deor. III. c. 24... *laboratis,.. hæretis.. Quid Vejovi facies?* Divin. II. c. 61. *Fuit igitur divina beneficentia dignius, quum conſulerent nobis, clariora viſa dare vigilanti.* cum nota cl. Daviſii. Paucis interjectis poſt: *alii autem elegantius, qui etiam queruntur, quòd eos inſimulemus.* Relativum *qui* a mala manu irrepſiſſe, vix equidem mihi perſuaſerim. Parilis enim eſt iſta forma, ſuprà I. c. 4. *nam etſi non ſus Minervam, ut aiunt; tamen inepte, quiſquis Minervam docet.* i. e. inepte agit. de Leg. II. c. 11. *Melius Græci, atque noſtri, qui.. voluerunt.* lib. III. c. 20. *Græci hoc diligentius, apud quos νομοφύλακες creantur* &c. ſic quoque de N.D.II. 14. Lactant. lib. II. c. v, 24. *Quanto igitur Naſo prudentius,.. qui ſentit* &c. & Epit. cap. LIX. *Melius Poetæ, qui.. dixerunt.* Seneca de Ira II. 23. *Quanto animoſius Alexander, qui cum legiſſet* &c. lib. III. c. 38. *Cato noſter melius, cui cum cauſam* &c. Non auſim igitur quidquam novare ibid. lib. I. c. 12. *Non pietas illam iram, ſed infirmitas movet: ſicut pueri, qui tam parentibus amiſſis flebunt, quàm nucibus.* (legendum puto *nutricibus.*) hic Lipſius legebat, *ſicut pueris, qui* &c. Gronovius, *ſicut pueri tam parentibus* &c. ejecto pronomine. Noſter Tuſc. I. c. 30. *Itaque commemorant ut cygni, qui non ſine cauſa Apollini dicati ſunt, ſed quòd* &c. *ſic omnibus bonis & doctis*

doctis eſſe faciundum. ubi operam ludunt, ſiquid ego video, Lambinus & Daviſius, quos vide.

Cap. XI. *facile etiam abſentibus nobis, veritas ſe ipſa defendet.* Elegantiſſima hæc eſt verbi *abeſſe* tralatio, quod proprie ad res forenſes pertinet, cauſſæque alicujus patrocinationem ſubterfugere ſignificat. Hinc eadem in oppoſitione cum verbo *defendere* occurrit, or. pro Sylla cap. 5. *ut mirari Torquatus deſinat, me qui Antonio abfuerim, Syllam defendiſſe.* Non erat igitur, cur pro *abſentibus* legerent viri eximii *tacentibus*: quis enim metaphoræ non laudet potius concinnitatem, quàm duritiem arguat?

Cap. XV. *Primum conantur oſtendere, multa poſſe videri eſſe, quæ omnino nulla ſunt, cum animi inaniter moveantur eodem modo rebus iis quæ nullæ ſint, ut iis quæ ſint.* Si in his *ut iis quæ ſint* ἀπὸ κοινȣ̃ repetamus *inaniter*, ſenſus erit perabſurdus, quoniam iis quæ ſint non *inaniter*, ſed *vere* moventur animi. Terruit hoc veluti μορμολύκειον viros doctiſſimos, ut illud *inaniter* aut obelo confoderent, aut in *frequenter* transmutarent. Haud dubium, quin vox illa exſulare, ſalvo auctoris ſcopo, facillime queat; ſed nec ea ratio exterminandi, quamvis paſſim arripiatur à criticis, ſatis ſolida ac juſta videtur, nec vero ſic ullus omnino foret ejiciendi finis. Stante igitur voce *inaniter*, mutatione faciliore, adeoque etiam potiore, poſteriora iſta ſic poſſemus explere, ut reſcriberemus, *ut vere iis quæ ſint.* Ut tamen verum fatear, voculam *vere* facillime ſubaudio; cumque nulla ratio ſit, quæ nos illud *inaniter* ex antecedentibus tam moroſe ad iſta *ut iis quæ ſint*, referre cogat, manum medicam prorſus abſtinendam arbitror.

Eodem cap. *ut, ſiqui tremerent & exalbeſcerent;*

vel

vel ipſi per ſe, motu mentis aliquo, vel objecta terribili re extrinſecus, nihil ut eſſet qui diſtingueretur tremor ille & pallor, &c. In his *nihil ut eſſet* conjunctionem *ut* delebat vir cl., ne recurreret. At par ratio eſt infrà cap. 46. *ut, quoniam Ariſtippus* &c. *ut Calliphontem ſequar.* ubi vide Manut. & Lamb. Livius lib. XXVIII. c. 9. *ut, quoniam.. deduci non potuiſſet, ut M. Livium quadrigis* &c. Gellius lib. III. c. 9. *ut, quiſquis haberet eum poſſideretque, ut is cum omni domo deperiret.* utrobique conſule I. F. Gronovium. Apuleius Apol. p. 548. *Perſuaſi ut, filiis pecuniam ſuam repoſcentibus, de qua ſupra jam dixi, ut eam pecuniam ſine mora redderet.* quem locum debeo cl. Daviſio, qui eum citat ad Tuſc. lib. III. c. 8 Florus lib. II. c. 6. *ſi, quod Pœnum illum dixiſſe.. feruut, Annibal ſi quemadmodum ſciret vincere, ſic uti victoria ſciſſet.* ubi vide Salmaſium & Dukerum. His quoque vindicari iſta lectio poteſt Divin. I. c. 57. *Quid eſt, cur, cum domus ſit omnium una,.. cur ii quid ex quoque eveniat perſpicere non poſſint?* codici Regio & Cantabrigienſi ut ſæpius alibi, ita & illic nimium tribuebat cl. editor, qui eorum auctoritate fretus, prius illud *cur* deletum voluit. D. Joannes Epiſt. I. c. III, 20. ὅτι ἐὰν καλαγινώσκῃ ἡμῶν ἡ καρδία, ὅτι μείζων ἐστιν ὁ θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν. ubi poſterius illud ὅτι, cum codice quodam & vulgata interpretatione; delent philologi, aut pro eo ſubſtituunt ἔτι: quibus equidem haud facile acceſſerim.

Cap. XVI. *Et primum quidem hoc reprehendendum, quod captioſiſſimo genere interrogationis utantur, quod genus minime in philoſophia probari ſolet, cum aliquid minutatim & gradatim additur aut demitur. Soritas hos vocant, qui acervum efficiunt uno addito grano. Vitioſum ſane & captioſum genus.* Interpunc-

punctionem & lectionem ſic reſtituebat cl. Daviſius,.. *probari ſolet. Cum aliquid m. e. g. a. a. demitur, ſoritas hoc vocant.* At interpunctionem quod attinet, nihil ea videtur habere cur reſpuatur: verba enim, *cum aliquid m. e. g. a. a. demitur*, explicant antecedentia, plane ut de Fato cap. X. *Itaque tertius quidam motus oritur extra pondus & plagam, quum declinat atomus intervallo minumo.* quo plura conferemus talia. Quod autem codicum unus & alter dant *ſoritas hoc vocant*, non *hos*, iis nollem auſcultaſſet vir cl. ſic enim eleganter pronomen voci proximæ accommodatur, nulla antecedentium ratione habita: quale ex. gr. eſt illud, *Eſt locus in carcere, quod Tullianum appellatur.* Seneca Conſt. cap. XI... *qui probra meditate effundunt; nec has contumelias vocamus, ſed argutias.* τὸ *has* non habet ſubſtantivum in antecedentibus, ad quod referatur. Saluſt. Cat. cap. VII. 6... *eas divitias, eam bonam famam.. putabant.* ubi plura Waſſeus & Cortius. adi quoque Gron. ad Sen. Tranq. c. X. Fallitur rurſus editor cl. de Leg. II. c. 5. *quæque ita compoſita ſanctaque eſſent, eas leges videlicet nominarunt.* ubi conjicit ille *ea leges.* Lact. Epit. c. LIV. initio: *Atqui religio ſola eſt, in qua libertas domicilium collocavit.* ubi ille rurſum, *ſola res eſt.* Cic. Tuſc. III. 34. *Hæ ſunt illæ fibræ ſtirpium* &c. legit cel. Bentl. *Hæc ſunt i. f. ſ.* Livius lib. XXX. 40. *Verminam Syphacis filium, quæ parva bene geſtæ rei acceſſio erat, divictum* &c. N. Heinſ. ad Vell. Paterc. II. c. 26. ſcribebat *qui.* Alciphron lib. I. ep. 7. ἀντίδοσις γάρ ἡ παρὰ φίλων εἰς φίλους. vocem δόσις injiciebat doct. Berglerus, quod ceteroquin ei ſubjectum deeſſe videbatur. At ego his locis nihil mendi ſubeſſe puto.

CA-

CAPUT VII.

Septem Tullii loca in II. Acad. adſeruntur & comprobantur. Tranſpoſitio particularum. Cicero bis obiter vindicatur. Imperfecti uſus notabilis. Quatuor Tullii loca defenduntur. Enallage temporum. Seneca tentatur. Ellipſis vocis aliquis. an *pro an non*, *& vice verſa. Lactantius defenditur. Repetitio conjunctionum. Ter Cicero, bis Pompon. Mela vindicatur.*

Cap. XVII. ejuſdem lib. II. Acad. *& ais Democritum dicere innumerabiles eſſe mundos, & quidem ſic quosdam inter ſe pares, ut inter eos nihil prorſus interſit, & eos quidem innumerabiles, itemque homines.* Dicitur hic ſtatuere Democritus inter mundos innumerabiles, eſſe mundos non aliquot tantum, ſed plurimos & innumerabiles, qui ſint inter ſe perfecte ſimiles atque pares. Quid, quæſo, in verbis Tullii eſt ὕπϰλον, quid otioſum, ſi ſic enarres? Non poſſum igitur, quin diverſus ab illis abeam, qui poſtrema iſta, *& eos q. i. i. h.* pro inſititiis habent, aut ſic refingunt, *eoque innumerabiles item homines.* In his autem cap. XVIII. *inter ipſas impreſſiones nihil intereſſe, ſed inter ſpecies & quaſdam formas eorum:* non video quo jure reponeret cl. Walkerus, *& quaſi formas eorum*, quippe cum vocis *quaſdam* eadem fere poteſtas ſit: ut alibi dicitur *Exprimere quandam formam figuramque dicendi, fingere quandam formam & ſpeciem, ingenii quandam formam lucere*: & ſexcenta talia.

Cap. XXII. *qui hæc ipſa.. & didicit apud Platonem, & ſcripſit de his rebus accuratiſſime.* Ἀϰρίβεια Grammatica talem verborum ordinem poſtulat,

lat, *qui & hæc ipſa didicit, & ſcripſit de h. r. a.* Sic Lambinus in his, Fin. I. c. 10. *hic tenetur à ſapiente delectus, aut ut rejiciendis voluptatibus majores alias conſequatur, aut perferendis doloribus aſperiores repellat*: tranſponebat, *ut aut rejiciendis* &c. Et Patricius, in his pro Rabirio cap. 3. *Sed id nec agitur, nec cum Poſtumi cauſa res iſta conjungitur*: emendabat, *Sed nec id agitur*, &c. At ab iſta confuſione haud alienum Tullium deprehendo. Suprà cap. 17. *& quidem ſic quoſdam inter ſe non ſolum ſimiles, ſed.. ita pares*, &c. mallet forte quiſpiam, *& quidem quoſdam inter ſe non ſolum ſic ſimiles, ſed.. ita pares*, aut alioquin deleri illud *ita.* pro Marcello c. 3. *adverſarium.. non modo attollere jacentem, ſed etiam amplificare ejus priſtinam dignitatem.* analogia requirit hunc ordinem, *non modo adverſarium tollere jacentem, ſed* &c. Tuſc. I. c. 31. *Hoc & dum erimus in terris, erit illi cœleſti vitæ ſimile; & cùm i. e. h. v. feremur, minus tardabitur curſus animorum.* cur non reficiunt docti, *Et hoc, dum* &c.? & lib. IV. c. 14. *ſic illi in morbum & incidunt tardius, & recreantur ocius.* hoc eſt, *& in morbum incidunt* &c. Imitatur Lactantius Epit. cap. LXII. *ut & malùm comprimatur.. & ut.. innocentiam patientiamque teneamus.* Inſtit. lib. I. c. XXII, extr. *& idcirco fieri poteſt, vel ut ante, vel adhuc puero Jove, deos colere inſtituerit.* pro, *ut vel ante, vel* &c. & lib. V. c. XVII, 34. *Sapientia eſt enim intelligentia vel ad bonum rectumque faciendum, vel abſtinentia dictorum f. i.* pro, *vel intelligentia ad bonum* &c.

Cap. XXIII. *Et primùm, quod initio dixiſti, videamus quale ſit: ſimiliter à nobis de antiquis philoſophis conmemorari, atque ſeditioſi ſolerent claros viros.* Illud *ſolerent* nihil habet incommodi, cur

aut tolleremus, aut reſcriberemus *ſolent*. Temporis imperfecti heic nullum locum eſſe concederemus, ſi antecedentia verba ſic eſſent in præſenti prolata, *ſimiliter à nobis d. a. p. commemoratur*; ſed jam imperfectum *ſolerent* congruit cum ſuperiore illo præterito *dixiſti*: eodem plane modo, ut de Div. I. c. 18. *qui duo genera divinationum eſſe dixerunt*; *unum quod particeps eſſet rationis*, *alterum quod arte careret*. lib. II. c. 14. *qui omne quod eſſet, unum eſſe dixerunt*. de N. Deor. II. c. 61. *ſatis docuiſſe videor*, *hominis natura quanto omnes anteiret animantes*. ſi dixiſſet Cicero in membro priore *ſatis docere videor*, in poſteriore quoque dixiſſet, *hom. nat. qu. om. anteat animantes*. Plura, quæ mihi in mundo ſunt, adferre non opus eſt. Pergamus ad iſta quoque loca vindicanda. de Divin. I. c. 34. *tum augures dixiſſe Bœotios*, *Thebanorum eſſe victoriam*, *propterea quod avis illa victa ſilere ſolcret*, *canere ſi viciſſet*. ubi vir cl. ex Vict. & Venet. 1471. legit *ſolet*: perperam: ut & lib. II. c. 26. *Tu vates Bœotios credis Lebadiæ vidiſſe.. victoriam eſſe Thebanorum*, *quia galli victi ſilere ſolerent*, *canere victores*: idem V. D. reponit *ſolent*. Rurſum de Leg. II. c. 19. *ſæpe.. ex patre audivi pontificem bonum neminem eſſe*, *niſi qui jus civile cognoſſet*. i. e. didiciſſet, ejuſque ſcientiam ſibi acquiſiviſſet. ille legit, *cognoſcit*. de N. Deor. II. c. 38. *ac mihi videor ſatis & eſſe deos*, *& quales eſſent*, *oſtendiſſe*. ampl. & erud. Boherius conjicit, *quales ſint*. Sequentia vero loca ſi ſana ſint, obſervanda in iis eſt Temporum Enallage. de Fin. II. c. 2. *Bonum ipſum etiam quid eſſet*, *forte ſi opus fuiſſet*, *definiviſſes*, *aut quod eſſet natura appetendum*, *aut quod prodeſſet*, *aut quod juvaret*, *aut quod liberet modo*. pro *liberaret*. de N. Deor. II. c. 16. *Nec verò*

Ariſto-

Ariſtoteles non laudandus in eo, quod omnia quæ moventur, aut natura moveri cenſuit, aut vi, aut voluntate,.. quæ autem natura moverentur, hæc aut &c. ubi nota *moventur* & *moverentur*. & c. 15. *ipſumque mundum deum dicit eſſe, & ejus animi fuſionem univerſam; tum ipſius principatum, qui in mente & ratione verſetur* &c. *tum ea quæ natura fluerent atque manarent.* &c. Lactant. lib. VI. c. v. 1. *quam* (virtutem) *non recte philoſophi definierunt quid eſſet, aut in quibus rebus, quid operis, quid habeat officii.* Seneca de Ira I. c. 5. *Quid eſſet in ira, quæſitum eſt, an in u. a. a. q. i. h. caderet, quo ab iracundia diſtaret; & quæ ejus ſpecies ſint.* ubi tamen vix poſſum quin legam *eſſent*, pro *ſint*.

Cap. XXIV. *Videorne tibi non ut* &c. *ſed etiam imitari numquam niſi clarum?* Miror in his non potuiſſe ferri deſiderium vocis *aliquem*, quæ tamen paſſim ſic ſubintelligenda omittitur. ut E. G. de N. Deor. I. c 28. *Eſt enim vis tanta naturæ, ut homo nemo velit niſi hominis ſimilis eſſe.* i. e. ullius niſi hominis. & c. 35. *Tu enim ſumebas, niſi in hominis figura rationem ineſſe non poſſe.* i. e. in alia niſi hominis figura.

Cap. XXV. *quam* (rationem) *ut maxime inveneris* (*quod haud ſcio an non poſſis*) *non tu verum* &c. Præceptor noſter præſtantiſſimus exterebat voculam *non*. Si mihi a viro maximo diſſentire liceat, locum hunc plurimis ſimilibus ſtabiliri & adſtrui poſſe arbitror, quibus Ex. Gr. dicitur *quod haud ſcio an fieri non poſſit*, cum de rei poſſibilitate ambigitur; & vice verſa, *quod haud ſcio an fieri poſſit*, ubi fieri poſſe confiditur. Conſule tantummodo, quæ Daviſius ad Leg. I. c. 21. Burmannus ad Quinctil. I. O. XII. c. xi. & Dukerus ad Florum lib. III. c. 6. Eodem modo Latinæ Linguæ

genium ſuæ idiotiſmo metiri volebat Lipſius ὁ πάνυ, cum in his Senecæ de Ira III. c. 38. *Vis tu æquo animo pati candidatus ſuffragia?* malebat, *Non vis tu* &c. quem bene refutat J. F. Gronovius. Forte etiam conjectura fefellit duumviros inſignes, ad hæc Lactantii Epit. cap. xxix. *Sed dicit quiſpiam, cur ergo verus ille deus patitur hoc ipſum fieri? An potius malos vel ſummovet, vel exſtinguit?* conjiciebat alter, *an non potius* &c. alter, *cur non potius* &c. ſed ita *an* pro *an non* videtur dixiſſe Cicero, de Offic. I. c. 15. *Quod ſi ea quæ utenda acceperis, majore menſura, ſi modo poſſis, jubet reddere Heſiodus; quidnam beneficio provocati facere debemus? an imitari agros fertiles, qui multo plus efferunt quàm acceperunt? Etenim* &c.

Cap. XXVII. *Tractantur iſta ingenioſe; diſputantur etiam eleganter; denique videantur ſane, ne adſirmentur modo.* Senſum poſtulare putabat V. Cl. *denique probentur ſane.* at idem illud ſatis commode videtur exprimi verbo *videantur*, i. e. veroſimilia ſint, probabilia ſint; *ne adſirmentur modo*, h. e. caveamus tantummodo ne vera eſſe contendamus. Sequitur : *Sed de Phyſicis mox,.. ne tu.. videare mentitus. Sed ut ad* &c. Quod ab eadem conjunctione *ſed* inchoantur periodi, ea ratio nulla eſſe videtur cur a lectione hac vel latum unguem abſcedamus. ſic enim ſuprà c. 26. *Sed ne vivus quidem bono caret, ſi eo non indiget : ſed in vivo intelligi* &c. Att. IX. epiſt. 4. *Sed fortaſſe in eo ipſo offendetur, cur non Romæ potius. Sed tamen ſi* &c. vide & de N. D. I. c. 26. Lactant. de Mort. Perſ. cap. XIV. *Sed.. aliud rurſum incendium molitus eſt. Sed celerius animadverſum* &c. Lucanus lib. X. vs. 161.

—— *Sed non Mareotidos uvæ*
Nobile, ſed paucis ſenium cui contulit annis.

ubi vide cl. Ouderdorpium. Eadem quoque ratione iteratur conj. *autem*, Tuſc. V. c. 15. *quod autem lætabile, id prædicandum & præ ſe ferendum: quod tale autem, id etiam glorioſum: ſi vero glorioſum, certe laudabile: quod laudabile autem* &c. & c. 18. *hic autem vincetur, ut dixi, nec modo vincetur, ſed etiam ſerviet: nos autem virtutem* &c. de N. Deor. II. c. 23. *Epicurus, monogrammos deos, & nihil agentes commentus eſt. Illi autem pulcherrima forma præditi.. ita feruntur* &c. *Multæ autem aliæ naturæ deorum.. conſtitutæ nominatæque ſunt* Sic innumeris aliis in locis; ut non ſit, cur quidpiam moveamus in ſcriptura iſta, Tuſc. IV. c. 6. *Præſentis autem mali, ſapientis nulla adfectio eſt: ſtulti autem ægritudo eſt ea* &c. & lib. V. c. 16. *hi autem ſine his eſſe nullam putant* (vitam), *aut ſi ſit beata, beatiſſumam certe eſſe negant. Nos autem* &c. Pompon. Mela in proœmio: *Dicam autem alias plura & exactius.: nunc autem ut quæque clariſſima & ſtrictim.* In his locis recurſus iſte immerito offendiſſe viros doctos videtur. Addamus alia quædam hujus generis exempla. de Divin. II. c. 13. *Democritus tamen non inſcite nugatur.. verum is tamen* &c. de N. Deor. II. c. 10. *Ipſe verò aer, qui natura* &c. *Ille vero & multo quidem calore admixtus eſt: ipſe enim oritur ex reſpiratione aquarum; earum enim quaſi* &c. τὸ *Ille verò* haud facile cum viro ampl. cancellaverim. de Leg. III. c 2. *Deinde etiam deinceps poſteris prodebatur*; *quod ex in his etiam manet*. Tuſc. IV. c. 2. *Mihi quidem etiam Cæci carmen* &c. *multa etiam ſunt* &c. unde prius

etiam eximebat cl. Daviſius, cui quamvis codex unus & alter addicat, ego tamen vix poſſum ſuffragari. Pomp. Mela lib. III. c. 10. *Ceterum ſolo etiam ditior, & adeo fertilis etiam, ut frugum genera non cum ſerantur modo benigniſſime procreet, ſed quædam profundat etiam non ſata.* ubi contra hanc repetitionem omnem lapidem movent intt. confer quæ dicemus ad N. D. II. c. 52. *Accedit etiam ad nonnullorum animantium.. ſalutem, hominum etiam ſolertia.*

CAPUT VIII.

Octo vel novem Tullii loca juxta ſeriem vindicantur: totidem quoque in tranſitu defenduntur, unuſque & alter emendatur. Incitatus furor. Ne ſit, *formula concedentis.* Lumina *cauſæ vel orationis.* Ne quidem *pro neutiquam.* Humaniſſima voluptas. *Enallage caſuum.* nam *vel* enim *omittitur, ubi poſſet adhiberi. Lactantius, Cæſar, & Commodianus vindicantur. Emendatur quoque Commodianus.* Denique *poſt* denique. *Vocis* noſter *uſus notabilis. Ellipſis durior. Lucianus defenditur.*

PErgimus in eodem libro Acad. II. ibi autem cap. XXVIII. iſta legimus,.. *nonne ibidem incitato furore*, ſc. clamat? Legebat editor doctiſſimus *incitatus furore:* at Latinitatem quod attinet, nihil omnino differre videtur, utrum quem clamare dicas *incitatum furore*, an *incitato furore*; nam *incitatus furor* eſt furor vehemens & effrænatus. ſic Tuſc. V. c. 24. *ſtudium* dicitur *incitatum.* in Or. c. LIX. *curſus in oratione incitatior.* & Fam. VI. ep. VII. 5. *genus ſcripturæ non modo liberum, ſed incitatum atque elatum.* Plura Lexicographi ſubmi-

niſtra-

niſtrabunt. Sæpius autem rei adſcribitur, quod perſonæ magis convenit, deque abſtractis & adjunctis enuntiatur, quod proprie quadrat concretis & ſubjectis. Sic *occupata opera* de Leg. I. c. 3. *neque enim occupata opera, neque impedito animo res tanta ſuſcipi poteſt. Occupata opera*, i. e. in occupata opera, cum occupatus ſis opera. Non erat cur illic *occupato opera* reſcriberet cl. Daviſius. ſimiliter enim *occupata tempora* dixit Cicero pro Plancio c. 27. & *occupatum diem*, Quintil. I. O. l. X. c. 7. itáque dicitur *neceſſitas inopiâ coacta & anguſtiis*, de Orat. III. c. 28. Talia ſunt quoque *ebrius error, doctus labor, iratus impetus, infeſta cornua*; cujuſmodi multa nuper collegit Cel. Burmannus ad Phædri Fab. XXI.

Cap. XXX. *nec reperio quomodo judicem, ſi lucet, lucet, verum eſſe, ob eam cauſam quod ita didici, omne q. i. e ſ. c. ſ. verum eſſe; non judicem, ſi mentiris, mentiris, eodem modo eſſe connexum.* Voculam *quum* poſt *quomodo* excidiſſe non credo. Eadem locutio eſt cum alibi paſſim, tum quoque c. 33. *An eſt aliquid, quod poſitum vel improbare vel approbare poſſit, dubitare non poſſit? An tu in Soritis poteris hoc, cum voles; ille in reliquis rebus non poterit eodem modo inſiſtere,* &c.*?* hîc bis eodem plane modo deſideratur illud *quum*, ſi forte deſiderium illud queat dici. & ſuprà cap. 13. *Maxime autem abſurdum, vitia in ipſorum eſſe poteſtate, neque peccare quemquam niſi aſſenſione; hoc idem in virtute non poſſe* &c. quis hîc legendum ſtatueret, *M. a. a. quum vitia in ipſorum ſint poteſtate, neque peccet quiſquam n. a.*; *hoc idem* &c.?

Cap. XXXII. *Quod tamen dicimus eſſe quædam probabilia, non videtur hoc ſatis eſſe vobis. Ne ſit; illa certe debemus effugere.* Nihil moveo in iſta ſcriptura,

tura, quam ſic refingebat V. Cl... *vobis. Næ ſic certe*, aut *Vel ſic certe* &c. Tales ſunt etiam iſtæ conceſſiones, ſupra c. 26. *Ne ſit ſane, videri certe poteſt.* Tuſc. II. c. 5. *Quare ne ſit ſane ſummum malum dolor; malum certe eſt.* Fin. IV. c. 26. *Ne ſit ſane, at certe gravius* &c. lib. II. c. 31. *Sed ut ſit, etiamne poſt mortem coletur?* Livius lib. XXXI. 7. *Ne æquaveritis Hannibali Philippum.. Pyrrho certe æquabitis.* confer quæ ad Tuſc. III. c. 17. Eodem cap. *ut neque neget aliquid, neque aiat.* Oppoſitio vulgaris quidem illa, ſed à ſcriptoribus librariis peſſime corrupta in loco iſto de Leg. lib. II. c. 6. Q. *Quid quod Zaleucum iſtum negat ullum fuiſſe Timæus.* M. *At Theophraſtus auctor haud deterior, mea quidem ſententia: meliorem multi nominant; commemorant vero.. Locri.* J. Lipſius legebat,.. *ſententia melior, eum multis nominat*: Daviſius,.. *ſententia melior, eum & multi nominant.* A ſcopo aberrant, ut ego quidem puto, duumviri perſpicaciſſimi: levi enim brachio pro *At*, *Ait* eſt reponendum.

Cap. XXXIII. *Sed illa ſunt lumina duo, quæ maxime cauſam iſtam continent. Primum enim negatis fieri poſſe ut quiſpiam nulli rei aſſentiatur.. Alterum eſt quod negatis* &c. Vocem *lumina* immerito ſollicitat V. D. quum mallet *vimina*; ſunt enim *lumina*, quæ cauſæ cuipiam, aut orationi vel ſententiæ probabilitatem adferunt aut ornatum. *Partes luminoſæ* vocantur in Orat. cap. 36. *Nam cum omnis pars debet eſſe laudabilis.. tum ſunt maxime luminoſæ & quaſi actuoſæ partes duæ.... Ac vero illa pars orationis, quæ eſt de genere univerſo, totas cauſas ſæpe continet.* dicuntur hic partes luminoſæ *cauſas continere*, ut in loco propoſito, *lumina duo, quæ maxime cauſam iſtam continent.* Ne autem de tralatitia

iſta

iſta hujus vocis ſignificatione dubites, en locum de multis unum & alterum. de Fin. II. c. 22. *At negat (hoc enim veſtrum lumen eſt) quemquam, qui honeſte non vivat, jucunde poſſe vivere.* de Orat. II. c. 27. *Hæc ſunt omnia ingenii vel mediocris; exercitationis autem maximæ: artem quidem & præcepta duntaxat hactenus requirunt, ut certis dicendi luminibus ornentur.* vide quoque ſuprà c. 14. Quinctil. In. Or. VIII. c. 5. & alibi.

Cap. XXXVI. *Primum ergo.. quæ de natura rerum ſint quæſita, videamus. Velut illud ante. Eſtne quiſquam tanto inflatus errore, ut ſibi ſe illa ſcire perſuaſerit?* Lambino ſuſpectus eſt locus, quem quidem Daviſius ita ſanabat, ut legeret *verum illud ante.* Mihi dirimendum tantummodo illud *velut* videtur. *vel ut illud ante*, ſcil. *videamus*, vel *dicam*, ſi mavis; cujuſmodi ellipſis omnino eſt, ut ego arbitror, tolerabilis. Hoc autem modo interpungo, *vel ut illud ante*: *Eſtne* &c. ut infrà c. 24. *Sed quod cœperam*: *Quid habemus--explorati?* Cap. XXXIX. *Quid tu, Epicure? loquere. Putas ſolem eſſe tantulum? Ego ne vobis quidem tantum. Sed & vos ab illo irridemini, & ipſi illum viciſſim illuditis.* Quidquid id eſt, quod in hoc loco moleſte habuerit viros eruditiſſimos, nihil equidem male affectum eſſe, præter ſolam diſtinctionem, exiſtimem. Poſt *tantum* tollatur στιγμὴ, eique κόμμα ſubſtituatur: ſic dicet is qui hæc diſputat, ſe non ſolum ab adverſariis ſuis irrideri, quod iſta ſciri poſſe negaret, ſed illorum quoque ſententiam ridiculam Epicuro fuiſſe, quemadmodum illi exſibilarent Epicuream. Non obſervarunt critici, quam vim habeat illud *ne quidem*, quæ tu, lector, jam vides qualis ſit, clariuſque videbis, ſi iſta compoſueris, pro Mil. c. XVII. *Ergo ne cauſa quidem*

itineris, *etiam cauſa manendi*. in Orat. c. XVII. *ne nunc quidem ſolum de orationis modo dicam*, *ſed etiam de actionis*. Lactant. lib. V. c. XII, 2. *Adeone apud vos perit innocentia*, *ut ne morte quidem ſimplici dignam judicetis*, *ſed ſupra omnia facinora habeatur nullum facinus admittere* &c.? Plura vide apud Turſellinum, de Partic. p. 522.

Cap. XLI. *ſi vero aliquid occurret quod veroſimile videatur*, *tum humaniſſima completur animus voluptate*. Cl. Daviſii amicus V. D. legebat *diviniſſima*, pro *humaniſſima*; cui tamen ipſe accedere gravabatur, quod dubitaret an non voluptas dici *humaniſſima* ea poſſit, quæ hominem maxime deceat, eoque ſit digniſſima. At cum ille nullum locum adferat, en præ ceteris in hanc rem luculentiſſimum, Xenoph. VIII. Cyrop. p. 235. ubi moribundum Cyrum ſic inter alia loquentem facit ad filium natu minorem: *Quæ ſi tibi largiar*, *majori quidem natu imperium regnique nomen amplius*, *tibi vero felicitatem tranquilliorem me relicturum exiſtimo*: ὁποίας μὲν γὰρ ἈΝΘΡΩΠΊΝΗΣ ἘΥΦΡΟΣΎΝΗΣ ἐπιδεὴς ἔσῃ, οὐχ ὁρῶ· ἀλλὰ πάντα σοι τὰ δοκοῦντα ἀνθρώπους εὐφραίνειν, παρέσται: *nam qua quidem humana ſis voluptate cariturus*, *non video*; *ſed quæcunque hominibus voluptatem adferre ſolent*, *hæc tibi præſto erunt*.

Sequente cap. *Huic ſummum bonum eſt*, *in his rebus neutram in partem moveri*, *quæ* ἀδιαφορία *ab ipſo dicitur*: *Pyrrho autem*, *ea ne ſentire quidem ſapientem*, *quæ* ἀπάθεια *nominatur*. Hic legere jubemur, *Pyrrhoni autem* &c. quia modo in antecedentibus dictum eſt, *Huic ſummum bonum eſt*. At eodem plane jure in membro poſteriore exturbari illud *ſapientem* oporteret, quo ſimilius illud membrum priori evaderet. Ut autem lectionem hanc

hanc à Tullio vere profectam eſſe, vel proficiſci certe potuiſſe liqueat, obſervandum eſt primo, Ellipſin iſtius modi poſt nominativum longe eſſe frequentiſſimam, ut Divin. II. c. 40. *Æmilia Paulo, Perſam periſſe*, ſc. dixit. N. Deor. I. c. 18. *nam Cotta modo, hoc modo illud*, &c. ſic paſſim, ut in re tam proletaria exempla prorſus ſupervacua ſint. Sed quod huc maxime pertinet, ſimilem plane Enallagen reperio Tuſc. III. c. 31. *Sunt qui* &c. *ut Cleanthi placet: ſunt qui n. m. m.*, *ut Peripatetici: ſunt qui* &c. locus inſpicienti apparebit plane eſſe geminus, quem tamen ſilentio ſuo comprobavit vir. cl. Atque hoc lib. II. Acad. c. 39. .. *an ut Decæarcho viſum eſt, ne ſit quidem ullus? .. an ut Xenocrates, mens nullo corpore?* tantum abfuit, ut *Xenocrati* legendum ille pronuntiaret, ut etiam Lambinum, ſic emendantem, à Petro Fabro bene refutari agnoverit. Licet iſto modo ad hominem, quod aiunt, argumentari, idque omni abſque cavillatione.

Cap. XLIII. *Præcide inquit: Statue aliquando quidlibet. Quid? quæ dicuntur quidem, & acuta mihi videntur in utramque partem & paria: nonne caveam ne ſcelus faciam? ſcelus enim* &c. Locum, ab intt. varie tentatum, fuit aliquando ut ſic ſanitati reſtituere vellem: *Quid?* (ſcil. *ſtatuam?*) *quæ dicuntur ENIM & acuta* &c. quemadmodum conjunctionem *enim* vel *nam* interrogationi ſuccedere vel ex hoc loco conſtat, videbimuſque ad Tuſc. V. c. 9. Sed attendenti mihi ſæpenumero obviam facta eſt conjunctionis istiusmodi omiſſio, ubi locus ei fuiſſet opportuniſſimus; eaque linguæ Latinæ non præcipua, ſed cum omnibus linguis communis eſt, quippe quæ non ita in ſermonis idiotiſmo, quàm quidem in impetu

petu quodam animi fundamentum habeat; quo fit ut, amputatis conjunctionibus, abrumpatur quodammodo orationis nexus. ſupra cap. 6. *e quibus induſtriæ plurimum in Clitomacho fuit: declarat multitudo librorum* &c. de Fin. I. c. 8. *Tu quidem, inquit, totum Epicurum pœne .. ſuſtuliſti. Quid ei reliquiſti, niſi* &c.*?* Att. IV. ep. 10. *Perge reliqua: geſtio ſcire iſta omnia.* vide Tuſc. I. c. 38. & de N. Deor. I. 25. Min. Felix Oct. cap. XVIII. *Hic nec videri poteſt: viſu clarior eſt* &c. Lactant. Epit. cap. LII. *ſcilicet quia ratione congredi non queunt, violentia premunt: incognita cauſa .. damnant* &c. Hæc de innumerabilibus pauca eo adfero libentius, ut pro ſequentium locorum ſanitate etiam propugnem, quibus viri docti necquicquam medicinam facere videntur. Lactant. Epit. cap. LXIV. *ſupra leges enim dei lex eſt: ea quoque, quæ pro licitis habentur, vetat.* cl. Daviſ. *eaque, quæ pro* &c. Noſter N. Deor. I. c. 18... *docet eam eſſe vim & naturam deorum, ut .. cernatur imaginibus, ſimilitudine & tranſitione perceptis: cum infinita ſimillimarum rerum ſpecies ex innumerabilibus individuis exiſtat, .. in eas imagines mentem* &c. Lambinus conjicit, .. *perceptis: deinde cum infinita* &c. Davis. *perceptis: cum enim infinita* &c. Et lib. II. c. 63. *quibus* (bubus) *vis unquam nulla offerebatur... Tanta putabatur utilitas percipi ex bubus, ut eorum viſceribus veſci ſcelus haberetur.* ampl. Boherius, *Tanta enim putabatur* &c. In Orat. c. 64. *ne ſpondeus quidem funditus eſt repudiandus: etſi .. hebetior videtur & tardior, habet tamen* &c. Lamb. *etſi enim .. hebetior* &c. Tuſc. I. c. 10. *& duas partes ei parere voluit*, (ſic lego, ſi forte mutanda ſit iſta lectio, *& duas partes ſeparare voluit,*) *iram & cupiditatem, quas locis diſcluſit:*

cluſit: iram in pectore, cupiditatem ſubter præcordia locavit. cl. Bentleius .. *diſcluſas, iram* &c. Cæſar B. Gal. V. c. 34. *Erant & virtute & numero pares noſtri: tametſi à duce & à fortuna deſererentur, tamen omnem ſpem ſalutis in virtute ponebant.* cl. Daviſius, in curis ſecundis, *nam etſi à duce* &c. ſed ita *tametſi* & *tamen* concurrunt ibid I. 30. Commodianus Inſtruct. VIII.

De ſole & luna, licet ſint præſentanea nobis,
Erratis: quod ego prius, putatis oranda.

h. e. putatis enim oranda, qui meus idem olim error fuit. Idem V. D. *Erratis, quòd, ut ego prius, putatis oranda.* Plura non addam, niſi ut Poetam iſtum, vel quaſi Poetam dum memorem, mendum quoddam ex Inſtructione illius LXXIII. tollam. Sic loquitur:

Non pudet infrænem gentiliter plangere natos?
Os laceras, tundis pectus, veſtimenta diducis,
Nec metuis dominum, cujus optas regna videre.
Luge quod fas eſt: noli tamen errare pro illis.

Lego: *noli TE MACERARE pro illis.* h. e. propter illos.

Cap. XLIV. *Illi umquam dicerent .. omnia, quæ ubique eſſent, ſapientis eſſe? neminem conſulem* &c. *niſi ſapientem .. poſtremo ſolum civem, ſolum liberum? Inſipientes omnes, peregrinos, exſules, ſervos, furioſos denique? ſcripta Lycurgi, Solonis, duodecim tabulas, non eſſe leges? ne urbes denique, aut civitates, niſi quæ eſſent ſapientium?* P. Manucius tentabat;

bat, *ne urbes quidem aut* &c. credo, quòd modo præceſſerat *denique*; ſed ſolent talia per incuriam repeti, ut diximus ſuprà, & plura peti poſſunt ex Turſell. p. 744. An verò ſic emendabat V. D. propter antecedens illud *poſtremo*, cui minus recte ſubjungatur *denique*? At ſimile quid commiſſum eſt à Tullio de N. Deor. I. c. 37. *Quæro igitur, veſter deus primum ubi habitet: deinde quæ cauſa eum loco moveat; ſi modo movetur aliquando: poſtremo.. deus quid appetat; ad quam denique rem motu mentis ac rationis utatur; poſtremo quomodo beatus ſit, quomodo æternus.* ubi tamen cl. Daviſius legebat, *pòſt vero .. deus quid appetat.* Sed loca hæc ſe mutuo invicem robore defendere ac ſtabilire videntur. Adde quod eodem modo *poſtremo* ſequitur poſt *denique*, ibid. lib. III. c. 9. *Iſto modo diſertus, & quidem mathematicus, muſicus, omni denique doctrina eruditus, poſtremo philoſophus erit mundus.* itidem Catil. Or. II. c. XI... *Denique æquitas, temperantia* &c. *certant cum iniquitate* &c. *poſtremo copiæ cum egeſtate* &c. in Rull. II. c. 23. *Omnes urbes, agri, regna denique, poſtremo etiam vectigalia veſtra venierint.* Omne etiam punctum fert locus Flori lib. II. c. XVIII, 14. *NOVISSIME conſilium fugæ ſedit: ſed hoc quoque, ruptis equorum cingulis, uxores ademere, ſummo ſcelere, per amorem. Itaque deplorato exitu, in u. r. f. c., POSTREMO mori hoc genere deſtinarunt. Duces ſuos, ſeque, patriamque, ferro & veneno, ſubjectoque undique igne, peremerunt. Macte fortiſſimam, & meo judicio beatiſſimam in ipſis malis civitatem! aſſeruit cum fide ſocios, populum orbis terrarum viribus fultum ſua manu, ætate tam longa ſuſtinuit. NOVISSIME maximo duce oppreſſa civitas, nullum*

do

de ſe gaudium hoſti reliquit. Pari modo idem lib. IV. c. x, 9. voculam *mox* τῷ *noviſſime* ſubjungit: *Infeſta primum ſiti regio. tum quibuſdam ſalinacidis fluvius infeſtior. noviſſime .. noxiæ etiam dulces fuere. mox .. utriusque cœli ſubita mutatio pro peſtilentia fuit.*

Cap. XLV. *Sed ille noſter eſt plane, ut ſupra dixi, Stoicus perpauca balbutiens.* Legit cl. Davis. *veſter*, quia Antiochus intelligitur, quem non is qui hæc diſputat, ſed Lucullus ſequebatur. Pari conjectura loca quoque ſequentia aggreditur V. D. cap. ſeq. *Numquid horum probat noſter Antiochus?* ſuprà c. 6. *Jam Clitomacho Philo noſter* (ſic MSS.) *operam multos annos dedit.* Divin. II. c. 17. *doleo tantam Stoicos noſtros Epicureis irridendi ſui facultatem dediſſe.* At nimium urſiſſe videtur vir. cl. vim vocis *noſter*, quum talem neceſſitudinem ea deſignari putat, quæ in ſententiarum conformitate conſiſtat. Quamvis hi homines, de quibus ita veluti familiaribus ſuis loquitur Cicero, maxime ab eo diſſentirent; ſatis tamen magna ei neceſſitudo, cur ſic de illis loqueretur, intercedebat; quatenus non tantum eorum dogmata familiariſſima ipſi diſputationum argumenta eſſent, ſed etiam cum talibus amicis ageret, qui horum decretis faverent, quibuſque proinde ſic ſe quodammodò, ut inter amicos ſolet fieri, adcommodare voluit. Sic Seneca Epiſt. CVII. ipſe Stoicus de Epicuro: *habeant enim ſane nomen, quod illis Epicurus noſter impoſuit, & ita vocentur.* ad quem locum magnus Lipſius, ideo *noſter*, inquit, quia ad Lucilium ſcribit, quem ſupra etiam notabamus in ſecta illa fuiſſe. Sic ille V.D. cui tu vide an ſuffragandum ſit.

Cap. XLVII. *Ita tu nunc, Catule, lucere neſcis?*

nei

nec tu, *Hortenſi*, *in tua villa nos eſſe*. Cave cum V. Cl. emendes *&* *tu*, vel *atque tu*. Eſt hoc σχῆμα πρὸς τὸ σημαινόμενον, quo membrum poſterius priori membro ad ſententiam potius, quàm ad verba congruit, ut ſi ſuprà dictum eſſet *lucere non ſcis*. ſic plane Tuſc. V. c. 40. *Epicurei noſtri Græce fere neſciunt*, *nec Græci Latine*. ſupra lib. I. c. ult. *negabat eſſe quicquam*, *quod ſciri poſſet*, *ne illud quidem ipſum*, *quòd* &c. Fin. I. c. 9. *negat opus eſſe ratione*, *neque diſputatione*. de N. Deor. I. c. 25. *negat eſſe corpus deorum*, *ſed tanquam corpus*; *nec ſanguinem*, *ſed tanquam ſanguinem*. Quid multa? idem hoc egregie jam nunc illuſtravit ipſe Daviſius ad Fin. II. c. 8. & IV. c. 9. ad Leg. II. c. 6. in Add. uti etiam ad Divin. II. c. 37. adi quoque præſtantiſſimum Cortium ad Saluſt. Jug. cap. xiv. 7. Similiter Græci: ut Lucianus Contempl. pag. 343... σὲ δὲ καὶ κωλύσει ἐνεργεῖν τὰ τȣ̃ θανάτȣ ἔργα, καὶ τὴν Πλȣ́τωνος ἀρχὴν ζημιȣ̃ν. ſubaudi ἀναγκάσει aut ſimile quid, quod Ἰῷ κωλύσει ſit contrarium. cl. Jenſius particulam ὡς ſuſpicabatur excidiſſe ante iſta, καὶ τὴν &c. ſed locus ſimilis videtur iſti D. Pauli 1. ad Tim. IV. 3. κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν &c. de quo loco vide quæ Pricæus, Glaſſius aliique.

CAPUT.

CAPUT IX.

Tranſitur ad Tuſc. Diſp. in quarum lib. I. vera lectio aliquoties adſtruitur. Laus oratoria. *Ordo verborum confuſior. Salluſtius ex mſ. adjuvatur. Cicero emendatur.* Ne *pro* non. Decet *cum paſſivo. Duo Ciceronis loca cum uno Lactantii defenduntur. Ellipſis verbi. Cicero defenditur.* Primum, *non ſequente* deinde, *aut tali aliqua voce. Cicero rurſus vindicatur.* Properare, *deſiderare. Ellipſis pronominis. Tria Cic. loca vindicantur.* Id ipſum *quodammodo abundat. Sulp. Severus emendatur.* Μακρολογία *illuſtratur. Cicero & Lactantius defenduntur.*

CIcero Tuſc. I. cap. 3. *Quare ſi aliquid oratoriæ laudis noſtra attulimus induſtria.* Quæ in hunc locum commentati ſint interpretes, tu, ſis, lector, videas. Sana quidem hæc ſcriptura videtur, licet codices quidam aut editi referant *oratoriæ laudi. Aliquid oratoriæ laudis*, h. e. aliquam laudem oratoriam, aliquam laudem in dicendo, vel aliquem honorem eloquentiæ; ut loquitur Tullius de Clar. Orat. cap. 10. *Jam temporibus Troicis tantum laudis in dicendo Ulyſſi non tribuiſſet Homerus & Neſtori, niſi jam tum eſſet honos eloquentiæ* &c. Illud *aliquid laudis oratoriæ* Cicero *attulerat*, h. e. ex Græcia ad Romanos tranſtulerat; Græciæ eripuerat, in ſuamque pertulerat civitatem; ut infrà loquitur lib. II. c. 2. *Quamobrem hortor omnes q.-i. f. p. ut hujus quoque generis laudem jam languenti Græciæ eripiant, & perferant in hanc civitatem: ſicut reliquas omnes, quæ quidem erant expetendæ, ſtudio atque induſtria ſua majores noſtri tranſtulerunt.*

Cap. IV. *Atqui pleni libri ſunt contra iſta ipſa philoſophorum differentium.* Stet iſta lectio, quamvis vetus editio hunc verborum ordinem repræſentet, *contra iſta ipſa differentium philoſophorum*; multus enim Cicero eſt in iſtiusmodi tranſpoſitionibus. infrà V. c. 24. *præſtans vir optimis artibus.* & c. 2. *O vitæ philoſophia dux!* N. Deor. II. c. 17. *imperitos & ſimiles philoſophos imperitorum.* lib. III. c. 15. *& ejus Polæmonem filium.* Neque ab iſta ratione abhorrent Græci. Herodianus lib. I. c. XI, 3. τὴν δὲ προσηγορίαν λαβεῖν τὸν τόπον ἐκ τοῦ πεσόντος ἀγάλματος ἐξ οὐρανοῦ. ſic ille & alii paſſim. confer etiam quæ dicemus ad Divin. I. c. 28. Talis quoque metatheſis eſt in iſta lectione Saluſt. Cat. c. LI, 23. quam ex codice aliquo depromebat cl. Cortius: *in tanti facinoris homines convictos:* atque ita omnino legere malim, quàm illud *convictos*, cum viro laudato, pro inſititio habere.

Cap. VIII. *Si mori etiam mortuis miſerum eſſet, infinitum quoddam & ſempiternum malum haberemus in vita. Nunc video calcem.* Locus aliqua ex parte minus ſincerus eſt. Malum haud tollere videntur, qui illud *in vita* delent, aut ſequentibus hoc modo adjungunt, .. *haberemus. In vita nunc video calcem.* Niſi me animi ſententia fallat, ſcripſit Cicero, -- *malum HORREREMUS in vita. Nunc video calcem.* Sequitur: *ſed niſi quid neceſſe erit, malo ne roges.* vereor ne parum veraces ſint codices, qui dant *malo non roges. Ne* pro *non* ſatis uſitatum eſt. de Finibus lib. I. c. 7. *vellem equidem - - ne deterruiſſet.* ad Att. I. ep. 6. *Tu velim - - ne prætermittas.* de Leg. II. c. 26. *nam ſuper terræ tumulum noluit quid ſtatui, niſi columellam tribus cubitis ne altiorem.*

Cap.

Cap. XIV. *Quid? illud num dubitas, quin ſpecies naturæ capi deceat ex optima quaque natura.* Malunt docti, *capi debeat*; ſed alteram lectionem non reſpuit Latinitas, ut putabat editor cl. ſic enim de Leg. II. c. 3. *Optime vero, frater, & fieri ſic decet.* & c. 7. *hunc hominem omnino numerari quî decet?* Virgil. Æn. XII. vs. 797.

Mortalin' decuit violari vulnere divum,
Aut enſem (quid enim ſine te Juturna valeret?)
Ereptum reddi Turno, & vim creſcere victis?

Terent. prol. Andriæ: *atque in eo diſputant, contaminari non decere fabulas.* Symmachus lib. III. ep. 67. *Firmum teſtimonio meo decuit adjuvari.* Atque ita alibi ſæpius verbum *decet* cum paſſivo conſtruitur. Nihil proinde & in hiſce locis movendum puto, de Fin. IV. c. 11. *quod cujuſque generis animantis ſtatui deceat extremum.* Tuſc. II. c. 3. *id commendari omnium lectioni decere.* utrobique eundem ad lapidem offendit cl. Daviſius, uti & in his Lactantii, lib. III. c. x, 7. *quæ non, etiamſi ignoret qualem deum haberi deceat, tamen habendum ſciat:* volebat *habere*, quòd reſpexit Lactantius ad lib. I. Cic. de Leg. c. 8. ubi verbum activum, non paſſivum eſt. Sed paſſim ita a verbis, quæ alicunde mutuatur, abludere ſolet Lactantius, ut omnes norunt.

Cap. XV. *Sed quid poetas? opifices etiam poſt mortem nobilitari volunt.* Cave cum cl. Bentleio conjicias, *Sed quid putas?* nam cum in antecedentibus eſt de poetis injecta mentio, tum quoque iſtiusmodi formâ ellipticâ nihil eſt uſitatius. ſic infra II. c. 16. *Pugiles cæſtibus contuſi ne ingemiſcunt quidem. Sed quid hos?.. Gladiatores.. quas plagas perferunt?*

ferunt? locus hic noſtro prorſus eſt ſimilis. adde Divin. I. c. 26. *Sed quid ego Græcorum? neſcio quomodo me magis noſtra delectant*. Fam. IX. ep. 3. *Sed quid ego nunc hæc ad te?* Tuſc. III. c. 18. *Sed non neceſſe eſt nunc omnia.* de N. Deor. I. c. 25. *nihil horum, niſi calide*, ſc. tractavit. Fin. I. c. 3. *quem quidem locum cum multa venuſtate & omni ſale Lucilius.* ubi cum alii aliter tentent, ellipſis tamen haud durior videtur, quam iſta Fam. XV. ep. 16. *hæc tertia jam epiſtola ante te oppreſſit, quàm tu ſcidulam aut literam*, ſc. miſiſti.

Cap. XXV. *Sin autem eſt quinta quædam natura ab Ariſtotele inducta primum; hæc & deorum eſt & animorum* &c. Neſcio ſane, quomodo hæc interpunctio placuerit viris doctis, præ illa vulgata, quæ vocem *primum* cum ſequentibus hoc modo connectit, -- *inducta; primum hæc* &c. Moleſte tuliſſe videntur illi, quod τὸ *primum* ſic abſolute poneretur, non ſubſequente *porro*, *deinde*, aut tali aliqua voce. Hac quidem de cauſa rurſum turbas dabat Lambinus lib. V. c. 40. *qui primum per ſe ipſi plerumque conficiunt hominem: ſin forte* &c. ubi volebat ille, *dein ſin forte* &c. At hunc uſum voculæ *primùm* comprobavit jam Turſellinus de Part. cap. 137. & Cortius ad Saluſt. Jug. cap. 85. vide quoque ſupra c. 24. infrà c. 24. N. Deor. II. c. 57. Lactant lib. I. c. 3. & alibi.

Cap. XXXI. *Veniet enim tempus & quidem celeriter, & ſive retardabis, ſive properabis: volat enim ætas* &c. Alii ediderunt *retractabis*, pro *retardabis*; quomodo etiam edidit cl. Daviſius, qui porro legebat *ſive parebis*, pro *ſive properabis*. Ego vero oppoſita iſta *retardare* & *properare* ſic intelligo, ut per illa temporis illius formido ac deſiderium ſignificetur. Sic ſane σπεύδειν τι apud Græcos eſt ali-

aliquid magnopere deſiderare, vel ſummo cum deſiderio exſpectare. 2 Petri III. 12. Προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ θεοῦ ἡμέρας. ubi vide interpretes. Atque ita *feſtinatio* & *properatio* in eo dicitur, qui quid concupiſcat aut deſideret. Fam, lib.V. ep. 12. *Ardeo cupiditate incredibili,.. nomen ut noſtrum ſcriptis illuſtretur & celebretur tuis.. Ignoſcas velim huic feſtinationi meæ-- ad properationem meam quiddam intereſt, non te exſpectare dum* &c.

Cap. XXXVI. *Sed ne vivus quidem bono caret, ſi eo non indiget: ſed in vivo intelligi tamen poteſt regno carere.* Facile ſubauditur pronomen *ipſum* vel *te*, quod excidiſſe putabat erud. Bentleius. ſic Divin. I. 28. *Audivi quidem ex te, -- ad lucem denique arcte & graviter dormitare cœpiſſe.* N. Deor. I. c. 3. *exiſtimant quod ille inſcitia plane loquendi fecerit, feciſſe conſulto.* c. 34. *docebit.. ut immortalitate vincamur ab ea natura, ſic animi præſtantia vinci.* vide quoque de Fin. III. c. 19. Min. Fel. cap. XVII. & alibi. Hinc quoque nihil omnino in his ſollicitandum puto, Fam. X. ep. 20. *De te fama conſtans, nec decipi poſſe nec vinci.* Tuſc. V. c. 20. *ſummam fuiſſe ejus in victu temperantiam, in rebuſque gerendis virum acrem & induſtrium.* Acad. I. c. 11. *cumque perturbationem animi illi ex homine non tollerent, ſed ea contraherent, naturaque & condoleſcere & extimeſcere dicerent.* ubi eidem ſcopulo necquidquam impingunt docti. confer quæ ad N. D. II. 48.

Cap. XXXVII. *Quoties -- univerſi exercitus ad non dubiam mortem concurrerunt?* Conjiciebatur, *cucurrerunt*; quam quidem lectionem, ne codicibus quidem ſi ſuffulta eſſet, vulgatæ præferrem; intendit enim verbum *concurrendi* orationem, & ſignificat ſæpe milites univerſos totius exercitûs,

 junc-

junctis animis viribuſque, cumque eadem conſtantia & alacritate præſentiſſimum mortis periculum ſubiiſſe. Cap. xxxix. *Nondum guſtaverat*, *inquit*, *vitæ ſuavitatem: hic autem jam ſperabat magna, quibus frui cœperat. At id quidem ipſum in ceteris rebus melius putatur, aliquam partem, quàm nullam attingere.* Pronomen *ipſum* nullo jure hîc damnari videtur; ſic enim ſupra c. 37. *nec enim poteſt miſer eſſe quiſquam, ſenſu peremto. At id ipſum odioſum eſt, ſine ſenſu eſſe.* ubi eodem modo dictio iſta *id ipſum* complectitur antecedens illud *ſenſu peremto*, quod tamen repetitur deinde in ſequentibus verbis *ſine ſenſu eſſe*. infra II. c. 11. -- *Quis igitur Epicurum ſequitur dolor? cum hoc ipſum dicit, ſummum malum eſſe dolorem.* de Div. I. 30. -- *nam & id ipſum vident, -- inſtare mortem.* cap. 46. -- *ſed ipſum eſt deos non putare, quæ ab iis ſignificantur contemnere.* confer quæ ad Divin. II. c. 41.

Cap. XLIV. *Vides quanto hæc in errore verſentur: portum eſſe corporis.. in ſepulcro putat.* Conjecturæ qua legunt, *hic in errore verſetur*, haud ita favent ſequentia, ut illi ſubſcribere audeam. ſæpius ita à rebus ad perſonas, & vice verſa, deflectit elegantiſſimorum hominum oratio. ſic N. Deor. III. c. 10. *is igitur, ſi aliquid eſt, inquit* &c. *Hæc omnia in eodem, quo illa Zenonis, errore verſantur... Idemque ſi dei non ſint, negat eſſe* &c. vide quoque lib. I. c. 12. & 14. Quod autem in his cap. xlvi. *ſecundis vero rebus ſuis volet etiam uti:* cl. Bentl. reponit -- *volet jam uti*; obiter dicam, videri mihi ſimili plane mendo S. Severum liberandum, lib. I. H. S. c. 7. *Per idem tempus fere*, inquit, *cum Abraam eſſet etiam centum annorum, Iſaac filius natus eſt.* lego, *cum Abraam eſſet jam centum annorum.* Inferius autem in his Tullii: *ne & noſmet*

met ipſos amare videamur : legam potius, *ne ita noſmet* &c. quàm, juxta codd. nonnullos, vocem ſecundam expungam.

Cap. XLVIII. *qui ſe in medios immiſit hoſtes, veſte familiari, ne poſſet agnoſci, ſi eſſet ornatu regio.* Qui cuncta ferme ad vivum reſecant, hi mirum eſt quòd ſiluerint ad iſta *ſi eſſet ornatu regio*, quæ ſane ſplendidiſſimam referunt gloſſematis faciem, quum ab oratione abeſſe facile & majore quidem cum elegantia poſſint. Nos, ut criticorum παραδιορθώσεις antevertamus, aliquot hujus formæ exempla ſimilia apponemus. De Leg. I. c. 16. *Quod ſi populorum juſſis, ſi principum decretis, ſi ſententiis judicum, jura conſtituerentur; jus eſſet latrocinari, jus adulterare; jus teſtamenta falſa ſupponere, ſi hæc ſuffragiis aut ſcitis multitudinis probarentur.* an non, ſalva omnino atque incolumi ſententia, omiſſa fuiſſent illa, *ſi hæc* &c.? Rurſum de Fin. lib. III. c. XI. *Quid autem dici poterit, ſi turpitudinem non ipſam per ſe fugiendam eſſe ſtatuemus, quominus homines tenebras & ſolitudinem nacti, nullo dedecore ſe abſtineant, niſi eos per ſe fœditate ſua turpitudo ipſa deterreat?* quorſum vero iſta, *niſi eos* &c. quum præceſſerint jam talia, *ſi turpitudinem -- ſtatuemus*? quæ tamen gloſſematis ſuſpecta habuerunt cl. Walkerus ac Daviſius, quamvis immerito, ut ego quidem puto. Lactant. lib. I. c. XXI, 18. *neque intra parietes aut ædiculas luto factas, ſed intra pectus collocandæ ſunt, & interius comprehendendæ, ne ſint falſæ, ſi extra hominem fuerint collocatæ.* quis requireret poſtrema iſta, ſi non appoſita fuiſſent? libro II. c. 2, 4. *Deos igitur in quorum numero reponemus? ſi in mortuorum, quis tam ſtultus ut colat? ſi in abſentium, ergo colendi non ſunt, ſi nec videant quæ facimus, nec audiant quæ precamur.* lib. IV. c.

xxiii, 2. *& ipſi eodem modo vivendum eſt, quo docet eſſe vivendum, ne ſi aliter vixerit, ipſe præceptis ſuis detrahat, ſi re ipſa ſolvat quod verbis nitatur adſtringere.* Non opus eſt ut oſtendam, quæ ſint in his plane otioſa. Unde etiam falli conſtat cl. Daviſium, qui conj. *ut* poſt *niſi* injiceret, in his Lactant. Epit. cap. xlix. *Si ergo Judæi à Deo rejecti ſunt, ſicut* &c. *nulla igitur alia ſpes homini propoſita eſt, niſi veram religionem -- fuerit ſecutus.* legebat ille *niſi ut veram* &c. ego iſta omnia deleſſem potius, quam lectionem adeo duram ſubſtituiſſem; ſed nil mutandum, tum ea quæ jam protulimus declarant, tum quoque iſta quæ ſunt huic loco gemina ac germana: lib. IV. c. xviii, 23. *unde apparet Judæos nullam aliam ſpem habere, niſi ſe abluerint à ſanguine, ac ſperaverint* &c. & cap. xix, 11. *Nulla igitur ſpes alia -- datur, niſi crediderit in eum.* vide quoque l. II. c. ix. 3. l. IV. c. xxiv. 3. Senec. de Ira I. c. 7. initio. D. Matth. XXVI. 42.

CAPUT X.

In lib. II. Cic. Tuſc. edita lectio octies vel novies vindicatur. Ἀγκαλόλεθον. Jacens & adflictus. *Lactantius Placidus defenditur.* Ἀγκαλόλεθον. *Cicero defenditur. Enallage activi & paſſivi. Cicero bis defenditur. Lactantius emendatur.*

Pergimus ad librum II. Tuſc. ibi autem cap. primo iſta habentur: *magna habere poſſit auxilia reliquorum philoſophorum diſciplinis.* Ablativus *diſciplinis* crucem figit viris doctis, qui tentant *à reliquorum philoſophorum diſciplinis*, vel *reliquorum philoſophorum diſciplinus*. Sed ablativus ille in Grammati-

maticorum adnotatis eſt celeberrimus. Hinc quoque merito vapulabat Lambinus, cum Fin. II. 28. *negat enim tenuiſſimo victu -- voluptatem percipi*: præpoſitionem *è* ingereret: ſurdoque canebat, cum ſuprà lib. I. 18. *terreno principiorum genere confecta*: vellet *ex terreno p. g. c.* Sequitur capite tertio: -- *nemo mediocriter quidem doctus ignorat*. Fruſtra eſt Lambinus, qui reponit *nemo ne mediocriter q. d. i.* cur enim impunitum dimiſit locum de Fin. III. c. 1. huic plane conformem? *quod quidem nemo-mediocriter doctus mirabitur*. Reſolvit per pronomen relativum Lactantius lib. I. c. 3. initio: *nemo qui quidem ſapiat -- non unum eſſe intelligat*. Capite V. *Quid enim minus eſt dignum, quàm tibi quicquam peius videri dedecore?* Vir idem doctiſſimus pronomen *te*, ante vocem *dignum*, inculcat; abſque cauſa quidem juſta, ut ego arbitror, quum ſic abſolute aliquando veniat nomen *dignum*. ut E. G. Seneca de Ira I. c. 12. *Illud pulcrum dignumque, parentibus prodire -- defenſorem*. ſic lib. II. 13. & alibi.

Cap. VI. *Ergo id quod natura -- reſpuit, -- in eo magiſtra vitæ philoſophia tot ſæcula permanet?* Si cum viro cl. facias, -- *in magiſtra vitæ ph. t. ſ. p.?* tolletur quidem neſcioquid illud ſolœciſmi; ſed cùm ſic duriuſcule dicetur, id quod à natura & virtute reſpuatur, *permanere in magiſtra vitæ philoſophia*; tum illud etiam haudquaquam inuſitatum, ut ſuſpendatur orationis conſtructio, exitumque analogiæ congruum non reperiat. vide cl. Perizon. ad Sanct. Min. IV. c. XI, 5. & Daviſ. ad Tuſc. I. 24. adde, ſi lubet, Lactant. Inſt. I. c. XI. 64.. *refert,.. Jovem cum e. i. N. a. T. proficiſceretur,.. aquilam ei in auſpicium advolaſſe*. Quod ad phraſin *permanere in aliqua re* attinet, eam ſimilibus exem-

plis componerem, niſi in re tam vulgari, ſtylo eſſet temperandum.

Cap. VII. *hic* (Epicurus) *qui ſolum hoc malum dicit* (dolorem) *& malorum omnium extremum, ſapientem cenſet id ſuave dicturum.* Abſonum quidpiam in his videre viſus eſt cl. Bentl. Si prius *ſolum*, inquit, quomodo dein *extremum*? Et me quidem ſollicitum iſta ratio haberet, ſi legeremus, *qui non modo ſolum hoc malum dicit, ſed etiam malorum omnium extremum:* quem enim non offenderet tam inepta orationis degradatio? Jam vero ſic modo interpretare, ut Epicurus dolorem aliquando malum unicum, aliquando malorum extremum dixerit. Hæcce orationis degradatio facillime concoqui poſſe videtur, cum ſæpius ita deficiant auctores, ubi rerum deſcribendarum magnitudine ſufflaminantur, ut verbis utar cl. Cortii ad Saluſt. Cat. c. V. 5. Qua obſervatione defendi etiam poſſunt iſta infrà IV. 23. *ſatis inſtructa, armata, parata per ſeſe:* ubi tranſponebat V. D. *Sat. inſ. parata, armata per ſeſe.* Non igitur eſt, cur legendum arbitraremur, *hic qui non ſolùm malum hoc dicit, ſed malorum omnium extremum*; cum præſertim, amiſſo adjectivo *ſolum*, ſermonis efficacia, quæ quidem in hoc loco maxima requiritur, nimium enervabitur, quandoquidem dolorem non tantum malorum extremum, ſed etiam malum unicum loquebatur Epicurus. lib. V. c. 10. *qui vel ſummum, vel ſolum malum dolorem eſſe dicat.* vide c. 9. & 26. Plura non adferam, cur locum omnino ſincerum eſſe putem.

Cap. XII. *tantum tamen excellit illud.. quod.. virtutis nomine amplectimur, ut omnia præterea.. minuta videantur, nec malum quidem ullum, nec ſi in unum locum collata omnia ſint, cum turpitudinis malo*

malo comparanda. Nec malum quidem ullum: ſubaudi *ἀπὸ κοινȣ͂, cum turpitudinis malo videatur comparandum.* quæ quidem ellipſis non ita dura eſt, ut orationis curſum bene fluere negaremus, cum viris illis, quorum alter conjicit, *ne malum quidem ullum... comparandum*; alter, *nec m. q. u.*, *nec vel in unum locum conlata omnia, ſint c. t. m. comparanda.*

Ibidem: *Adflictuſne & jacens, & lamentabili voce deplorans, audieris O virum fortem!* Haud facile ex profligata codicis lectione reſcripſerim *adflictuſne jacens:* ſæpius enim participium *jacens*, τῷ *adflictus* tantumnon ἰσοδύναμον, adjectivi vicem præſtat. de Amic. 16. *ut amici jacentem animum excitet.* de Har. Reſp. *Videtis igitur hominem per ſe ipſum jam pridem adflictum ac jacentem.* poſt Red. ad ſen. *qui mihi primus adflicto & jacenti conſularem fidem dextramque porrexit.* Lactant. Inſt. l. V. 2. §. 2. *duo exſtiterunt, qui jacenti atque abjectæ veritati inſultarent.* Claudianus de Raptu Proſerp. lib. I. 96.

An forte jacentes
Ignavoſque putas?

Quemadmodum igitur in loco propoſito, ſic quoque nihil arbitror mutandum, in illo infra IV. c. 16. *Quid autem eſt deformius, quàm ægritudine quis adflictus, debilitatus, jacens?*

Cap. XIII. *Spartæ vero pueri ad aram ſic verberibus accipiuntur, ut multus è viſceribus ſanguis exeat; nonnunquam etiam, ut cum ibi eſſem audiebam, ad necem.* Cur pro *audiebam* ſcriberemus *videbam*, ratio quam adfert vir inſignis, parum valida videtur, quòd eo verbo utatur Cicero infrà V. c. 27. *Pueri Spartiatæ*, inquit, *non ingemiſcunt verberum dolore*

dolore laniati. Adoleſcentium greges Lacedæmone vidimus ipſi incredibili contentione certantes pugnis. Cum pugnantes adoleſcentes viderit Tullius, inde vidiſſe etiam cum cæderentur ad aram, non ſic colligitur, ut quidpiam in lectione edita novandum credam. Obiter quoque vindicem quæ his illuſtrandis appoſite contulit cl. Daviſius, ex Lactantio Placido, ad Statii Theb. lib. I, 118. *quibus* (Lacedæmoniis) *virtuti eſt, in ſacris cædi verberibus, ſine corporis motu.* ubi vir laudatus legebat, *quibus in uſu eſt*, &c. ſed *alicui virtuti eſſe* recte dicitur, quod dixit Tacitus *pro virtute eſſe.* ſic Plautus Trucul. I. ſc. II, 14. *Eſt iis pugnæ & virtuti, de prædonibus prædam agere.* & alibi.

Cap. XV. *Militiam vero (noſtram dicam, non* &c.) *noſtri exercitus primum unde nomen habeant vides.* Sermonem ſic inſtituebat Tullius, ut ſi dicturus fuiſſet, *Militiam, unde nomen habeat, vides,* i. e. unde militia nomen habeat, qua de forma multa coacervantem vide Daviſium ad N. Deor. I. c. 26. ſed facta quadam orationis digreſſione, ab incepto ſuo tranſverſus velut abripitur, idque ut reſumat non eandem *Militiæ* vocem repetit, ſed ſynonymam *exercituum*; quod ἀνακόλουθον, poſt multos alios, optime illuſtravit editor cl. ad hujus libri c. 1. & lib. III. c. 8. Hæc igitur MSS. lectio omnino mihi placet, quamvis contra illam inſurrexerint literatores eruditiſſimi. Similis eſt locus de N. Deor. I. cap. 24.-- *quam veſtra. Iſta enim flagitia Democriti,-- eſſe corpuſcula quædam alia aſpera, rotunda alia, partim autem angulata, curvata quædam, & quaſi adunca: ex his effectum eſſe cælum atque terram-- concurſu quodam fortuito: hanc tu opinionem* (i. e. hæc, inquam, flagitia Democriti), *C. Vellei, uſque ad hanc ætatem perduxiſti*

&c.

&c. Non conjeciſſent homines doctiſſimi, *quam veſtra iſta, flagitia Democriti*, vel *quam veſtra: iſta inquam flagitia Democriti*; ſi locum, qui vulgo peſſime diſtinguitur, quoad interpunctionem tantummodo, quemadmodum nos hîc fecimus, adjuvaſſent.

Paucis interjectis: *arma enim membra militis eſſe ducunt; quæ quidem ita geruntur apte, ut ſi uſus foret, abjectis oneribus, expeditis armis ut membris, pugnare poſſint.* Enallage, quam vides, activi & paſſivi improbata fuit cl. Bentleio, qui pro *geruntur* malebat *gerunt.* quemadmodum etiam infrà lib. III. c. 29.-- *repulerunt --. Contra dicuntur hæc, quis tam demens, ut ſua voluntate mœreat? natura adfert dolorem; cui quidem Crantor, inquiunt, veſter cedendum putat:* legebat *Contra dicunt. Ecquis* &c. & lib. II. de Fin. c. 15. *ſi enim ad honeſtatem omnia referantur, neque in ea voluptatem dicant ineſſe, ait eos* &c. doct. Th. Bentleius ac Daviſius, *referant* reponunt. At multa reclamant ejuſdem plane generis loca, quorum omnem catalogum non contexemus: pauca ſuffecerint, quæ jam mihi in mundo ſunt. Florus lib. III. c. XXI, 28. *ut obſides -- duci jubentur, ſic damnatam civitatem juſſit Sylla deleri.* Lactant. lib. V. cap. XII, 2. *adeone apud vos perit innocentia, ut ne morte quidem ſimplici dignam judicetis, ſed ſupra omnia facinora habeatur, nullum facinus admittere?* & cap. XIX, 2. *proferant* &c. *verbis potius, quàm verberibus res agenda eſt, ut ſit voluntas* (legendum judico, *ut ſic volentes*, i. e. qui voluerint) *diſtringant aciem ingeniorum ſuorum; ſi ratio eorum vera eſt, adferatur! parati ſumus audire, ſi doceant.* Salluſt. Catil. cap. XLVIII, 4. *quo & ceterorum animos reficeret, & illi facilius e periculo eriperentur.* & Jugurth. cap. VII. extr.

extr *paucis diebus quo ire contenderant*, *perventum eſt*. Loca hæcce duo debemus cl. Cortio, qui iſta pluraque talia congeſſit ad Catil. cap. LI, 40.

CAPUT XI.

Quatuordecim Tullii loco ſtabiliuntur; unus corrigitur. Nemeſius emendatur. Lactantius & Arnobius defenduntur. Sapiens & fortis. Vigor *ſatis bene* molliri *dicitur*. Enim *loco* τοῦ autem. *Min. Felix tentatur. Quinctilianus adſeritur. Abſtracto tribuitur, quod concreto eſt magis proprium.*

Cicero lib. II. Tuſc. cap. XXI. *Zeno proponatur Eleates*, &c. Locum Nemeſii de Nat. Hom. cap. XXX. p. 233. adpoſite quidem, uti ſolet, allegat, meritoque ἀναχρονισμοῦ arguit cl. Daviſius; ſed quam in illum emendationem inſtituit, huic ego vix poſſum facere ut acquieſcam. Ζήνων, inquit Nemeſius, ὁ ἀποφαγὼν ἑαυτοῦ τὴν γλῶτταν, καὶ ἀποπτύσας Διονυσίῳ τῷ τυράννῳ, ὑπὲρ τοῦ μηδενὶ αὐτοῦ ἐξειπεῖν τὰ ἀπόῤῥητα. legebat vir doctus, ὑπὲρ τοῦ μὴ αὐτῷ ἐξειπεῖν τ. ἀ. at religioſius videtur characteribus eſſe adhærendum, reſcribendo ὑπὲρ τοῦ μηδενὶ ΑΥΤΟΝ ἐξειπεῖν τ. α. *ut nulli homini ſilenda patefaceret*. Locus hic totus abeſt ab editione Antverpienſi, ſed illum in verſione ſua expreſſit interpres, quod falcem immitti vetat.

Cap. XXII. *Nec vero unquam ne ingemiſcet quidem vir fortis ac ſapiens, niſi forte ut ſe intendat ad firmitatem*. Non ſatis video, cur mallemus *fortis ac patiens*: uti etiam in his Lactantii Epit. cap. XXXV. *Virtus -- mala omnia ſapientiſſime perfert*; nihil eſſe reor, cur reſcribendum putaverit V. D. *patientiſſime perfert*. Cum enim patientiam conti-

neat

neat ſapientia, ut bene docetur l. III. cap. 7. adque patientiam veram omnino neceſſaria ſit ſapientia; ſapienter perferri poteſt dici, quod perferatur patienter, ſapiensque appellari, qui ſit patiens. Hinc paſſim ſapientia nominatur, ubi de fortitudine animi, perferendiſque rebus adverſis ſermo fit, ut Fam. lib. V. epiſt. 16. *Non eſt jam gravitatis ac ſapientiæ tuæ* -- (dicere potuit, *patientiæ tuæ*) *ferre immoderatius caſum incommodorum tuorum.* & epiſt. 17. *ſi & illud adjungas, homines ſapientes turpitudine, non caſu commoveri.* lib. IX. epiſt. 12. *Tu velim animo ſapienti fortique ſis, ut tua moderatio & gravitas aliorum infamet injuriam.* Seneca de Ira III. cap. 38. *Tulit hoc ille leniter ac ſapienter.* Arnobius lib. III. pag. 116. *ſapientes ac fortes viri ſolvunt decreta conſtantiæ, virilitatis vigore mollito.* ubi, ut hoc obiter moneam, minus neceſſaria videtur emendatio viri quamvis elegantiſſimi & eruditiſſimi Arn. Drakenborgii, ad Sil. Ital. p. 307. pro *vigore* facientis *rigore.* obſtant enim atque reclamant, quæ doct. Salmaſius ad iſta Tertulliani de Pallio, cap. IV. *niſi diu mollitas & evigoratas.* „ Tertullianus, „ inquit ille, aliique eorum temporum ſcriptores „ *vigorem* paſſim pro *rigore*, & quicquid molli „ contrarium eſt, uſurpant „ vide reliqua. addamus illud Cypriani, lib. II. ep. 2. *omnis honor & vigor ſexûs enervati corporis dedecore mollitur: plus que illis placet, quisquis virum in feminam magis fregerit.* Et ſi ad ἀκυρολογίαν ſpectes, ſane tam bene poteſt Latine dici *vigor molliri*, quam *ardor laxari* dicitur Quinctil. Declam. IV. c. 5. *ne hunc ardorem fugientis animæ dilatione laxetis.*

Cap. XXIII. *Sumus enim natura, ut antea dixi (dicendum eſt enim ſæpius) ſtudioſiſſimi honeſtatis.* Diſplicebat editori cl. poſterius *enim*, cui ſubſti-

tue-

tuebat *autem*. Sed *enim* paſſim adhibetur, ubi quamvis obſcurius aliqua tamen antecedentium ratio redditur. Ita hîc cauſa refertur, cur hæc iterum repetantur; quod eſſent dicenda ſæpius. Supra c. XI. *ad ineptias redis: illud enim quod me angebat, non eximis.* malles forte, *illud etiam quod* &c. Divin. II. 26. *Hoc igitur* &c. *An illæ aves, niſi quum vicerint, canere non ſolent? At tum canebant, nec vicerant: id enim eſt, inquies, oſtentum.* de N. Deor. III. 4. *Sed quia* &c. *propterea multis argumentis deos eſſe docere voluiſti. Mibi enim unum ſat erat.* vide quoque de Fin. I. 2. & cl. Cortium ad Fam. IX. ep. 21. Ad hæc & innumera talia loca, in quibus *nam* & *enim* relationem ad ſuperiora incommodiorem habeant, conticuit vir cl. qui tamen ut in locum propoſitum, ſic in hæc ſequentia etiam litem movit. ſupra I. 40. *Quis hanc maximi animi æquitatem in ipſa morte laudaret, ſi mortem malum judicaret? Vadit enim in eundem carcerem.. Socrates* &c. ubi *enim* à codd. ſubminiſtratum commutat in *autem.* uti & N. Deor. III. 15. *Nec vero volgi atque imperitorum inſcitiam deſpicere poſſum, cum ea conſidero quæ dicuntur à Stoicis. Sunt enim illa imperitorum: Piſcem Syri venerantur* &c. & cap. 37... *Ita fit, inquit: illi enim nuſquam picti ſunt* &c. cap. 38. *Utrum* &c. *non facile dixerim: portenta enim ab utriſque & flagitia dicuntur.* In his locis idem commiſit vir ille doctus, ſed qui tamen eos introſpicere non gravatur, is facile videbit antecedentia verba per ſubſequentem conjunctionem aliquomodo aut explicari aut adſeri. Quod porro ad repetitionem conjunctionis *enim* attinet, ſimilis exſtat Acad. II. 18. N. Deor. III. 38. & 39. & Tuſc. IV. 17. *Quid enim videatur ei magnum in rebus humanis, cui* &c.? *Nam quid aut in ſtudiis* &c.? ubi non

non cerno cur legeremus potius *Num quid aut* &c. Innumera talia proferri licet, ſed heu quantas in minutias deſcendimus! vide ſuprà ad Acad. II. 27.

Ibidem: *Non ſentiunt v. f. i. a. vulnera; vel ſentiunt. ſed emori malunt quam* &c. Tentabatur *vel ſentiant:* ſed bene adhibetur indicativus, dummodo ſubaudias *quidem:* de qua forma, adeatur cl. Cortius ad Saluſt. Cat. c. LII. 28. Huc quoque referebam aliquando illud Min. Felicis Oct. cap. XXXIV. *Corpus omne, ſive areſcit* &c. *ſubducitur nobis; ſed Deo el. cuſt. reſervatur.* Sed ibi legendum videri poſſet, *Corpus OMNINO, ſive* &c. ſic enim *omnino* ſæpius adhibetur in conceſſione, quemadmodum *quidem*, uti in Formulis Tullianis recte obſervavit vir optime de me ſtudiisque meis meritus Iſ. Valkenaar.

Cap. XXV. *Videmuſne, apud quos eorum ludorum, qui gymnici nominantur, magnus honos ſit; nullum ab his, qui in id certamen deſcendant, devitari dolorem? apud quos autem venandi & equitandi laus viget, qui hanc peteſſunt, nullum fugiunt dolorem.* Qui legunt *nullum fugere laborem*, hi mirum eſt quomodo non viderint ulterius eſſe procedendum, & porro legendum, *apud q. a. v. e. e. l. vigeat, qui hanc peteſſant* &c. Ita ſane ſuprà ex *aſpernatur* & *adſciſcit* facit vir cl. *aſpernetur* & *adſciſcat.* ut nulla videatur eſſe ratio, cur cl. Daviſ. ad Tuſc. V. 16. ſollicitaret ſubjunctivum in his Quinctil. I. O. XI. 1. *Græci prodiderunt, ut vivat quemque etiam dicere.* ubi ille, *vivit.* Quod autem oratio ex obliqua fit directa, id nihil in Tullio novi. ſic infra IV. 10. *Intelligatur igitur perturbationem.. in motu eſſe ſemper: cum autem hic fervor.. inveteravit,.. tum exiſtit & morbus* &c. de N. Deor. II. c. 52.

Teſtudines autem & crocodilos dicunt -- obruere ova, deinde diſcedere: ita & naſcuntur & educantur ipſa per ſeſe. lib. I. c. 27. *Dicemus ergo idem, quod in Venere Coa; corpus illud non eſt, ſed ſimile corporis, -- ſic in Epicureo deo non res, ſed ſimilitudines rerum eſſe.* Fin. III. 13. *An vero certius quicquam poteſt eſſe, quam illorum ratione.. non poſſe ſapientem beatum eſſe, cum eculeo torqueatur? eorum autem, q. d. i. m. n. h., ratio certe cogit, uti in omnibus tormentis conſervetur beata vita ſapienti.* ubi Lambinus rurſus eſt ad analogiam grammaticam nimis attentus. confer quæ ad N. D. III. 22.

Ibidem. *Hoc igitur tibi propone, amplitudinem & quaſi quandam exaggerationem quam altiſſimam animi, quæ maxime eminet contemnendis & deſpiciendis doloribus,* &c. Et hoc rurſus male habuit criticum celeberrimum, quod hîc *amplitudo animi*, & non ipſe potius animus, contemnendis & deſpiciendis doloribus dicitur *maxime eminere*: qui proinde legebat, *qui maxime eminet.* Similiter lib. IV. c. 26. *Libidinoſum igitur e. i. e. a. e. t. eſſe cenſemus ſapientem? de cujus excellentia multa quidem dici quamvis fuſe lateque poſſint, ſed breviter hoc modo; ſapientiam eſſe rerum* &c. *Ex quo efficitur, ut divina imitetur, humana omnia inferiora virtute ducat. In hanc tu igitur.. perturbationem cadere tibi dixiſti videri?* Ne ſapientiæ tribuatur, quod proprie in ſapiente dicitur, reponebat idem V. D. *In hunc tu igitur* &c. Item ibid. c. 37. *Et ſi fidentia -- ſcientia quædam eſt & opinio gravis, non temere adſentiens;* ille rurſum, *non temere adſentientis.* ſuprà lib. I. 25. *Quid? illa vis quæ tandem eſt, quæ inveſtigat occulta, quæ inventio atque excogitatio dicitur? Ex hacne tibi terrena mortalique natura & caduca concreta ea videtur? Aut qui primus.. omnibus rebus impoſuit nomina? aut qui* &c.?

&c. ? conjicit ille, *concretus eſſe videtur, aut qui primus* &c.? Ibidem: *Quæ porro tam immenſa magnitudo*, (de memoriæ capacitate ſermo eſt) *quæ illa tam multa poſſit effingere*. i. e. quæ illa tantæ res magnitudinis, quæ ea quæ effingat complecti tam multa queat? cl. Daviſius hariolatur: *quæ illa tam multa poſſit excipere?* vel, *in qua i. t. m. poſſint effingi?* Sed auctoritati ſummorum virorum obviam ibimus, locorum ſimilium auctoritate muniti, quos tamen illi ejuſmodi cenſurâ non attigerunt. De innumerabilibus autem ecce pauca. lib. III. c. 8. *Nam eſt innocentia adfectio talis animi, quæ noceat nemini.* lib IV. c. 15. *impotentiam quandam animi, à temperantia & moderatione plurimùm diſſidentem; quæ ſi quando adepta ſit id quod ei fuerit concupitum, tum effertur alacritate, ut nihil ei conſtet quod agat.* cap. 24. *adfectio animi legi ſummæ i. p. r. obtemperans.* & mox: *Quid iſta bellatrix iracundia cum domum rediit, qualis eſt cum uxore? cum liberis? cum familia?* lib. V. cap. 14. *Quæ eſt enim alia fortitudo, niſi animi adfectio, cum in adeundo periculo, .. patiens, tum procul ab omni metu.* & cap. 18. *Etenim ut ſtultitia etſi adepta eſt quod concupivit, numquam ſe tamen ſatis conſecutam putat: ſic ſapientia ſemper eo contenta eſt quod adeſt, neque eam unquam ſe ſui pœnitet.* de Fin. IV. 13. *eſt quædam appetitio naturalis, ea quæ ſecundum naturam ſunt appetens.* Lamb. volebat *appetentis*, ſed redarguit ipſum cl. Daviſius, quem vide. adde, ſis, Lactant. lib. II. c. 5, 16. *niſi ſenſus illis ineſſet officii ſui ſciens.*

Cap. XXVI. *Ut enim ſi cui naviganti, prædones inſequantur, deus qui dixerit Ejice te navi; præſto eſt qui excipiat vel Delphinus, ut Arionem Methymnæum; vel equi Pelopis illi Neptunii, qui per undas currus ſuſpenſos rapuiſſe dicuntur, excipient te, & quo*

velis perferent; *omnem omittat timorem: ſic urgentibus aſperis & odioſis doloribus, ſi tanti non ſint, ut ferendi ſint, quo ſit confugiendum vides*. Locum totum propoſui, quò facilius conſtaret lacuna quædam ac depravatio, quæ conſtructionem lutulentam reddit. Viri docti ſic malum erui putabant, ſi legeremus addito pronomine, *quem prædones inſequantur*. At hoc modo idem ulcus remanere, mihi quidem videtur. Quid multa? lego: *Ut enim, ſi cui naviganti, prædones SI inſequantur, DeusQUE dixerit Ejice te navi, præſto eſt qui* &c.; *omnem omittat timorem*: *ſic* &c. Illud *Deusque* tres codices diſerte præſtant, ſi verax eſt cl. Daviſius. Erat autem quidam ex amicis meis vir doctiſſimus, qui quod minus ipſi placeret duplex illud *ſi*, malebat *prædones CUM inſequantur* &c. at præterquam quòd mea mutatio ſit longe facilior, ſimili modo geminatur conjunctio *ſi*, Acad I. c. 2. *exiſtimavi ſiqui de noſtris ejus ſtudio tenerentur, ſi eſſent Græcis doctrinis eruditi, Græca potius quàm noſtra lecturos.*

CAPUT XII.

Cicero emendatur. Ablativi uſus notabilis illuſtratur. Tullius in tranſitu defenditur. Ejus ſententia de naturæ integritate ac depravatione adſeritur atque illuminatur. Obiter quoque locus de Leg. tentatur. Complura Theognidis menda tolluntur.

VEnio ad lib. III. Tuſc. cujus principio ſic legimus: *Quidnam eſſe, Brute, cauſæ putem, cur cum conſtemus ex animo & corpore, corporis curandi tuendique cauſa quæſita ſit ars ejus, atque utilitas deorum immortalium inventioni conſecrata; animi*

mi autem medicina nec tam deſiderata ſit &c. Locum, haud dubie male ſanum, alius aliâ medelâ aggreſſus eſt, quemadmodum videre licet in nota cl. Daviſii, qui ipſe amputatis quibusdam verbis, legebat, *corporis curandi tuendique quæſita ſit ars Deorum immortalium inventioni conſecrata.* Sed haud ſcio, an præſtaret locum pro depoſito ac deſperato relinquere, quam ſic in illo reſtaurando παῤῥησιάζεσθαι. Tu vide, ne correctione multo leviore manum Tullianam hoc modo adſequi liceat, ſi repoſuerimus, -- *tuendique cauſa quæſita ſit ars, EJUSQUE UTILITATE deorum inm. inv. conſecrata.* Primo *ejus* pro *ſua* non plane inauditum eſſe in veterum monumentis, conſtat inter omnes; quod tamen ſi diſpliceat, legere poſſis *ſuaque utilitate* &c. vel *& ſua quoque* &c. Deinde *utilitate*, h. e. propter utilitatem. ut de Fin. I. c. 13. *& gubernatoris ars-- utilitate non arte laudatur.* & lib. II. c. 26. *At vero ſi fructibus & emolumentis & utilitatibus amicitias colemus* &c. de N. Deor. II. c. 33. *Utilitatum igitur magnitudine conſtituti ſunt ei dî, qui utilitates quaſque gignebant.* & lib. III. c. 24. *quarum rerum utilitate video conſecrata ſimulacra.* ubi non eſt, cur juxta codd. quosdam refingas, *quarum rerum utilitatem video: video etiam conſecrata ſimulacra.* De hoc ablativi uſu vide cl. Schulting. ad Quinct. Decl. I. c. 2. & Cortium ad Saluſt. Cat. cap. XXXI. 3.

Eodem cap. *Quod ſi tales* &c. Egregia ſunt, quæ hîc de naturæ præſtantia ac depravatione diſſerit philoſophus. Pariter de Leg. I. c. 12. *Sequitur igitur ad participandum alium ab alio communicandumque inter omnes jus, nos natura eſſe factos: atque hoc in omni hac diſputatione ſic intelligi volo, quod dicam naturam eſſe: tantam autem eſſe corruptelam malæ conſuetudinis, ut ab*

ab ea tanquam igniculi exſtinguantur à natura dati, exorianturque & confirmentur vitia contraria. &c. Priuſquam ad alia loca pergam, hunc obiter a conatibus virorum inſignium, lectionem quod attinet, vindicabo. Scilicet Manutius iſta *quod dicam naturam eſſe* pro gloſſemate habebat: Lambinus legebat, -- *volo, jus id, quod dico, naturam eſſe:* Daviſius, -- *volo, optumam ducem naturam eſſe.* Quid? ſi lectionem vulgatam retineamus, nonne ſenſum inde ſatis commodum atque planum fabricari licet, ſive voculam *hoc* ad ſuperius illud *natura*, ſive ad omnia iſta *nos natura eſſe factos* referas? Quæ tamen ratio ſi minus arrideat, leviſſima emendatione ſic poſſit reſcribi, *quòd dicam IN NATURA eſſe*; vel, *quòd dicam NATURÁ eſſe*, ſcil. iſtam juris communicationem. ſic ibid. c. 16. *Ea autem in opinione exiſtumare, non in natura poſita dementis eſt. Nam nec arboris, nec equi virtus quæ dicitur.. in opinione ſita eſt, ſed in natura.-- Eſt enim virtus perfecta ratio: quod certe in natura eſt.* & c. 13. *niſi ſeparatim hoc ipſum, naturâ eſſe jus, diſputarint.* & c. 15. *Ita fit, ut nulla ſit omnino juſtitia; ſi neque naturâ eſt, & ea quæ* &c. Sed ad rem. Quod Tullius de naturæ ſinceritate ac pollutione, idem quoque ſenſit Seneca; qui epiſt. XCIV. *Erras*, ait, *ſi exiſtimas nobiſcum vitia naſci; ſupervenerunt, ingeſta ſunt.* & epiſt. XXII. *Nemo, inquit, aliter quam quomodo natus eſt, exit e vita. Falſum eſt; pejores morimur, quam naſcimur. noſtrum iſtud, non naturæ vitium eſt. Illa de nobis conqueri debet, & dicere quid hoc eſt? ſine cupiditatibus vos genui, ſine timoribus, ſine ſuperſtitione, ſine perfidia, ceteriſque peſtibus. quales intraſtis, exite.* Sint hæc *Theologice*, hoc eſt, juxta quorumdam Theologorum decreta, falſa; ſunt tamen

men *Philoſophice*, hoc eſt, juxta lumen divinum rationis, in quod numquam nuſquam incurrit ſancta revelatio, veriſſima, duntaxat abſque cavillatione explicentur. Adpoſite quoque Theognis in ſententiis, ℣. 305. ſeqq. quem locum eo adfero libentius, quod tantumnon in omnibus editionibus corrupte ſic exhibeatur:

Οἱ κακοὶ ȣ̓ πάντως κακοὶ ἐκ γαστρὸς γεγόνασιν,
  Ἀλλ' ἄνδρεσσι κακοῖς συνθέμενοι φιλίην.
Ἔργα τε δεῖλ' ἔμαθον, καὶ ἔπη δύσφημα καὶ ὕβριν,
  Ἐλπόμενος κείνȣς πάντα λέγειν ἔτυμα.

Sic cum vulgo legimus, interpretes verbum ἔμαθον in prima perſona ſingularis numeri acceperunt, dum vertunt: *Mali non prorſus mali ex utero nati ſunt; ſed cum viris malis jungentes amicitiam. Factaque improba didici, & verba maledica, & contumeliam, ſperans illos omnia dicere vera.* At multo lenior erit oratio, ſi primo poſt vocem φιλίην comma tantummodo conſtituas; deinde pro ἐλπόμενος reſcribas ἐλπόμενοι, atque ita illud ἔμαθον in tertia pluralis intelligas. Ita hæc Poetæ mens erit: *Mali non prorſus mali ex utero naſcuntur; ſed cum viris malis jungentes amicitiam, & facta improba diſcunt, & verba maledica, & contumeliam, credentes illos omnia vera dicere.* γεγόνασιν & ἔμαθον ſic interpretor ut præterita illa, de quibus ad Divin. I. c. 8. Hæc dudum in ſcedis mihi jacuerat conjectura, cum viri eruditiſſimi, præceptoriſque noſtri fideliſſimi Adriani à Cattenburg ſingularis humanitas copiam mihi faceret editionis H. Stephani in folio, ubi hanc lectionem & interpunctionem diſerte repræſentari videbam. Hunc autem Poetam dum profero, menda quædam alia, quæ ejus ſenten-

tias ſubierunt, eruere conabor. tu autem vide an ſcopum conjiciendo attingam. Verſu 217. *Polypi mentem*, inquit, *obtine verſipellis*, *qui ad petram*, *cui adhæſerit*, *talis viſu apparet.*

Νῦν μὲν τῇδ' ἐφέπȣ, πότε δ' ἀλλοῖος χρόα γίγνȣ.
Κραιπνόν τοι σοφίη γίγνεται εὐτροπίης.

Int. *Nunc quidem hac ſequere*, *aliquando alius colore fias.*
Celeris mutatio quidem ſapientia eſt morum.

Sed quo jure κραιπνὸν vertatur *Celeris mutatio*, & εὐτροπίης *morum*, ego vix intelligo. κραιπνὸν enim eſt *velox* vel *velocitas*, εὐτροπίη ſunt *mores probi & honeſti*. Scripſit, ut mihi quidem videtur, Theognis, aut melius ſaltem & concinnius ſcripſiſſet, --

ΚΡΕΊΣΣΟΝ τοι σοφίη γίγνεται εὐτροπίης.

h. e. *Melior quippe aſtutia eſt decoris moribus.* atque hoc modo idem Poeta in ſimili præcepto, ℣. 1072. --

Νῦν μὲν τῷδ' ἐφέπȣ, ποτὲ δ' ἀλλοῖος πέλευ ὀργήν.
Κρεῖσσον τοι σοφίη καὶ μεγάλης ἀρετῆς.

Nunc quidem hunc ſequere, alias vero alius ſis ingenio.
Melior eſt ſane ſapientia vel magna virtute.

quale etiam illud joculare plane ac ridiculum eſt paradoxum vs. 313.

Ἐν μὲν μαινομένοις μάλα μαίνομαι --

Inter deſipientes maxime deſipio.

Rurſum male ſe habet vs. 359. *Forti ſis animo*, *Cyrne*,

Cyrne, in malis, poſtquam & in bonis gaudebas, quando & hæc fatum jubebat habere. Sicut autem ex bonis accepiſti malum, ſic vero rurſus emergere tenta, deos precans.

Μηδὲ λίην ἐπίφαινε, κακὸν δέ τι, κύρν', ἐπιφαίνειν.
Παυρὲς κηδεμόνας σῆς κακότητος ἔχεις.

Int. *Neque nimis oſtenta: malum vero eſt, Cyrne, oſtentare.*
Paucos ſollicitos tui mali habes.

Tu ſic lege, ac diſtingue, ut emolliatur aliquomodo orationis curſus.

Μηδὲ λίην ἐπίφαινε· κακὸν δέ τι, κύρν', ΕʼΠΙΦΑʼΙΝΩΝ
Παύρες κηδέμονας σῆς κακότητος ἔχεις.

Neque nimis oſtenta; nam ſi malum, Cyrne, oſtentes,
Paucos ſollicitos tuæ miſeriæ habes.

Δὲ pro γὰρ uſitatiſſimum non poetis tantum, ſed etiam proſæ ſcriptoribus. Verſu 381.

Οὐδέ τι κεκριμένον πρὸς Δαίμονος ἔστι βροτοῖσιν,
Οὐδ' ὁδὸς, ἣν τιν' ἰὼν ἀθανάτοισιν ἅδοι.

Int. *Nec quidquam decretum ex numine eſt mortalibus,*
Neque via, quam ingreſſus quis *immortalibus placeat.*

Legendum, ut tollatur non tantum numeri permutatio, ſed invenuſta quoque ambiguitas.

Οὐδ' ὁδὸς, ἫΝ ΤΙΣ ἰὼν ἀθανάτοισιν ἅδοι

Neque via, quam quis ingreſſus immortalibus placeat.

Verſu 459. *Nequaquam utilis eſt mulier juvenis viro ſeni: non enim gubernaculo paret, quemadmodum acatium.*

E 5 Οὐδ'

Οὐδ᾽ ἄγκυραν ἔχουσιν· ἀποῤῥήξασα δὲ δεσμὰ,
Πολλάκις ἐκ νυκτῶν ἄλλον ἔχει λιμένα.

Neque ancoram habent: abrumpens vero vincula
Sæpe de noctu alium habet portum.

Lego, Οὐδ᾽ ἈΓΚΥΡΑΙ ἔχουσιν --
Neque ancoræ tenent ſc. illam.

ſic ἔχειν pro κατέχειν vs. 506.

— ἀλλά γ᾽ ἀναστάς,
Πειρήσω μήπως καὶ πόδας οἶνος ἜΧΗι:

— *ſed ego ſurgens,*
Tentabo num forte pedes meos *vinum habeat.*

vide quoque Heſiod. ἔργ. 515. & paſſim quoque alibi. Verſu 601.

Ἔῤῥε θεοῖσιν τ᾽ ἐχθρὲ, καὶ ἀνθρωποῖσιν ἄπιστε,
Ψυχρὸν ὃς ἐν κόλπῳ ποικίλον εἶχες ὄφιν.

Peri, diiſque inimice, & hominibus infidelis,
Frigidum qui in ſinu varium habebas angum.

Reſcribo, ΨΥΧΡΩ͂ι ὃς ἐν κόλπῳ ποικίλον εἶχες ὄφιν.

Frigido qui in ſinu &c.

Scilicet in locis frigidis pellem mutant angues, quo reſpicit etiam Virgilius lib. II. Æneidos:

Qualis ubi in lucem coluber mala gramina paſtus,
FRIGIDA SUB TERRA tumidum quem bruma tegebat,
Nunc poſitis novus exuviis &c.

Plura

Plura etiam illius vatis loca perperam hactenus verſa eſſe docerem, niſi digreſſio hæc mea jam ſatis magna eſſet. Redeamus ergo ad Tullium noſtrum.

CAPUT XIII.

In lib. III. Tuſc. quatuor loca adſeruntur. Copula que *jungit contraria. Lactantius vindicatur. Permutatio ſubjecti & adjuncti. Cicero obiter vindicatur. Repetitio ejuſdem nominis. Pleonaſmus pronominis demonſtrativi. Cicero bis terve defenditur. Enallage numeri illuſtratur.*

CIc. III. Tuſc. cap. III. *Eſt profecto animi medicina philoſophia: cujus auxilium non ut in corporis morbis, petendum eſt foris; omnibusque opibus atque viribus, ut nosmet ipſi nobis mederi poſſimus, elaborandum eſt.* Satis evidens & ſignificans eſt oppoſitio, etiam ſi non legas *propriisque opibus*, uti conjiciebat inſignis Bentleius. Quod autem doct. Jac. Gronovius horridum quidpiam in his verbis videre ſibi viſus eſt, niſi exterminetur encliticum *que* poſt *omnibus*; in eo quidem fallere ipſum ratio videtur, quandoquidem particulæ copulativæ ſæpiſſime disjunctivarum munere funguntur. Quod etiam non reputavit cl. Daviſius, cum in his Lactantii Epit. cap. XII. *Vides ergo non omnia poetas confinxiſſe, & quædam præfiguraſſe; ut cum* &c. volebat, *ſed quædam* &c. qui tamen hac in parte ſatisfacere ſibi faſſus eſt lectionem iſtam, de N. Deor. III. c. 35. *Hunc igitur nec Olympius Jup-*

Jupiter fulmine percuſſit, *nec Æſculapius* &c. *atque in ſuo lectulo mortuus eſt*. ubi alii volebant, *namque*, vel *atqui*. ſupra lib. II. cap. 17. *Ego illud quicquid ſit, tantum eſſe, quantum videatur, non puto; falſaque -- ſpecie moveri homines*. dici etiam potuit, *ſed falſa ſpecie m. h.* de Nat. Deor. lib. II. 21. *Nulla igitur in cœlo varietas ineſt, contraque omnis ordo*. Divin. lib. II. 28. *Numquam illa dicet facta fortuito, naturalemque rationem omnium reddet*. Nepos in Epam. cap. 7. *Hanc legem -- ad perniciem civitatis conferre noluit, & quatuor menſibus -- diutius geſſit imperium*. Ageſ. cap. 3. *nunquam in campo ſui fecit poteſtatem, & in his locis manum conſeruit, quibus* &c. Eum. cap. 4. *in fide non manſit, & ſe ſimul ac potuit, ad Antipatrum recepit*. vide quoque doct. Munkerum ad Hygini Fab. IX.

Cap. IV. *His rebus mentem vacuam appellabant, inſaniam*. Mutatione levi quidem illa, ſed parum forte neceſſaria, conjiciunt docti legendum *inſanam*. Lambinus illud *inſanam* tuetur, ſed argumentis plane elumbibus. Illud autem pro lectione vulgata adferri poteſt, quòd ὑπέρβατον tale, quo ſubjectum mens cum adjuncto *inſania* quodammodo commiſceatur, non plane ſit inauditum. Sic de Leg. lib. I. c. 16. *Eſt enim virtus perfecta ratio*, h. e. perfectio rationis. Seneca de Tranq. cap. XV. extr. *non poteſt grande aliquid e. ſ. c. loqui, niſi mota mens*, i. e. homo motæ mentis. Nepos in Dione cap. IX. *quam inviſa ſit ſingularis potentia, & miſeranda vita, qui ſe metui, quam amari malunt, cuivis facile intellectu fuit*. i. e. in quam miſeranda vita ſint, qui ſe &c. Atque eodem modo accipio etiam iſta Cic. de Nat. Deor. lib. II. cap. 8. *Similiter effici poteſt ſapientem eſſe mundum, ſimiliter*

liter beatum, ſimiliter æternum: omnia enim hæc meliora ſunt, quam quæ ſunt his carentia. Per *omnia hæc* intelligebat auctor non ipſum *ſapientem, beatum & æternum eſſe*, ſed res illas, quibus facultates & ornamenta iſta inſunt, vel quæ ſapientiam, beatitatem & æternitatem habent. Hanc ſubjecti & adjuncti permutationem non concoquebat cl. Walkerus, qui legebat *quæ ſunt his contraria:* quæ tamen emendatio non minus audax videtur, quam dura locutio iſta, quam corrigit.

Cap. V. *Græci autem μανίαν unde appellant, non facile dixerim; eam tamen ipſam diſtinguimus nos melius quàm illi. hanc enim inſaniam, quæ juncta ſtultitiæ patet latius, à furore disjungimus. Græci volunt illi quidem, ſed parum valent verbo.* Poſterius illud *Græci* haud facile equidem pro ſcioli cujuſdam emblemate habuerim, cùm quod ſæpius ita vox eadem recurrit, tum quod Pleonaſmus pronominis *illi* noſtro fuit familiariſſimus. Sæpius, inquam, iſto modo recurrit vox eadem. Fin. I. 13. *Sapientia eſt adhibenda, quæ ſe nobis ducem præbeat ad voluptatem; ſapientia enim eſt una* &c. de N. Deor. III. 34. *qui cum.. in fanum veniſſet Jovis Olympii, aureum ei detraxit amiculum grandi pondere, quo Jovem ornarat.. Gelo.* lib. I. c. 18. *quoniamque Deos beatiſſumos eſſe conſtat,.. hominis eſſe ſpecie Deos confitendum.* cap. 43. *qua cum Deum carere voltis, neminem Deo nec Deum nec hominem carum.. voltis.* l. II. c. 30. *At & ignorantia rerum aliena naturæ Deorum, & ſ. m. p. i. difficultas minime cadit in majeſtatem Deorum.* Lactant. de Ira Dei cap. IV. 3. *Deus igitur non eſt, ſi nec movetur, quod eſt proprium viventis, nec facit aliquid impoſſibile homini, quod eſt proprium Dei; ſi.. nullam habeat adminiſtrationem,*

quæ

quæ Deo digna ſit. i. e. quæ ipſo digna ſit. Hinc quoque ſincerum eſſe locum diſcimus de N. D. I. 9. *Quid autem erat, quod concupiſceret Deus mundum ſignis.. ornare? Si, ut Deus ipſe melius habitaret* &c. ubi illud poſterius *Deus* pro inſititio rurſus habebat cl. Daviſius. Plura autem dabimus ad Divin. I. 50. Quod vero Pleonaſmum attinet, quem hîc vides, pronominis *illi*, iſto quidem nihil Ciceroni eſt tritius, nihil vulgarius. Infra IV. c. 8. *Æmulatio dupliciter illa quidem dicitur* &c. & cap. 28. *ſed omnis ejuſmodi perturbatio a. p. abluatur illa quidem* &c. vide quoque lib. V. c. 16. de Fato c. 19. *ſic viſum objectum imprimet illud quidem.. ſpeciem.* Fin. V. 24. *Illa enim, quæ ſunt a. n. b. c. numerata, complent ea quidem beatiſſimam vitam*, &c. Hinc memoria quoque labi virum doctiſſimum liquet de Leg. I. 21. *Vir iſte fuit ille quidem prudens --; cui tamen* &c. legebat ille, *Vir, Tite, fuit ille prudens.* & Fin. IV. 16. *hi autem ponunt illi quidem prima naturæ.* conjicit ille, *hi ponunt illa q. p. n.* Confer quæ nos ad Acad. II. c. 5.

Cap. X. *Ægris enim corporibus ſimilluma animi eſt ægritudo.* Analogia grammatica requirit, adſentior, *Ægro enim corpori*, vel *Ægri enim corporis*, ut numeri congruant; ſed quantumcunque ſit illud facinus, noſter haud ita fuit elegans, quin ſic analogiæ regulas ſæpenumero conculcaverit. ſupra II. 22. *Ut onera contentis corporibus facilius feruntur.. ſimillime animus i. ſ. depellit* &c. infrà IV. 10. *dum morbis corporum comparatur morborum animi ſimilitudo.* lib. V. 38. *Jam verò motus.. animi.. leniuntur, traductis animis ad voluptatem.* Seneca de Ira II. 16. *Errat, qui ea* (animalia) *in exemplum hominis adducit.* Hæc & innumera talia ſicco pede

de non ſunt prætereunda, ſi quid in loco, quem præ manibus habemus, novandum putes. Adde etiam quæ ad Acad. I. c. XI.

CAPUT XIV.

In III. Tuſc. edita lectio ſæpius adſeritur. Enim *cum ſubjunctivo. Permutatio modorum. Cicero quinquies defenditur; defenduntur etiam Min. Felix & Paterculus.* Frui officio. Culpa, *malum morale.* Σχῆμα πρὸς τὸ σημαινόμενον. Ut *omittitur in conceſſione. Proſopopœia illuſtratur.*

EOdem lib. III. Tuſc. cap. XI. *Sed cetera alias, nunc ægritudinem, ſi poſſumus, depellamus: id enim ſit propoſitum, quandoquidem* &c. Quare tandem legeremus potius, *id enim fuit propoſitum?* credo, quòd *enim* cum ſubjunctivo iſtiusmodi duriuſcule conſtruatur. At ea ſane ratio videtur nulla. ſic enim N. D. II. 12. *audiamus enim Platonem* &c. Divin. II. 36. *Sed de hoc loco plura in aliis: nunc hactenus: externa enim videamus* &c. vide, ne in re tam parva ſim nimius, infra IV. 17. & V. 24. & Fin. V. 19

Cap. XVI... *primùm quod poſſe accidere diu cogitaverit,.. deinde quòd humana humane ferenda intelligit; poſtremo quòd videt* &c. Toleranda videtur modorum permutatio, cum præſertim indicativi à ſubjunctivo tam longe remoti ſint, ut nil mirum ſit, ſi memoriæ vitio in eam inciderit Cicero. Ex locis autem ſimilibus, in quibus nihil tentant viri docti, & huic & pluribus aliis ſtabiliendis firmamentum haud ſpernendum peti poſſe arbitramur. Quod ne fruſtra dici videatur, de immenſa exemplorum copia quædam huc adlegabo.

bo. de Fin. I. 10. *nemo enim ipſam voluptatem, quia voluptas ſit, adſpernatur, ſed quia conſequuntur magni dolores* &c. Fam. VI. ep. 17. *nam ſic habeto, beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus valuerunt, aut valeant, conjunctiores tecum eſſe, quàm me.* N. Deor. II. 16. *Nec vero Ariſtoteles non laudandus in eo, quod omnia quæ moventur, aut natura moveri cenſuit, aut vi aut voluntate: moveri autem ſolem & lunam & ſidera omnia: quæ autem ratione moverentur, hæc aut pondere deorſum, aut levitate ſublime ferri.* cap. 38. *An cum moveri aliquid videmus, ut ſphæram.. non dubitamus quin illa opera ſint rationis? cum autem impetum cœli moveri vertique videamus, dubitamus* &c.? Paſſim ſic diſſimilis ſui eſt Seneca. epiſt. XIX. *Hic te exitus manet, niſi jam contrahas vela, niſi quod ille ſerò voluit, terram leges.* epiſt. LXXXII. *Sciat.. quæ ſit illa ratio, quæ appetenda & fugienda diſcernat, qua cupiditatum manſueſcit inſania, timorum ſævitia compeſcitur.* epiſt. LXXXVII. *ait divitias eſſe cauſas malorum, non quia ipſæ faciant, ſed quia facturos irritant.* epiſt. XCIX. *Fluant quantum affectus ejecerit, non quantum poſcet imitatio.* vide quoque de Ira III. 30. & alibi. Multum etiam in hac frequentanda enallaga eſt Lactant. Inſt. lib. II. c. IX, 5. *Ex quibus oriens Deo accenſetur, quia ipſe luminis fons & illuſtrator eſt rerum, & quòd oriri nos faciat ad vitam ſempiternam.* lib. I. c. XI, 52. *at ego Deum quæro, ultra quem nihil eſt omnino, qui fons & origo ſit rerum.* lib. III. c. XV. 2. *Quid poteſt eſſe tam falſum, quàm regulam vitæ philoſophiam nominari, in qua diverſitas præceptorum rectum iter impediat & turbet? aut legem bene vivendi, cujus capita longe diſſonant? aut ſcientiam vitæ agendæ, in qua nihil aliud efficitur* &c. vide lib. V. c. IX, 9.

Te-

Terent. And. IV. 1. 25, 26. Alibi etiam talia collegerunt præclariſſimi viri, Burmannus, Dukerus & Cortius, quorum ſcrinia tamen non compilavimus, ut ſumus ab iſta ratione prorſus alieni. Hæc autem clamare videntur, ne quid etiam novatum eamus, infrà IV. 37. *Quibus cognitis, quis eſt qui dubitet* &c? *Quis enim dubitarit --?* Divin. II. 25. *Quid autem volunt ea Dii immortales primum ſignificantes, quæ ſine interpretibus non poſſumus intelligere: deinde ea quæ carere nequeamus?* de Fin. V. 17. *Nam ſi pravitatem -- fugiendam putamus; cur* &c.? *& ſi turpitudinem fugiamus* &c. Acad. II. 46. *Aliud judicium Pythagoræ eſt, qui putet id cuique verum eſſe, quod cuique videatur; aliud Cyrenaicorum, qui præter permotiones intimas nihil putant eſſe judicii; aliud Epicuri, qui.. conſtituit* &c. ſubjunctivus ſimilis eodem extat cap. Tuſc. I. 32. *Iſtos verò* (dimittamus) *qui quod tota in hac cauſa difficillimum eſt, ſuſcipiant, poſſe animum manere corpore vacantem: illud autem quod non modo facile ad credendum eſt, ſed eo conceſſo quod volunt, conſequens, idcirco non dant, ut cum diu permanſerit ne intereat.* Min. Felix cap. 18. *cum palam ſit* &c. *qui nativitatem omnibus præſtet, ſibi perpetuitatem.. qui univerſa verbo jubet --.* Vell. Paterc. II. c. 24. *Vix quidquam in Syllæ operibus clarius duxerim, quàm quòd, cùm* &c. *neque inlaturum ſe bellum iis diſſimulavit, nec quod erat in manibus omiſit; exiſtimavitque ante frangendum hoſtem, quàm ulciſcendum civem; repulſoque externo metu, ubi quod alienum eſſet viciſſet, ſuperaret quod erat domeſticum.* ubi non erat, cur Urſinus legeret *ſuperare*, neque enim ab *exiſtimavit* pendet illud verbum, ſed ab his, *quàm quod* &c. ut & illa *diſſimulavit, omiſit*, & *exiſtimavit.*

Ibidem: *Utrumque enim conſequitur, ut & conſideran-*

derandis rebus humanis proprio philoſophiæ fruatur officio, & adverſis caſibus triplici conſolatione ſanetur. Quamvis Manutii ac Lambini conjectura, qua *fungatur* pro *fruatur* ſtatuunt, uno & altero codice ſuſtentetur; non tamen rejicere lectionem editam audeo, tamquam Romani ſic numquam locuti eſſent. *Frui officio proprio philoſophiæ*, eſt illius officii emolumentis potiri. Sic de Amicitia: *recordatione noſtræ amicitiæ ſic fruor, ut beate vixiſſe videar, quia cum Scipione vixerim.* h. e. cum aliquo fructu & jucunditate recordor amicitiæ noſtræ. Iſto modo *victoria frui* eſt victoriæ emolumentis frui, apud Florum lib. II. 6. Sequitur eodem in capite: *videt malum nullum eſſe, niſi culpam.* Quod Latini *culpam* vocarunt, id nos hodie *malum morale* & κατ' ἐξοχὴν *peccatum* dicimus. Hinc non poſſum equidem cauſam expiſcari idoneam, cur cl. Bentl. voluerit *niſi culpâ*. Fam. IX. ep. 16. *nihil eſſe ſapientis præſtare, niſi culpam.* vide lib. XII. ep. 23. lib. V. ep. 21. lib. VI. ep. 1. Illud *delictum* dicitur lib. V. ep. 17.-- *ſapientes turpitudine, non caſu; & delictu ſuo, non aliorum injuria commoveri.*

Cap. XVII. *Jubes me bona cogitare, obliviſci malorum. Diceres aliquid, & magno quidem philoſopho dignum, ſi ea bona eſſe ſentires, quæ eſſent homini digniſſima. Pythagoras mihi ſi diceret, aut Socrates, aut Plato, quid jaces* &c.? Manutii, Victorii Lambinique editionibus vix fidem dederim, cum *Pythagoras mihi ſic diceret*, exhibent. Eſt hoc Σχῆμα, quod appellant, πρὸς τὸ σημαινόμενον, quo ſic loquitur Tullius, ut ſi in antecedentibus dixiſſet, *Eſſet hoc quod jubes, aliquid & magno q. ph. d... Pythagoras modo eſſet, & non Epicurus ille voluptuarius, qui mihi diceret* &c. Vis illa conjunctionis *ſi*, dilucidari poteſt ex his, lib. V. c. 9. *Lau-*

Laudat (Epicurus) *tenuem victum : philoſophi id quidem, ſed ſi Socrates.. diceret, non is qui finem bonorum voluptatem eſſe dixerit.* pro Marc. cap. 8. *Sæpe enim venit ad aures meas, te idem iſtud nimis crebro dicere, ſatis te tibi vixiſſe. Credo; ſi tum id audirem, ſi tibi ſoli viveres* &c. ſic enim ex cod. Erfurt. recte legit cel. Grævius, pro *ſed tum id audirem.* ſic autem explica, *Credo; & probarem hoc dictum tuum, ſi tum id audirem, ſi* &c. Lactant. lib. VI. c. 11, 5. *Sapiens prorſus diſputatio, ſi virtutum ipſarum formas atque terminos ſcirent: non enim* &c. ſupple, *ſed tum demum mibi probaretur, ſi-- ſcirent.* Syneſius epiſt. XLVI. ποιεῖ τὸ ποιητέον μόνον εἰ χαίρων ποιεῖς. ſcil. εὖ ἔχει.

Ibidem: *cedisque fortunæ? quæ pervellere te forſitan potuerit, non poterit certe vires frangere.* Malebat Bentleius, *quæ ut pervellere* &c. Emblema minus neceſſarium. Acad. II. 32. *Hæc ſint falſa ſane, invidioſa certe non ſunt.* cap. 24. *An diſſolvit? id enim mibi quidem non videtur: ſed diſſolverit ſane, certe tam multa non conlegiſſet,.. niſi videret his reſiſti non facile poſſe.* de Fato c. 4. *ſic adfectio aſtrorum valeat, ſi vis, ad quaſdam res, ad omnes certe non valebit.* Divin. II. 55. *quæ delectationis habeant quantum voles; auctoritatem quidem nullam debemus nec fidem commenticiis rebus adjungere.* confer Sanct. Min. ell. v. *Eſto.*

Ibidem: *Prudentiæ vero quid reſpondebis? dicenti virtutem ſeſe eſſe contentam.* Nil eſſe video, cur mſſ. ſequeremur illos, qui *docenti* pro *dicenti* agnoſcunt. Proſopopœia certe durior non eſt, quàm quæ lib. V. c. 7. .. *ullam à philoſophia vocem emiſſam eſſe elatiorem.* de Fin. I. 4. *quid à ſingulis philoſophiæ diſciplinis diceretur, perſecuti ſumus.* vide l. III. c. 19. Acad. II. 25. *Revocat virtus vel potius*

tius reprehendit manu: pecudum illos motus eſſe dicit, hominem jungit deo. ubi cl. Daviſius, ut hoc in tranſitu moneam, legebat *jungi deo*; ſecus quidem, quam mihi neceſſe videatur: virtus enim hominem *cum deo jungit*, id eſt, cum deo conjunctum eſſe dicit; qua loquendi forma dicitur ibidem, *Tu.. tamquam hominem cum beſtia copulabis?*

CAPUT XV.

Cicero Tuſc. III. octies defenditur. Pronomen qui *relationem notabilem habet ad ſuperiora. Cicero de Senect. vindicatur. Enallage numeri. Duo Ciceronis loca, ſimul cum Minucio Fel. defenduntur.* Aliter atque ut, *ſatis Latine dici probatur.*

CAp. XIX. libri tertii Tuſc. *Hæc Epicuro confitenda ſunt,. aut ea.. tollenda de libro.* Recte conſtare hæc lectio videtur, nec opus eſſe ut refingas, *Hæc, Epicure*, &c. Neque enim, ſi antecedentia inſpicias, ad Epicurum ſine ulla deflexione dirigitur oratio; quod facile evincunt iſta, *atque hæc quidem his verbis*; *quivis ut intelligat, quam voluptatem norit Epicurus.* Si ſequentia verba conferas, terminari illud Epicuri alloquium facile videbis. Immerito etiam mox ſperni illud *verbis talibus* videtur, licet ſuperiore cap. idem ferme dictum ſit: quis enim tam ſuperſtitioſus, ut in iſtiusmodi repetitionem nunquam incidat?

Cap. XXIV. *Nec ſiletur illud potentiſſimi regis anapæſtum, qui laudat ſenem.* Legit cel. Bentleius, *quo laudat ſenem*, ſc. anapæſto. ſed relativum, ad τὸ *regis* pertinens, recte ſe habere, clamant hæc loca ſequentia.. Infra IV. 5. *veterem illam equidem Pythagoræ primum, dein Platonis deſcriptionem ſe-*

quar

quar, qui animum in duas partes dividunt. lib. V. c. 17... *quam habeat libra illa Critolai? qui cum in alteram lancem animi bona imponat* &c. c. 14. *ut mihi Laconis illud dictum in hos cadere videatur; qui glorianti cuidam mercatori.. inquit* &c. de Leg. II. 25. *ille mos.. permanſit, hoc jus terra humandi; quam cum proximi injecerant...* Divin. II. 24. *Vetus autem illud Catonis valde ſcitum eſt, qui mirari ſe ajebat* &c. vide etiam Lactant. Inſt. III. c. xiii, 10. Hinc merito quoque concludas, ſartum tectum conſervandum eſſe locum, de Senect. c. 8. *ut Solonem verſibus gloriantem videmus, qui ſe quotidie aliquid addiſcentem ſenem fieri dixit.* ubi cl. Daviſius ad Acad. II. 2. volebat, *queis ſe quotidie* &c.

Cap. eodem: *malum quod opinatum ſit eſſe maximum, nequaquam eſſe tantum, ut* &c. *Opinari* aliquando paſſivam ſignificandi vim habet. Si neſcis, vide ſuprà c. xi. *immoderata appetitio opinati magni boni, rationi non obtemperans.* ſic pluries vel in his libris. Ut non videam cur mallemus, *quod opinati ſint.* &c.

Cap. XXVIII. *Quid ex ceteris philoſophis nonne optimus.. quiſque confitetur multa ſe neſcire? neque tamen, cum... intelligant, ægritudine premuntur.* Enallagen numeri, ut alia multa, optime vindicat doct. Schröderus. Nos dabimus, quæ compoſueramus jam, priusquam in ipſius animadverſiones incideremus. de Fin. II. c. 1. *Hic cum uterque me intueretur, ſeque ad audiendum ſignificarent paratos*, &c. Tacitus Annal. lib. I. 17. *ac ſiquis tot caſus vitâ ſuperaverit, trahi adhuc diverſas in terras, ubi.. inculta montium accipiant.* ubi adi Salinerium. Arnobius lib. II. p. 46. -- *homo quid ſit-- an-- acceperint formam* &c. cum nota D. Heraldi. Quinctil. Inſt. Or. XI. 3. *nam nec cuiquam ſunt in-*

jucunda, quæ cantant ipſi. ubi vide cel. Burmannum. Minut. Felix cap. xxiv. *Dum unusquisque veſtrum non cogitat, prius ſe debere deum noſſe, quàm colere; dum inconſultè geſtiunt parentibus obedire.* cap. viii. *Sit licet ille Theodorus Cyrenæus, vel qui prior Diagoras Melius* &c. *numquam tamen in hac impietatis diſciplina.. pollebunt.* ubi cl. Daviſ. legebat *pollebit.* liceat diſſentire. cap. xxxiv. *Ita corpus in ſeculo, ut arbores in hiberno, occultant virorem ariditate mentita.* quæ quidem ſyntaxis omnium maxime notanda, quamvis ſilentio præterierint interpretes, adjuvari & illuſtrari illis poteſt, quæ doct. Cortius ad Saluſt. Jug. c. xviii. 12. Et hæc quidem apud me tanti ſunt ponderis atque momenti, ut nihil etiam emendatione indigere credam, in his Tuſc. IV. 6. *ſtulti autem ægritudo eſt ea, qua afficiuntur in malis opinatis.* ubi conjiciunt *ſtultorum*, & *ſtultis autem.* Fin. II. 19. .. *aliquid de voluptatibus ſuis cogitabat? nam ubi eam caperet?* volebat vir cl. *ubi autem caperet?* quod alioquin *eas* potius ſcripturum fuiſſe Tullium autumabat. ſed ſic Terent. Eun. II. 1. *adeon homines immutarier ex amore, ut non cognoſcas eundem eſſe?* quem locum ipſi debeo Daviſio, ad N. Deor. I. 19. adde quæ nos ad Acad. II. 10.

Cap. XXX. *Et qui ſuos caſus aliter ferunt, atque ut auctores aliis ipſi fuerunt.* Voculam *ut* omitti quidem ſolet in hac forma; non ſic tamen, quin aliquando etiam, uti hîc, adjiciatur, quum *ἀκρίβεια* grammaticæ quippiam non habeat contrarium. Teſtimonia complura proferuntur à Stewechio & Turſellino. Eadem quoque abundantia ſermonis utuntur Latini, cum ita loquuntur: *majorem pecuniam das, quàm quantam promiſiſti.* qualia collegit Sanctius Min. pag. 495.

Cap.

Cap. XXXI. *Ut Artemiſia illa Mauſoli.. uxor.. quamdiu vixit, vixit in luctu, eodemque etiam confecta contabuit*. Emendabatur, *eo denique etiam* &c. cur tandem? *Idem* ſæpe ita cum copulativa conjunctione junctum *is* denotat. N. Deor. I. 37. *nec eſſe in ea* (ſpecie Dei) *ullam ſoliditatem, neque eandem ad numerum permanere*. ſic paſſim.

Cap. XXXIV. *Hoc detracto,.. ægritudo erit ſublata illa mœrens: morſus tantùm & contractiunculæ quædam animi relinquentur: hanc dicant ſane naturalem; dum ægritudinis nomen abſit funeſtum*. Non eſt, cur conjiceremus *has dicant ſane naturales. hanc* enim refero ad *ægritudinem*. Sed tum dixerit, inquies, Cicero, ægritudinem, quæ jam ſublata eſſet, licere dici naturalem, modo non appelletur ægritudo; atque ita ægritudinem vocabit id, a quo abeſſe nomen illud velit. Sed non eſt ita argutandum. ſimiliter enim Acad. II. 46... *reliquæ virtutes, quarum eſſe nulla poteſt, niſi erit gratuita: nam quæ.. voluptate ad officium impellitur, ea non eſt virtus, ſed fallax imitatio ſimulatioque virtutis*. de Fin. II. 3. .. *illam non dolendi voluptatem, quam cur voluptatem appelles neſcio*. vide quoque Senec. de Ira II. 3. Sequitur hoc cap. *Atqui ſtirpes ſunt ægritudinis quam multæ! quam amaræ! quæ* &c. Conſtructio auribus quidem noſtris inſolentior, Tullio tamen haud inuſitata. Sic Fin. II. c. 21. *Nunc vero ſuppeditabit nobis Atticus noſter ex theſauris ſuis quos & quantos viros!* vulgarior ſyntaxis illa fuiſſet, *Nunc vero quos & quantos viros ſuppeditabit n. A. n. e. t. ſ!* Sed iſtiuſmodi turbis mirifice delectabatur noſter, ut aliis etiam exemplis plus ſemel in his commentariolis noſtris probamus. Cave itaque, cum viro κριτικωτάτῳ reſcribas, *Atqua ſ. ſ. æ.! quam* &c!

CAPUT XVI.

In IV. Tuſc. novem loca vindicantur, unus emendatur. Parere. *i. e. comminiſci. Verborum ordo notabilis. Polyænus tentatur. Duplex genitivus illuſtratur. Duo Ciceronis loca ſimul cum Silio Italico adſeruntur. Eadem rei generalis & ſpecialis appellatio illuſtratur. Senſus prægnans. Cicero quater defenditur. Enallage numeri. Cicero defenditur.*

VEnimus ad lib. IV. Tuſc. cap. II. *ne ea quæ peperiſſe ipſi putamur, aliunde didiciſſe videamur.* Non ſic moveor mſſ. illis, qui *percepiſſe* & *perperiſſe* exhibent, ut ex iis veſtigiis *repperiſſe* ſcribendum exiſtimem; idem enim verbi *parere* uſus ac vis eſt. ſic Fin. III. 1... *nobis, quibus etiam verba parienda ſunt.* in Or. cap. 32. *& poſtea qui Dialectici dicuntur, ſpinoſiora multa pepererunt.* Fam. IV. ep. 13. *nec ea ſolum memineris, quæ ab aliis magnis viris accepiſti, ſed illa etiam, quæ ipſe ingenio ſtudioque peperiſti.* N. Deor. II. 29... *qui iſta peperit, homo ſine arte, ſine literis.* vide quoque Leg. lib. II. c. 14.

Cap. IV. *Sed defendat quod quiſque ſentiat.* Verborum ordinem, quamquam librariis improbabatur, optimo jure defendit Daviſius. Sed loco Horatii, ab eo allato, adde ſuprà I. c. 4. *Ponere jubebam, de quo quis audire vellet..* i. e. Ponere quem jubebam, de quo audire vellet. In hac re Græcos imitati ſunt Romani. ſic Dionyſius Halic. Antiq. I. c. XLVIII. Κρινέτω δ' ὡς ἕκαστος τῶν ἀκουόντων βούλεται. Joſephus Ant. II. c. XVI, 5. περὶ μὲν οὖν τούτων ὡς ἑκάστῳ δοκεῖ, διαλαμβανέτω. Quod autem

tem conj. *&* ante *metus* excidiſſe vir ſummus cenſebat, in his *Sublata igitur ægritudine, ſublatus eſt metus*; in eo quidem, ut in plurimis aliis minutiis, quas meritò excutere gravamur, fruſtra omnino eſſe videtur. vide, ne verba apponam, infrà cap. 20. ſuprà III. c. ult. Divin. II. 59. Acad. II. 6. 12. 19. de Amic. 27.

Cap. VI. *Præſentis autem mali ſapientis nulla adfectio eſt: ſtulti autem ægritudo eſt ea, qua afficiuntur in malis opinatis.* Tria in hoc loco ſollicitantur: primo duplex genitivus, *mali ſapientis adfectio*; dein permutatio iſta numeri, *ſtulti ægritudo, qua adficiuntur*; poſtremo repetitio conjunctionis *autem.* Quod ad repetitionem conjunctionis, & numeri viciſſitudinem attinet, in his nihil ſollicitandum eſſe monſtrant, quæ nos ad Acad. II. 27. & Tuſc. III. 28. Duplicem vero genitivum egregie jam vindicatum video ab erud. Schrödero, quem hîc & alidi ſurdo ceciniſſe nollem. Nos noſtra adjungemus. Infra cap. 13. *valetudinis corporis conquaſſatione.* & rurſus, *corporis eſt quædam apta figura membrorum.* cap. 14. *Labor eſt functiò quædam vel animi vel corporis gravioris operis & muneris.* pro Ligar. cap. 5. *ſtudia denique generis ac familiæ veſtræ, virtutis, humanitatis* &c. N. Deor. II. 58. *quarum* (artium) *eſt judicium oculorum.* Plura Cortius ad Saluſt. Cat. cap. XXIII. 4. His quoque patrocinium pro ſequentibus locis ſuſcipi poteſt ac debet. de N. Deor. III. 35. *niſi & virtutis & vitiorum, ſine ulla divina ratione, grave ipſius conſcientiæ pondus eſſet.* ubi Daviſ. tentat, *ipſi conſcientiæ.* Fin. V. c. 24 *Atque hoc ut vere dicitur, parva eſſe ad beate vivendum momenta iſta corporis commodorum.* ubi ille linguæ Latinæ rationem

flagitare putabat, *parva e. a. b. v. m. in iſtis corporis commodis*. mihi quidem aliter omnino videtur. Silius Italicus lib. V. vſ. 391.

—— gelidusque ſub oſſa
Pervaſit miſeris conſpectûs conſulis horror.

idem vir cl. ad Tuſc. III. 22. ed. pr. conjiciebat, *conſpectu conſulis horror*. Barthius in Adverſariis, è membranis ſcribi juſſerat, *conſpecti conſulis horror*; quod idem N. Heinſio placebat & Drakenborchio, quibus tamen non eſt ut illud adſentiamur.

Cap. X. *Intelligatur igitur, perturbationem jactantibus ſe opinionibus inconſtanter & turbide, in motu eſſe ſemper; cum autem hic fervor concitatioque animi inveteraverit, .. tum exiſtit morbus* &c. Nullum his mendum ſubeſſe credo. Perturbatio dicitur in perpetuo eſſe motu, neque unquam remittere, quamdiu opiniones ſe inconſtanter ac turbide jactent; his autem quieſcentibus, ſedari quidem perturbationis motum, ſed ipſam alte jam inſidere animo, ut exiſtat morbus. Hoc quidem commode, Tullioque digne his verbis exprimi arbitror. Neminem autem offendat, quod *perturbatio* dicitur *in motu eſſe*, id quod Cicero etiam in libris de Fin. ſæpenumero *voluptati* tribuit.

Cap. XI. *exiſtitque morbus & ægrotatio, quæ avelli inveterata non poſſunt, eique morbo nomen eſt avaritia.* Quo minus in his reſcribamus.. *ſeu ægrotatio, q. a. i. n. poſſit*, retinent iſta cap. XIII. *Quomodo autem in corpore eſt morbus, eſt ægrotatio, eſt vitium: ſic in animo. .. Itaque duo illa, morbus & ægrotatio ex totidem* &c. Si Tullius, inquit, *morbus & ægrotatio* ſcripſerit, quo pacto cum his conciliabitur, quod addit *eique morbo*? Poſterior *morbi* notio eſt generalior, duoque illa, tanquam ſpe-

ſpecies quodammodo diſtinctas, complectitur; quod ne modo dictum, ſed etiam illuſtratum ac comprobatum videas, en geminum plane locum, cap. 14. *Ægrotationes autem morbique animorum difficilius evelli poſſe putantur, quàm ſumma illa vitia, quæ ſunt virtutibus contraria: morbis enim manentibus, vitia ſublata eſſe poſſunt.* Ex quo loco id forſitan quoque cogendum, ut in eo, quem jam propoſuimus, legi oporteat, *quæ EVELLI inveterata* &c. uti etiam cap. 26. dixit Cicero: *ſunt enim omnia iſta ex errorum orta radicibus; quæ evellenda & extrahenda penitus, non circumcidenda, nec amputanda ſunt.* Nec uſpiam hanc vim verbi *avellere* in ſcriptis Tullii offendi.

Cap. XII... *ex quo in aliis anxietas, unde anxii; in aliis iracundia dicitur, quæ ab ira differt.* Conjicit Daviſius, *iracundia efficitur:* ſed lectio, quam temerat, talem βραχυλογίαν refert, quæ Tullio uſitatiſſima fuit. Nos ſic fere dixiſſemus, *ex quo nata, in aliis anxietas* &c. vel, *ex quo id quod naſcitur, in aliis anxietas* &c. Sic N. D. II. 20. *Quarum ex diſparibus motionibus magnum annum Mathematici nominaverunt*, i. e. Q. e. d. m. conficitur quem mathematici magnum annum nominaverunt. Acad. II. 4. *qui ſe ab eo ipſo duos illos libros dicerent deſcripſiſſe.* i. e. duos illos libros ab eo ipſo compoſitos. de Fin. IV. 14. *in homine perfectio iſta in eo potiſſimum quod eſt optimum, id eſt, in virtute laudatur.* h. e. in homine ea potiſſimum perfectio laudatur, quæ eſt poſita in eo quod eſt optimum &c. tentabat vir cl. *in virtute locatur.* & cap. 9. *An ſenatus* &c. *ſi neque virtus in ullo niſi in ſapiente, nec felicitas verè dici poteſt?* ubi Lamb. meritò neglectus eſt, qui poſt *felicitas*, *eſſe* injiciebat; cui tamen mos geſtus eſt, cum in his c. 17. *qui nulla in re-*

re-- propenſionem diceret, inculcabat *eſſe*. Leg. II. 4. *Ita principem legem illam & ultimam, mentem eſſe dicebant.. Dei. Ex qua illa lex, quam Dî humano generi dederunt, recte eſt laudata.* h. e. derivata ac laudata, idem ille rurſus; *Ex quo illa lex* &c. i. e. quapropter. & lib. I. c. 8. *animum eſſe ingeneratum à deo; ex quo vere vel agnatio nobis cum cæleſtibus, vel genus, vel ſtirps appellari poteſt.* i. e. ex quo quæ nobis exiſtit cum cœleſtibus neceſſitudo, vel agnatio &c. appellari poteſt. legebat ille, *arrogari poteſt.* de N. Deor. II. 56. *ſunt enim è terra homines non ut incolæ a. h. ſed quaſi ſpectatores ſuperarum rerum.* h. e. ſunt enim homines, quos de terra formavit Deus, non ut &c. malebat ille, *ſunt enim in terra homines* &c. ſed iſta loca mutuo ſibi invicem firmamento eſſe videntur, præſertim cum plura talia obſervaverim, quamvis jam mihi in mundo non ſint.

Cap. XIII. *Et ut corporis eſt quædam apta figura membrorum c. c. q. ſ. eaque dicitur Pulchritudo.* Cur malit heic doct. Bentleius, *ea quæ dicitur Pulchritudo*, quemadmodum etiam, in his ſupra c. xi. *Hæc... re quidem copulata ſunt, eaque oriuntur ex libidine* &c. *ea quæ oriuntur:* rationem juſtam ſubeſſe haud facile mihi perſuaſerim. Innumera talia ſcientes præterimus, quæ quomodo juxta ſolidioris criticæ regulas, in animadverſionibus, in quibus πάντα περὶ πάντων exſpectamus, probaturus ſit vir honoratiſſimus, nos quidem hactenus adſequi non poſſumus.

Cap. XVI. *Ex quo intelligitur, qualis ille ſit, quem tum moderatum, aliàs modeſtum, temperantem, aliàs conſtantem continentemque dicimus.* Duo illa, *alias modeſtum*, & *alias conſtantem* à librariis inſerta eſſe putabat Daviſius, qui legebat, *quem cum mo-*

moderatum, *tum temperantem continentemque dicimus.* Sed quæ exſtirpat vir ille doctus, poſſe adſervari docet locus ille, lib. III. c. 8. *Quam* (σωφροσύνην) *ſoleo equidem cum temperantiam, tum moderationem appellare: nonnumquam etiam modeſtiam... Ejus videtur eſſe proprium, motûs animi appetentis regere & ſedare, ſemperque a. l. m. i. o. r. ſervare conſtantiam... Qui ſit frugi igitur, vel ſi mavis moderatus & temperans, eum neceſſe eſt eſſe conſtantem.*

Cap. XVII. *ut cum res eadem maneat, aliter ferant inveterata, aliter recentia.* Neque hæc enallage tam inconcinna, ut legendum ſit, *ut cum re eadem maneant*, &c. N. Deor. II. 23. *Quarum omnium rerum quia vis erat tanta, ut ſine Deo regi non poſſet, ipſa res Deorum nomen obtinuit.* Divin. II. 20. .. *te quum res videres, rationem cauſamque non quærere: quid fieret, non cur fieret, ad rem pertinere.* Leg I. 13. *ſive Ariſtotelem & Theophraſtum, cum illis re congruentes, g. d. p. d. ſecuti ſunt: ſive ut Zenoni viſum eſt, rebus non commutatis, immutaverunt vocabula.* Fin. III. 3. *Vide ne magis, inquam, tuum fuerit, cum in re idem tibi quod mihi videretur, non nova te rebus nomina imponere.* ad Fam. VI. ep. 4. *De futuris autem rebus etſi ſemper difficile eſt dicere, tamen interdum conjectura poſſis propius accedere, cum res eſt ejuſmodi, cujus exitus provideri poſſit.* Hinc nil quoque corrigo infrà Tuſc. V. 36. *Jam verò exſilium, ſi rerum naturam, non ignominiam nominis quærimus* &c. ubi V. D. volebat, *ſi rei naturam* &c. N. Deor. II. 3. *Quod ſi* &c. *quos tamen augures ne ipſæ quidem fabulæ adſciviſſent, ſi res omnino repudiarent:* ubi cum de ſola divinandi arte ſermo ſit, *ſi rem omnino repudiarent*, legebat ampl. Boherius. Miror etiam quomodo in his Vell. Paterc.

II.

II. c. 33. *Nam neque Pompejus, utprimum ad remp. aggreſſus eſt, quemquam animo parem tulit; & in quibus rebus primus eſſe debebat, ſolus eſſe cupiebat*: miror, inquam, quomodo doct. Heinſio ideo, quod præceſſerit vox *remp.* ſic invenuſtum viſum fuerit illud *rebus*, ut legendum cenſeret, *& in qua urbe primus* &c. *Rerum* nomine paſſim cum rem quandam ſpecialem, tum quoque reipub. adminiſtrationem inſigniri, quis eſt qui dubitet?

CAPUT XVII.

Vulgata lectio Ciceronis ſæpius vindicatur: ſemel corrigitur. Acceſſionem fieri magnam, *i. e. magnum cumulum per ſuam acceſſionem adferre. Ellipſis* τῦ quamvis. *Oratio ex obliqua fit directa. Repetitio conjunctionis* ut. *Duo Ciceronis loca, una cum V. Paterculo, adferuntur. Gloſſæ forma vindicatur. Copulativæ conjunctionis uſus illuſtratur. Lactantius tentatur.*

PErgimus in eodem lib. quarto Tuſc. Diſput. cap. XVII. *Quid ſi, cum id ferret modice, mors liberorum acceſſit? nata eſſet ægritudo nova. Sed ea modica, magna tamen eſſet acceſſio.* Non forte neceſſum eſt, ut adſentiamur viro docto illi, qui legebat, *Sit ea modica: magna t. e. a.* Primo enim locus conjunctionis *ſed*, ſi verba bene introſpicias, ſatis videtur opportunus. Deinde ante vocem *modica*, facile ſubauditur τὸ *quamvis*, cujus omiſſio longe eſt uſitatiſſima. ſic Acad. II. 4. *& homo natura leniſſimus -- ſtomachari tamen cœpit.* & c. 15. *quæ perdifficulter, internoſcuntur tamen* & ſimilia. Poſtremo eleganter dicitur ægritudo, *magna acceſſio fieri*, quum illius acceſſione magnopere augetur

tur id, quò accedat. Talis formula eſt or. in Piſonem: *cum tibi ad priſtinas clades acceſſio fuiſſet Ætoliæ repentinus interitus.* Florus lib III. c. 6. *&* *pirata Mithridaticæ provinciæ factus acceſſio.* Val. Maximus VIII. c. 7. *quantula Socrati acceſſio iſta futura ſcientia erat?* vide quoque Min. Fel c. xxiv. & erudit. Heinſ. ad Vell. Paterc. II. c. 26.

Cap. XIX. *Primum multis verbis iracundiam laudant: cotem fortitudinis eſſe dicunt.. levis autem ratiunculas eorum qui ita cogitarint, Prælium rectum eſt hoc fieri* &c. *hæc nullam habent vim, niſi ira excanduit fortitudo.* Obſerva orationem directam pro obliqua; neque enim juxta ſuam mentem iſta *hæc nullam h. v. n. i. e. f.* profert auctor; ſed eorum duntaxat, qui iracundiam ſic extollebant, ſententiam exprimit. Sexcenta mihi talia loca obſervata ſunt, ſed quod neminem iſtâ formâ offenſum iri ſperabam, tanti non erat ut adnotarem. Hîc tamen Bentl. conjicit, *hæc nullam habere vim* &c. mirum, quod ſimul *excanduit* in *excanduerit* non mutarit; quod ſane poſterius grammaticæ regulæ flagitant, ſtante quidem iſta emendatione. Capite ſequente: *Hæc tamen ita diſputant, ut reſecanda eſſe fateantur, evelli penitus dicant nec poſſe nec opus eſſe: ut in omnibus fere rebus mediocritatem eſſe optimam exiſtument.* Per me licet ſalvum & integrum conſervari poſterius *ut*, quippe cujus conjunctionis repetitio, cum paſſim obvia ſit, nemini moleſta eſſe queat. ſic enim Acad. I. 7. *De natura autem.. ita dicebant, ut eam dividerent in res duas: ut altera eſſet efficiens, altera* &c. cap. 13. *Huic rationi quod erat conſentaneum faciebat, ut contra omnium ſententias dies jam pleroſque deduceret: ut cum.. invenirentur, facilius.. adſenſio ſuſtineretur.* lib. II. c. 15. *nonne, inquiunt, veroſimile ſit, ſic etiam mentem*

tem moveri, *ut non modò non internoſcat*.. *ſed ut in his nihil interſit omnino ? ut ſi qui tremerent & exalbeſcerent*.. *nihil ut eſſet quî diſtingueretur tremor ille & pallor*, *neque ut quicquam intereſſet*. vide quoque Fin. III. 19. & V. 9. de Senect. cap. 8. *Quid quod etiam addiſcunt aliquid ? ut Solonem verſibus gloriantem videmus*, *qui*.. *dicit : ut ego feci*, *qui Græcas litteras ſenex didici*. Hæc cum ſilentio ſuo comprobarint viri eximii, uti & plura talia; ratiſſimum inde teſtimonium adferri poſſe videtur, pro ſanitate loci quem propoſuimus, & ſequentium etiam iſtorum. Fin. V. 2. *ita enim ſe Athenis collocavit*, *ut ſit pœne unus ex Atticis*; *ut id etiam cognomine videatur habiturus*. Acad. II. 16. *Quomodo autem ſumis*, *ut ſi* &c. *ſequatur ut etiam difficiliter internoſci poſſint ?*.. *poſtremò ut eadem ſint ? ut*, *ſi lupi canibus ſimiles*, *eoſdem dices* (lego *dicas*) *ad extremum*. Daviſ. *ita*, *ſi lupi* &c. ſuprà lib. III. c. 29.

> *Nec vero tanta præditus ſapientia*
> *Quiſquam eſt*, *qui aliorum ærumnam dictis adlevans*,
> *Non idem*, *cum fortuna mutata*, *impetum*
> *Convertat*, *ut cladi ſubita frangatur ſua :*
> *Ut illa ad alios dicta & præcepta excidant.*

Neſcio, cur prius *ut* à Latini ſermonis ratione recipi neget vir cl. Vell. Paterc. II. c. 33... *in appetendis honoribus immodicus*, *in gerendis verecundiſſimus*: *ut qui eos ut libentiſſime iniret*, *ita finiret æquo animo*. ubi illud *ut* tam brevi intervallo geminatum, crucem figebat viro celeb. qui conjiciebat, *at qui eos ut* &c.

Cap. XXV. *Num aut egiſſe umquam iratum Æſopum*--.

pum--- exiſtimamus? Cur, quæſo, *exiſtimas* legendum, non *exiſtimamus?* An quia paucis verbis interjectis anteceſſerat, *an tibi iraſci tum videmur?* At vero Enallages illius exemplorum omnia plena ſunt. An quia, cum Cicero primâ pluralis numeri perſona ſe ipſum comprehendat, ſtultum foret quærere, quid ipſe juxta cum aliis ſentiret? Vix auſim talia movere incommoda: quam ſæpe enim ſic imperſonaliter adhibetur prima perſona pluralis? ſic ex. gr. infrà c. 26. *Libidinoſum igitur.. cenſemus eſſe ſapientem?.. In hanc tu igitur.. perturbationem cadere tibi dixiſti videri?* At pluribus hoc docere non opus eſt; ſufficit ut talia tantummodo in memoriam referamus.

Cap. XXVI. *Quid eſt quòd tantam gravitatem conſtantiamque perturbet? an improviſum aliquid aut repentinum? Quid poteſt accidere tale, & cui nihil quod homini evenire poteſt?* Legendum, -- *tale ei, cui* &c. Præter hocce mendum, omnia putem ſana ac proba, quamvis alius de genuina loci ſcriptura aliter harioletur.

Cap. XXVII. *de quibus* (animis) *hoc etiam eſt merita* (naturâ) *melius, quod corporum adjumenta extrinſecus, animorum ſalus incluſa in his ipſis eſt. Sed quo major eſt in iis præſtantia & divinior, eo majore indigent diligentia. Itaque bene adhibita ratio cernit, quod optimum ſit; neglecta multis implicatur erroribus.* Si codices eos audire volumus, qui *indiget* pro *indigent* repræſentant, verbum hoc ad *præſtantiæ* vocem referre licebit; ut de *præſtantia animorum* ſic loquatur Tullius, tamquam de ipſis animis præſtantibus loqueretur; quam formam pluribus illuſtrabamus, ad lib. II. c. 25. Pari quoque modo *adhibita ratio cernere* dicitur, cum tamen proprie mens vel homo cernat, adhibita ratione

 Quin

Quin autem *adhibere rationem* Latiniſſime dicatur; nemo dubitet. vide modo cap. xi. & de Har. Reſp. cap. 10. & Q. Cic. Petit. Conſ. cap. 4. Audax igitur & licentioſa criſis eſt viri ingenioſiſſimi, qui ſic legebat: *Sed quo major eſt mentis præſtantia & divinior, eo majore indiget diligentia. Itaque bene habita cernit* &c.

Cap. eodem: *utrum ad univerſam perturbationem -- an ad ſingulas, melius adhibeatur oratio: & utrum illudne non videatur ægre ferendum, ex quo ſuſcepta ſit ægritudo, an omnium rerum tollenda omnino ægritudo.* Quamvis iſta *& utrum* &c. planius tantummodo explicent, quod proxima periodo dictum fuerat; non tamen propterea adduci poſſum, ut aut pro *& utrum*, *id eſt utrum* legendum exiſtimem, aut totum illud gloſſatori nugivendulo acceptum referam. Nam ſæpiſſime duæ ſententiæ ſic connectuntur, ut poſterior explanet tantummodo & illuſtret priorem, nihil amplius. ſupra cap. 12. .. *in aliis iracundia dicitur, quæ ab ira differt, eſtque aliud iracundum eſſe, aliud iratum.* quæ poſteriora cum omnem gloſſematis ſpeciem præ ſe ferant, impunita tamen ab intt. dimiſſa ſunt; credo, quod eadem quoque commemorat Nonius v. *Iracundus.* Pergam ad alia. lib. II. c. 4. *quòd in officio, cujus magiſter eſſe volt, labitur, artemque vitæ profeſſus delinquit in vita.* Fin. III. 21. *numquam æquitatem ab utilitate poſſe ſejungi, & quidquid æquum juſtumque eſſet, id etiam honeſtum; viciſſimque* &c. lib. II. 4. *verbum Latinum par Græco, & quod idem valeat.* N. Deor. III. 12. *corpus autem immortale nullum eſſe, ne individuum quidem, nec quod dirimi diſtrahive poſſit.* Acad. I. 4. *illam autem Socraticam dubitationem de omnibus rebus, & nulla adfirmatione adhibita, conſuetudinem differendi reli-*

reliquerunt. Lactant. lib. I. c. xx, 16. *apud quam* (gentem) *ipſa vitia religioſa ſunt, eaque non modo non vitantur* (forte legendum *vetantur*), *verum etiam coluntur*. i. e. conſecrantur. adde quæ cl. Jac. Gronovius ad Pomp. Melæ procemium. Hinc nil quoque novandum lib. III. c. 33. *illum ſuo judicio, & quod ſe ita putet oportere facere, mœrere*. ubi conjunctionem deletam voluit cl. Bentl. de Fin. I. c. 10. *temporibus autem quibuſdam, & aut officiis debitis, aut rerum neceſſitatibus, ſæpe eveniet* &c. ubi Lamb. illa, *& a. o. d. a. r. neceſſitatibus*, aliena & inculcata putat; Grut. pro *&*, *id eſt* ſubſtituit; Daviſ. ſic tentat, *ut aut officiis impedientibus aut rerum neceſſitatibus* &c. Quid vero, inquit; ſint *debitæ rerum neceſſitates*, haud equidem intelligo. Sed nil opus eſt, ut vocem *debitis* quemadmodum cum *officiis*; ſic etiam cum *neceſſitatibus* conſtruas. Cum priore autem ſubſtantivo ſæpius jungitur. vide ad Att. XII. ep. 24. Fam. V. ep. 8. Sed hoc ὡς ἐν παρόδῳ. Aliquando autem conjunctio copulativa in iſtiuſmodi explanationibus omitti ſolet, ut docuit cl. Cortius ad Saluſt. Cat. c. II. 3.

CAPUT XVIII.

In lib. IV. Tuſc. vulgata Ciceronis lectio aliquoties adſeritur & illuſtratur. Premere omnia humana: Comprimere animum. *Cicero defenditur. Andronicus Rhodius, Xenophon & Heſychius emendantur.*

CIcero Tuſc. IV. cap. XXVIII. *Inter omnes enim convenire oportet, commotiones animorum a recta ratione averſas eſſe vitioſas; ut etiamſi nec mala ſint illa, quæ metum ægritudinemve, nec bona, quæ cupidi-*

tatem lætitiamve moveant, tamen vitioſa ſit conmotio. Senſus eſt, conſtare inter omnes, tametſi res illas, quæ perturbationes & conmotiones in nobis concitent, eſſe indifferentes concedatur, ipſas tamen conmotiones, à rebus illis indifferentibus concitatas, vitioſas eſſe, ſiquidem à recta ratione deflectant. Hunc ſenſum cum verba per ſe, tum quoque ſequentia evincunt: *Quare omnium philoſophorum, ut antea dixi, una ratio eſt medendi; ut nihil, quale ſit illud, quòd perturbet animum, ſed de ipſa ſit perturbatione dicendum.* & antecedentia:... *ſed omnis ejuſmodi perturbatio animi placatione abluatur illa quidem, cum doceas nec bonum illud eſſe, ex quo lætitia aut libido oriatur, nec malum, ex quo aut metus aut ægritudo.* lege quoque ſeqq. & cap. 31. *ut ſi jam difficile ſit perſuadere, nihil earum rerum, quæ perturbent animum, aut in malis aut in bonis eſſe habendum* (non erat, cur mutato ordine mallet vir acutiſſimus, *aut in bonis, aut in malis eſſe habendum:* ſimiliter enim hoc loco, quem jam defendimus, *etiamſi nec mala ſint nec bona:* ad quem ille ſilet.) *tamen alia ad alium motum* &c. Quæ cum ita ſint, non poſſum ſane comminiſci, cur menti Ciceronis contrarius viſus fuerit is ſenſus, quem lectio hæc vulgata fundit.

Ibidem: *conſtantem enim quemdam volumus, ſedatum, gravem, humana omnia prementem illum eſſe quem magnanimum & fortem virum dicimus.* Tentatur, *humana omnia ſpernentem. Premere* autem calcandi notione accipit cl. Daviſius. Bene quidem, ſi additum fuiſſet *veluti pedibus*, aut ſimile quid; jam vero haud minore jure *premere* hîc ſupprimendi ſignificatu accipi poſſe videtur. Appoſite quadrat illud Senecæ de Ira III. 6. *Eodem modo ſublimis animus, quietus ſemper & in ſtatione tranquilla*

col-

collocatus, *intra ſe premens quibus ira contrahitur.* Ita hîc quoque Tullius de conſtringendis & ſupprimendis iis principiis loqui videtur, quibus quæque conmotio aut perturbatio concitari ſoleat. Idem dici arbitror *animum comprimere*, ſuprà lib. II. c. 21. *Atque hæc cogitatio -- non ſolum animum comprimît, ſed ipſum etiam dolorem -- mitiorem facit.* nam *animus* notat illic partem animi παθητικήν: ut pro Marcello c. 3. *animum vincere: iracundiam cohibere:* cum nota Buchneri. *Comprimere duas partes animi temerarias*, ex Platone dixit noſter de Divin. I. 29. Sic nihil eſſe videtur, cur viri cll. pro *comprimit* in eo loco legerent *confirmat* aut *componit*; quod idem eruditiſſimum Schröderum jam video præcepiſſe, quem vide.

Cap. XXXI. *Mihi quidem in tota oratione ea, quæ pertinet ad animi perturbationem, una res videtur cauſam continere, omnis eas eſſe in noſtra poteſtate, omnis judicio ſuſceptas, omnis voluntarias. Hic igitur error eſt eripiendus, hæc detrahenda opinio. Hic igitur* &c. h. e. Quum itaque perturbationes ita ſub poteſtate ſint hominis, ut iis non percellatur niſi velit, dum ſic fieri oportere opinetur; pravum hocce judicium opinioque iſta perverſa, qua ſic fieri oportere ſibi perſuadeat, diſcutienda eſt. Non ſunt hæc tam rigide ac moroſe urgenda, ac ſi his verbis non poſſet alius ſenſus extundi, niſi ut omnes perturbationes eſſe in noſtra poteſtate &c. error ſit eripiendus, ac detrahenda opinio.

Cap. XXXIV. *Amorem ipſum conatum amicitiæ faciundæ.* Loco huic illuſtrando conferebat Daviſius verba iſta Andronici Rhodii, περὶ παθῶν p. 525. Ἔρως δὲ ἐπιθυμία φιλίας, ἢ ἐπιθυμία θρε͂ εἰς ναῶν κατὰ κόσμησιν καλῶν, ἣν ἐπιβυλὴν καλε͂σι φιλοπονίας διὰ κάλλος ἐμφαινόμενον. Sed cum legebat

vir

vir cl. Ἔρως δὲ ἐπιθυμία φιλίας, ἢ ἐπιθυμία ἈΝΘΡΏΠΟΥ εἰς ΝΈΟΝ κατὰ κόσμησιν ΚΑΛΌΝ, ἣν ἘΠΙΒΟΛῊΝ καλοῦσι ΦΙΛΟΠΟΙΐΑΣ διὰ κάλλος ἐμφαινόμενον: ego quidem iſta ἐπιθυμία θρῦ εἰς ναῶν κατὰ κόσμησιν καλῶν, ſic potius refecerim: ἐπιθυμία ΘΗΡΙΏΔΗΣ ΝΕΩ͂Ν κατὰ κόσμησιν καλῶν. In voce autem φιλοποϊὸς, temeratus quoque videtur locus Xenoph. Κυρουπαιδ. lib. II. p. 51. A. ubi manipularius quidam rogatus, cur quotidie ſecum haberet adoleſcentem, hirſutum quidem ac deformem, cujus conſuetudine & conſpectu maxime delectaretur, hujus benevolentiæ ſuæ cauſam commemorat ſummam adoleſcentis obſervantiam ac ſedulitatem. Tum excipiens manipularius, tu vero, inquit, cum talis ſit, non oſcularis eum uti cognatos ſoles? Et deformis ille adoleſcens, μὰ Δία, ἔφη· οὐ γὰρ φιλόπονός ἐστιν· ἐπεὶ ἤρκει ἂν αὐτῷ εἰ ἐμὲ ἤθελε φιλεῖν, τοῦτο ἀντὶ πάντων τῶν γυμνασίων. Leunclavius: *Non profecto, ait; nam minime laborum eſt tolcrans; quippe ſi me vellet oſculari, omnium hoc ei certaminum loco eſſet.* Quid? an non legendum potius? μὰ Δία, ἔφη· οὐ γὰρ ΦΙΛΟΠΟΪΌΣ ἐστιν &c. *Minime verò, ait; neque enim is eſt, qui amicitiis contrahendis operam det; quandoquidem ſi me oſculari vellet, hæc ei una citra omnes alias exercitatio ſufficeret.* Evidens quoque vitium occupavit iſta Heſychii: Φιλοποιός, φιλεργὸς· φιλοπονία, σπουδαῖα ἔργα. · φιλοπόνος, φιλεργὸς, σπουδαῖος. legendum videtur: Φιλοποιὸς, ΦΙΛΟΥΡΓΌΣ. φιλοπονία, ΣΠΟΥΔῊ, ΦΙΛΕΡΓΊΑ. φιλοπόνος, &c.

Cap. XXXV. *Sic igitur adfecto hæc adhibenda curatio eſt, ut & illud quod cupiat, oſtendat quam leve. fit....: abducendus etiam eſt nonnumquam ad alia.* Nota conjunctionem *&*. Loquitur ſic Cicero, ut ſi additurus fuiſſet, *&* *nonnunquam etiam ad alia*

abdu-

abducat; cum tamen, præciſo orationis filo, addat, *abducendus etiam eſt nonnumquam ad alia.* Hoc non concoxit vir cl. qui ſubſtituebat, *ut ei illud quod cupiat, oſtendatur.* Nos illud *oſtendat* jam tuiti ſumus ad Acad. I. 1. Nunc illud porro velim obſervari, pronomen *ei* facillime abeſſe poſſe, ſecundum omiſſionem longe uſitatiſſimam, de qua ad N. D. II. 48. Deinde ſimilem conjunctionis uſum in notis ad epiſt. ad Att. probabat alicubi P. Manutius; cujus obſervationis locus quamvis ad manum non ſit, ſatis tamen habere me exiſtimo, in quo acquieſcam.

Cap. XXXVI. *Quid enim eſt quò non progrediatur eodem ira quo furor?* Habeat hæc loquendi ratio ingratum quidpiam auribus noſtris, ſitque aſperior illa appoſitio *eodem quo furor*; languidam ſane, vixque Tullio dignam efficere orationem v. dentur, qui hanc nobis lectionem propinanr, *Quid e. e. q. n. p. ira? eo demum quo furor.* Locum potius ſanum eſſe habeam, quemadmodum etiam habuit P. Faber ad Acad. II. 25. Relativum *quod* ſæpius ita, quemadmodum hîc *quo*, explicatur verbis ſequentibus, ut quædam vis conſtructioni inferatur. vide quæ ad Divin. II. 41. dicturi ſumus, ubi ſimilia plane oſtendes quamvis genuina, gloſſematum tamen formam repræſentantia; quemadmodum inconſiderato lectori in hoc loco triga iſta *eodem quo furor*, nugatoris cujuſdam commentum videri poſſet. Porro etiam conſtructionis iſtiuſmodi turbas ſæpius dari, demonſtrabimus ad N. Deor. II. 24.

CAPUT XIX.

Pergitur ad lib. V. Cic. Tuſc. in quo quinque loca vindicantur, unus emendatur. Congruere cum aliqua re. *Conſtructio à relativo pron. inchoata ſiſtitur. Vell. Paterc. defenditur. Ordo orationis adſtruitur obſervandus. Cicero ter, Min. Felix bis defenditur, cum uno loco Lactantii & Quinctiliani.* Enim *poſt interrogationem. Cicero defenditur & emendatur.*

TRanſimus ad lib. V. Tuſc. cap. 1. *Vereor enim ne natura.. animos quoque dederit & corporum doloribus congruentes, & ſeparatim ſuis angoribus & moleſtiis implicatos. Animi corporum doloribus congruentes* ſunt qui, cum doleant corpora, dolore ſimul afficiuntur, eaque ratione cum corporibus concordant. Variis modis ingenium ſuum Lambinus exercuit; infauſtis vero, uti ſæpiſſime ſolet, avibus. Sin autem *conruentes* legamus, pro *congruentes*, videndum erit, ſi qua adjungi exemplorum auctoritas poſſit. Quamdiu vero ea res mihi haud ſatis conſtabit, lectionem vulgatam retinebo; quum præſertim pari modo loquatur auctor infra c. 24. *cum totius mundi motûs converſionesque perſpexerit, ſideraque viderit innumera cœlo inhærentia cum ejus ipſius motu congruere, certis infixa ſedibus*: i. e. ſimul cum eo moveri: ut in hoc loco *cum doloribus congruere*, eſt ſimul cum iis dolere.

Cap. III. *quem, ut ſcribit auditor Platonis, P. H., v. d. i. p. Phliuntem ferunt veniſſe, eumque cum Leonte* &c. Pronomen *eum* ſiſtit quidem illud συντάξεως curſum, ſi ſpectes relativum *quem*; ſed pa-

parilis eſt impeditæ conſtructionis durities in his exemplis. Acad. I. 8. *quam vim animum eſſe dicunt mundi, eandemque eſſe mentem ſapientiamque perfectam.* lenius haud dubie hoc modo flueret oratio.. *ac mentem ſap. perf.* de Fin. II. c. 2. *nam hunc ipſum ſ. f. ſ. e. ſ. u. definiebat id eſſe, quo omnia referrentur, neque id ipſum uſquam referretur.* elegantius dixiſſet Cicero ad analogiam, *quodque ipſum nuſquam referretur.* N. Deor. III. 40 *proque urbis muris, quos vos.. ſanctos eſſe dicitis, diligentiuſque urbem religione, quàm ipſis mœnibus cingitis*, &c. tu hoc vel tali modo voluiſſes-- *dicitis, qui diligentius urbem* &c. Virgil. X. Æneid. ỳ. 519.

> *Quattuor hic juvenes* ——
> *Viventes rapit, inferias quos immolet umbris,*
> *Captivoque rogi perfundat ſanguine flammas.*

h. e. *utque captivo rogi* &c. Lactant. Inſt. V. 2, 11... *qui & gloriam q. ſ. non eſt adeptus, & gloria quam captavit, in culpam r. q. converſa eſt.* i. e. *cujuſque gloria, quam* &c. vide quoque c. XIX, 2. Et D. Lucas Act. III. 13. ὃν ὑμεῖς παρεδώκατε, καὶ ἠρνήσασθε αὐτὸν &c. Durius quidem illud Vell. Paterc. lib. II. c. VI, 4. .. *Fulvium Flaccum... quem C. Gracchus i. l. T. f. triumvirum nominaverat, eumque ſocium regalis adſumſerat potentiæ; morte adficit.* ſed neſcio tamen an nil ibi movendum ſit, quod quidem pace dixerim acuminis virorum inſignium, qui pro *eumque*, *eoque*, *dein*, & *denique* conjecerunt.

Cap. V. *ut ad eas curſim perrectura, nec eas beata vita à ſe deſertas paſſura videatur.* Ordinem verborum ſic conſtituit editor cl. --*perrectura beata vita, nec eas à ſe deſertas paſſura videatur.* Pariter

ter lib. IV. c. 13. *Itemque viribus corporis & nervis & efficacitati ſimiles, ſimilibus verbis animi vires nominantur:* legebat *ſimilibuſque verbis*, quo ſuavior redderetur oratio; cum tamen hæc loca ſe invicem confirmare ac ſtabilire videantur. Et ſane in his conſtructionum συγχύσει neſcioquomodo ſibi indulſerunt veteres, utut iſta palato noſtro diſpliceant. ſupra IV. 17. *cui æternitas omnis totiusque mundi nota ſit magnitudo.* cap. 25. *Num aut egiſſe umquam iratum Æſopum, aut ſcripſiſſe exiſtumas iratum Accium?* l. II. 18. *quibus quod honeſtum ſit, ſummum bonum; quod turpe, ſummum videtur malum.* de Divin. I. 27. -- *ſe interfectum, in plauſtrum à caupone conjectum.* de Leg. I. 22. *quibus illuſtratus, ſapientia duce, bonum virum, & ob eam ipſam cauſam cernat ſe beatum fore.* vide lib. III. c. 1. & de N. Deor. I. c. 42. & paſſim alibi penes Ciceronem. Lactantius Inſt. I. c. 1. extr. *ſciet quo referenda, & quemadmodum ſibi vita degenda ſit.* c. III, 15. *neque tantam intelligentiæ lucem pectus humanum, neque explanationem tantarum rerum capit lingua mortalis.* lib. II. c. VII, 3. *quia ut ſol oculorum, ſic ſapientia lumen eſt cordis.* vide c. IX, 24. lib. VI. c. V, 1. Epit. cap. 70. & alibi. Min. Felix. Oct. cap. XIX. *Idem interpretando Junonem aera.. ignem eſſe Vulcanum.* -- cap. XXI. *Hæc tamen Ægyptia quondam, nunc & ſacra Romana ſunt.* Certum ſit igitur, omnia ſe recte habere cum in locis propoſitis, tum quoque Acad. lib. I. c. 9... *quamquam oriretur à ſenſibus, tamen non eſſe judicium veritatis in ſenſibus.* Lambinus vocem *judicium* poſt *quamquam* locabat. de N. Deor. lib. II. 17. *Ita efficitur animantem, ſenſus, mentis, rationis mundum eſſe compotem.* Daviſius reponit *compotem eſſe mundum*, vel *Ita efficitur, mundum eſſe animantem, ſ. m. rationis compotem.*

tem. Min. Felix Oct. cap. XXXIV. *& tamen ipſi artifici Deo ſoli & ſolubilem, & eſſe mortalem.* idem vir cl. *eſſe, & mortalem.* cap. XL. *Poſthæc læti hilareſque diſceſſimus; Cæcilius, quòd crediderit; Octavius gaudere, quòd vicerit.* aut deleri illud *gaudere*, aut poſt *crederet* collocari volebat ille. Lactantius Epit. cap. XLV. *quas* (animantes) *Deus & inſtructas ad inferendam, & munitas ad vim repellendam figuravit.* legebat *ad repellendam vim*, aut pro *inferendam*, *infeſtandum*. Quinctil. Declam. II. 8. *quæ diſcurſum, quæ exigunt laborem.* transponebat Francius, *quæ diſcurſum exigunt, quæ laborem.*

Cap. IX. *An malumus Epicurum imitari, qui multa præclare dicit? quam enim ſibi conſtanter convenienterque dicat, non laborat.* Nota interrogandi perperam poſt *imitari* pingebatur; quæ ſi eo, quo vides, loco collocetur, non eſſe credo, cur cum viris eruditiſſimis aut deleas vocem *enim*, aut *autem* ſubſtituas. Conjunctiones *nam* & *enim* hoc modo ſæpius orationem interrogatoriam excipiunt. infrà 27. *Dolorem vero* (cur autem maluit cl. Bentleius, *Doloremne?*) *ſapiens extimeſcet? is enim huic maxime ſententiæ repugnat.* ſupra lib. I. c. 34. *ubi igitur malum eſt? quoniam nihil tertium eſt.* lib. IV. c. 26. *An ſine miſericordia liberales eſſe non poſſumus? non enim ſuſcipere ipſi ægritudinem propter alios debemus.* vide Lactant. Inſt. II. c. 11, 22 Hinc etiam Acad. II. 24. legendum forſitan: *Quàm multa ille contra ſenſus, quàm multa contra omnia, quæ in conſuetudine probantur? An diſſolvit? id enim mihi quidem non videtur. Sed diſſolverit ſane, certe* &c. ubi vulgo legitur, *At diſſolvit. Idem mihi quidem* &c.

Cap. XIV. *An dubium eſt, quin nihil ſit habendum in eo genere, quo vita beata complectitur, ſi id poſſit amitti.* Si quid mutandum, malim equidem

dem pro *complectitur*, legere *compleatur*, quàm *completur*, quod ſubſtituere in mentem venit emendatori doctiſſimo. Sequitur: *niſi omnia ſibi in ſe poſita cenſebit*, quam lectionem non ſollicitaſſet idem vir reverendus, ſi ob oculos verſatus fuiſſet is locus, cap. x. *tum potuerunt clariſſima voce profiteri*, .. *omnia ſibi in ſe eſſe poſita*, *nec eſſe* &c.

CAPUT XX.

Sex loca Tullii defenduntur: duo illuſtrantur. Credere alicui, *i. e. ſe committere.* Judicare *percipere. Oratio ex abſoluta fit interrogans. Genitivus notandus illuſtratur. Unus Quinctiliani, tria Ciceronis loca adſeruntur; cujus etiam unus emaculatur.* Adjungere auctoritatem. *Periſſologia una & altera illuſtratur.*

EOdem lib. V. Tuſc. cap. xx. *Qui cum haberet etiam*.. *quoſdam adoleſcentes amore conjunctos*, *credebat eorum nemini.* Niſi verbum *credebat* referendum ſit ad ſequentia *corporis cuſtodiam*, locutio ſimilis illi erit, qua Phædrus utitur lib. V. fab. 2.

Scio quòd virtuti non ſit credendum tuæ.

Silius Ital. XIII. ℣. 198.

——— *medicatæ cuſpidis ictu*
Proelia moliri, *& nudo non credere ferro.*

Salluſt. Jug. c. lxxii. *neque loco*, *neque mortali cuiquam aut tempori ſatis credere.* ubi vide doct. Cortium. Sic huic Ciceronis loco non opus erit τῷ *ſe.*

Cap. XXI. *Quamquam hic quidem tyrannus ipſe judicavit*, *quàm eſſet beatus.* i. e. recte percepit. ſic infra c. 24. ..*judicandi quid cuique rei ſit congruens.*

Acad.

Acad. I. 5. *quid rectum in oratione pravumve, judicando.* vide Fin. II. c. 6. Conjiciunt tamen viri docti legendum eſſe *indicavit.*

Cap. XXVI. *An Epicuro, qui tantummodo induit perſonam philoſophi, & ſibi ipſe hoc tamen nomen inſcripſit, dicere licebit* &c.? Verborum ſenſum haud recte adſecutus videtur V. D. cum legeret *quia tantummodo* &c. nihil enim iſta, *qui tantummodo -- inſcripſit*, ad rem faciunt, niſi ut Epicuri mentioni odii ac vituperationis notam apponant. ſic ex. gr. infrà: *Huic ergo, ut dixi, non multum differenti à judicio ferarum, oblivisci licebit ſui?* quid an illic legendum, *quia non multum a. j. f. differt, o. l. ſ.?* Eſt hæc ſane propoſitio talis incidens, de qua lege cel. Clericum, Logicæ P. II. c. VI, 5.

Cap. XXVII. *Sint ſane illa genera bonorum, dum corporis & externa jaceant humi,.. alia autem illa divina longe lateque ſe pandant, cœlumque contingant: ut ea qui adeptus ſit, cur eum beatum modo, & non beatiſſumum etiam dixerim?* Voculam *ut* de conjectura ejicit hinc cl. Daviſius, poſtque *contingant* τελείην στιγμὴν ponit. Duriuſculum revera neſcioquid orationi ſubeſt, quodque conſtructionis filum abrumpat, dum abſolute inchoatur, ac deſinit interrogatorie. Quamquam quid hoc durius, quam quod Virgil. Æn. lib. I. 91.?

— — nec Teucris addita Juno,
Uſquam aberit, cum tu ſupplex in rebus egenis,
Quas gentes Italum, aut quas non oraveris orbeis?

Noſter de Fin. II. 21. *Nunc vero.. ſuppeditabit nobis Atticus noſter ex theſauris ſuis quos & quantos viros!*

Ibidem: *quorum imbutæ mentes pravitatis erroribus*

bus &c. Lambinus legit *pravis erroribus*. Daviſius *pravitatis errores* per Hebraïſmum pravos errores notare exiſtimat: quemadmodum Plautus etiam ipſi Hebraizare videbatur, cum *formam amœnitatis*, *perennitatis*que *cibum*; & Lucretius, cum *caliginis aerem atrum* diceret. Quicquid id eſt, *pravitatis errores* omnino recte, Ciceroneque digne dicuntur illi errores, quos ſecum conjunctos habet pravitas & corruptio, quæ mentes hominum pervaſit. Min. Felix cap. XXVI. *Iſti igitur ſpiritus non deſinunt perditi jam perdere, & depravati errorem pravitatis infundere.* quæ verba de more ſua fecit Cyprianus Idol. Van. p. 396. Eum *calamitatis errorem* dixit Jul. Firmicus de Err. Prof. Rel. pag. 10. *Errorem falſæ religionis*, Lactant. Inſt. lib. II. c. III, 15. *Pravitatis falſitatem*, Vincentius Lirin. Common. prope init. *Opinionis errorem*, Cicero ſuprà III. 33. Acad. II. 13. & 25. Tales quoque ſunt genitivi in his Divin. I. 21. *ſomnia fabularum*. cap. 2. *furoris divinatio*. cap. 43. *quietis oracula*. cap. 18. *auctoritas vetuſtatis*. cap. 9. *ſignum floris*. Tuſc. V. 31. *tempeſtatis calamitas*. in Verrem lib. V. *crudelitatis remediis ſanare quid*. Fin. III. 10. *opiniones & judicia levitatis*. lib. V. 23. *ſocietas communitatis humanæ*. l. II. c. 23, *libidinum voluptates*, & Tuſc. III. cap. 2. *voluptatum libido*. Quæ quidem nihil Hebraiſmi continere mihi videntur, nec quidquam quod non in omnibus linguis vulgare ſit. Sæpius autem uti hîc Lambinus, ſic alibi alii viri docti ad uſum illius genitivi offenderunt. Quinctil. Declam. V. c. 5. *ego mihi plurimum videor adjeciſſe languori cunctationis mora*: non auſim cum cel. Burm. *cunctatione & mora*, quamvis hoc ſit uſitatius. Noſter Fin. V. 11. *propagabat tamen vitam aucupio ſagittarum*.

Configebat tardus celeres, ſtans volantes.

aucupio ſagittarum, i. e. quod ſagittis fiebat. Daviſ. conjicit, -- *aucupio*: *ſagitta enim*

Configebat &c.

lib. IV. 25. *Ex ea difficultate illæ falſiloquentiæ, ut ait Accius, malitiæ natæ ſunt.* ubi alii aliter ingenio ſuo fruiti ſunt. de Leg. I. 23. *voluptatemque, ſicut labem dedecoris, oppreſſerit.* ubi vir. cl. *labem decoris* conjicit legendum, uti ediderant Victorius & Gruterus. Sed *labes dedecoris* eſt quæ ex dedecore contrahitur; contrariumque dicitur *decus honeſtatis*, Fin. I. 10. Sic etiam dicitur *labes turpitudinis*, pro Domo c. 38. *maculæ libidinum & flagitiorum*, ibid. c. 9. & in Verrem. l. V. c. 51. *nota turpitudinis*, Catil. Or. I. c. 6. Quod autem *decus* & *dedecus* ſæpius permutantur à librariis, id quidem negari non poteſt. Exemplo ſit locus, cujus emendationem coronidis inſtar hic addam: de Leg. II. 17. *non ſolum vitâ cruciati atque dedecore, verum etiam ſepultura ac juſtis exſequiarum caruerunt.* ubi cum Lambinus voluit, Daviſio ſuffragante, *non ſolum vita cum cruciatu atque dedecore, verum etiam* &c. equidem ſic potius reſtituam: *non ſolum vitâ cruciati, atque DECORE, verum etiam* &c. Caruerant vita atque decore.

Cap. XXIX. *quorum oratio habetur in omnes partes, ut ab aliis poſſit ipſa per ſe, nullius auctoritate adjuncta, judicari.* Quod vir celeb. *adjuta* pro *adjuncta* legit, operam ludere omnino videtur. ſic plane de Divin. lib. II. c. 55... *auctoritatem quidem nullam debemus, nec fidem commenticiis rebus adjungere.* pro Mur. cap. 31. *Quare.. tolle mihi è cauſa nomen Catonis; remove ac prætermitte auctoritatem*,

tatem, quæ in judiciis &c. ſic *addere* & *adjicere auctoritatem* plus ſemel dixit Quinctilianus.

Cap. XXXI. *De morte enim iſta ſentit, ut d. a. ſ. exſtinctum putet.* Hæc loquendi forma plus habet ſimplicitatis, quam elegantiæ; ſi elegantiam appelles eam, quam hodie ſectantur critici, & non moroſitatem potius nimis delicatam. Hanc juxta fuiſſet hoc modo loquendum, *mortem quod attinet, d. a. ſ. exſtinctum putat.* Sed ne in hoc loco quidpiam committas, en præter alia quæ mihi præſto ſunt, paucula iſta huic ſimilia. de N. Deor. II. 23. *tum autem res ipſa, i. q. v. i. m. a. ſic appellatur, ut ea ipſa res nominetur deus.* lib. III. c. 14. *probabilius enim videtur tale quiddam eſſe animum, ut ſit ex igne* &c. de Orat. II. 38. *nam & omne quod eloquimur, eloquimur ſic, ut eſſe dicamus id, aut non eſſe.* Tuſc. V. 33. *Totumque hoc d. v. ſic præcipit, ut voluptatem ipſam.. expetendam putet.*

Cap. XXXIII. *ut voluptatem ipſam, per ſe, quia voluptas ſit, ſemper optandam.. putet.* Mirum quod in hanc lectionem non inſurrexerint, qui paſſim gloſſas crepant. Quantam vero gloſſematis ſimilitudinem habet iſta triga, *quia voluptas ſit!* Cave tamen exteras velut à nugatore prognatum. ſic enim de Fin. lib. II. c. 20. *quem quidem cum ſua voluntate, nulla vi coactus, propter fidem* &c. Lactant. Inſt. lib. IV. c. xxiv, 3. *nec enim mens.. aut comprehendere per ſe poteſt, aut capere veritatem, niſi aliunde doceatur.* quorſum omnis iſta cauda *niſi aliunde doceatur?* Seneca de Ira I. 7. *nec quidquam ſine illa magnificum in bello fortitudo gerit, niſi hinc flamma ſubdita ſit.* Huc quoque confer, quæ alia occaſione producemus ad N. Deor. I. c. 16. & Divin. I. c. 33.

CA-

CAPUT XXI.

Cicero in Tuſc. V. bis defenditur, ſemel emendatur. Stobæus & Val. Maximus vindicantur. Ætas *pro juventute. Neutrum genus pro alio. Manutius, Jenſius ac Lamb. Bos notantur. Pleonaſmus notabilis adſeritur; qua occaſione quatuor quoque Tullii loca ſtabiliuntur, Euripidisque locus dilucidatur.*

CAp. XXXIV. lib. quinti Tuſc. Diſp. *Quid victum Lacedæmoniorum in Phidititiis nonne videmus* &c? Stobæus Serm. XXIX. rem ſic narrat. Διονύσιος Λακωνικὸν μάγειρον πριάμενος, ἐκέλευσεν αὐτὸν σκευάσαι τὸν Λακωνικὸν ζῶμον. καὶ σκευάσαντος, οὐκ ἤσθιεν· ἤρετο δὲ, κατά τι αὐτῷ ἥδονται ἀηδεστάτῳ ὄντι οἱ Λάκωνες. ὁ δὲ οὐκ ἔχειν ἔφη τοῦτον τὰ ἡδύσματα, ἃ ἐκεῖνος ἔχει διὰ τοῦτο αὐτῷ μὴ ἀρέσαι. Locum jam attulit Daviſius, qui ſic legendum credebat, -- ἃ ἐκεῖνοι ἐκεῖ. Sed duo iſta pronomina τοῦτον & ἐκεῖνος, quæ referenda ſunt ad v. ζῶμος, ſic poſſunt intelligi, ut priore deſignetur hoc jus, quod jam Dionyſio eſſet paratum, & poſteriore illud quod Lacedæmoniis parari conſueſſet.

Cap. XXXVIII. *C. Druſi domum compleri à conſultoribus ſolitam accepimus.* His illuſtrandis locum Val. Max. profert editor doctiſſimus, ex lib. VIII. c. 7. *Conſimilis perſeverantiæ Livius Druſus, qui ætatis viribus & acie oculorum defectus, jus civile populo benigniſſime interpretatus eſt.* Sed quod pro *ætatis viribus* tentabat ille *effœtis viribus*, à conjectura aberrare videtur; nam ſic quoque in ſeqq. hunc vel talem aliquem in modum legendum eſſet, *acie oculorum hebetiore defectus.* Sed jam *defectus ætatis*

tatis viribus & acie oculorum is dicitur, quem ætatis vires & acies oculorum defecerint: ut *conſilio ſuo defectus*, ibid. III. c. 1. extr. ſic alii paſſim. Sunt autem *ætatis vires*, vires juveniles, quemadmodum vox *ætas* ſæpenumero florentem ætatem denotat. ſic *robur ætatis*, Curt. lib. VI. c. 10. Lactant. Opif. c. 3. adi quoque cl. Schulting. ad Senec. Controv. II. c. 14. p. 212.

Capite ſequente: *Aſclepiadem ferunt. .cum quidam quæreret, quid ei cæcitas attuliſſet, reſpondiſſe, puero ut uno eſſet comitatior.* Codicis cujuſdam iſta lectio, *puero ut uno eſſem comitatior*, non habere videtur, cur editæ anteferatur: ſimili enim modo obliquatur oratio ſuprà c. 37. *Socrates quidem cum rogaretur, cujatem ſe eſſe diceret, mundanum, inquit; totius enim mundi incolam ſe & civem arbitrabatur.* Sequitur inferius: *Atque hic vir inpediri etiam animi aciem aſpectu oculorum arbitrabatur: & cum alii ſæpe quod ante pedes eſſet non viderint, ille infinitatem omnem peragrabat.* Legendum forſitan. . *non viderent*: vel hoc modo, *& cum alii ſæpe quod ante pedes ſit, non viderint, ille* &c. Sic ſane novatio erit levior, quam iſta doct. Bentleji: *&, cum hi. . non viderent, illa infinitatem o. p.*

Cap. XL. . . *ergo hi in illorum ſermone ſurdi: omneſque id nos in his linguis, quas non intelligimus, quæ ſunt innumerabiles, ſurdi profecto ſumus.* Pronomen *id* ſenſui officere viſum eſt viris clariſſimis. Manutius & Lambinus reponebant, *omneſque item*, vel *iidem nos* &c. Daviſius, adſtipulante codice uno & altero, pronomen delebat, aut ceteroquin hoc modo reſcribendum conjiciebat, - - *ſurdi omnes. Quid? Nos in his linguis* &c. Sed primum obſervandum eſt, neutrius generis pronomen ſæpius venire pro ejuſdem aut alius generis adjectivo, quemad-

quemadmodum pronomen *id* hic exprimit adjectivum antecedens *ſurdi*. Ita ſupra cap. 37. *dicuntur -- miſericordes, aut invidi, aut tale quid.* de Leg. III. 7. *excepto tribuno, qui poſt exſtitit, ne id quod fuerat, eſſet.* de Fin. V. c. 30. *Ille vero inſipiens, quod certe, quoniam tyrannus* &c. & lib. IV. 24. *ut jam omnes inſipientes ſint miſeri, quod profecto ſunt* &c. quem locum minus bene explicuit Manutius, quod ad hanc pronominis vim animum non advertebat. Ceterum ſi plura cupias, vide quoque Lactant. lib. I. c. XVI, 7. & lib. V. c. XIX, 2. & Florum lib. IV. cap. 2. cum nota elegantiſſimi Dukeri. Atque huc etiam accenſenda puto neutrius gen. pronomina, quibuſcum verba *appellare*, *nominare* & ſimilia conſtrui ſolent. ut ex. gr. Livius lib. XXXVIII. 17. *Hi jam degeneres ſunt; miſti & Gallogræci, quod appellantur.* Quæ quidem forma quantumcunque habeat ellipſios, id totum voce *negotium* facile compleri poſſe arbitror: nihil enim poteſt excogitari durius, nihil arceſſitum longius, quam ſupplementum illud erud. Jenſii Lect. Luc. lib. I. c. 8. qui hoc *quod* valere *quod nomen* judicabat, ut *quod nomen* ſit *quantum ad quod nomen attinet.* Huic tamen errori calculum quoque adjiciebat doct. Lamb. Bos, ell. nom. ὄνομα; cui quidem critico inſigni hoc cum Sanctio, Perizonio aliiſque viris eruditiſſimis commune fuit, ut in ſupplendis ellipſibus aliquando nimium eſſet argutus, ſuppletioneſque quæreret minus ſimplices ac generales. Ita etiam omnino falli videtur, cum iſta Eurip. Phœn. vſ. 11.

Καλῦσι δ' Ἰοκάστην με· τῦτο γὰρ πατὴρ
Ἔθετο:

ſic interpretatur, ut nomen ὄνομα poſt τῦτο ſubaudiat

diat. Τȣ̃το complectitur totum illud *καλεῖσθαι μοι Ἰοκάστην*, quod pater *poſuerat*, h. e. conſtituerat, decreverat, voluerat. Sed hæc ſufficiant de pronominis neutrius uſu, quem in loco Tullii propoſito obſervatum volebamus. Sequitur, ut jam pronomen *id* cum voce *ſurdi*, quæ paullo poſt ſubſequitur, conciliemus. Nemo dubitat, quin Tullius ad grammaticam exacte locutus fuiſſet, ſi dixiſſet -- *ſurdi: omneſque id nos in his linguis ſumus, quas non intelligimus, quæ ſunt innumerabiles*: ſed quum mox ſe oggerit nomen *ſurdi*, in his *ſurdi profecto ſumus*, periſſologiam iſtam noſtro Cicerone minus dignam eſſe cenſuerunt viri docti. Salva tamen illorum ſententia, mihi vox *ſurdi* à noſtro repetita fuiſſe videtur σαφηνείας ἕνεκα; cui ſæpius ita inſervire ſolet, ut, quod inchoata ſententia jam una pluribusve vocibus expreſſerit, idem tamen poſtea per iſtiuſmodi pleonaſmum reſumat. Sic Divin. II. 46. *qui, cum Ptolomæus -- moreretur, Alexander adſidens ſomno eſt conſopitus*. cujuſmodi plura dedimus ad Acad. II. c. 5. Neque eſt hæc appoſitio durior, quam quâ dixit Seneca epiſt. LXXV. initio: *Qualis ſermo meus eſſet, ſi una ſederemus, aut ambularemus, illaboratus & facilis: tales eſſe epiſtolas meas volo, quæ nihil habeant arceſſitum nec fictum*. Eadem ratione, qua locum Tullii in mendo cubare putarunt docti, hunc Senecæ ita refingere liceret, ut aut iſta *illaboratus & facilis* deleres, aut pro *Qualis* & *tales*, *Quemadmodum* & *ſic* reſtitueres. Sed medicinam abſtinendam eſſe quis dubitat? Pari modo Syneſius epiſt. XLIV. Ἀλλ᾽ ὅπερ εἰσὶν ἐν ταῖς πολιτείαις οἱ δήμιοι, χεῖρες τῶν νόμων· τὴν αὐτὴν αἱ ποιναὶ χρείαν τῇ φύσει τȣ̃ κόσμȣ παρέχονται: *ſed quod in civitatibus ſunt carnifices, manus legum, eundem Furiæ uſum naturæ mundi præbent*. Nos, ex lingua-

guarum noſtrarum idiotiſmo, injiceremus δηλονότι & *ſcilicet.* Sic Cic. Fam. lib. XII. ep. 22. *Illud profecto, quoad potero, tuam famam & dignitatem tuebor.* Acad. II. c. 15. *Illud certe* (ſcil. nulli rei adſenſurum eſſe ſapientem, quod modo erat dictum) *opinatione & perceptione ſublata, ſequitur omnium adſenſionum retentio*, cl. editor legebat, *Illud cerne*: *opinatione* &c. de Fin. IV. c. 4. *Quod* (refer hoc ad antecedentia) *etſi ingeniis magnis præditi quidam dicendi copiam ſine ratione conſequuntur* &c. P. Manutius aut *quod* vitiatum putabat, aut illud *dicendi copiam* extrinſecus injectum; quem etiam errorem errabat ad lib. I. c. 20. --- *Quod quia nullo modo ſine amicitia firmam & perpetuam jucunditatem vitæ tenere poſſumus*, &c. Orationem ſic orditur Tullius, ut ſi hoc vel tali modo pergere voluiſſet, *Quod quia n. m. ſ. a. conſequi poſſimus*; ſed id, quod ſine amicitia conſequi non poſſimus, ſignificantius exprimere volebat, ideoque iſta *firmam & perpetuam jucunditatem vitæ* ſuperaddebat; minus quidem de ſtructuræ elegantia ſollicitus, quàm Manutius, qui legendum putabat, *Quòdque nullo modo* &c. Rurſus in or. pro Sextio cap. 4. *Venit cum exercitu Capuam, quam urbem* &c. *& inde M. Aulanum, tribunum militum Antonii, Capua præcipitem ejecit.* illud *Capua* expungebat cl. Daviſius in notis ad Tuſc. V. c. 27. ſed quamvis abundare facile concedam, non tamen exturbandum arbitror. Cœl. ad Cic. Fam. VIII. ep. 4. *quod eum non mediocriter Cæſar, qui ſolet infimorum ſibi amicitias qualibet impenſa adjungere, valde contempſit.* quorſum, inquies, *valde*, cum jam præceſſit *non mediocriter?* feſtinanti calamo Cœlii acceptum illud referamus.

THOMÆ WOPKENS
LECTIONUM TULLIANARUM
LIBER SECUNDUS,

Complectens animadverſiones in Ciceronis libros de Natura Deorum.

CAPUT I.

In lib. I. de Nat. Deor. Cicero aliquoties adſeritur & illuſtratur : ſemel etiam atque iterum emendatur. Admirari *in conſtructione notabili. Cicero in tranſitu defenditur. Si ſupplendum* ἀπὸ κοινοῦ, *Tullius à conjectura Gruteri defenditur.* Habeo de illa re quid liqueat, *formula Tulliana. Nepos vindicatur.* Si *pro dummodo. Cicero obiter rurſus adſeritur.*

CIcero de Nat. Deor. lib. I. cap. III. *partim admirantium, unde hoc philoſophandi nobis ſtudium exſtitiſſet.* Locum hunc, quod ad Latinitatem, paucis illuſtrabo; ſic tamen, ut alterius cujuſdam in lectione vulgata ſtabiliendi copiam arripiam. Illud igitur obſerva, quod verbum *admirari* eandem conſtructionem atque vim adſciſcat, quam *mirari* vel *demirari.*

rari. Sic de Finibus IV. cap. 22. *admirati ſumus, quid eſſet cur nobis Stoicos anteferres.* ubi Lambinus, cum pro *admirati* conjiceret *demirati*, non audiendus fuit, quippe qui non tantum ad locum propoſitum de N. Deor. ſed etiam ad ſeqq. iſta plane, & quidem merito, conticuerit. ibidem lib. I. c. 3. *in quibus hoc primum eſt, in quo admirer, cur in graviſſimis rebus non delectet eos patrius ſermo.* ad Att. VI. ep. 9. *admiratuſque ſum, quod nihilominus ad me tua manu ſcripſiſſes.* & lib. X. ep. 9. *De diplomate admiror, quaſi neſcio cujus te flagitii inſimulaverim.*

Cap. IX. *Quid autem erat, quod concupiſceret Deus mundum ſignis -- ornare? Si, ut Deus ipſe melius habitaret; ante videlicet tempore infinito in tenebris -- habitaverat.* Sic omnino interpungenda ſunt verba, non ut in recentioribus editis, -- *habitaret. Ante videlicet* &c. Cl. Walker conjunctionem *ſi* delebat, ſignumque ἐπερωτηματικὸν poſt verbum *habitaret* apponebat. Ampl. autem Boherius ſignum quidem adſcivit, ſed conjunctionem ſimul retinuit, quam notione τῦ *an* accipiebat. At locus, ut mihi quidem videtur, abſque his emendationibus, omni ex parte ſanus ac ſincerus eſt; modo conjunctionem conditionate intelligas, atque ex antecedentibus mente tantum repetas, *mundum ſignis ornaſſet.* Si Deus mundum ornaſſet ſignis, ut melius habitaret; ſequeretur illud ingens abſurdum, ut ante quam id feciſſet, luce deſtitutus fuiſſet. Ad ſimilem ellipſin, cujus quidem expletione nihil eſſe facilius videtur, infeliciter ſe quoque dedit Gruterus in his lib. III. c. 33. -- *periit. Si, quia Druſum ferro, Metellum veneno ſuſtulerat; illos conſervari melius fuit, quam pœnas ſceleris Varium pendere.* ubi ex codice quodam iſtam

lectionem producebat, *ſic quia Druſum*, quam quidem immerito plane dicebat aureolam. An rei claræ ac manifeſtæ opus eſt exemplis? Ecce tamen pauca de innumerabilibus. infra cap. 35. *Tuus autem Deus non digito uno redundat, ſed capite, collo* &c. *ſi, ut immortalis ſit; quid hæc ad vitam membra pertinent?* de Divin. II. c. 25. -- *quæ ſi ſigna deorum putanda ſunt, cur tam obſcura fuerunt? ſi enim, ut intelligeremus, quid eſſet eventurum; aperte declarari oportebat.* Acad. II. c. 29. -- *ne tu quidem percipis: ſi, quia obſcura; concedo* &c. Plura ſi deſideres, adi cl. Cortium ad Salluſt. Catil. 51.

Sequitur eodem cap. -- *cum omnes ſtulti ſint ſine dubio miſerrimi; maxime quod ſtulti ſunt, miſerius enim ſtultitia quid poſſumus dicere? deinde quod ita multa ſunt incommoda in vita, ut ea ſapientes commodorum compenſatione leniant, ſtulti nec vitare venientia poſſint, nec ferre præſentia.* Hæc etiam omni mendo carere arbitror, quamvis aliter viſum fuerit viris doctiſſimis, quorum conatûs videat qui velit. Etenim verbis illis, *deinde -- præſentia*, in quibus ad ſcopum parum dextre collineabant hi commentatores, ſignificat Tullius, incommodorum in hac vita multitudinem eſſe tantam, t, quum ea ſapientes commodorum compenſatione leniant, ſtulti nec vitare venientia poſſint, nec ferre præſentia. Loquendi forma dilucidari poteſt ex illis, quæ ad cap. 31. dabimus. Quæ autem ſequente cap. ſic leguntur: *quæ, ſi mundus Deus eſt, quoniam mundi partes ſunt, Dei membra partim ardentia p r. dicenda ſunt:* hæc mirum ſi non ſint hunc in ordinem redigenda; *quæ quoniam mundi partes ſunt, ſi mundus Deus eſt, Dei membra* &c.

Cap. XII. *Empedocles -- autem in deorum opinione turpiſſime labitur: quatuor enim cauſas, ex quibus* om-

omnia conſtare cenſet, divinas eſſe vult: quas &c. Tollatur ominoſum illud interrogandi ſignum, quod utramque Daviſii, nuperamque doct. Verburgii editionem ſubiit, poſt verbum *vult*. Sequitur autem in eodem cap. *Nec vero Protagoras, qui ſeſe negat omnino de Diis habere quod liqueat, ſint, non ſint, qualeſve ſint*, &c. Tametſi codices quidam referant -- *de Diis quid liqueat ſcire*, aliique *de Diis ſcire quid liqueat*; cave tamen inde legendum concludas, *de Diis quod liqueat ſcire*. Primum enim *habendi* verbo locus hic tam opportunus eſt, quam infra lib. II. c. 1. *Quod ſi haberem aliquid quod liqueret, tamen te viciſſim audire vellem.* ſupra cap. 3.. *quid quaque de re certi haberemus.* Acad II. cap. 29. *Si habes quod liqueat, neque reſpondes, ſuperbis.* Tuſc. III. c. 18. *neque equidem habeo, quod intelligam bonum illud.* Deinde *quid* & *quod* in hujuſmodi locutionibus tam paſſim permutantur, ut nihil eſſe videatur, cur hoc præ illo malis. ſic infrà lib. tertio cap. 25. *De quibus habeo ipſe, quid ſentiam; non habeo autem, quid tibi adſentiar.* ubi nil movebat interpres cl. ad Att. I. ep. 12. *Quid præterea ad te ſcribam, non habeo.* ubi pluribus de iſto genere diſputat Maleſpina. Corn. Nepos Epam. cap. VIII. *quòd quid diceret, non haberet.* ubi non erat, quod erud. Boſius legendum conjiceret, *qui quod diceret, non haberet*; licet in mſ. Bœcleri exſtaret, *qui quid diceret, non haberet.*

Cap. XIV. *Atque hic idem alio loco æthera Deum dicit; ſi intelligi poteſt nihil ſentiens Deus.* Conjunctio *ſi* ſæpiſſime dubitationem ſignificat, ut oſtendatur in modo dictis ineſſe aliquid falſi, aut certe dubii. Sic infra c. 37. *Quæro -- quæ cauſa eum loco moveat; ſi modo moveatur aliquando.* de Div. II. c. 14. *ſunt igitur artis inventa, non vetuſtatis;*

ſi eſt ars ulla rerum incognitarum. i. e. ſed dubito, an ars ſit ulla rerum incognitarum. pro Ligar. cap. 1. *Atque ille arripuit -- imperium; ſi illud imperium eſſe potuit.* i. e. dummodo illud i. e. p. vide quoque Acad. I. c. 2. Tuſc. IV. c. 14. Germanicus Cæſar apud Lactant. lib. I. c. 21.

——— — Illa putatur
Nutrix eſſe Jovis; ſi vere Juppiter infans
Ubera Cretææ mulſit fidiſſima capræ,
Sidere quæ claro gratum teſtatur alumnum.

ſic etiam Terent. Eun. I. 2. vſ. 102. Plin. lib. II. epiſt. 1. Seneca epiſt. XCIX. Salvianus epiſt. II. & alii. Hæc quidem pluraque talia tanti apud me ſunt ponderis, ut in loco propoſito nihil novandum exiſtimem, quamvis cl. Daviſius tentaret, -- *dicit. Qui intelligi poteſt* &c.? Atque eodem modo expedienda videntur iſta lib. III. cap. 1. *Spero enim te, ut ſoles, paratum venire. Tum Cotta, ſi mehercule, inquit; neque enim mihi par ratio cum Lucilio eſt, ac tecum fuit.* ubi Manutius conjiciebat *ſane mehercule*, Lambinus *ſic eſt mehercule*, Daviſius accinente quodam codice, *non mehercule*, Boherius denique, *ſim mehercule.* At primum obſerva, eleganter jungi *mehercule* cum conjunctione *ſi*, ut docuit Cortius ad Salluſt. Catil. cap. LII, 35. Adde quod conjunctio *ſi* ſæpius ita veniat ex antecedentibus ſupplenda & explicanda, quod modo videbamus ad cap. IX. & confirmari poteſt ex iis, quæ dedit Vechnerus Hellen. p. 352. & Burmannus ad Quinctil. Decl. I. c. 9. His ſi componas, quæ jam de relatione ejuſdem conjunctionis diximus; *ſi mehercule* idem erit, quod *dubito ſane, vereor equidem ut ſe res ita habeat*, aut

ſimile

ſimile quid; qualis quidem ſenſus Cottæ menti eſt, ſiquid ego video, adcommodatiſſimus.

CAPUT II.

Vulgata lectio in Cic. I. de N. D. ſepties vindicatur. Pronominis quod *conſtructio. tautologica. Locus de Fin. vindicatur.* Μακρολογία *illuſtratur. Pleonaſmus in loco Luciani adſeritur.* Ora ultimi. *Enallage præſentis & imperfecti. Tullius obiter defenſus.* Credo, *ironice. Cicero ad Fam. corrigitur. Metatheſis illuſtratur. Jamblichus, Cyrillus & Ælianus defenduntur.* φιλοθηρέω *verbum eſſe bene Græcum probatur.*

EOdem lib. I. de Nat. Deorum cap. xv. -- *ut ne hoc quidem diceret, illa inventa eſſe deorum, ſed ipſa divina. Quo quid abſurdius, quàm aut res ſordidas atque deformes deorum bonore adficere* &c.? Videri poſſent omnia iſta *quàm aut* &c. reſecanda; quippe quæ, maximo quidem conſtructionis impedimento, explanant tantummodo vim pronominis relativi *quo*, quæ ſatis abundeque jam conſtat ex antecedentibus. An vero cum Lambino ſcribendum eſt, *Quæſo quid abſurdius* &c.? qua ratione συντάξει certe fit ſatis? Mihi plane alia ſtat in animo ſententia, quandoquidem pronomen tam demonſtrativum, quàm relativum multis aliis in locis ſic per quandam tautologiam explicari video. ſic plane de Fin. I. c. 6. *ait enim declinare atomum ſine cauſa: quo nihil turpius phyſico, quam fieri ſine cauſa quicquam dicere?* ubi iſta, *quàm f. ſ. c. q. d.* delenda ſtatuunt Manutius, Lambinus & Guietus, ſed cl. Daviſius cum Bruto reponit, *quum nihil turpius* &c. Mihi vero à tantis viris diſſentire liceat,

ceat, cui duo hæc loca ſe invicem tueri ac defendere videntur; præſertim quum pari modo rurſus Acad. I. c. ult. -- *cenſebat -- nihil oportere -- adſenſione approbare; cohibereque ſemper -- temeritatem: quæ tum eſſet inſignis, cum aut falſa aut incognita res approbaretur: neque hoc* (nempe falſam aut incognitam rem approbari) *quicquam eſſe turpius, quam cognitioni & perceptioni adſenſionem approbationemque præcurrere.* ubi omnes, quantum ego ſciam, ſilent interpretes: quemadmodum etiam in his Lactantii, quæ ſane haud minus dura ſunt, lib. V. cap. x, 4. *Quid poteſt eſſe hac pietate dementius, quam mortuis humanas victimas immolare?* Eadem plane difficultas ſtructuræ curſum impedit in his Tuſc. I. c. 36. *Hoc premendum etiam atque etiam eſt argumentum, confirmato illo, de quo, ſi mortales animi ſunt, dubitare non poſſumus, quin tantus interitus in morte ſit, ut ne minima quidem ſuſpicio ſenſûs relinquatur.* vides ut illud *de quo* in ſequentibus ſic exponat auctor, ut illius elegantiæ, quam flagitant critici, parum ſe ſtudioſum declaret. confer quæ adnotabimus ad Divin II. c. 41.

Cap. XVI. *Ex illo cœleſti* &c. Quod Lucianum gloſſemate fœdari exiſtimat doct. Daviſius, in his Icaromen. p. 187. Μένιππος ἡμῖν διοπετὴς πάρεστιν ἐξ οὐρανοῦ, dum duas poſtremas voces pro adſititiis & ſpuriis delet; equidem hanc ſtyli abundantiam ex ipſo Luciano, aliiſque cujuſcunque linguæ auctoribus probatiſſimis defendi poſſe, vix dubitaverim. Ciceronem hujuſmodi rerum teſtem locupletiſſimum arbitror, qui ſic de Fin. lib. IV. c. 18. .. *qui ad honeſtatem aliud adjungant, quod ex eodem genere non ſit.* Min. Felix Oct. cap. xvi. *Dicam equidem, ut potero, pro viribus.* quò præter alia, hunc quoque locum contulit ipſe vir cl. ex Dione

Dione Chryſoſt. Orat. VII. pag. 118. *μάλιστα εὑρήσειν ἡγȣ́μενοι τὴν τῶν πολλῶν διάνοιαν, ἃ δὴ καὶ τοῖς πολλοῖς ἐδόκει, περί τε τȣ͂ πλȣ́τȣ καὶ τῶν ἄλλων, ἃ θαυμάζȣσιν.* adde D. Paul. 1 Corinth. IV. 47. *ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς, χαϊκός.* Plura nos ad Divin. I. c. 33.

Cap. XIX. *in qua* (infinitate) *intelligi neceſſe eſt, eam eſſe naturam, ut omnia omnibus paribus paria reſpondeant.* Licet illud *intelligi* à codice uno & altero abſit, ego tamen codices iſtos nobis fraudem dediſſe crediderim potius, quam hanc *μακρολογίαν* ullo jure poſſe damnari; quippe quam eandem cernere licet infra cap. 61. *Ex quo debet intelligi, nec naturam* &c. ſupra lib. I. c. 17. *cum enim* &c. *intelligi neceſſe eſt eſſe deos.* Tuſc. lib. III. c. 5. *Eos enim ſanos quoniam intelligi neceſſe eſt*, &c. cap. 28. *intelligi neceſſe eſt, non rem* &c. de Fin. l. III. c. 11. *intelligi neceſſe eſt, pluris id æſtimandum eſſe.* & lib. V. c. 19. *Quocirca intelligi neceſſe eſt, in ipſis rebus invitamenta ineſſe.*

Cap. XX. *in quam* (immenſitatem) *ſe injiciens animus & intendens, ita longe lateque peregrinatur, ut nullam tamen oram ultimi videat, in qua poſſit inſiſtere.* Ad quod referri poſſit vox *ultimi*, plane ſe negat intelligere vir cl. ideoque legendum conjicit, *oram ultimam videat.* At ſcrupulus, qui ipſum male habebat, ſic forte eximi diſpellique poterit, ſi per vocem *ultimum*, quæ ſæpius ita formam ſubſtantivi induit, intelligamus earum regionum, quas peragraverit animus, extremam & ultimam; per *oram* autem, illius ultimæ regionis terminum ſive finem, unde ulterius pergi nequeat. Paſſim hoc modo diſtinguuntur voces, quarum vis aliis in locis una eademque eſt: quemadmodum etiam illas *ora* & *ultimum* poſſe *συνωνύ-*

μως

μως adhiberi quis negaverit? Exempla videre licet in iis, quæ contulimus ad Tuſc. V. c. 26.

Cap. XXII. *Epicurus vero tuus quid dicit, quod non modo philoſophia dignum eſſet, ſed mediocri prudentia?* Codex Urſini cum in multis fidei ſubleſtæ eſt, tum hîc quoque fraudem dare videtur, quum pro *eſſet* refert *ſit*. Hoc quidem, fateor, ἀκρίβεια grammatica flagitat, quum præceſſerit præſentis temp. verbum *dicit:* illud tamen ne reſpuas, plurima faciunt ſimilis enallages exempla, quæ intacta dimiſerunt interpretes. ſic ſuprà cap. 15. *Idemque diſputat, æthera eſſe eum, quem homines Jovem appellarent: quique aer per maria manaret,* &c. infra lib. II. c. 56. *avertunt ab oculis -- ea quæ -- tetri eſſent aliquid habitura.* lib. III. c. 28. *Huic loco ſic ſoletis occurrere, non idcirco non optime à Diis nobis proviſum eſſe, quòd multi eorum beneficio perverſe uterentur.* pro *utantur.* Tuſc. lib. V. c. 7. *Nam quid profitetur? perfecturum ſe, qui legibus ſuis paruiſſet, ut eſſet c. f. ſ. armatus.* de Finibus lib. II. c. xI. *quod ita interpretantur, vivere cum intelligentia earum rerum, quæ natura evenirent, eligente ea quæ eſſent* &c. lib. III. c. 21. *defenditur nunquam æquitatem ab utilitate poſſe ſejungi, & quicquid æquum juſtumque eſſet, id etiam honeſtum -- fore.* lib. I. c. 9. *ſentiri hoc putat* (Epicurus), *ut calere ignem, nivem eſſe albam, dulce mel; quorum nihil oporteret* (pro *oporteat*) *exquiſitis rationibus confirmare: tantum ſatis eſſe admonere; intereſſe enim* &c. non erat cur literatores hîc de conjectura reficerent, *quorum nihil oportere* &c. eſt enim ſubjunctivus talis, qualem illuſtrabimus infrà ad lib. III. c. 7. de hujuſmodi autem imperfecto alia quædam dabo ad lib. II. 47.

Cap. XXIV. *Sed ubi eſt veritas? In mundis, cre-*

credo, innumerabilibus --: an in individuis corpuſculis &c.*?* Emendabat editor cl. *In mundis, cedo, innumerabilibus*, quia hæc ipſi non εἰρωνικῶς, ſed ἐρωτηματικῶς proferri videbantur. At præterquam quòd verbum *cedo* numquam apud Tullium, quantum ego quidem adſequi potis ſim, ſic mediam ſententiam occupare ſoleat; non video, quare iſta *in mundis* &c., uſque ad interrogationem illam, *an incorpuſculis* &c.*?* abſolute ſenſu ironico nequeant accipi; cujuſmodi ironiæ, in repellendis erroribus, paſſim inſervire ſolet verbum *credo.* ut infrà cap. 40. *quorum tandem? voluptatum, credo, nempe ad corpus pertinentium.* de Divin. lib. II. cap. 67. *quem enim tu Marium viſum à me putas? ſpeciem, credo, ejus & imaginem, ut Democrito videtur.* Tuſc. lib. V. cap. 35. *cur igitur divitiæ deſiderentur? ſignis, credo, tabulis, ludis.* vide etiam cap. 37. & alibi. Atque ita mihi nullum dubium eſt, quin lib. IV. ad Fam. ep. 5. legendum ſit, *At illius, credo, vicem doles. Quoties* &c. non vero, *An -- doles?* ut peſſime editum eſt.

Cap. XXVI. *In Deo quid ſit quaſi corpus aut quaſi ſanguis, intelligere non poſſum.* Cur velit doct. Walkerus *quaſi corpus & quaſi ſanguis*, id quidem, ut plurima alia, quæ excutere non vacat, nulla ratione, quæ ſatis polleat, probavit. Cap. ſequente: *-- rem nullo modo probabilem. Omnium quis tam cæcus* &c.*?* Tranſponunt, *Quis omnium tam cæcus* &c.*?* ſed, ſalva iſta ſententia, verborum ordo inuſitatior quidem ille, ſuſtentari tamen poſſe videtur his Cæſaris B. Gall. lib. VII. cap. 76. *nec erat omnium quiſquam, qui* &c. Cic. de Leg. lib. I. cap. 7. *non vereor, condiſcipulorum ne quis exaudiat.* Neque eſt illa metatheſis durior, quàm hæ ſequentes. infrà lib. II. cap. 4. *Senatus, quos ad ſo-*

ſoleret, *referendum cenſuit*. & cap. 41. *Hunc circum* ἄρκτοι *duæ feruntur*. Tuſc. lib. II. c. 6. *Hunc poſt Rhodius Hieronymus dolore vacare ſummum bonum dixit*. Acad. lib. II. cap. 2. *quorum ad -- laudes has adjungimus*. & Græce Polyænus Strat. lib. II. c. 4. ϛρατοπεδεύσας τοῦ ποταμοῦ πρόσθεν, *caſtris ad fluvium poſitis*. Jamblichus V. Pythag. cap. xxxv pag. 211. κρατήσαντος ἀυτοῦ τὸν κίνδυνον ὑπὸ Θεάγους, *cum eum in ipſo pugnæ diſcrimine viciſſet Theages*. tranſponebat Lud. Kuſterus, ὑπὸ τὸν κίνδυνον, quod haud ſcio an ſit recte factum.

Cap. XXX. *Speculatorem venatoremque naturæ*. Vocis *venator* uſum elegantem docte illuſtrat Daviſius; ſed locum Cyrilli, cui obiter medicinam facere conatur, ſicco pede præterire non poſſum. Scilicet ita loquitur ille auctor, in Julian. lib. X. pag. 330. Ἐ'θέλουσι φιλοθηρεῖν εὖ μάλα τὸ ἀληθὲς. ubi legebat vir doctiſſimus φιλοθηρεύειν, pro φιλοθηρεῖν. At cur illud tandem? haud dubie, quamvis rationem referre non placuerit, quòd ſimpliciter dicatur θηρεύειν, non θηρεῖν. Hæc autem ſi ratio valeat, eodem jure, imo potiore, mutatione quippe minore, pro φιλοθηρεῖν reponi poſſet φιλοθηρᾷν: quemadmodum etiam video, cel. Perizonium, quia ſimplex θηράω dicatur, ideo φιλοθηρῶσιν pro φιλοθηροῦσιν reponendum conjicere, in his Æliani Var. Hiſt. lib. IX. c. 3. Λεοννάτῳ καὶ Μενελάῳ φιλοθηροῦσιν -- ἠκολούθουν. Falli arbitror hoſce duumviros inſignes, qui terminationem verborum compoſitorum parum conſideratè ſimplicium ſono metiantur; quum nihil ſit certius, quàm compoſita verba, hac in parte, ſæpiſſime a ſimplicibus degenerare. Ita cum ſimplicia ſint λούω, χρηματίζω, σαρκίω, τεχνάω· compoſita tamen ſonant, φιλολουτρέω, φιλοχρηματέω, φιλοσαρκέω, φιλοτεχνέω.

Adde

Adde, quod cum dicatur φιλόθηρος, ac φιλοθηρία, hoc nos veluti manu ducit ad φιλοθηρέω: quemadmodum ex. gr. à φιλόσοφος deſcendit φιλοσοφέω, atque hinc φιλοσοφία.

CAPUT III.

Aliquot Tullii loca in vulgata lectione ſtabiliuntur. Unus ex codice adjuvatur. Perſonæ ſecundæ ac tertiæ permutatio. Locus in Tuſc. Diſp. unus & alter defenditur. Ellipſis ἀπὸ κοινȣ̃ *ſupplenda.* Numerare, *cenſere. Cicero in tranſitu defenditur.* Inſcitia, *imperitia. Cicero bis vindicatur.* Ita fit, *i. e. inde ſequetur. Dicendi ambages in Tullio tolerandæ.* Ad *pro quoad. Enallage,* Humana virtus accedit Deo, *pro Divina.* Aberrare à conjectura.

CIcero lib. eodem I. de Nat. Deorum, cap. xxx. *Quàm bellum erat, Vellei, confiteri potius, neſcire quod neſcires, quàm iſta effutientem nauſeare, atque ipſum ſibi diſplicere!* Obſerva formas diverſas, *confiteri neſcire quod neſcires,* & *ipſum ſibi diſplicere*; quæ permutatio perſonæ ſecundæ ac tertiæ offendiculo doctiſſimis fuit commentatoribus, ut, renitentibus libris omnibus ſcriptis ac editis, *ipſum tibi diſplicere* legendum eſſe conjicerent. Ego vero & quæ in ſecunda, & quæ in tertia perſona efferuntur, imperſonaliter credo intelligenda, ut ſi dixiſſet Tullius: *Quam bellum, erat confiteri potius quemquam ignorantiam ſuam, quàm iſta* &c. quem tam ſecundæ, quàm tertiæ perſonæ uſum ſatis eſſe vulgarem, probare non opus eſt, ſufficit monere. tertiæ perſonæ vim imperſonalem jam quoque adſtruximus ad Acad. I. c. 1. Eodem

 modo

modo interpretor iſta, quæ ſimilem formam repræſentant, Tuſc. lib. I. c. 38. *Quare licet etiam, mortalem eſſe animum judicantem æterna moliri, non gloriæ cupiditate, quam ſenſurus non ſit; ſed virtutis, quam neceſſario gloria, etiamſi tu id non agas, conſequitur.* ubi viri docti rurſum de conjectura ſcribunt, *quam ſenſurus non ſis.* at poſt *judicantem* poteſt ſubaudire *quempiam*, atque ita tertia perſona vim exſeret imperſonalem; quo ſenſu etiam intelligi illud poteſt, *etiamſi tu id non agas*, Belgice, *ſchoon men daar niet op werkt.* Ita duo hæc loca, viciſſitudinem illam perſonarum quod attinet, mutuo ſe vindicant & confirmant. Addamus lib. II. Tuſc. cap. ult. *Ut enim ſi cui naviganti; prædones ſi inſequantur, Deuſque qui dixerit Ejice te de navi; præſto eſt qui excipiat, -- vel equi Pelopis -- excipient te, & quo velis perferent; omnem omittat timorem: ſic* &c. ubi *iſta excipient te, & quo velis perferent*, compara cum antecedente *ſi cui*, & ſubſequente *omittat*; cui *omittas*, cum ſummo viro, ſubſtituere mihi quidem religio eſt. Haud ſane lenior variatio eſt perſonæ primæ pluralis, & tertiæ ſingularis, in his Min. Felicis Oct. cap. xi. *Anceps malum & gemina dementia! cœla & aſtris, quæ ſic relinquimus ut invenimus, interitum denuntiare; ſibi mortuis*, (h. e. nobis mortuis) *qui ſicut naſcimur & interimus, æternitatem repromittere.* Rurſum quum ſcribit Seneca epiſt. ſecunda: *certis ingeniis immorari & innutriri oportet, ſi velis aliquid trahere, quod in animo fideliter ſedeat:* nonne ad diligentiam grammaticam aptius hoc modo locutus fuiſſet, -- *ſi homines velint aliquid* &c.? aut ſi in antecedente membro dixiſſet in ſingulari numero, *certo ingenio immorari* &c. Quid vero P. Syrus, cum in ſententiis dicit,

Pa-

Patria ſua eſt, ubicunque vixeris bene.

ſi modo ſcriptio iſta vera ſit, quod tamen nemo præfracte inficias eat, nonne de induſtria captaſſe ejuſmodi ἐναλλαγὴν videtur?

Sequitur eodem cap. *etſi hoc loco non populum metuis, ſed ipſos deos. Novi ego Epicureos omnia ſigilla numerantes: quamquam video* &c. Pro *numerantes* tentant *venerantes*, *inhiantes*, *munerantes*, quarum tamen conjecturarum nulla mihi ſcopum attingere videtur. Nemo quidem de loci ſanitate dubitaret, ſi legeremus, *omnia ſigilla deos numerantes*, h.e. pro diis habentes; quippe cum iſta phraſiologia Latiniſſima ſit, maximeque Tullio propria. ut ſupra cap. 13. *ubi deinde tot dii, ſi numeramus etiam cœlum deum?* infra lib. III. c. 16. *ſingulas enim ſtellas numeras deos.* & cap. 17. *Age, porro, Jovem & Neptunum deos numeras.* Tuſc. V. cap. 15. *quæ iſti bona numerant*. Syneſius Epiſt. XLVII. Ἀριθμεῖ καὶ Πέτρον ὀργὴν Πενταπόλεως: *numera etiam Petrum perniciem Pentapolis.* Ut tamen verum fatear, vox illa *deos* facillime mihi ἀπὸ κοινοῦ ſubaudiri poſſe videtur in verbo *numerare*, quum modo præceſſerit *ſed ipſos deos.* Talis ellipſis eſt in his, de Finibus lib. II. c. 3.-- *qui ſe unus, quod ſciam, ſapientem profiteri ſit auſus: nam Metrodorum non putant ipſum profeſſum, ſed cum appellaretur* (ſc. ſapiens) *ab Epicuro, repudiare tantum beneficium noluiſſe. Septem autem illi non ſuo, ſed populorum ſuffragio omnium, nominati ſunt* ſc. ſapientes. lib. V. cap. 13. *Animi autem -- plures ſunt virtutes, ſed duo prima genera: unum earum, quæ ingenerantur ſuapte natura, appellanturque non voluntatiæ; alterum autem earum, quæ in voluntate poſitæ, magis proprio nomine appellari* (ſc. virtutes) *ſolent.* non erat, cur conjiceretur,

proprie eo nomine. Quin loco illi, quem jam præ manibus habemus, ſimilis ac par eſt ibidem, lib. IV. c. 16. -- *qui in una virtute conſtituunt finem bonorum: quodque dicitis, informari non poſſe virtutem, ſi quicquam, niſi quod honeſtum ſit, numeretur* (ſc. bonum, vel bonorum finis); *idem dicetur ab illis, quos modo nominavi.* fruſtra eſſe Lambinum puto, qui duabus vocibus adjectis, legendum cenſet, *numeretur in bonis.*

Cap. XXXI. *Quod ille inſcitia plane loquendi fecerit, feciſſe conſulto.* Quum codex aliquis repræſentaret *inſcientia*, quod etiam voluerat Lambinus, illud omnino adſciſcendum putabat cl. Daviſius, cauſatus quod *inſcitia*, Feſto teſtante, idem valeat quod *ſtultitia.* At ſi hanc ejus vocis conſtantem ſignificationem eſſe voluerit Feſtus, falli eum liquet, primò quod ingens locorum vis eſt, in quibus *inſcitia* imperitiam denotet. Sic de Orat. lib. I. c. 22. *diſputationis inſolentia, atque earum rerum -- inſcitia.* Et ne quæ vel ex lexicis abunde poſſunt peti, operoſius enumeremus, ſic Tacitus *inſcitiam* dixit *ædificandi*, *inſcitiam regendi*, *inſcitiam reip.* Horatius, *inſcitiam rerum*, *inſcitiam veri* &c. in quibus Horatii exemplis non potuit per ſcribendi compendium depravatio fieri. Jam verò ſecundo loco argumentemur ex ipſa analogia. Quis vero negabit *inſcium* paſſim denotare ignarum, rudem & inconcinnum? unde quoque *inſcius* & *imperitus*, tamquam ἰσοδύναμα, copulantur de Leg. II. c. 5. Quod ſi vox *inſcius* imperitum deſignet, cur non *inſcitiæ* nomen, quod inde directe profluit, imperitiam exprimat? Per me igitur ſtet etiam illud, *negotii gerendi inſcitia*, orat de Provinc. Conſ. cap. 5. ubi Lambinus rurſus *inſcientia* voluit; ac priſtina lectio repetatur de Fato cap. 16. *miſerabi-*

lem

lem inſcitiam diſſerendi: ubi nobis de conjectura ediderunt *inſcientiam*.

Eodem cap. *Tollamus ergo omnia, quæ aut hiſtoria nobis aut ratio nova adfert. Ita fit, ut mediterranei mare eſſe non credant.* Amplector hanc lectionem quorumdam codicum, præ illa vulgata, *Ita ſit, ut* &c. locumque hanc in ſententiam enarro: Hinc illud de mediterraneis ſtatuendum erit, ut mare eſſe non credant. Illud *ita fit* idem plane exprimit, quod *ita fiet*, quemadmodum Tullium ſcripſiſſe augurabatur vir illuſtriſſimus; nec poteſt iſta codicum ſcriptura hac ratione improbari, quod falſum eſt, mediterraneos mare eſſe non credidiſſe. Pari enim modo præſens illud futuri vim habet infra cap. 43. *Ita fit*, i. e. inde ſequetur, *ut non modo homines à dîs, ſed ipſi dî inter ſe ab aliis alii negligantur.* quod æque falſum Ciceroni fuit, quam mare negari ab iis, qui illud non viderint. ſuprà cap. 14. *Ita fit, ut Deus -- nuſquam prorſus appareat.* quod velut abſurdum ex ſententia, quam commemoraverat, deducebat Velleius. Tuſc. II. cap. 6. *Ita fit, ut omnino nemo eſſe poſſit beatus.* de Legibus lib. I. cap. 15. *Ita fit, ut nulla ſit omnino juſtitia.* Atque eo ſenſu dicitur etiam, *ex quo efficitur.* vide, ſis, Acad. lib. II. c. 6. & de Fato cap. 10.

Ibidem: *Quæ ſunt tantæ animi anguſtiæ, ut ſi Seriphi natus eſſes, nec unquam egreſſus ex inſula, in qua lepuſculos vulpeculaſque ſæpe vidiſſes, non crederes leones & pantheras eſſe, cum tibi quales eſſent diceretur:* &c. In his verbum *eſſes* ſuppoſiticium putant docti, qui tamen ad ſimiles loquendi ambages paſſim ne γρὺ quidem. Sic vel hoc ipſo cap. *Non animadvertunt*, inquit Cotta, *hîc eum ambigue locutum eſſe; ſed multis aliis locis & illum & Metrodorum*

tam aperte, *quàm paullo ante te*. Omnino animadvertebant Epicurum ambigue locutum, ſed hoc vult Tullius, ut ſi dixiſſet: *non animadvertunt eum*, *qui hîc ambigue locutus ſit*, *multis aliis in locis juxta cum Metrodoro tam aperte loqui*, *quam te*. Secundum cenſuram, cui locum, quem defendimus, ſubjiciunt viri cll., legendum hîc eſſet: *non animadvertunt hîc eum ambigue locutum*, *multis aliis locis cum Metrodoro tam aperte* &c. Rurſum de Fato cap. XIII. *Ut ſi eſſet dictum*, *Luctabitur Olympiis Milo*; *& referret aliquis Ergo ſive habuerit adverſarium*, *ſive non habuerit*, *luctabitur*; *erraret*: *eſt enim copulatum* &c. hic legi oporteret: *ut ſi*, *quum eſſet dictum Luctabitur Olympiis Milo*, *referret aliquis* &c. Plura jam ad Acad. lib. II. 30.

Cap. XXXIV. *Ad ſimilitudinem enim Deo propius accedebat humana virtus*, *quam figura*. Non erat quod Lambinus *Dei* pro *deo* legeret, quamvis huic emendationi applauſerint poſteriores interpretes. Ante omnia enim obſerva, *ad ſimilitudinem* hîc eſſe ſimilitudine, vel quod attinet ad ſimilitudinem, quo præpoſitionis uſu nihil eſt elegantius, ut infrà lib. II. c. 34. *omnes mundi partes ita conſtitutæ ſunt*, *ut neque ad uſum meliores potuerint eſſe*, *neque ad ſpeciem pulcriores*. & cap. 36. *nulla eſt enim inſatiabilior ſpecies*, *nulla pulchrior*, *& ad rationem ſollertiamque præſtantior*. de Leg. III. cap. 8. *inſignis ad deformitatem puer*. & lib. I. c. 6. *Commodius vero*, *& ad rationem inſtituti ſapientius* ſc. hoc fiet. Velleius Paterc. lib. II. cap. 120. *Caldus Cœlius ad vetuſtatem familiæ ſuæ digniſſimus*. ſic enim illic legendum, non *vetuſtate f. ſ. digniſſimus*, fidem facit editio princeps, juxta cum autographi veſtigiis; licet aliter viſum fuiſſe intelligam viris inſignibus. Plura de hac præpoſitionis

vi

vi ſuppeditantur in Turſell. de Particulis. Quod autem porro in loco propoſito adnotari meretur, eſt enallage iſta, quâ *forma* vel *virtus humana* dicitur *accedere Deo*, h. e. formæ vel virtuti Dei. At neque hoc ſane quicquam habet, quod nos Lambini emendationi ſubſcribere cogat. ſic enim Acad. I. cap. 12.. *Comprehenſionem appellabant, ſimilem iis rebus, quæ manu prenderentur.* i. e. ut explicat Guietus, ſimilem comprehenſioni earum rerum, quæ manu comprehenduntur. lib. II. c. 5. *Sed neque Saturninus ſimile quicquam habuit veterum illorum*, i. e. ejus quod veteres habuerunt illi. Tuſc. I. cap. 1. *Jam illa, quæ naturâ -- adſecuti ſunt, neque cum Græcia neque ulla cum gente ſunt conferenda.* i. e. cum iis, quæ Græcia, vel ulla omnino gens adſecuta ſit. *Quæ enim*, pergit, *tam excellens in omni genere virtus in ullis fuit, ut ſit cum majoribus noſtris comparanda?* i. e. cum majorum noſtrorum virtute. lib. V. c. 16. *Huic ergo* (Epicuro) *ut dixi, non multum differenti à judicio ferarum* &c. i. e. cujus judicium non multum differt à j. f. ſic quoque de Amic. cap. 28. Lactant. lib. V. c. XI, 1. Vellej. Pat. lib. I. c. 12. & alibi.

Cap. XXXVI. *qui etiamſi aberrant à conjectura, video tamen quid ſequantur.* Legit cl. Walkerus, *aberrant conjectura*, quod *aberrare à conjectura*, aut plane nihil, aut hoc ſaltem in loco nihil ipſi ſignificare videatur. Mihi autem, per hominem acutum, aliter ſentire liceat, qui phraſin iſtam hîc facillime ſtare poſſe credo, dummodo per *conjecturam* pleno ſenſu intelligas conjecturam cum effectu, à bonis principiis bene procedentem, & qua quis proinde veritatem aut probabilitatem adſequatur. Sic accipio hanc vocem, ad Fam. lib. IX. ep. 2. *quamquam quo me conjectura ducat, habeo.* conjectura

non quælibet nempe, ſed probabilibus rationibus ſuffulta. Atque eodem plane ſenſu ſimilis occurrit dictio, in or. XII. Philipp. cap. 9. *Nunc, quæſo, attendite, num aberret à conjectura ſuſpicio periculi mei.* qui locus, ut rei propoſitæ comprobandæ adcommodatiſſimus, utinam viro doctiſſimo præ oculis fuiſſet! Cave autem, mihi iſta objicias, ad Att. lib. XIV. c. 23. *quamquam vereor, ne nihil conjectura aberrem.* niſi enim inde exciderit præpoſitio *a*, quemadmodum ab his Tuſc. I. c. 34. *ſed te de æternitate dicentem, aberrare propoſito facile patiebar*: excidiſſe credebat Lambinus; poteſt *aberrare conjectura* reſolvi, ut ſit *errare à conjectura*; aut ceteroquin alio, eoque communi ſenſu vox *conjectura* intelligi.

CAPUT IV.

Tullius in I. de N. D. ter quaterve defenditur; ter quoad lectionem aut diſtinctionem emendatur; ſemel luce adſpergitur. Frui & uti. Rationis motus. *Aſyndeta participia duo. Apollodorus defenditur. Polyænus emendatur.* Idem *pro tamen. Lactantius emaculatur. Cicero defenditur. Synonymia illuſtratur. Duo loca Tullii ac Pomp. Melæ adſeruntur. Vell. Paterc. & Cyprianus tentantur.*

PErcurremus jam reliqua capita lib. I. Ciceronis de Nat. Deor. Cap. XXXVII. *Utatur enim ſuis bonis oportet & fruatur, qui beatus futurus eſt.* Haud moveor codicibus iſtis, qui copulam *&* non agnoſcunt: quibus enim juriſconſultorum locis lectionem iſtam ſtabilire conatus eſt vir eximius, illa mihi quidem videntur per ſe haud ſatis pro-

probare. Tullii adjungenda fuit auctoritas, qui tamen copulam quoque addidit, infrà lib. II. cap. 60. & alibi. Eodem cap. ſequitur: *Nam locus quidem his etiam naturis, quæ ſine animis ſunt, ſuus eſt cuique proprius, ut terra infimum teneat, hanc inundet aqua, ſuperior æther, ignibus altiſſima ora reddatur.* Ut varia exſtat loci lectio, ſic quoque non una eſt interpretum de vera ac genuina illius ſcriptione ſententia. Antiqui libri quidam dant *ſuperior æther*, alii dant *ſuperius aer*, alii *ſupremum aer*, alii denique *ſupremum æther*; unde conjiciunt critici, legendum *ſuperiorem aer* ſc. locum teneat, vel *ſuperior aeri* ſc. ora reddatur, vel denique *ſuperior ætheri.* At quum plerique codices ſtent pro iſta lectione, quam etiam edidit Gruterus, *ſuperior æther*; cumque Tullius *ætheris* voce nuſquam, quod ſciam, in hujuſmodi certe locis, aerem appellaverit; reſcribendum eſt, ὡς γ' ἐμοὶ κριτῇ, *SUPERIOR SIT AER*; quod vide, quàm proximum ſit depravatæ ſcripturæ *SUPERIOR ÆTHER*, ſi characteras ſpectes.

Ibidem: *ad quam denique rem motu mentis ac rationis utatur* ſc. Deus. Volebat vir cl. *motu mentis ac ratione:* ſed quamvis huic emendationi codex unus & alter faveat, ſtare tamen vulgata lectio poteſt: cum enim *mens* & *ratio* paſſim συνωνύμως accipiuntur, tum quoque *verſari* & *in motu eſſe* non raro de ratione dicitur. infra lib. III. c. 26. *Quid ille funeſtas epulas fratri comparans? nonne verſat huc & illuc cogitatione rationem?* Lactantius lib. VI. cap. XVII, 22. *ſtudent animum perturbationibus liberare -- Quod fieri non tantum non poteſt, quia vis & ratio ejus in motu eſt* &c.

Cap. XXXVIII. -- *vos autem adventum in animos & introitum imaginum dicitis. Ut enim Tib. Grac-*

chum cum videor concionantem in Capitolio viderè, de M. Octavio deferentem ſitellam, tum eum motum animi dico eſſe inanem; tu autem & Gracchi & Octavi imagines remanere, quæ, in Capitolium cum pervenerint, tum ad animum meum referantur. Hoc idem fieri in Deo, cujus crebra facie pellantur animi &c. Attende locum, confeſtim ſordere interpunctionem iſtam intelliges. Quid enim iſta *Hoc idem fieri in Deo*, nonne conſtituunt ἀπόδοσιν antecedentium; *Ut enim* &c.? Ea igitur minoris diſtinctionis nota a προτάσει disjungamus, hoc modo, -- *referantur: hoc idem fieri in Deo*, &c. atque ita nunc video diſtinctum eſſe in nupera cl. Verburgii editione. Quod autem doct. Boherius iſta *de M. Octavio deferentem ſitellam*, conjunctione *&* cum præcedentibus connectenda eſſe retur, ego vereor, ne iſta emendatio minus neceſſaria ſit. Quamvis enim diverſæ actiones deſignentur, quam correctionis ſuæ cauſam adfert vir ampliſſimus; poſſunt tamen illæ duæ actiones aliquomodo unius inſtar conſiderari, quatenus Gracchus eo tempore, cum in Capitolio concionaretur, de M. Octavio litellam quoque deferebat. Quidquid eſt, ſæpiſſime ſic ἀσυνδέτως junguntur duo aut plura participia. Tuſc. lib. I. c. 1. *retuli me.. ad ea ſtudia, quæ retenta animo, remiſſa temporibus, longo intervallo intermiſſa revocavi.* lib. II. cap. 7. *Itaque exclamat auxilium expetens, mori cupiens.* de Divin. II cap. 41. *qui lactens cum Junone, Fortunæ in gremio ſedens, mammam appetens, caſtiſſime colitur à matribus.* Livius lib. XXXVII. cap. 24. *contemplatus Eudamus hoſtes claudas mutilasque naves apertis navibus remulco trahentes, viginti paulo amplius integras abſcedentes.* Nepos Dat. cap. 4. *Hac delatus in Ciliciam, egreſſus inde, dies noctesque iter faciens, Tau-*

Taurum tranſiit. vide Pauſ. c. 2. Cæſar B. Gal. lib. III. c. 3. *ut, impedimentis relictis, eruptione facta, .. ad ſalutem contenderent.* Ammianus lib. XX. c. 8. *Quæ cum frequentibus nuntiis didiciſſet Conſtantius, metuens expeditiones Parthicas, hiemem apud Conſtantinopolin agens, impenſiore* &c. ſic ille ſæpius. Pariter Græci. Xenoph. Κυρπαιδ. IV. pag. 112. ἀλλ' αἰχμὴν παρά τινος τῶν ἑπομένων ἁρπάσας, παίσας εἰς τὰ στέρνα τὸν.. παῖδα ἀφείλετο τὴν ψυχὴν: *ſed cuſpidem a quodam comitum accipiens, percutiendo in pectus adigens, filium vita privavit.* & Hiſt. Græc. lib. VII. p. 624. ἐπεὶ ὁ ξεναγὸς τῶς προδιαβεβῶτας λαβὼν, ἀπολιπὼν αὐτὰς, ᾤχετο: *cum mercenariorum ductor, adſumtis qui anteceſſerant, iis relictis, abiret.* ſic ille paſſim. Apollodorus Biblioth. lib. III. p. 245. ἔφθειρε καὶ ταύτην, εἰπὼν τεθνᾶναι Πρόκνην, κρύπτων ἐπὶ τῶν χωρίων: *corrupit illam, dicens Procnam eſſe mortuam, abſcondens eam in agris.* Tan. Faber legebat, καὶ κρύπτων ἐπὶ τῶν χωρίων: abſque cauſa quidem ſolida, ut ego puto. Polyænus lib. I. cap. 31. ἀλλήλων λαβόμενοι, τῆς πόλεως ἔξω προελθόντες, εἰς ταυτὸν ἑκάτερος τὴν δεξιὰν χεῖρα καθιέντες, συνηγμένων τῶν δακτύλων ἐπεφώνων: *ſe mutuo apprehendentes, extra civitatem procedentes, in unum uterque manum dextram demittentes, complicatis digitis, acclamarunt.* lib. II. c. 3. §. 8. ἐπεὶ δὲ οἱ στρατιῶται σὺν ἡγεμόσιν ἐς τὸ ἱερὸν ἐλθόντες, ἰδόντες τὰς θύρας ἀνεῳγμένας, οὐδενος τῶν ζακόρων παρόντος, εἶδον δὲ καὶ τὰ ὅπλα &c. locus ille, haud dubie corruptus, ſic emendabatur à magno Caſaubono, ut pro ἰδόντες τὰς θύρας legeret εἶδόν τε τ. θ. vel εἶδον μὲν τ. θ. ſed cum iſta verbi εἶδον geminatio minus grate ſonet, equidem poſterioribus illis verbis εἶδον δὲ καὶ &c. manum medicam potius adhibuerim, itaque legerim, ἜΝΔΟΝ δὲ καὶ &c.

quæ

quæ etiam facilior eſt mutatio. ſic hoc dicet Polyænus: *Poſtea vero milites cum ducibus in templum ingreſſi, conſpicati januas apertas nullo miniſtrorum præſente, INTUS autem arma, -- clamorem ſuſtulerunt.* ἐπεὶ pro ἐπειδὴ ſatis uſitatum eſſe, contra Leunclavium aliosque, qui illud negarunt, plurimis teſtimoniis oſtenderem, niſi iſta digreſſio hoc quidem in loco eſſet nimia. vide Viger. Idiot. cap. VII. ſect. 6, 4.

Cap. XXXIX. *Fluentium frequenter tranſitio fit viſionum, ut è multis una videatur.* Quamvis imagines infrà dicantur *continenter ferri*, non cerno tamen ſatis juſtam eſſe rationem iſtam, cur reſcribendum putaremus, *Fl. continenter*. Ea quæ *frequenter*, h. e. numeroſe, fluunt, non ideo quidem dici poſſint *continenter ferri*; cur autem de iis, quæ *continenter* feruntur aut fluunt, dici nequeat, *frequenter* fluere, ego ſane non video.

Cap. XLIII. *Cum enim optimam & præſtantiſſimam naturam Dei dicat eſſe, negat idem eſſe in Deo gratiam; tollit id, quod maxime proprium eſt optimæ præſtantiſſimæque naturæ.* Ut modi convenirent, legebant critici, *dicit eſſe*, *negat* &c. vel *dicat eſſe*, *negat* &c. Eſt etiam, qui reponat, *dicat eſſe*; *negat tamen eſſe* &c. Mihi vero nihil innovandum videtur, modo interpunctionem ſic reſtituas, ut verba *tollit id* &c. ab antecedentibus τελείῳ ὑποστιγμῇ ſeparentur, ut eſt in priore Daviſiana, & nupera cl. Verburgii editione factum. Tum vero vocula *idem* eandem vim habebit, quam in locis ſequentibus. Tuſc. lib. II. c. 26. *Sæpe enim multi, qui ---- vulnera exceperunt fortiter & tulerunt, iidem, omiſſa contentione, dolorem morbi ferre non poſſunt.* lib. V. c. 10. *ut cum ea, quæ ſupra enumeravi, in malis numerent, iidem dicant ſemper beatum eſſe*

eſſe ſapientem. Seneca de Conſt. cap. 3. *Cum ſapientem negaſtis ſervum eſſe, iidem non itis inficias, & vaniturum* &c. Lactantius lib. II. c. VIII, 12. *quod is qui providentiæ fuerit aſſertor,.. idem nunc.. providentiam conatus eſt tollere*. & cap. v. 38. *Jam illud quàm repugnans & abſurdum! quod cum cœleſtes ignes ceteraque mundi elementa deos adfirmant, item ipſum deum mundum dicunt*. legendum, *IIDEM ipſum d. m. d.* Aliquando vocula iſta omittitur, eodem tamen ſenſu manente. Acad. II. c. 36. *Tu, cum me incognito adſentiri vetes,.. tantum tibi arroges, ut exponas* &c. ubi pro *tantum* legendum eſſe *tamen*, conjicit editor cl.; ſed ellipſis omnino admittenda videtur.

Eodem cap. *neminem Deo nec deum nec hominem carum, neminem ab eo amari, neminem diligi voltis*. Notanda eſt ſynonymorum, aut ferme ſynonymorum coacervatio, quippe quam ad lapſus eſt Lambinus, in his de Fin. lib. III. c. 20. *Minime autem convenit, cum ipſi inter nos abjecti neglectique ſimus, poſtulare, ut Diis inmortalibus cari ſimus & ab iis diligamur*. ubi vir doctus legebat, *curæ ſimus*. ſed cum *carum eſſe & diligi* ſatis aptum conſtituunt dictionis antecedentis oppoſitum, tum ſimili etiam modo iſta conjunguntur ibidem lib. V. c. 10... *eorum enim hæc eſt querela, qui ſibi cari ſunt ſeſeque diligunt*. In hanc ſermonis abundantiam ſæpius incidit Cicero, quod natura abhorreret a breviloquentia atque ariditate Laconica; tum etiam aliquando, ut pluribus nominibus rem unam quam maxime ſignificaret, quod declarat Tuſc. II. c. 19. Age quædam adhuc exempla enumeremus, unde conſtet, quantopere ſibi in jungendis *ἰσοδυνάμοις* indulgeat Tullius. Tuſc. lib. I. c. 9. *in cerebro dixerunt animi eſſe ſedem & locum*. l. II. c. 7. *res ad pa-*

patiundum tolerandumque difficilis. & cap. 13. *hæc enim te.. relinquet & deſeret*. de Legibus lib. I. c. 5. *cujus muneris colendi efficiendique cauſa nati & in lucem editi ſimus*. cap. 22. *ad obtinendam adipiſcendamque ſapientiam*. lib. III. cap. 2. *ut obtemperent obediantque magiſtratibus*. cap. 13. *emendari & corrigi continentia*. de N. Deor. I. c. 8. *obedire & parere voluntati*. Fam. lib. III. ep. 7. *accipe & cognoſce æquitatem expoſtulationis meæ*. de Fin. lib. IV. c. 9. *Hæc videlicet eſt correctio philoſophiæ veteris & emendatio*. cap. 23. *procedere & progredi in virtute*. de Divin. II. c. 43. *quod extremum atque ultimum mundi eſt*. Et quis, ſi pergeremus, depromendorum ex Tullio exemplorum eſſet finis? Præter illum, etiam omnes alii. Cyprianus Idol. Van. pag. 396. ſic copulat *fallit & decipit*, in his: *Horum autem ratio eſt illa quæ fallit & decipit, & præſtigiis cœcantibus veritatem, ſtultum & prodigum vulgus inducit*. legendum putem, *ſtultum & improvidum vulgus*. Tacitus lib. IV. Hiſt. c. 64. *lucem diemque hominibus aperuit*. ubi conſule Pichenam. Min. Felix Oct. cap. XXIV. *ſciunt, norunt*. cum nota Daviſii. quo etiam confer, quæ Cortius ad Salluſt Cat. cap. LI, 25. & Dukerus ad Florum lib. II. c. XII, 2. lib. III. c. XVIII, 5. & lib. IV. c. II, 46. Hinc forſitan colligi licet, imo neceſſe eſt, operam perdidiſſe viros illos doctiſſimos, qui litem ſequentibus locis moverunt. Cicero ſuprà cap. XV. *communemque naturam, univerſa atque omnia continentem*. Vellejus Paterc. lib. II. cap. XXVII, 3. *cujus abſciſſum caput ferri geſtarique circa Præneſte Sulla juſſit*. ſed ibi tamen ſcriptum fuiſſe jam ſuſpicor, *c. a. c. EFFERRI geſtarique* &c. Pompon. Mela in proœmio: *Id quo facilius ſciri poſſit atque accipi, paullo altius ſumma repetetur*. &

lib.

lib. I. c. 12. *diverſas opes maris atque terrarum facili commercio permutat ac miſcet.*

CAPUT V.

Tria loca Tullii in lib. II. de N. D. adſeruntur. Conſtructionis confuſio illuſtratur. Lactantius vindicatur, atque etiam cum Cæſare, diſtinctionem quod attinet, emendatur. Indicativus in altero orationis membro adjuvatur, emendatioque Senecæ & aliquot Tullii locorum dubia redditur. Ἀκυρολογία, *qua voces eædem aut ſynonymæ ſibi invicem ſubjiciantur, illuſtratur, cum defenſione Tullii Vellejique Paterculi, ac redargutione Philonis Judæi.*

PErgamus jam ad librum ſecundum de Nat. Deorum. Ibi Cap. IV. ſic loquitur Ciceronis Balbus: *Ne ægri quidem, quia non omnes convaleſcunt, idcirco ars nulla medicina eſt?* Non ſunt hæc interrogatorie, ſed abſolute intelligenda, ideoque nullius loci eſt ſignum ἐπερωτηματικόν, quod appoſuerunt. Malo etiam omine comma poſt *quidem* irrepſit, quandoquidem vox *ægri* ad verbum *convaleſcunt* eſt referendum : ut *ægri quia non omnes convaleſcunt*, ſyntaxi Ciceroni familiariſſima, dicatur pro *quia ægri non omnes convaleſcunt*. Sic ſuprà cap. 38. *Gracchum cum video concionantem.* Tuſc. III. cap. 5. *Eos enim ſanos quoniam intelligere neceſſe eſt... qui contra affecti ſunt, eos inſanos appellari neceſſe eſt.* i. e. *quoniam enim eos ſanos* &c. ubi Lambinum, τὸ *quoniam* exſcindentem, merito redarguit cl. Daviſius; qui tamen idem illud commiſit, in his Lactantii Epit. cap. XV. *Ergo hoc Terentius à philoſophia ſumtum cum tam commode dixerit*, (i. e. *Cum ergo hoc Terentius* &c.) *nos.. non & dicemus* &c.?

&c? ubi voculam *cum* delebat vir cl. juxta librum Urſini; quæ tamen a librariis videtur omiſſa potius, quam injecta. Sic Seneca epiſt. XXVII. *Scelera etiamſi non ſunt deprehenſa, .. ſollicitudo non cum ipſis abit*. Lactantius lib. VI. cap. 4. *hæc enim vita temporalis quia brevis eſt, idcirco & bona ejus & mala brevia ſint neceſſe eſt*. huc quoque, poſt vocem *temporalis*, comma ſe importune ingeſſerat; quemadmodem etiam, poſt vocem *Cæſar*, in locum iſtum Cæſ. B. Gal. lib. IV. cap. xi. *Cæſar quum ab hoſte non amplius XII. millibus abeſſet, .. legati ad eum revertuntur*. Jam vero quod *τὸ ne quidem* in loco propoſito, interjecta voce *ægri*, diſſcinditur, hoc etiam illuſtratum cernere licebit, in iis quæ ad Divin. II. cap. 72. conferemus. His ego omnino permoveor, ut locum Ciceronis propoſitum omni ex parte ſincerum eſſe cum Jano Grutero exiſtimem, quamvis eum virum pervicaciæ accuſet cl. Daviſius, qui prava diſtinctione ſe paſſus induci, legebat *Ne ægris quidem, quia* &c.

Cap. VI. *Animum denique illum ſpirabilem ſiquis quærat unde habemus, apparet* &c. Latinitas, inquit vir cl., flagitat ut legatur *habeamus*. Grammaticam, ſive rigidas grammaticorum vix ulla cum exceptione regulas hoc flagitare, concedo; an vero Latinitas flagitet, hoc mihi quidem haud ita conſtat, quin rationem dubitandi exhibeant, quæ obſervavit jam Vechnerus Hellen. lib. II. cap. 36. Adde Corn. Severum in Ætna ỳ. 274.

Scire quid occulto naturæ terra coërcet.

ſic ſæpius poetæ. Præter hos autem Seneca epiſt. IV. extr. *ſcis quos nobis terminos ſtatuit*. epiſt. XIII. extr. *videbimus utrum veniet*. vide quoque epiſt. XXXIV. & CXVI. & dubiam hæc facient ra-

tionem

tionem correctionis clar. Schultingii, qui *trepidaverit* pro *trepidavit* legendum putabat; in his Suaſor. I.. *de qua dixit*, *quomodo illa trepidavit*, *etiam quod Granicum tranſiturus eſſet*. Min. Felix Oct. cap. V. *Quanquam tibi -- de quo cummaxime quærimus*, *non ſit ambiguum*. cap. XVIII. *Cœlum vide quam late tenditur* &c. Lactantius Epit. cap. XLV. *videamus ergo*, *ſi ſermones illius veri ſunt*, *& tentemus*, *quæ eventura ſunt illi*. cap. XIV. *cur ita traditur*, *ratio certa eſt*. ubi *tradatur* conjicit vir cl. Saluſt. Jugurth. cap. IV, 4. *Qui ſi reputaverint*, *& quibus ego temporibus magiſtratus adeptus ſum*, &c. Quin ita quoque Cicero multis, imo plurimis in locis, quorum quædam conjecturis ſuis aggreſſi ſunt interpretes, quædam vero incaſtigata elabi ſiverunt. infrà lib. III. c. 6. *Sed qui iſta intellecta ſunt*, *à philoſophis debeo diſcere*. de Divin. II. c. 71. *ut mihi mirum videatur*, ... *quomodo iſti.. non ex multis potius uni fidem derogant*, *quam ex uno innumerabilia confirmant*. Acad. lib. II. c. 15. *ut quanta luce ea circumfuſa ſunt*, *poſſint agnoſcere*. de Fin. I. c. 7. *Et quod quæritur ſæpe*, *cur tam multi ſunt Epicurei*; *ſunt* &c. ſic lib. IV. c. 24. & lib. V. c. 9. Tuſc. III. cap. 5. *Græci autem μανίαν unde appellant*, *non facile dixerim*. Hæc loca cum emendatricem manum experta ſint, nil tamen monitum eſt ad illa, Tuſc. V. cap. 16. *parumne cognitum eſt*, .. *an delectationis.. cauſa locuti ſumus?* & cap. 42. *In quo quantum ceteris profuturi ſumus*, *non facile dixerimus*. de N. Deor. I. c. 41. *qui quamobrem colendi ſunt non intelligo*.

Cap. IX. .. *eaque* (terra) *hieme ſit denſior*, *ob eamque cauſam calorem inſitum in terris contineat arctius*. Ad h. l. " Pronomen, inquit cl. Daviſius, " ad *terram* dubio procul eſt referendum; quod

 " ſi

„ ſi ſit, qualis quæſo hæc erit locutio, *Terra ca-*
„ *lorem inſitum in terris contineat arctius*? Aut igi-
„ tur, pergit ille, reponendum, *calorem inſitum*
„ *intra ſe contineat arctius*, aut quod malim, vo-
„ ces *in terris* ſunt prorſus expungendæ. Sic vir doctiſſimus. Hæc autem miror non æque facile potuiſſe concoqui ab illo, quam iſta lib. III. cap. XI. *Illa vero* (natura) *cohæret & permanet naturæ viribus.* ubi " Ampl., inquit, Boherius nonnulla
„ deeſſe putat, quia vix eſt ut Tullius diceret,
„ *illam* (naturam) *permanere naturæ viribus.* La-
„ cunam tamen haud agnoſco, & ſimilis loquen-
„ di ratio eſt infrà cap. 14. Sic ibi commentatur ipſe Daviſius, haud reputans ſe antecedente adnotatione ſua ſibi veneta cædere, doctiſſimumque Boherium ſic redarguere, ut ſe ſimul redarguat ipſe. In loco autem, quem allegat vir cl., ſic loquitur Tullius; *Etenim aut ſimplex eſt natura animantis, ... aut concreta ex pluribus naturis :* quæ ſane non tantum faciunt ad vindicanda iſta, quibus vindicandis adferuntur, ſed etiam ad ſtabiliendum illud *terra continet in terris*, quod hîc ſollicitatur. Sed loquendi genus pluribus exemplis repræſentari meretur, quoniam, ſi verum dicere velimus, non ab omni ſolœciſmo immune eſt. Sic igitur noſter Acad. I. cap. 9. *Senſus autem omnes hebetes & tardos eſſe arbitrantur, nec percipere ullo modo res eas, quæ ſubjectæ ſenſibus viderentur.* i. e. ſibi ſubjectæ. lib. II. cap. 33. *Quid fiet artibus? quibus? hiſne, quæ ipſæ fatentur conjecturâ ſe plus uti, quàm ſcientia? an his, quæ tantum id quod videtur, ſequuntur, nec habent iſtam artem veſtram, qua vera & falſa dijudicent.* ubi *artes* dicuntur habere *artem, qua dijudicent:* plane quemadmodum Seneca loquitur epiſt. XCV. *Omnes iſtæ artes circa inſtrumenta*

menta vitæ occupatæ ſunt, non circa totam vitam. Itaque multa illas inhibent extrinſecus, & impediunt, ſpes, cupiditas, timor. At hæc (ſc. ars) *quæ artem vita profeſſa eſt, nulla re* &c. Nihil igitur innovandum Tuſc. II. cap. 17. *Sit ne igitur malum dolor, nec ne, Stoici viderint... Ego illud quidquid ſit, tantum eſſe quantum videatur non puto; falſaque ejus viſione & ſpecie moveri homines dico vehementius, doloremque ejus omnem eſſe tolerabilem.* Hîc, ſi recte attendas, *dolor doloris* dicitur, quoniam illud *doloremque ejus* directò quidem ad *malum* pertinet, deinceps vero ad *dolorem*; quem is, qui hæc diſputat, non concedebat eſſe malum, aut tantum certe malum, quantum videretur. Hoc non tolerabant critici, qui emendarunt *doloremque eis omnem*, vel *doloremque, velis, omnem*, vel *doloremque velis modo omnem.* Mihi vero, juxta exempla quæ protulimus, hoc loquendi genus eorum catalogo accenſendum videtur, quæ nimis urgere non liceat. Rurſum de Fin. lib. III. c. 20. *conſentaneum eſt huic naturæ, ut ſapiens velit gerere & adminiſtrare remp., atque ut e natura vivat, uxorem adjungere, & velle ex ea liberos.* hîc eſt ſolœcum illud *velit velle.* quoniam vero illud *velit* & *velle* intervallo ſatis magno à ſe invicem diſtant, quid mirum, ſi Cicero in illud abſonum de improviſo inciderit? ſic nihil eſſe videtur, cur cum viris cll. malimus legere, *& procreare ex ea liberos*, vel *& quærere ex ea liberos.* Plurima vero hujus *ἀκυρολογίας* exempla ex ſacris ſcriptoribus collegit doct. Glaſſius lib. III. tract. II. can. 13. unde etiam illud refellere poſſemus, quod Philo Judæus lib. de ſomniis à Deo miſſis, pag. 599. B. argumentatus eſt ex verbis Geneſ. XXXI. 13. Ἐγώ εἰμι Θεὸς ὁ ὀφθείς σοι ἐν τόπῳ Θεοῦ. Quæ verſio mala eſt

verborum Hebræorum, ut docuit ad iſtum locum illuſtriſſimus Clericus; & quamvis eſſet bona, ne ſic quidem inſerviret ſuperſtitioſis hominis ingenioſi enarrationibus; ſed argumentum illud jam fuſius non perſequemur. Non poſſum autem quin hac occaſione defendam locum Velleji Paterculi, ubi non quidem vox eadem iſto modo geminatur, ſed haud minore cum duritie duæ concurrunt voces, quæ paſſim συνωνύμως accipiuntur. Sic loquitur ille auctor lib. II. cap. 7. *Factum Opimii, quòd inimicitiarum quæſita erat ultio, minor ſecuta auctoritas; & viſa ultio privato odio magis, quam vindictæ publicæ data.* *Ultio* dari dicitur *vindictæ*; quæ eſt ipſa ultio; ergo *ultio* dabatur *ultioni*. Tentant viri magni, *& viſum privato odio magis, quam vindictæ publicæ datum:* vel, *ut viſum privato o. m. q. v. p. dari.* Sed incommodum illud, quod iſtiuſmodi emendationem extorquebat his hominibus, idem plane exſtat in his Senecæ Epiſt. XCV. *Inter inſaniam publicam, & hanc, quæ medicis traditur, nihil intereſt, niſi quod hæc morbo laborat, illa opinionibus falſis. Altera cauſas furoris traxit* &c. vides, ut *furoris* cauſas traxiſſe dicatur *inſania*; quæ cum ipſe *furor* ſit, *furor furoris* cauſas, ſi argutari velis, traxerit, h. e. cauſas ſuas. Noſter Divin. II. cap. 33. *Errabat enim multis in rebus antiquitas, quam vel uſu jam, vel doctrina, vel vetuſtate immutatam videmus. Antiquitas* paſſim idem valet, quod *vetuſtas*; at Tullius iſta neſcioquomodo diſtinguere geſtiit, cum diceret, *antiquitatem... vetuſtate immutatam.* Qualis etiam M. Felicis incuria fuit, in his Oct. cap. 20. *non nos debet antiquitas imperitorum -- ad errorem mutui rapere conſenſus: cum philoſophorum ſuorum ſententiis refellatur, quibus & rationis & vetuſtatis adſiſtit auctori-*

toritas. Juſſa & *imperia* paſſim ἰσοδυναμοῦσι. *Juſſis* tamen *imperia* ſubjicit Virgilius Æneid. lib. VI. ℣. 455.

> *Sed me juſſa Deum, quæ nunc has ire per umbras,*
> *Per loca lenta ſitu cogunt, noctemque profundam,*
> *Imperiis egere ſuis.* ———

quomodo etiam *poteſtati* & *auctoritati imperium* ſubjungit Min. Felix Oct. cap. VI. *Sic eorum poteſtas & auctoritas totius orbis ambitus occupavit: ſic imperium ſuum ultra ſolis vias.. propagavit*, &c. *Dulcedo corporis & titillatio, ex eave nata lætitia*, nonne hæc ipſa *voluptas* eſt? Attamen hæc *voluptati* neſcioquomodo ſubordinat Tullius de Fin. lib. III. c. 1. *Voluptatem.. quidem conceſſuram arbitror -- dignitati: etenim ſit impudens, ſi.. pluris eſſe contendat dulcedinem corporis & titillationem, ex eave natam lætitiam, quam gravitatem animi atque conſtantiam.* cur non dicere maluit, *ſi.. pluris ſe eſſe contendat, quam gravitatem a. a. c.? Commoda* & *Commoditatis*, cum paſſim eandem notionem habeant, ſic tamen, quaſi quidpiam intereſſet, concurrunt de N. Deor. II. c. 5... *quam ceperimus ex magnitudine commodorum, quæ percipiuntur cœli temperatione, fecunditate terrarum, aliarumque commoditatum complurium copia.* Eant igitur, qui Ciceronem quaſi deum plane ἀναμάρτητον ſuſpiciunt, omniaque in ejus ſtilo ad amuſſim nimia ſane cum religione expendunt; & mirentur, quomodo excidere illi hæc ſermonis vitia potuerint. Caveamus tamen, ne talia ſcriptori terſiſſimo præ aliis quibuſque probatiſſimis præcipua eſſe exiſtimemus, quorum nemo non ſic aliquando attentionem ſuam ſufflaminari paſſus eſt.

CAPUT VI.

Cicero II. N. D. novies defenditur. Conjunctio copulativa pro adverſativa in quibuſdam tum Ciceronis tum Vell. Paterculi & Senecæ locis ſtabilitur. Duo adjectiva ſine copula. Cicero obiter defenditur. Vanitas *pro inſtabilitate :* veritas *pro conſtantia. Duo Ciceronis loca in tranſitu defenduntur.* Naſci ab aliquo. *Cicero rurſum defenditur. Repetitio ejuſdem nominis, una cum conſtructione confuſiore adſtruitur. Tria Ciceronis loca cum Hygino, Curtio & M. Felice ſtabiliuntur.* Rite *pro recte.*

CAp. XIV. ejuſdem lib. II. de Nat. Deor. de ſole: *neceſſe eſt aut ſimilis ſit igni, quem adhibemus ad uſum atque victum, aut ei qui corporibus animantium continetur. Atque hic noſter ignis, quem uſus vitæ requirit, confector eſt & conſumtor omnium --- Contra ille corporeus, vitalis & ſalutaris, omnia conſervat.. ſenſuque adficit.* Primo ἀντὶ τῦ *Atque* emendabat vir cl. *Atqui*, licet editi ſimul & ſcripti prius illud repræſentent. Similes ejuſdem viri emendationes exſtant ad lib. III. cap. 36. Acad. II. cap. 40. & Tuſc. II. cap. 20. & lib. III. cap. 7. At à contraria parte ſtare videtur Salmaſius ad Florum lib. II. c. xv, 2. & Cortius ad Saluſt. Jug. cap. IV, 3. & Catil. cap. LI, 35. Horum ſi ſententia vera eſt, quod quidem ut ſuſpicer, ingens facit exemplorum numerus, qui lancem in eam partem deprimit; agnoſcendum erit, orationem ſæpe per copulandi conjunctionem ſic continuari, ubi aut contraria connectantur, aut aliquid per occupationem ſubſumatur, ita quidem, ut proprius ibi videatur adverſativæ conjunctioni locus. Atque

que idem etiam de voculis *&*, *ac*, & *que* videtur ſtatuendum: ut nihil mutandum ſit infra lib. III. c. 10. *Et Chryſippus* &c. nec apud Vell. Paterc. lib. II. c. 33. *Et Lucullus* &c. & cap. 4. *Et Scipio* &c. nec in his Senecæ Suaſ. I. extr. *Utriuſque vobis faciam poteſtatem. Et volebam vos experiri, non* &c. & Suaſ. II. initio: .. *Et nunc, prob dolor! concidunt* &c. Pluribus id, quod dico, confirmarem teſtimoniis, niſi in rebus tam exilibus & meo tempore, & lectoris attentione abuti vererer. conferantur, quæ ad Tuſc. lib. III. cap. 3. Hoc primum erat ad locum propoſitum Ciceronis commentandum. Jam alterum eſt, quod vir clariſſimus in ſequentibus, verbo ſubſtantivo injecto, legebat *vitalis eſt & ſalutaris*. Quæ emendatio quibus rationibus nitatur, intelligo equidem juxta cum ignariſſimis. Nam ſi verbum illud huic loco conveniret, poſſet ſubaudiri per ellipſin longe uſitatiſſimam; ſed omnino per appoſitionem intelligenda videntur illa, *vitalis & ſalutaris*, quæ per ejuſmodi periphraſin efferri potuerunt, *qui vitalis & ſalutaris eſt.*

Cap. XVII. *Ne hoc quidem phyſici intelligere potuiſtis, hanc æqualitatem motus conſtantiamque ordinum in alia figura non potuiſſe ſervari.* Non eſſe puto, cur malimus *conſtantiamque & ordinem:* intelliguntur enim iidem illi *ordines*, de quibus ſic ſuprà cap. 5. .. *multo magis in tantis motionibus, tantiſque viciſſitudinibus, tam multarum rerum atque tantarum ordinibus, in quibus nihil unquam.. vetuſtas mentita ſit.* infrà cap. 35. *motùs ejus finitos & æquabiles, omniaque ratis ordinibus conſtantia.* & cap. 38. *tam certos cœli motus, tam ratos aſtrorum ordines.* Quis non videt, quod hîc de ordinibus illis

 dici-

dicitur, id in loco propoſito *ordinum conſtantiam* commodiſſime appellari?

Cap. XX. *Huic autem proximum inferiorem orbem tenet* πυρόεις. Offendebat virum doctiſſimum duorum adjectivorum ſine copula concurſus, quem ut tolleret, *proxime* pro *proximum* legebat. Similiter etiam in his lib. III. c. 21. *eodemque numero, quo proximæ inferiores*: *proxime* reſtituebat. Mihi hæc loca mutuæ inter ſe defenſioni inſervire videntur, cum præſertim plura ſimilia adjungi queant. ſic enim lib. I. ad Fam. ep. 9. *quem proximis ſuperioribus diebus acerrime oppugnaſſet*. in Orat. cap. 64. *non loquor de uno pede extremo. adjungo, quod minimum ſit, proximum ſuperiorem, ſæpe etiam tertium*. Tacitus Annal. I. cap. 77. *Theatri licentia proximo priore anno cœpta*. Sæpius autem duo adjectiva ἀσυνδέτως uni junguntur ſubſtantivo. ut in Somn. Scip. cap. 5. *ſummus ille coeli ſtellifer curſus, cujus converſio eſt concitatior* &c. Iſidorus orig. lib. XIV. 8. *continens terra perpetua*. Plura cumulate ſubminiſtrat ſanctius Min. lib. II. cap. 8. unde forte defenſio etiam ſuſcipi poteſt pro lectione iſta, infra cap. XXI. *Coeleſtem ergo admirabilem ordinem, incredibilemque conſtantiam* &c. ubi vir cl. volebat, *Coeleſtium* de Finibus lib. III. cap. 19. *ſic apparet à natura ipſa ut eos, quos genuerimus, amemus impelli. Ex hoc naſcitur, ut etiam communis hominum inter homines naturalis ſit commendatio*. ubi ille, *& naturalis*.

Cap. XXI. *Hanc tantam tam variis curſibus in omni æternitate convenientiam temporum*. Quod codices quidam Lactantii, qui hæc verba citavit, injectâ præp. referunt, *Hanc tantam in tam variis curſibus* &c. id mihi quidem haud ita ridet, ut à vulgata Ciceronis & Lactantii lectione tranſverſum

ſum unguem abſcedendum putem. *Tam variis curſibus*, hoc eſt, quum tamen varii ſint curſus. ut alibi, *infirma valetudine*, *tanta hieme*, *tanta rerum commutatione*, *tam gravi morbo*, *nullo aprico horto*, *tam recenti gratulatione*, *hoc tanto incendio*: & innumera talia. Ibidem: *Nulla igitur in cælo nec fortuna*, *nec temeritas*, *nec erratio*, *nec vanitas ineſt*; *contraque omnis ordo*, *veritas*, *ratio*, *conſtantia*; *quæque his vacant*, *ementita & falſa plenaque erroris eunt circum terras*. Exhibet codex aliquis, *nec erratio*, *nec varietas*, pro *vanitas*: ego tamen, ſpectatiſſimorum pace virorum, vulgatam lectionem prætulerim. Hæc enim eleganter jungit oppoſita illa, *vanitas* & *veritas*; ut Tuſc. III. c. 1... *ut vanitati veritas*, *& opinioni confirmatæ natura ipſa cedat*.. pro Quintio: *ſi veritate amicitia colitur*, *qui amicum prodit*, *vanum ſe fateatur neceſſe eſt*. Seneca epiſt. XIII. *Quomodo intelligam vana ſint*, *an vera?* .. *neſcio quomodo magis vana perturbant*: *vera enim modum ſuum habent*. ſic epiſt. XCV. CX. & alibi. Cæterum tam *vanitatem* poſſe tribui rebus caducis & inſtabilibus, quàm *veritatem* ratis & conſtantibus, id cum per ſe abunde liquet, tum quoque probari poteſt atque illuſtrari locis ſequentibus. ſic enim Acad. II. cap. XI. *Aut quomodo iſta perſpicua dicemus*, *aut impreſſa in mente ſubtilius*, *cum ſit incertum vere inaniterne moveatur*. Claudianus in Ruffinum lib. I. vſ. 16.--

—— *vacuo quæ currere ſemina motu*
Affirmat ——

vacuo, i. e. inani rationis, minime providentia quapiam ordinato, ut recte enarrat Barthius. Arnobius lib. II. pag. 45. *An numquid hæc fieri paſſim & inaniter creditis? fortuitis curſibus adſumi has*

mentes? D. Paulus ad Rom. cap. VIII. 20. τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη. His etiam lectionis illius elucet integritas, ſupra cap. 5. *in quibus nihil umquam immenſa & infinita vetuſtas mentita ſit.* ubi pro *mentita ſit*, conjiciebat cl. Walkerus *mutaverit*: immerito, ut etiam monuit doct. Boherius. Quemadmodum autem in loco Tullii propoſito, ſic alibi ſæpius *veritas* quoque conſtantia, & *verum* conſtans, ratum ac ſtabile dicitur; quod ut hîc quibuſdam teſtimoniis demonſtrem, elegans facit locus de Legibus, qui mihi defenſorem requirere videtur. Sic igitur ſuprà cap. 20. . . *ut quidquid acciderit, id ex æterna veritate, cauſarumque continuatione fluxiſſe dicatis.* & cap. 15. *eandemque fatalem neceſſitatem appellat ſempiternam rerum futurarum veritatem.* de Divin. I. c. 13. *Itane vero quidquam poteſt caſu eſſe factum, quod omnes habet in ſe numeros veritatis? . . ſic enim ſe profecto res habet, ut numquam perfecte veritatem caſus imitetur.* Ergo nil moveamus in his de Leg. lib. II. c. 5. . . *quamobrem lex vera atque princeps -- ratio eſt recta ſummi Jovis.* Q. *Adſentior, frater, ut quod rectum eſt, verum quoque ſit, neque cum litteris, quibus ſcita ſcribuntur, aut oriatur aut occidat.* ubi vir cl. tentabat, *ut quod rectum eſt, æternum quoque ſit.*

Cap. XXIII. *Itaque tum illud, quod erat à Deo natum, nomine ipſius Dei nuncupabant.* Verbum *natum*, pro quo *datum* vel *donatum* malebat cl. editor, ſatis huic loco aptum & congruum videtur. Ita enim hoc ipſo cap. *Utilitatum igitur magnitudine conſtituti ſunt ii dî, qui utilitates quaſque gignebant.* i. e. à quibus naſcebantur. Ipſa autem phraſis *ab aliquo naſci*, maxime Tulliana eſt: ſic enim Off. II. cap. 5. *nulla tam deteſtabilis peſtis eſt, quæ non homini ab homine naſcatur.* de Leg. III. cap. 13.

Non

Non vides, Lucullo, a te id ipſum natum, ut illi cuperent. Sic *oriri à ſe*, Tuſc. III. cap. 17. ubi Stephanus legebat *ex ſe*, ſed immeritò, ut ego exiſtimo: vide enim de Fin. V. c. 24. & alibi.

Cap. ſeq. *Hunc dico Liberum Semele natum, non eum, quem noſtri majores auguſte ſanctèque Liberum cum Cerere & Libera conſecraverunt.* Poſterius illud *Liberum* commentatores gloſſematis damnarunt. Cur illud tandem? Non ſane quia ſenſu incolumi, vox illa hinc migrare poſſit: ſic enim exſtirpandi, urendi ac ſecandi nullus omnino finis eſſet. An ergo, quia eadem vox eſt in ſuperioribus? ſed paſſim fit, ut poſt pronomen relativum, etiam abſque ulla neceſſitate, repetatur nomen antecedens. Rem plurimis exemplis probavit Sanctius in Min. lib. II. cap. 9. quibus adde quæ contulit cl. Daviſius ad iſta Min. Felicis Octav. cap. XIII. *Quid Simonidis Melici nonne admiranda omnibus & ſectanda cunctatio? qui Simonides, cum* &c. Elegantiam autem habet nomen poſt relativum poſitum, quæ etiam ſuadet, ut non librario, ſed ipſi Tullio vocem *Liberum* attribuamus. Cum enim ex vulgari Latinitate diceres, *non eum Liberum, quem noſtri majores -- conſecraverunt*; Tullius ſic maluit, nomine *Liberum* pronomini poſtpoſito, *non eum, quem noſtri majores.. Liberum.. conſecraverunt.* de qua ratione loco jam dicto plura Sanctius, quem aliis etiam exemplis adjuvit Perizonius. Noſter pro Fonteio: *Quis eſt ex eo numero, qui vobis auctor placeat?* Acad. II. c. 14. *nam qui voluit ſubvenire erroribus Epicurus iis, qui* &c. & cap. 31. *Etenim is quoque, qui à vobis ſapiens inducitur, multa ſequitur* &c. cap. 43. *quod mihi tecum eſt dogma commune.* Tuſc. lib. IV. c. 27. *videamus quanta ſint, quæ à philoſophis remedia morbis animorum adhibeantur.*

tur. ubi non erat, cur criticorum celeberrimus legeret, *quanta & quæ à philoſophis* &c. & lib. V. cap. 10. *In his tot & tantis, atque etiam quæ plura poſſunt accidere, poteſt eſſe ſapiens.* Lambinus legebat, *ad quæ etiam p. p. accedere*, ſed lectio vulgata tolerari poteſt. de Legibus lib. II. cap. 12. *Cumque Veſta quaſi focum urbis (ut Græco nomine eſt appellata, quod nos prope idem Græcum interpretatum nomen tenemus) complexa ſit.* conſtructionis ordo ille proprius eſt, *quod prope idem Græcum nomen nos interpretatum tenemus.* in quo loco non poſſum adduci, ut tria iſta, *Græcum interpretatum nomen*, pro gloſſa habeam, aut cum Lambino, *Græco interpretatum* reponam. Hyginus Fab. cap. XXIX. *Poſtea quum nunciaretur ei, conjugem victorem adeſſe, minime curavit, quod putabat, ſe conjugem ſuum vidiſſe Qui cum Amphitryon in regiam intraſſet*, &c. ubi fallitur doct. Munkerus, qui aut reſcribendum, *Quod cum*, aut τὸ *Amphitryon* delendum putabat. Nec vero iſtiuſmodi conſtructionum turbæ duriores ſunt, quàm hæ ſequentes. ſupra lib. I. c. 35. *quid hæc ad vitam membra pertinent?* infra lib. III. c. 33. *Duodequadraginta Dionyſius tyrannus annos fuit opulentiſſimæ.. civitatis.* cap. 26. *qui eſt verſus omnium ſeminator malorum.* cap. 32. *cur - - pontifex maximus eſt Q. Scævola trucidatus?* de Finibus lib. I. c. 3. *ut à Scævola eſt prætore ſalutatus Athenis Albucius.* lib. IV. Tuſc. cap. 2. *Graviſſimus auctor in Originibus dicit Cato.* pro Ligario cap. 1. *propinquus meus ad te Q. Tubero detulit.* de Leg. II. cap. 17. *omnia tum perditorum civium ſcelere, diſceſſu meo, religionum jura polluta ſunt.* Curtius lib. III. c XI, 22. *omnia planctu tumultuque, prout cuique fortuna erat, caſtra repleverant.* ubi τὸ *caſtra* demebat Freinshemius, cui equidem non accedo.

Lac-

Lactantius lib. I. cap. xv, 29. *quia hoc ſcelerato homini placuit Antonio.* Min. Felix Oct. cap. IX. *Audio eos turpiſſimæ pecudis caput aſini conſecratum venerari.* ubi ordinem verborum ſuadere arbitrati ſunt viri eximii, ut deleatur vox *aſini*, quam ego tamen omnino putem genuinam.

Sequitur eodem cap. *quorum cum remanerent animi, .. rite Dî ſunt habiti.* Legendum ampliſſimo Boherio videbatur, *recte Dî ſunt habiti*, vel juxta codicem quemdam, *jure Dî ſunt habiti.* Hoc autem in loco ſi voculam emendes, in aliis nimium multis, ubi ſimilem plane vim obtinet, emendanda erit. ſupra lib. I. cap. 20. *Hunc Deum rite beatum dixeris.* de Legibus lib. I. cap. 7. *quæ* (ratio) *cum adolevit atque perfecta eſt, nominatur rite ſapientia.* ſic cap. 19. & alibi.

CAPUT VII.

Cicero in lib. II. de N. D. aliquoties explicatur & defenditur. Lactantii auctoritati in citandis aliorum locis non nimis tribuendum. Idem auctor emendatur. Enallage caſuum illuſtratur. D. Lucæ locus vindicatur. Enallage generis comprobatur duplex. Cicero & Seneca defenduntur. Ab ardoribus ſolis conflagrare. Magnum, *i. e. eximium. Pleonaſmus adſtruitur. Cicero obiter defenditur.*

IN libro II. Ciceronis de Nat. Deorum, quem jam verſamus, cap. XXV. iſta legimus; *Saturnus autem eſt appellatus, quod ſaturetur annis.* Eſt in codicibus quibuſdam & editionibus *ſaturaretur*, quod adſciſcendum arbitrabatur Walkerus; ſed receptæ lectioni adhæret Daviſius, quod illam præſtet Lactantius lib. I. c. 12. Mihi quidem

pro

pro utraque totidem rationes militare videntur, ut plane neſciam utri palmam deferam. *Saturaretur* optime congruit cum præterito, *eſt appellatus*; quum *ſaturetur*, ſi analogiam ſpectes, requireret potius præſens *appellatur*. ſic cap. 27. *Diana dicta, quia noctu quaſi diem efficeret*. confer, quæ infrà ad cap. XLVII. & ad Acad. lib. II. cap. 23. Quod autem lectioni vulgatæ Lactantii auctoritatem adjungit vir cl., in ea ſane præſidium ſatis firmum non habet; quandoquidem Lactantius, præterquam quod depravatis libris uti potuerit, ſæpiſſime aberrat ab iis, quæ alicunde profert; quod jam ſæpius monuimus, atque etiam ex aliis hujus adlegationis partibus planum ac manifeſtum eſt. An vero his rationibus illud poterit effici, ut præſens *ſaturetur* ferri plane nequeat? Non ſane videtur illa temporum enallage durior, quam quæ à nobis illuſtrata eſt ſupra, ad lib. I. cap. 22. & alibi.

Cap. XXVII. *cum ſol dictus ſit, vel quia ſolus ex omnibus ſideribus eſt tantus, vel quia cum eſt exortus, obſcuratis omnibus, ſolus apparet.* Huc reſpexiſſe Lactant. lib. II. cap. IX, 12. jam monuit cl. Daviſius: nos tamen verba illius auctoris in medio ponemus, ut aliquam ab eo gratiam ineamus. *Nam ſicut ſol*, inquit, *qui oritur in diem, licet ſit unus, unde ſolem eſſe appellatum Cicero vult videri, quod, obſcuratis ſideribus, ſolus appareat; tamen quia verum ac perfectæ plenitudinis lumen eſt, & calore potiſſimo & fulgore clariſſimo illuſtrat omnia: ita in Deo, licet ſit unus, & majeſtas, & virtus, & claritudo perfecta eſt.* Primo in his legendum videtur, niſi me quidem fallat animus, *calore POTENTISSIMO.* ut *ſolem potentem* loquitur Virgil. II. Georg.

— *Su-*

— *ſuper indignas hyemes, ſolemque potentem*

& lib. I.

— *rapidive potentia ſolis.*
Acrior, aut Boreæ penetrabile frigus —

Deinde legerim libenter, *LUSTRAT omnia*, pro *illuſtrat*; quo commodius verbum hoc referatur ad *calorem potentiſſimum*, quo ſol magis proprie *luſtrare*, quàm *illuſtrare* dicitur omnia. ſic Virgilius lib. IV. Æn.

Sol, qui terrarum flammis opera omnia luſtras.

& paſſim alibi iſto ſenſu occurrit hoc verbum, ut idem quod circumire vel peragrare ſeve præſentem ſiſtere ſignificet. Si tamen illud *illuſtrat* retinere velimus, confugiendum erit ad ea, quæ Grævius ad Juſtin. lib. I. c. 9. & Flor. III. c. XXI, 27. Daviſius ad Cic. N. Deor. I. c. 17. Barneſius ad Eurip. Hel. vſ. 1550. Burmannus ad Quinct. Inſt. Or. VI. c. 1. Dukerus ad Flor. lib. II. c. 7. p. 361. & Cortius ad Salluſt. Jug. cap. XLII. 4. Sed hæc velut in tranſitu.

Cap. XXIX. *Ita ſalem iſtum, quo caret veſtra natio, in irridendis nobis nolitote conſumere -- Nec vero hoc in te uno convenit, moribus domeſticis ac noſtrorum hominum urbanitate limato; ſed cum in reliquos veſtros, tum in eum maxime, qui iſta peperit.* „ Fieri non poteſt, inquit ad hunc locum cl. Daviſius, ut hoc, quod vult noſter, in Velleium „ omnino conveniat, cum fuerit Romanorum *urbanitate limatus*.. Quin & ab horum interlocutorum cultu & elegantia tales abhorrent contumeliæ. Cum igitur alii viri docti eis de cauſis vocem *unum* aut delendam exiſtiment, aut reponendum *virum*, vel *omnino*; ipſe legit *unà*, i. e. ſi-

ſimul. Si juſtæ ſunt rationis illæ, quas adfert vir cl., ſalva atque incolumi lectione vulgata, res ſic expediri poſſe videtur, ſi ſyntaxin ita concipias, *Nec vero hoc in te convenit*, *uno -- limato*, i. e. qui ſolus, vel qui maxime -- limatus ſis. Sic Velleius ab ea ſtupiditate, quæ ceteris Epicureis impingebatur, ſatis bene immunis præſtabitur; quod urbanitas Velleji, & diſputantium εὐσχημονία flagitare interpreti doctiſſimo videbatur. Sed rationes illæ ſi attente ſpectentur, haud recto talo niti liquebit. Quod enim ad urbanitatem Velleji attinet, illa quamvis hîc molliendorum aliquomodo convitiorum cauſa commemoretur, non tamen erat tanta, quin cum Epicureis, qui ſe in plurimis ridicule dabant, turpiter erraret; quod ſatis ſuperque docent antecedentia. Neque vero cultus & elegantia interlocutorum vetat, quominus hæc diſputantis verba ſic intelligantur, ut Epicureorum ſtultitiam Velleio impingere omnino voluerit; quaſi ita locutus fuiſſet: *Hoc cum in te conveniat*, .. *limato*; *multo quidem magis* .. *in eum* -- *hominem ſine arte* &c. Sæpius ita Ciceronis Stoicus, æſtu diſputationis ſe abripi paſſus, inclementer agit Epicureos non tantum, ſed ipſum quoque Velleium, qui illud diſputationis ſuæ ſuperbia omnino meruerat. Tale etiam convitium erat illud Cottæ, lib. I. c. 40. *Arbitror te*, *Vellei*, *ſimilem eſſe Epicureorum reliquorum*, *quos non pudeat earum Epicuri vocum* &c. ſic enim legebat illic editor cl. „ nam reliquorum, inquit, Epicureorum „ numero Velleium eximere non voluit Cotta. ſi „ is eſſet ejus animus, eum his verbis non allo„ queretur, *quem cibum*, *quos tactûs*, *quos odores ad*„ *bibebis ad Deos*, *ut eos perfundas voluptatibus?* Hoc primum: ſequitur jam, ut enallagen defendamus

damus iſtam, qua præpoſitio *in*, tam brevi intervallo, modo cum ablativo, modo cum accuſativo conſtruitur; quam permutationem cum alius alio modo tollere aggreſſus ſit, nos tamen omnino putamus tolerari & poſſe & debere. Quin tam Latine dicatur quid *convenire in aliquo*, quàm *convenire in aliquem*, id nobis dubitare non ſinunt, quæ obſervarunt viri ſummi J. F. Gronovius ad Sen. N. Quæſt. lib. IV. præf. & G. Cortius ad Salluſt. Cat. cap. LII. 12. At iſta caſuum viciſſitudo, quam locus hicce Tullii præ ſe fert, longe eſt frequentiſſima. Sic quia dicitur *ſcribere alicui*, & *ſcribere ad aliquem*; hinc ad Att. lib. IV. ep. XI. *quare ut homini curioſo, ita ſcribe ad me.* Quia dicitur *ſimilis alicujus*, & *ſimilis alicui*; hinc infra cap. 59. *plectri ſimilem linguam, -- nares cornibus iis* &c. ubi vide Lambinum. Quia dicitur *Odium alicujus*, & *Odium in aliquem*; hinc Tuſc. IV. c. XI. *ut odium mulierum, quale in μισογύνῳ eſt; ut in hominum univerſum genus.* ubi Lambinum, qui tentaret *ut hominum univerſi generis*, optimo jure refellit cl. Daviſius; qui etiam contra eundem hanc phraſeos variationem recte vindicat, ibid. cap. 7. *Sed ſingulis perturbationibus partes ejuſdem generis ſubjiciuntur, ut ægritudini invidentia... Sub metum autem ſubjecta ſunt pigritia* &c. *voluptati malevolentia, lætans.* ubi Lamb. volebat, *Metui autem ſubjecta ſunt* &c. ſed pari quoque modo Virgilius Ecl. V. vſ. 5.

Sive ſub incertas zephyris motantibus umbras,
Sive antro potius ſuccedimus.

cum nota Servii. Quia dicitur *probari alicui*, & *probari ab aliquo*; hinc ad Brutum epiſt. XV. *ſuſpicor illud minus tibi probari, quod ab tuis familiaribus*

 ..non

.. *non probatur.* Addamus Senecam de Conſt. cap. 1. *altera pars ad obſequendum, altera imperio nata.* cur non potius *ad imperium*, vel *ad imperandum*? Lactant. lib. I. c. XXII, 7. *& fuit per eadem fere tempora, quibus Faunus.* cur non, *per quæ Faunus*? cui loco convenit illud Cic. de Divin. II. cap. 42. *ſummos aſtrologos illius ætatis, qua erat ipſe:* pro *cujus erat ipſe.* Plura videre licet apud Sanct. Min. lib. III. cap. 14. & Cort. ad Salluſt. Cat. cap. XXV, 2. & XXXIII, 1. Hinc autem nihil movendum cenſeo in verbis D. Lucæ. Euang. I. 55. καθὼς ἐλάλησε πρὸς τὰς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι &c. ubi fruſtra ſunt Knachtbul & alii, qui enallagen, tanquam nimis ſolœcam, tollere nituntur.

Cap. XXXII. *Qui ita dividit omnium quæ ſint naturam, eſſe corpora & inane, quæque his accidant.* Non eſt, cur malles, *Qui ita dicit* &c. eadem enim loquendi forma cum alibi exſtat, tum quoque Tuſc. lib. V. c. 33. *Vides, credo, ut Epicurus cupiditatum genera diviſerit, .. partim eſſe naturales, .. partim* &c.

Cap. XXXIV. *Quod ſi omnes partes ita conſtitutæ ſunt, .. videamus utrum ea fortuitane ſint, an eo ſtatu* &c. Enallage iſta generum non erat ſollicitanda. ſic enim infra lib. III. c. 8. .. *modo poſſe eum animantem cogitare, vel potius ut cætera oculis, ſic animo hoc cernere.* & cap. 24. *quam nemo ab inconſtantia & temeritate ſejunget, quæ digna non ſunt Deo.* ſupra cap. 31. *mens, fides, virtus, concordia conſecratæ & publice dedicatæ ſunt. Quæ qui convenit penes Deos eſſe negare, cum eorum auguſta & ſancta ſimulacra veneremur?* de Leg. lib. II. cap. XI. *Bene vero quod mens, pietas, virtus, fides conſecratur manu: quarum omnium Romæ dedicata publice* tem-

templa ſunt: ut illa qui habeant. i *deos ipſos in animis ſuis conlocatos putent.* ubi non opus eſt, cum viro cl. tentare, *ut illas qui habeant.* Acad. II. cap. 18. *ratione potius*, *quàm auctoritate ducantur. Quod ſi utroque?* vide quoque Tuſc. IV. cap. 7. de Fin. lib. V. c. 8. de Fato c. 15. de N. Deor. I. c. 5. Senecæ epiſt. LXXXI. & ſi plura velis, adi P. Fabrum ad Acad. II. c. 14. Burman. ad Quinct. Inſt. procem. p. 10. Daviſium ad Min. Fel. cap. XVI. & Cortium ad Saluſt. Cat. 5.

Cap. XXXVI... *deinde reliqua ſidera magnitudinibus immenſis. Atqui hi tanti ignes tamque multi non modo nihil nocent terris rebuſque terreſtribus, ſed ita proſunt, ut ſi mota loco ſint, conflagrare terras neceſſe ſit à tantis ardoribus, moderatione & temperatione ſublata.* Docti pro *mota* tentant *motæ*, hanc vocem ad *terras* referentes; vel *moti*, quod ſpectet ad *ignes.* Nihil autem vetat, quominus in voce *mota* intelligas *ſidera*; quæ cum appellatione iſta *tantorum ignium* ſignificentur, quid mirum ſi illud maſculinum in neutrum tranſierit? Hoc ſane haudquaquam durius eſt, quam quod ſtatuit vir cl. de his cap. XLIV.

Fluminis inluſtri tangentem corpore ripas.

Quem longe ſerpentem & manantem adſpicies, &c. ubi ille, loquitur Cicero, inquit, quaſi præceſſerat *amnis* vel *fluvius.* vide reliqua. Iſti autem loco componere licet verba Varronis de Re Ruſtica lib. I. *Sin cogare ſecundum flumen ædificare, curandum ne adverſum eum ponas.* quod quidem exemplum debeo Auſ. Popmæ, de Uſu Ant. Locut. lib. II. c. 2. qui plura talia ex Varrone aliiſque collegit. Quibus etiam defendi poſſe opinor locum iſtum Senecæ Suaſ. I. c. ult. *Efficit hæc ſen-*

tentia, &c. *Barbarus dixit.. hunc ſenſum.. Fuſcus Arellius dixit, teſtor ante orbem tibi tuum deeſſe, quàm militem. Latro ſedens hanc dixit* &c. ubi doct. Schulting. *hinc* vel *hunc* pro *hanc* legebat. Hæc primum erant in loco Tullii obſervanda: pergamus jam ad verba illius poſteriora, quæque in ea commentatus eſt cl. Walkerus. Scilicet vir ille doctiſſimus iſta *à tantis ardoribus*, commate interpoſito, ab antecedentibus ſejungenda, cumque ſequentibus iſtis *moderatione & temperatione ſublata*, conglutinanda putabat. Secus omnino, quàm ego quidem ſentiam: cum enim non, niſi aliqua cum duritie, dici poſſe videtur *moderatio & temperatio tolli ab ardoribus*; tum ſane nihil uſitatius iſta præpoſitionis *à* cum verbo neutro conſtructione, qua *terræ* hîc dicuntur *conflagrare ab ardoribus*. Sic infra cap. 55. *Nam quæ ſpiritu in pulmones anima ducitur, ea coaleſcit primum ab ipſo ſpiritu.* Ovidius Metam. lib. I. ỷ. 417.

> —— *poſtquam vetus humor ab igne*
> *Percaluit ſolis* ——

Lucretius lib. VI. vſ. 875.

> *Præterea ſolis radiis jactatur aquaï*
> *Humor, & in luci tremulo rareſcit ab æſtu.*

in quibus plurimiſque aliis locis præpoſitionis vis plane eadem eſt.

Cap. XXXVIII. *Quis enim hunc hominem dixerit, qui cum tam certos cœli motûs, tam ratos aſtrorum ordines.. viderit*, &c? Nonius ſic locum profert, ut pro *ratos*, *ſtatos* exhibeat. Quod, quamvis viro ampliſſimo mirifice blandiat, ego tamen priori vix præferre auſim; vox enim *ratus* noſtro uſitatiſſima fuit in commemorandis rebus cæleſti-

bus,

bus, quod de voce *ſtatus* quis auſit prædicare? ſupra cap. 35. -- *motus ejus finitos & æquabiles, omniaque ratis ordinibus moderata.* & Tuſc. V. cap. 24. *quorum vagi motus rata tamen & certa ſui curſus ſpatia definiant.*

Cap. XLIV. *Nec vero hæc ſolum admirabilia, ſed nihil majus, quam quod ita ſtabilis eſt mundus.* Legit Walkerus, *ſed nihil magis*, ſc. admirabile, quod *majus* hic ab elegantia Tulliana alienum exiſtimaret. *Magnum* ſæpe idem dici, quod admirabile, illud quidem in controverſiam vocari nequit. ſic de Fato cap. 3. *Quid autem magnum, & naufragum illum ſine nomine in rivo eſſe lapſum*, &c? Tuſc. I. cap. 22. *Eſt illud quidem vel maximum, animo ipſo animum videre.* Seneca de Clem. I. c. xi. -- *eo majus eſt mirabiliuſque, quòd* &c. vide quoque Lactantium lib. I. cap. xi, 2. & Epit. cap. XLV: Sic etiam μέγα & θαυμαστὸν, tanquamplane ſynonyma, conjunxit D. Paulus 2. ad Corinth. cap. XI. 14. 15. Atqui hoc ipſum, inquit, male me habet, quod cum jam poſuerat Cicero *admirabilia*, hîc ſubdat vocem non eandem quidem, ſed tamen æquipollentem *majus*. Similis ſane elegantia cl. Bentleium litem quoque huic lectioni movere coëgit, Tuſc. III. c. 25. *ut eos.. aut non attingat ægritudo, aut perleviter pungat animi dolor.* At loca hæc equidem vindicare poſſe videor plurimis iſtiuſmodi locis, de quibus nullam νοθείας ſuſpicionem incidiſſe viris doctiſſimis, oſtendit eorum ad iſta loca ſilentium. ſic enim ibid. cap. 2. *nullam eminentem effigiem, ſed adumbratam imaginem gloriæ.* lib. IV. c. 28. *& opinionem falſam tollit, & ægritudinem detrahit.* quorſum illud *detrahit*, cum jam præceſſerit *tollit*? ſic etiam de Fin. lib. V. c. 19. & cap. 7. *Ita fit, ut quanta differentia eſt in prin-*

cipiis naturalibus, *tanta ſit in finibus bonorum & malorum diſſimilitudo.* de Offic. lib. I. c. 30. *Ut enim in corporibus magnæ diſſimilitudines ſunt.. ſic in animo exiſtunt etiam majores varietates.* Acad. I. cap. 12. *id ſenſum appellabat*; -- *ſin aliter*, *inſcientiam nominabat.* Plura illius generis loca contulit jam egregius harum elegantiarum promus G. Cortius ad Salluſt. Cat. cap. XII. 1. Neque vero ab iſta ratione refugiunt Græci ἀττικώτατοι; quorum Xenophon facile princeps, ſic Κυρȣπαιδ. lib. I. p. 30. C. conjungit ἀποδείξειν & παρασκευάσειν. lib. II. p. 47. B. προσποιȣμένȣς & ὑπισχνȣμένȣς. lib. V. p. 130. βȣ́λεσθαι & ἐπιθυμεῖν.

CAPUT VIII.

Anacreontis locus defenditur & explicatur. Ellipſis voculæ τὶ. *Xenophon defenditur.* Ἔχειν τινὶ, *pro* παρέχειν. *Heſiodi epitaphium vindicatur & illuſtratur. Ellipſis præpoſitionis* ἐν. Μέτρον, *cujuſque rei perfectio atque terminus.*

HOc capite paulliſper ex terminos vagabimur, & à Latinis in Græca excurremus: neque enim de Tullio tantum, ſed etiam de aliis, & utriuſque quidem linguæ auctoribus bene mereri conamur. Ad verba iſta Ciceronis de Natura Deorum, lib. II. c. 47. *quarum* (animantium) *aliæ coriis tectæ ſunt*, *aliæ villis veſtitæ*, *aliæ ſpinis hirſutæ:* adferebat cl. Daviſius quædam ex Anacreontis oda I. ſed quam illis medelam adhibet, eam nos, bona cum venia viri honoratiſſimi, hîc videbimus an neceſſaria ſit. *Natura* inquit Poeta, *cornua tauris*, *ungulas autem dedit equis*, *velocitatem leporibus* --

Toῖς

Τοῖς ἀνδράσι φρονήμα.
Γυναιξὶν οὐκ ἔτ' εἶχεν.
Τί ȣ̃ν δίδωσι; κάλλος.

„ Si nihil amplius habuit natura, quod feminis
„ daret, qua ratione fieri potuit, ut eas vel pul-
„ chritudine, vel alia re quavis donaret? Ecce tibi ſcrupulum, quem vir laudatus contra hanc lectionem movet; qui proinde legit,

Γυναιξὶν ȣ̓κ ΕʹΠΕΙ͂ΧΕΝ;

Viris prudentiam. Nullamne curam geſſit mulierum? Quid igitur iis impertit? Conjectura quidem homine docto non indigna: videamus tamen an citra illam res expediri queat, ut verba ſenſum fundant per ſe non abſonum, mentique poëtæ congruum. Ante omnia illud dicendum, phraſin illam ἐπέχειν τινι, ea quidem in ſignificatione, quam illi vir cl. tribuit, non adeo uſitatam fuiſſe hujus ætatis poetis, quin exempla illius ſatis idonea jure quodam noſtro flagitare poſſe videamur. Jam verò quod ad ſcrupulum viri cl. attinet, eum haud ægre tolli arbitror, ſi verba iſta γυναιξὶν ȣ̓κ ἔτ' εἶχεν, ſic intelligantur, ut ἀπὸ κοινȣ̃ ſubaudiatur σοφίαν· ut vertere liceat, *Mulieribus autem* illam *non etiam*, vel ſi mavis, *neutiquam habebat*, vel *dabat*. Licet hic ſenſus non ſit incongruus, non tamen intercedo, quominus his verbis interrogandi notam cum viro cl. apponamus; quod ſi fiat, eodem modo hæc vertere poterimus, ut ex antecedente verſu repetenda ſit vox σοφίαν: vel etiam in hanc ſententiam accipi poterunt, ut non pendeant ex ſuperioribus, ſed ſubintelligenda relinquatur vocula τι. *Mulieribus an nequaquam aliquid impertiebat?* vel *Mulieribus an non etiam aliquid impertiebat?* Has in-

interpretationes menti auctoris apprime bene quadrare, quis non cernit? Ut autem conſtet, illas non minus cum verbis ipſis conſentire, tria iſta attente conſideremus. Primo quidem illud οὐκ ἔτ' verti poteſt *non etiam, non inſuper, non præter illos* ſc. viros; vel etiam *non ſane, haudquaquam, minime*. Priorem dictionis vim nemo neſcit: poſteriorem vero optime dilucidarunt doctiſſimi duumviri, Perizonius ad Ælian. Var. Hiſt. VI. c. 6. & Kühnius ad Pauſan. VIII. c. 28. Ipſe Anacreon audiatur Oda XXIX.

Τὸ δὲ χεῖλος οὐκέτ' οἶδα
Τίνι μοι τρόπῳ ποιήσεις.

Deinde ellipſis vocis τι, quam in verbis Anacreontis ſtatui poſſe diximus, ſatis uſitata eſt, ut obſervavit doct. Lamb. Bos Ell. & poſt illum cl. Schoetgenius. Unde etiam nauci eſſe liquet τὸ τι, quod auctoritate Stobæi poſt vocem λαβεῖν, inculcarunt in his Xenophontis lib. II. Κυρουπ. pag. 47. C. καὶ ταῦτα φανεροῖς γιγνομένοις, ὅτι τοῦ λαβεῖν ἕνεκα καὶ κερδᾶναι ποιοῦσιν. ſic enim illud ipſum λαμβάνειν occurrit apud Iſocratem contra Soph. p. 574. ὁ δὲ πάντων καταγελαστότατον, ὅτι παρ' ὧν δεῖ ΛΑΜΒΑ'ΝΕΙΝ αὐτοὺς, τούτοις μὲν ἀπιστοῦσι, οἷς μέλλουσι τὴν δικαιοσύνην παραδώσειν· &c. -- *a quibus numeranda merces eſt*, &c. Menander Fragm. p. 34. *Res facilis contemptu, o Gorgia, pauper eſt, quamvis juſtiſſima dicat.*

Τοῦτου γὰρ λέγειν
Ἕνεκα μόνου νομίζεθ' οὗτος, τοῦ ΛΑΒΕΙ͂Ν.

-- *ut aliquid accipiat.* D. Paulus 2 Corinth. XI. 20. Ἀνέχεσθε γὰρ, εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις ΛΑΜΒΑ'ΝΕΙ &c. ubi conſule doct. Elſnerum. Hoc de ellipſi τοῦ τι. Poſtremo loco, ad defenſionem loci Anacreontis illud omnino obſervari oportet, verbum ἔχειν ſæpius à poetis cum

cum dativo conſtrui, atque ita conſtructum per metonymiam idem ferme denotare, quod *παρέχειν*, *διδόναι*. Heſiodus Θεογ. vſ. 755.

> Ἡ μὲν ἘΠΙΧΘΟΝΊΟΙΣΙ φάος πολύδερκες
> ἜΧΟΥΣΑ.

Critobulus:

> Τὸ γὰρ ἐνδελεχῶς μεθύειν τιν᾽ ἡδονὴν ἔχει;
> Ἀποστεροῦντα ζῶνθ᾽ ἑαυτὸν τοῦ φρονεῖν,
> Ὃ μέγιστον ἩΜΙ͂Ν ἀγαθὸν ἜΣΧΕΝ ἡ φύσις

Menander Fragm. p. 254.

> —— δυσχερῆ δὲ πολλ᾽ ἜΧΕΙΣ
> ΤΟΙ͂Σ ΖΩ͂ΣΙ καὶ λυπηρά. —

Theognis Sent. vſ. 464.

> Εὐμαρέως τοι χρῆμα θεοὶ δόσαν οὔτε τι δειλὸν
> Οὔτ᾽ ἀγαθόν· ΧΑΛΕΠΩ͂Ι δ᾽ ἜΡΓΜΑΤΙ κῦδος
> ἜΧΕΙ.

Euripides in Oreſte vſ. 1545.

> Τέλος ἜΧΕΙ δαίμων ΒΡΟΤΟΙ͂ΣΙ, τέλος ὅπα
> θέλει.

Phocylides Sent. vſ. 37.

> Χώρη δ᾽ οὔτι βέβαιον ἜΧΕΙ πέδον ἈΝΘΡΩ͂ΠΟΙΣΙ.

Atque huc etiam referre tentabam epitaphium illud Heſiodi, quod Pindaro fere tribuitur:

> Χαῖρε δὶς ἡβήσας, καὶ δὶς τάφου ἀντιβολήσας
> Ἡσίοδ᾽, ἈΝΘΡΩ͂ΠΟΙΣ μέτρον ἜΧΩΝ σοφίης.

ut ſi verti poſſet, -- *hominibus menſuram adferens*

ſapientiæ. Jam vero alia mihi ſtat in animo ſententia. Sine, rem paulo altius repetam. Erud. Grævius in Lection. Heſiod. cap. VII. ſe neſcire fatetur, quid ſit ἀνθρώποις μέτρον ἔχειν σοφίης: qui enim elliptice ἀνθρώποις pro ἐν ἀνθρώποις poſitum contenderint, illos vel ſilices poſſe concoquere. Veram igitur lectionem mſti Voſſiani putat:

Ἡσίοδ', ἀνθρώποις μέτρα χέων σοφίης.

i. e. *Heſiode, hominibus tradens ſapientiam*, vel *præcepta ſapientiæ.* Hæc mihi aurem vellicant, ut quod de hoc loco ceteroquin verbo dixiſſem, jam paullo pluribus exponam. MSti quidem lectionem, cui palmam dabat vir ſummus, haud facile damnaverim: verumtamen quid habeat, cur vulgatæ anteferenda ſit, non ſane perſpicio. Ficulnea enim ratio eſt, qua edita lectio impugnatur; adeo quidem, ut mirer quomodo homini vere docto in mentem venire potuerit, ut tale quid & tanto quidem cum zelo cauſaretur. Omnino dici poteſt, milliesque in ſcriptis poetarum dicitur ἀνθρώποις pro ἐν ἀνθρώποις, vel πρὸς ἀνθρώπων, ut Pindarus Olymp. oda V.

—— ὁ γὰρ
καιρὸς ΠΡῸΣ ἈΝΘΡΏΠΩΝ βραχὺ μέτρον ἔχει.

Nihil eſt tali ablativo, in quo præp. ἐν ſupprimitur, uſitatius. Pindarus Iſthm. oda IV. 41.

—— μομφὰν ἔχει
παίδεσσιν ἑλλάνων ——

culpam ſuſtinet apud omnes filios Græcorum. & Pyth. oda X. 35.

—— εὐδαί --
μων δὲ καὶ ὑμνητὸς οὗτος
ἀνὴρ γίνεται σοφοῖς,

&c. recte rurſus int. -- *apud ſapientes.* Eurip. in Hecuba, vſ. 595.

— ἀνθρώποις δ' ἀεὶ
Ο' μὲν πονηρὸς οὐδὲν ἄλλο πλὴν κακός.

Theognis vſ. 245.

Οὐδέποτ' οὐδὲ θανὼν ἀπολεῖς κλέος, οὐδέ γε λήσεις,
Α'φθιτον ἀνθρώποις αἰὲν ἔχων ὄνομα.

verſu 900.

Ο'ςις ἀνάλωσιν τηρεῖ, κατα χρήματα θηρῶν,
Κυδίςην ἀρετὴν τοῖς συνιεῖσιν ἔχει.

verſu 718.

Ω's πλοῦτος πλείςην πᾶσιν ἔχει δύναμιν.

ubi πᾶσιν idem eſt, quod ἐν ἀνθρώποις apud Eurip. Phœn. 442. Pluribus non opus, ut memoria oſtendatur fugiſſe virum egregium, qui ablativos iſtiusmodi aſpernabatur. Quod vero ad vocem μέτρον attinet, de qua diſſident Grævius & Heinſius, illius vim non male expreſſiſſe videtur Cœlius, quum Heſiodi epitaphium ſic Latine redderet:

Salve cui pubes, tumuluſque bis obtigit unus,
Tu ſapis Heſiode, quantum homini ſapere eſt.

Μέτρον σοφίας eſt modus vel terminus ſapientiæ, ultra quem procedere non detur, ſive ſapientia ſumma & perfecta, σοφία τελεία. ut μέτρον ἔχειν idem ſit, quod τὸ τέλειον ἔχειν dixit Iſocrates contra Soph. p. 580. Sic Solon in Sent. vſ. 52.

Α'λ-

> Ἄλλος, Ὀλυμπιάδων Μουσέων πάρα δῶρα διδαχθεὶς,
> Ἱμερτῆς ΣΟΦΙΗΣ ΜΕΤΡΟΝ ἐπιστάμενος.

Theognis vſ. 876.

> Οἶνε τὰ μὲν σ' αἰνῶ, τὰ δὲ μέμφομαι· οὐδέ σε πάμπαν
> Οὔτέ ποτ' ἐχθαίρειν, οὔτε φιλεῖν δύναμαι.
> Ἐσθλὸς καὶ κακὸς ἐσσί· τίς ἄν σέ γε μωμήσαιτο;
> Τίς δ' ἂν ἐπαινήσῃ, ΜΕΤΡΟΝ ἘΧΩΝ ΣΟΦΙΗΣ;

Non vertendum, .. *mediocrem habens ſapientiam*, ſed *qui ſapientiæ habeat quantum ſatis eſt*, vel *qui ſapientiæ terminum adſecutus fuerit*, *qui in ſapientia perfectus ſit.* Ita quoque μέτρον ἡλικίας eſt adulta ætas, apud D. Paul. Epheſ. IV. 13. πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων, .. εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. Μέτρον ἥβης, eſt ἡ ἐν ἀκμῇ ἥβη, & amplius aliquid dicit quam ipſa tantummodo ἥβη, ut interpretabatur Grævius, ad illud Heſiodi ἐργ. 131.

> Ἀλλ' ὅταν ἡβήσειε, καὶ ἥβης μέτρον ἵκοιτο.

quomodo etiam Theognis vſ. 1115.

> Ἥβης μέτρον ἔχοιμι. —

Μέτρον οἴνου, *ſatis vini*, *affatim vini*: idem vſ. 475.

> Αὐτὰρ ἐγὼ, μέτρον γὰρ ἔχω μελιηδέος οἴνου,
> Ὕπνου λυσικάκου μνήσομαι, οἴκαδ' ἰών.

Κατὰ μέτρον, *non nimis parum*, *multum*. Aratus Διασημ. pag. 124.

> Πρῖνοι μὲν θαμινῆς ἀπύλου κατὰ μέτρον ἔχουσαι.

Phocylides vſ. 133.

> Μὴ κτήνους θνηloῖο βορὴν κατὰ μέτρον ἔλῃαι.

confer Jerem. Proph. XXX. 11. His tandem illud facillime intelligitur, vulgatam epitaphii Heſiodei lectionem, qua nihil poteſt eſſe integrius, neu-

neutiquam cum lectione mſti permutari neceſſe eſſe. Heſiodi autem epitaphium dum illuſtrem, ipſum non poſſum facere ut dimittam, antequam loco illius uni & alteri luminis aliquid attulerim. Sed hoc erit ſequentis capitis argumentum.

CAPUT IX.

Heſiodi locus quod ad verſionem & interpunctionem adjuvatur. Poetæ Græci imperfectum pro præſenti uſurpant. Heſiodus emendatur: deinde etiam ſemel atque iterum enodatur, & probæ interpretationi reſtituitur. Xenophon vindicatur. Anacreon tentatur.

EX diverticulo in diverticulum delapſæ ſunt animadverſiones noſtræ. Deflectebamus à Tullio noſtro ad Anacreontem; ab illo rurſum ad Heſiodum, cujus epitaphium luce quadam adſpergebamus, rejecta in hocce caput nonnullorum illius auctoris locorum illuminatione. Age ergo, omiſſo noſtro Tullio, promiſſum præſtemus, relictoque Latio, amœniſſimis his Græciæ viretis nos adhuc paullisper detineri patiamur. Heſiodus Θεογον. vſ. 552. loquens de dolis, quos Prometheus Jovi ſtruxiſſet, ſic pergit:

— Ζεὺς δ' ἄφθιτα μήδεα εἰδὼς
Γνῶῥ' ὐδ' ἠγνοίησε δόλον· κακὰ δ' ὄσσετο θυμῷ
Θνητοῖς ἀνθρώποισι, τὰ καὶ τελέεσθαι ἔμελλεν.
Χερσὶ δ' ὅγ' ἀμφοτέρῃσιν ἀνείλετο λευκὸν ἄλειφαρ.

Equidem neque hanc interpunctionem probo, neque iſtam interpretationem: *Jupiter autem, æterna conſilia ſciens, cognovit certe nec ignoravit dolum: mala autem concipiebat animo adverſus homines mortales,*

Pyth. ode IX. Homer. Iliad. Φ. vſ. 411. Quid multa? ipſa ſcriptura Heſiodi, non verſio tantummodo laborat; vixque ego dubito, quin pro ἔμμεναι, reponendum ſit ἔμμενες; ut tale quid voluerit Poeta: *Attamen ab æterno malum cum bono certat ſemper.*

Pergamus jam ad tertium Heſiodi locum. Ejusdem libri vſ. 823. de Typhoëo:

Οὗ χεῖρες μὲν ἔασιν ἐπ' ἰσχύϊ ἔργματ' ἔχουσαι.

Vertunt : *Cujus manus quidem ſunt ob robur operibus aptæ*, vel *occupatæ*. Recte quidem vidit cel. Grævius ἔργματ' ἔχειν, eſſe idem quod ἐργάζεσθαι; quod ut probaret, cum multa alia exempla, tum illud quoque adferre potuit, ex Solonis Sent. 57.

Ἄλλοι, Παιᾶνος πολυφαρμάκου ἜΡΓΑ ἜΧΟΝΤΕΣ.

&c. Neque illud ita durum, quod *manus* dicuntur *operari:* ſic enim vel proſæ ſcriptor Ælian. V. Hiſt. lib. XIV. c. 12. *Perſarum rex iter faciens, ne tædium ei obreperet, tabellum tenebat, & quo eam raderet cultellum.* Καὶ τοῦτο ΕἸΡΓΆΖΟΝΤΟ ΑἹ βασιλέως ΧΕΙ͂ΡΕΣ : *Atque hoc faciebant manus regis.* Quod autem vir laudatus verborum ſenſum ſic exprimit, *Cujus manus quidem ob robur ſemper operantur :* hanc quidem interpretationem frigidiorem eſſe, recte viderunt duo viri doctiſſimi. Horum alter legendum conjicit ἐπ' ἰσχύϊ θαῦμα τ' ἀκοῦσαι, alter voci ἔργματ' *impedimenti* ſignificationem, à verbo εἴργω, *coërceo*, petitam, attribuit, ſpirituque leni repoſito, ex οὐ facit οὐ, ut iſta ſententia ſit, *Nec manus, propter vires, habent quidquam quo impediri queant.* At iſta vocis ἔργματα ſignificatio tam inaudita atque inuſitata eſt, ut eam niſi ſumma neceſſitate compulſis adſciſcere liceat, quæ tamen heic neutiquam nobis incumbit; quod ſi proba-

baverimus, facile etiam patebit non eſſe neceſſariam Guieti emendationem. Miror equidem, viros inſignes, qui locum hunc Heſiodi tractarunt, non vidiſſe ἐπ' ἰσχύϊ hîc non eſſe *ob* vel *propter robur*, ſed *robore*, *robuſte*, ἰσχυρῶς. cujusmodi etiam præpoſitionis uſus eſt ſupra ỳ. 540. δολίῃ ἐπὶ τέχνῃ, *doloſa arte*. atque ita apud Herodian. I. c. 13. ἐπὶ ἡσυχίᾳ, *quiete*, idem eſt, quod Ælian. V. Hiſt. III. c. 17. ἐφ' ἡσυχίας dixit. Verte igitur locum, quo nihil poteſt eſſe ſincerius, *Cujus manus quidem ſunt cum robore operantes*: quo tamen fortitudinis elogio poeta non tam ſignificavit, *operari continuo manus Typhoëi*, quam *eſſe ad operandum robuſtiſſimas*. Quæcunque illius manus operarentur, operabantur fortiter.

Unum adhuc Heſiodi ad locum animum advertemus, antequam illum miſſum faciamus. Eodem libro, vſ. 990.-- *Quem ſane juvenem*, inquit, .. *Venus*

> Ὦρτ' ἀνερειψαμένη, καί μιν ζαθέοις ἐνὶ νηοῖς
> Νηοπόλον νύχιον ποιήσατο, δαίμονα δῖον.

Hæc ita vertuntur: *Incitavit*, *abripiens*, *& ipſum* &c. Sed vertendum fuit, *Venit abripiens* &c. quemadmodum idem hoc verbum ὦρτο recte vertitur ἔργ. 568. & ἀσπ. 30. Cauſa interpreti erroris fuit, quod verbum ὦρτο cum præcedente accuſativo conſtrueret, ad quem τὸ ἀνερειψαμένη pertinet. Eſt autem ὦρτ' ἀνερειψαμένη, vix quidquam amplius, quam ἀνερείψατο, *abripuit*: quales περισσολογίαι frequentes ſunt in poematibus Græcorum. Eurip. Hec. vſ. 671.

> —— νεκρὸν τὸν δέ μοι Πολυξένης
> Ἥκεις κομίζων ——

.. *non probatur*. Addamus Senecam de Conſt. cap. 1. *altera pars ad obſequendum, altera imperio nata*. cur non potius *ad imperium*, vel *ad imperandum*? Lactant. lib. I. c. XXII, 7. *& fuit per eadem fere tempora, quibus Faunus*. cur non, *per quæ Faunus*? cui loco convenit illud Cic. de Divin. II. cap. 42. *ſummos aſtrologos illius ætatis, qua erat ipſe*: pro *cujus erat ipſe*. Plura videre licet apud Sanct. Min. lib. III. cap. 14. & Cort. ad Salluſt. Cat. cap. XXV, 2. & XXXIII, 1. Hinc autem nihil movendum cenſeo in verbis D. Lucæ. Euang. I. 55. καθὼς ἐλάλησε πρὸς τὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι &c. ubi fruſtra ſunt Knachtbul & alii, qui enallagen, tanquam nimis ſolœcam, tollere nituntur.

Cap. XXXII. *Qui ita dividit omnium quæ ſint naturam, eſſe corpora & inane, quæque his accidant*. Non eſt, cur malles, *Qui ita dicit* &c. eadem enim loquendi forma cum alibi exſtat, tum quoque Tuſc. lib. V. c. 33. *Vides, credo, ut Epicurus cupiditatum genera diviſerit,.. partim eſſe naturales,.. partim* &c.

Cap. XXXIV. *Quod ſi omnes partes ita conſtitutæ ſunt,.. videamus utrum ea fortuitane ſint, an eo ſtatu* &c. Enallage iſta generum non erat ſollicitanda. ſic enim infra lib. III. c. 8... *modo poſſe eum animantem cogitare, vel potius ut cætera oculis, ſic animo hoc cernere*. & cap. 24. *quam nemo ab inconſtantia & temeritate ſejunget, quæ digna non ſunt Deo*. ſupra cap. 31. *mens, fides, virtus, concordia conſecratæ & publice dedicatæ ſunt. Quæ qui convenit penes Deos eſſe negare, cum eorum auguſta & ſancta ſimulacra veneremur?* de Leg. lib. II. cap. XI. *Bene vero quod mens, pietas, virtus, fides conſecratur manu: quarum omnium Romæ dedicata publice tem-*

templa ſunt: ut illa qui habeant.: deos ipſos in animis ſuis conlocatos putent. ubi non opus eſt, cum viro cl. tentare, *ut illas qui habeant.* Acad. II. cap. 18. *ratione potius, quàm auctoritate ducantur. Quod ſi utroque?* vide quoque Tuſc. IV. cap. 7. de Fin. lib. V. c. 8. de Fato c. 15. de N. Deor. I. c. 5. Senecæ epiſt. LXXXI. & ſi plura velis, adi P. Fabrum ad Acad. II. c. 14. Burman. ad Quinct. Inſt. proœm. p. 10. Daviſium ad Min. Fel. cap. XVI. & Cortium ad Saluſt. Cat. 5.

Cap. XXXVI. . . *deinde reliqua ſidera magnitudinibus immenſis. Atqui hi tanti ignes tamque multi non modo nihil nocent terris rebuſque terreſtribus, ſed ita proſunt, ut ſi mota loco ſint, conflagrare terras neceſſe ſit à tantis ardoribus, moderatione & temperatione ſublata.* Docti pro *mota* tentant *motæ*, hanc vocem ad *terras* referentes; vel *moti*, quod ſpectet ad *ignes.* Nihil autem vetat, quominus in voce *mota* intelligas *ſidera*; quæ cum appellatione iſta *tantorum ignium* ſignificentur, quid mirum ſi illud maſculinum in neutrum tranſierit? Hoc ſane haudquaquam durius eſt, quam quod ſtatuit vir cl. de his cap. XLIV.

Fluminis inluſtri tangentem corpore ripas.

Quem longe ſerpentem & manantem adſpicies, &c. ubi ille, loquitur Cicero, inquit, quaſi præceſſerat *amnis* vel *fluvius.* vide reliqua. Iſti autem loco componere licet verba Varronis de Re Ruſtica lib. I. *Sin cogare ſecundum flumen ædificare, curandum ne adverſum eum ponas.* quod quidem exemplum debeo Auſ. Popmæ, de Uſu Ant. Locut. lib. II. c. 2. qui plura talia ex Varrone aliiſque collegit. Quibus etiam defendi poſſe opinor locum iſtum Senecæ Suaſ. I. c. ult. *Efficit hæc ſen-*

tentia, &c. *Barbarus dixit.. hunc ſenſum.. Fuſcus Arellius dixit, teſtor ante orbem tibi tuum deeſſe, quàm militem. Latro ſedens hanc dixit* &c. ubi doct. Schulting. *hinc* vel *hunc* pro *hanc* legebat. Hæc primum erant in loco Tullii obſervanda: pergamus jam ad verba illius poſteriora, quæque in ea commentatus eſt cl. Walkerus. Scilicet vir ille doctiſſimus iſta *à tantis ardoribus*, commate interpoſito, ab antecedentibus ſejungenda, cumque ſequentibus iſtis *moderatione & temperatione ſublata*, conglutinanda putabat. Secus omnino, quàm ego quidem ſentiam: cum enim non, niſi aliqua cum duritie, dici poſſe videtur *moderatio & temperatio tolli ab ardoribus*; tum ſane nihil uſitatius iſta præpoſitionis *à* cum verbo neutro conſtructione, qua *terræ* hîc dicuntur *conflagrare ab ardoribus*. Sic infra cap. 55. *Nam quæ ſpiritu in pulmones anima ducitur, ea coaleſcit primum ab ipſo ſpiritu*. Ovidius Metam. lib. I. ỳ. 417.

—— poſtquam vetus humor ab igne
Percaluit ſolis ——

Lucretius lib. VI. vſ. 875.

Præterea ſolis radiis jactatur aquaï
Humor, & in luci tremulo rareſcit ab æſtu.

in quibus plurimiſque aliis locis præpoſitionis vis plane eadem eſt.

Cap. XXXVIII. *Quis enim hunc hominem dixerit, qui cum tam certos cœli motûs, tam ratos aſtrorum ordines... viderit*, &c? Nonius ſic locum profert, ut pro *ratos*, *ſtatos* exhibeat. Quod, quamvis viro ampliſſimo mirifice blandiat, ego tamen priori vix præferre auſim; vox enim *ratus* noſtro uſitatiſſima fuit in commemorandis rebus cæleſtibus,

bus, quod de voce *ſtatus* quis auſit prædicare? ſupra cap. 35. -- *motus ejus finitos & æquabiles, omniaque ratis ordinibus moderata.* & Tuſc. V. cap. 24. *quorum vagi motus rata tamen & certa ſui curſus ſpatia definiant.*

Cap. XLIV. *Nec vero hæc ſolum admirabilia, ſed nihil majus, quam quod ita ſtabilis eſt mundus.* Legit Walkerus, *ſed nihil magis*, ſc. admirabile, quod *majus* hic ab elegantia Tulliana alienum exiſtimaret. *Magnum* ſæpe idem dici, quod admirabile, illud quidem in controverſiam vocari nequit. ſic de Fato cap. 3. *Quid autem magnum, & naufragum illum ſine nomine in rivo eſſe lapſum*, &c? Tuſc. I. cap. 22. *Eſt illud quidem vel maximum, animo ipſo animum videre.* Seneca de Clem. I. c. xı. -- *eo majus eſt mirabiliuſque, quòd* &c. vide quoque Lactantium lib. I. cap. xı, 2. & Epit. cap. XLV. Sic etiam μέγα & θαυμαστὸν, tanquam plane ſynonyma, conjunxit D. Paulus 2. ad Corinth. cap. XI. 14. 15. Atqui hoc ipſum, inquit, male me habet, quod cum jam poſuerat Cicero *admirabilia*, hîc ſubdat vocem non eandem quidem, ſed tamen æquipollentem *majus*. Similis ſane elegantia cl. Bentleium litem quoque huic lectioni movere coëgit, Tuſc. III. c. 25. *ut eos.. aut non attingat ægritudo, aut perleviter pungat animi dolor.* At loca hæc equidem vindicare poſſe videor plurimis iſtiuſmodi locis, de quibus nullam νοθείας ſuſpicionem incidiſſe viris doctiſſimis, oſtendit eorum ad iſta loca ſilentium. ſic enim ibid. cap. 2. *nullam eminentem effigiem, ſed adumbratam imaginem gloriæ.* lib. IV. c. 28. *& opinionem falſam tollit, & ægritudinem detrahit.* quorſum illud *detrahit*, cum jam præceſſerit *tollit*? ſic etiam de Fin. lib. V. c. 19. & cap. 7. *Ita fit, ut quanta differentia eſt in prin-*

cipiis naturalibus, tanta ſit in finibus bonorum & malorum diſſimilitudo. de Offic. lib. I. c. 30. *Ut enim in corporibus magnæ diſſimilitudines ſunt.. ſic in animo exiſtunt etiam majores varietates.* Acad. I. cap. 12. *id ſenſum appellabat; -- ſin aliter, inſcientiam nominabat.* Plura illius generis loca contulit jam egregius harum elegantiarum promus G. Cortius ad Salluſt. Cat. cap. XII. 1. Neque vero ab iſta ratione refugiunt Græci ἀττικώτατοι; quorum Xenophon facile princeps, ſic Κυροπαιδ. lib. I. p. 30. C. conjungit ἀποδείξειν & παρασκευάσειν. lib. II. p. 47. B. προσποιουμένους & ὑπισχνουμένους. lib. V. p. 130. βούλεσθαι & ἐπιθυμεῖν.

CAPUT VIII.

Anacreontis locus defenditur & explicatur. Ellipſis voculæ τὶ. *Xenophon defenditur.* Ἔχειν τινὶ, *pro* παρέχειν. *Heſiodi epitaphium vindicatur & illuſtratur. Ellipſis præpoſitionis* ἐν. Μέτρον, *cujuſque rei perfectio atque terminus.*

HOc capite paulliſper ex terminos vagabimur, & à Latinis in Græca excurremus: neque enim de Tullio tantum, ſed etiam de aliis, & utriuſque quidem linguæ auctoribus bene mereri conamur. Ad verba iſta Ciceronis de Natura Deorum, lib. II. c. 47. *quarum* (animantium) *aliæ coriis tectæ ſunt, aliæ vellis veſtita, aliæ ſpinis hirſutæ:* adferebat cl. Daviſius quædam ex Anacreontis oda I. ſed quam illis medelam adhibet, eam nos, bona cum venia viri honoratiſſimi, hîc videbimus an neceſſaria ſit. *Natura* inquit Poeta, *cornua tauris, ungulas autem dedit equis, velocitatem leporibus --*

Τοῖς

Τοῖς ἀνδράσι φρονήμα.
Γυναιξὶν οὐκ ἔτ' εἶχεν.
Τί ȣ̃ν δίδωσι; κάλλος.

„ Si nihil amplius habuit natura, quod feminis „ daret, qua ratione fieri potuit, ut eas vel pul„ chritudine, vel alia re quavis donaret? Ecce tibi ſcrupulum, quem vir laudatus contra hanc lectionem movet; qui proinde legit,

Γυναιξὶν ȣ̓κ ἘΠΕΙ͂ΧΕΝ;

Viris prudentiam. Nullamne curam geſſit mulierum? Quid igitur iis impertit? Conjectura quidem homine docto non indigna: videamus tamen an citra illam res expediri queat, ut verba ſenſum fundant per ſe non abſonum, mentique poëtæ congruum. Ante omnia illud dicendum, phraſin illam ἐπέχειν τινι, ea quidem in ſignificatione, quam illi vir cl. tribuit, non adeo uſitatam fuiſſe hujus ætatis poetis, quin exempla illius ſatis idonea jure quodam noſtro flagitare poſſe videamur. Jam verò quod ad ſcrupulum viri cl. attinet, eum haud ægre tolli arbitror, ſi verba iſta γυναιξὶν ȣ̓κ ἔτ' εἶχεν, ſic intelligantur, ut ἀπὸ κοινȣ̃ ſubaudiatur σοφίαν· ut vertere liceat, ***Mulieribus autem*** illam ***non etiam***, vel ſi mavis, ***neutiquam habebat***, vel ***dabat***. Licet hic ſenſus non ſit incongruus, non tamen intercedo, quominus his verbis interrogandi notam cum viro cl. apponamus; quod ſi fiat, eodem modo hæc vertere poterimus, ut ex antecedente verſu repetenda ſit vox σοφίαν: vel etiam in hanc ſententiam accipi poterunt, ut non pendeant ex ſuperioribus, ſed ſubintelligenda relinquatur vocula τι. *Mulieribus an nequaquam aliquid impertiebat?* vel *Mulieribus an non etiam aliquid impertiebat?* Has in-

interpretationes menti auctoris apprime bene quadrare, quis non cernit? Ut autem conſtet, illas non minus cum verbis ipſis conſentire, tria iſta attente conſideremus. Primo quidem illud ὀυκ ἔτ' verti poteſt *non etiam, non inſuper, non præter illos* ſc. viros; vel etiam *non ſane, haudquaquam, minime*. Priorem dictionis vim nemo neſcit: poſteriorem vero optime dilucidarunt doctiſſimi duumviri, Perizonius ad Ælian. Var. Hiſt. VI. c. 6. & Kühnius ad Pauſan. VIII. c. 28. Ipſe Anacreon audiatur Oda XXIX.

Τὸ δὲ χεῖλος ὀυκέτ' οἶδα
Τίνι μοι τρόπῳ ποιήσεις.

Deinde ellipſis vocis τι, quam in verbis Anacreontis ſtatui poſſe diximus, ſatis uſitata eſt, ut obſervavit doct. Lamb. Bos Ell. & poſt illum cl. Schoetgenius. Unde etiam nauci eſſe liquet τὸ τι, quod auctoritate Stobæi poſt vocem λαβεῖν, inculcarunt in his Xenophontis lib. II. Κυρȣπ. pag. 47. C. καὶ ταῦτα φανεροῖς γιγνομένοις, ὅτι τȣ͂ λαβεῖν ἕνεκα καὶ κερδᾶναι ποιȣ͂σιν. ſic enim illud ipſum λαμβάνειν occurrit apud Iſocratem contra Soph. p. 574. ὃ δὲ πάντων καταγελαστότατον, ὅτι παρ' ὧν δεῖ ΛΑΜΒΑ'ΝΕΙΝ ἀυτȣ̀ς, τȣ́τοις μὲν ἀπιστȣ͂σι, οἷς μέλλȣσι τὴν δικαιοσύνην παραδώσειν· &c. -- *a quibus numeranda merces eſt*, &c. Menander Fragm. p. 34. *Res facilis contemptu, o Gorgia, pauper eſt, quamvis juſtiſſima dicat*.

Τȣ͂τȣ γὰρ λέγειν
Ἕνεκα μόνȣ νομίζεθ' ȣ̂τος, τȣ͂ ΛΑΒΕΙ͂Ν.

-- *ut aliquid accipiat*. D. Paulus 2 Corinth. XI. 20. Ἀνέχεσθε γὰρ, ἔι τις ὑμᾶς καταδȣλοῖ, ἔι τις κατεσθίει, εἴ τις ΛΑΜΒΑ'ΝΕΙ &c. ubi conſule doct. Elſnerum. Hoc de ellipſi τȣ͂ τι. Poſtremo loco, ad defenſionem loci Anacreontis illud omnino obſervari oportet, verbum ἔχειν ſæpius à poetis cum

cum dativo conſtrui, atque ita conſtructum per metonymiam idem ferme denotare, quod παρέχειν, διδόναι. Heſiodus Θεογ. vſ. 755.

> Ἡ μὲν ἘΠΙΧΘΟΝΊΟΙΣΙ φάος πολύδερκες
> ἜΧΟΥΣΑ.

Critobulus:

> Τὸ γὰρ ἐνδελεχῶς μεθύειν τιν' ἡδονὴν ἔχει;
> Ἀποςερῦντα ζῶνθ' ἑαυτὸν τοῦ φρονεῖν,
> Ὃ μέγιςον ἩΜΙ͂Ν ἀγαθὸν ἜΣΧΕΝ ἡ φύσις

Menander Fragm. p. 254.

> —— δυσχερῆ δὲ πολλ' ἜΧΕΙΣ
> ΤΟΙ͂Σ ΖΩ͂ΣΙ καὶ λυπηρά. —

Theognis Sent. vſ. 464.

> Εὐμαρέως τοι χρῆμα θεοὶ δόσαν οὔτε τι δειλὸν
> Οὔτ' ἀγαθόν· ΧΑΛΕΠΩ͂Ι δ' ἜΡΓΜΑΤΙ κῦδος
> ἜΧΕΙ.

Euripides in Oreſte vſ. 1545.

> Τέλος ἜΧΕΙ δαίμων ΒΡΩΤΟΙ͂ΣΙ, τέλος ὅπᾳ
> θέλει.

Phocylides Sent. vſ. 37.

> Χώρη δ' οὔτι βέβαιον ἜΧΕΙ πέδον ἈΝΘΡΏΠΟΙΣΙ.

Atque huc etiam referre tentabam epitaphium illud Heſiodi, quod Pindaro fere tribuitur:

> Χαῖρε δὶς ἡβήσας, καὶ δὶς τάφου ἀντιβολήσας
> Ἡσίοδ', ἈΝΘΡΏΠΟΙΣ μέτρον ἜΧΩΝ σοφίης.

ut ſi verti poſſet, -- *hominibus menſuram adferens*

 ſa-

ſapientiæ. Jam vero alia mihi ſtat in animo ſententia. Sine, rem paulo altius repetam. Erud. Grævius in Lection. Heſiod. cap. VII. ſe neſcire fatetur, quid ſit ἀνθρώποις μέτρον ἔχειν σοφίης: qui enim elliptice ἀνθρώποις pro ἐν ἀνθρώποις poſitum contenderint, illos vel ſilices poſſe concoquere. Veram igitur lectionem mſti Voſſiani putat:

Ἡσίοδ', ἀνθρώποις μέτρα χέων σοφίης.

i. e. *Heſiode, hominibus tradens ſapientiam*, vel *præcepta ſapientiæ*. Hæc mihi aurem vellicant, ut quod de hoc loco ceteroquin verbo dixiſſem, jam paullo pluribus exponam. MSti quidem lectionem, cui palmam dabat vir ſummus, haud facile damnaverim: verumtamen quid habeat, cur vulgatæ anteferenda ſit, non ſane perſpicio. Ficulnea enim ratio eſt, qua edita lectio impugnatur; adeo quidem, ut mirer quomodo homini vere docto in mentem venire potuerit, ut tale quid & tanto quidem cum zelo cauſaretur. Omnino dici poteſt, milliesque in ſcriptis poetarum dicitur ἀνθρώποις pro ἐν ἀνθρώποις, vel πρὸς ἀνθρώπων, ut Pindarus Olymp. oda V.

——— ὁ γὰρ
καιρὸς ΠΡΟ'Σ Α'ΝΘΡΩ'ΠΩΝ βραχὺ μέτρον ἔχει.

Nihil eſt tali ablativo, in quo præp. ἐν ſupprimitur, uſitatius. Pindarus Iſthm. oda IV. 41.

——— μομφὰν ἔχει
παίδεσσιν ἑλλάνων ———

culpam ſuſtinet apud omnes filios Græcorum. & Pyth. oda X. 35.

— ἐν-

—— εὐδαί - -
μων δὲ καὶ ὑμνητὸς ἔτος
ἀνὴρ γίνεται σοφοῖς,

&c. recte rurſus int. - - *apud ſapientes.* Eurip. in Hecuba, vſ. 595.

— ἀνθρώποις δ' ἀεὶ
Ο' μὲν πονηρὸς ἐδὲν ἄλλο πλὴν κακός.

Theognis vſ. 245.

Οὐδέποτ' ἐδὲ θανὼν ἀπολεῖς κλέος, ἐδέ γε λήσεις,
Α'φθιτον ἀνθρώποις αἰὲν ἔχων ὄνομα.

verſu 900.

Ο'σις ἀνάλωσιν τηρεῖ, κατα χρήματα θηρῶν,
Κυδίςην ἀρετὴν τοῖς συνιεῖσιν ἔχει.

verſu 718.

Ω'ς πλῦτος πλείςην πᾶσιν ἔχει δύναμιν.

ubi πᾶσιν idem eſt, quod ἐν ἀνθρώποις apud Eurip. Phœn. 442. Pluribus non opus, ut memoria oſtendatur fugiſſe virum egregium, qui ablativos iſtiusmodi aſpernabatur. Quod vero ad vocem μέτρον attinet, de qua diſſident Grævius & Heinſius, illius vim non male expreſſiſſe videtur Cœlius, quum Heſiodi epitaphium ſic Latine redderet:

Salve cui pubes, tumulusque bis obtigit unus,
Tu ſapis Heſiode, quantum homini ſapere eſt.

Μέτρον σοφίας eſt modus vel terminus ſapientiæ, ultra quem procedere non detur, ſive ſapientia ſumma & perfecta, σοφία τελέια. ut μέτρον ἔχειν idem ſit, quod τὸ τέλειον ἔχειν dixit Iſocrates contra Soph. p. 580. Sic Solon in Sent. vſ. 52.

Α'λ-

Ἄλλος, Ὀλυμπιάδων Μουσέων πάρα δῶρα διδαχθεὶς,
Ἱμερτῆς ΣΟΦΙΉΣ ΜΈΤΡΟΝ ἐπιστάμενος.

Theognis vſ. 876.

Οἶνε τὰ μὲν σ' αἰνῶ, τὰ δὲ μέμφομαι· οὐδέ σε πάμπαν
Οὔτέ ποτ' ἐχθαίρειν, οὔτε φιλεῖν δύναμαι.
Ἐσθλὸς καὶ κακὸς ἐσσί· τίς ἄν σέ γε μωμήσαιτο;
Τίς δ' ἂν ἐπαινήσῃ, ΜΈΤΡΟΝ ἜΧΩΝ ΣΟΦΙΉΣ;

Non vertendum, .. *mediocrem habens ſapientiam*, ſed *qui ſapientiæ habeat quantum ſatis eſt*, vel *qui ſapientiæ terminum adſecutus fuerit, qui in ſapientia perfectus ſit.* Ita quoque μέτρον ἡλικίας eſt adulta ætas, apud D. Paul. Epheſ. IV. 13. πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων, .. εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ χριστοῦ. Μέτρον ἥβης, eſt ἡ ἐν ἀκμῇ ἥβη, & amplius aliquid dicit quam ipſa tantummodo ἥβη, ut interpretabatur Grævius, ad illud Heſiodi ἐργ. 131.

Ἀλλ' ὅταν ἡβήσειε, καὶ ἥβης μέτρον ἵκοιτο.

quomodo etiam Theognis vſ. 1115.

Ἥβης μέτρον ἔχοιμι. —

Μέτρον οἴνου, *ſatis vini, affatim vini:* idem vſ. 475.

Αὐτὰρ ἐγὼ, μέτρον γὰρ ἔχω μελιηδέος οἴνου,
Ὕπνου λυσικάκου μνήσομαι, οἴκαδ' ἰών.

Κατὰ μέτρον, *non nimis parum, multum.* Aratus Διασημ. pag. 124.

Πρῖνοι μὲν θαμινῆς ἀπύλου κατὰ μέτρον ἔχουσαι.

Phocylides vſ. 133.

Μὴ κτήνους θνητοῖο βορὴν κατὰ μέτρον ἕλῃαι.

confer Jerem. Proph. XXX. 11. His tandem illud facillime intelligitur, vulgatam epitaphii Heſiodei lectionem, qua nihil poteſt eſſe integrius,

neu-

neutiquam cum lectione mſti permutari neceſſe eſſe. Heſiodi autem epitaphium dum illuſtrem, ipſum non poſſum facere ut dimittam, antequam loco illius uni & alteri luminis aliquid attulerim. Sed hoc erit ſequentis capitis argumentum.

CAPUT IX.

Heſiodi locus quod ad verſionem & interpunctionem adjuvatur. Poetæ Græci imperfectum pro præſenti uſurpant. Heſiodus emendatur: deinde etiam ſemel atque iterum enodatur, & probæ interpretationi reſtituitur. Xenophon vindicatur. Anacreon tentatur.

EX diverticulo in diverticulum delapſæ ſunt animadverſiones noſtræ. Deflectebamus à Tullio noſtro ad Anacreontem; ab illo rurſum ad Heſiodum, cujus epitaphium luce quadam adſpergebamus, rejecta in hocce caput nonnullorum illius auctoris locorum illuminatione. Age ergo, omiſſo noſtro Tullio, promiſſum præſtemus, relictoque Latio, amœniſſimis his Græciæ viretis nos adhuc paulliſper detineri patiamur. Heſiodus Θεογον. vſ. 552. loquens de dolis, quos Prometheus Jovi ſtruxiſſet, ſic pergit:

— Ζεὺς δ' ἄφθιτα μήδεα εἰδὼς
Γνῶῤ' ἐδ' ἠγνόιησε δόλον· κακὰ δ' ὄσσετο θυμῷ
Θνητοῖς ἀνθρώποισι, τὰ καὶ τελέεσθαι ἔμελλεν.
Χερσί δ' ὄγ' ἀμφετέρῃσιν ἀνείλετο λευκὸν ἄλειφαρ.

Equidem neque hanc interpunctionem probo, neque iſtam interpretationem: *Jupiter autem, æterna conſilia ſciens, cognovit certe nec ignoravit dolum: mala autem concipiebat animo adverſus homines mortales,*

tales, quæ & perficienda erant. Manibus vero hic utriſque ſuſtulit album adipem. Comma, quod poſt ἀνθρώποις ſedem importuniſſimam occupavit, poſt θυμῷ collocetur: neque enim ὄσσεσθαι κακὰ ἀνθρώποις eſt phraſis Græca, neque omnino transferri poteſt *concipere mala adverſus homines.* Heſiodus hæc verba κακὰ -- ἔμελλεν, tamquam γνωμὴν ſive ſententiam addidit, qua jam generalius enuntiat & amplificat, quod ſpeciatim de manifeſtatione doli Promethei dixiſſet. Sic autem vertenda puto iſta verba: *mala enim præſentit ſecum, quæ à mortalibus hominibus ſunt perficienda.* Primo quidem obſerva, hanc eſſe vim dictionis ὄσσεσθαι vel ὄπτεσθαί τι θυμῷ. ſic Homer: Odyſſ. Σ. vſ. 153.

—— δὴ γὰρ ΚΑΚΟΝ ΟΣΣΕΤΟ ΘΥΜΩι.

etenim malum animo præſagiebat. adi H. Stephani Theſ. Deinde conjunctio δὲ paſſim pro γὰρ ponitur. Æſchylus, contra Thebas vſ. 292.

Γείτονες δὲ καρδίας μέριμναι
Ζωπυροῦσι θάρβος.

Schol. τὸν δὲ συνδεσμὸν ἀντὶ τοῦ γὰρ νοητέον. Sic etiam non ligatæ ſolummodo, ſed & proſæ ſcriptores, ut Xenophon, Arrianus aliique. Poſtremo imperfectum ὄσσετο accepi pro præſenti, isque ejus uſus Heſiodo ceterisque poetis eſt frequentiſſimus. Sic Θεογ. vſ. 910:

Τῶν δ' ἀπὸ βλεφάρων ἔρος εἴβετο ——

quarum e palpebris amor deſtillat. Ἔργ. vſ. 512.

Θῆρες δὲ φρίσσουσι, οὐρὰς δ' ὑπὸ μέζε' ἔθεντο.

Theognis Sent. vſ. 208.

Ἄλλον δ' οὐ κατέμαρψε δίκη· θάνατος γὰρ ἀναιδὴς
Πρόσθεν ἐπὶ βλεφάροις ἕζετο, κῆρα φέρων.

--- *ſu-*

--- *ſuper palpebras ſedet*. Homerus Odyſſ. II. 131. --

— ὅθεν ὑδρεύοντο πολῖται.

unde aquantur cives. Menander Fragm. p. 192.

— Τȣ̃το δὴ τὸ νῦν ἔθος.
Ἄκρατον ἐβόων, τὴν μεγάλην. ψυκτῆρά τις
Πρȣ̃πινεν, αὐτȣ̀ς ἀθλίȣς ἀπολλύων.

Hic vero hodiernus mos eſt: merum, inclamant, magnam calicam: pſycterem quis porrigit, illos miſeros perdens. Et hæc quidem de loco Heſiodi propoſito tantum. Perluſtremus jam alium.

Eodem lib. Θεογονίας, vſ. 610. *Cui vero*, inquit, *nuptiarum conditio contigerit, pudicam ut habeat conjugem & ſapientem.*

Τῷ δὲ ἀπ᾽ αἰῶνος κακὸν ἐσθλῷ ἀντιφερίζει
Ἔμμεναι.

Vertitur: *Huic perpetuò malum cum bono certat*. H. Stephanus in app. Theſauri, reddebat: *Huic malum cum bono pari contentione nititur adeſſe*. Neutra quidem interpretatio verborum ſenſum ſatis exprimere videtur; vix enim fieri poſſe arbitror, quod prior illarum ſupponit, ut ἔμμεναι pleonaſtice accipiatur; quia pleonaſmus ille, quamvis quibusdam in conſtructionibus locum habeat, hîc tamen foret duriſſimus. Neque vero Græca phraſi dicitur, quantum ego ſciam, ἀντιφερίζειν τινι εἶναι, vel ἔμμεναι, *niti alicui adeſſe*; nam ἀντιφερίζειν τινι eſt cum aliquo ita certare, ut te illi æquiparare, neque illo inferior eſſe velis; ut bene interpretatur Heſychius, qui illud exponit τῷ ἐξισȣ̃σθαι, ἀντιςῆναι. Eſt autem verbum activum, quamvis neutrius formam referat, ſupprimiturque ἑαυτὸν, ut judicavit erud. Kuſterus ad Ariſtoph. Equit. vſ. 810. vide illud apud Heſiod. ἔργ. vſ. 210. Pind. Pyth.

Pyth. ode IX. Homer. Iliad. Φ. vſ. 411. Quid multa? ipſa ſcriptura Heſiodi, non verſio tantummodo laborat; vixque ego dubito, quin pro ἔμμεναι, reponendum ſit ἔμμενες; ut tale quid voluerit Poëta: *Attamen ab æterno malum cum bono certat ſemper.*

Pergamus jam ad tertium Heſiodi locum. Ejusdem libri vſ. 823. de Typhoëo:

Οὗ χεῖρες μὲν ἔασιν ἐπ' ἰσχύϊ ἔργματ' ἔχουσαι.

Vertunt : *Cujus manus quidem ſunt ob robur operibus aptæ*, vel *occupatæ*. Recte quidem vidit cel. Grævius ἔργματ' ἔχειν, eſſe idem quod ἐργάζεσθαι; quod ut probaret, cum multa alia exempla, tum illud quoque adferre potuit, ex Solonis Sent. 57.

Ἄλλοι, Παιᾶνος πολυφαρμάκου ἜΡΓΑ ἘΧΟΝΤΕΣ.

&c. Neque illud ita durum, quod *manus* dicuntur *operari:* ſic enim vel proſæ ſcriptor Ælian. V. Hiſt. lib. XIV. c. 12. *Perſarum rex iter faciens, ne tædium ei obreperet, tabellum tenebat, & quo eam raderet cultellum.* Καὶ τοῦτο ΕἸΡΓΑΖΟΝΤΟ ΑἹ βασιλέως ΧΕΪΡΕΣ : *Atque hoc faciebant manus regis.* Quod autem vir laudatus verborum ſenſum ſic exprimit, *Cujus manus quidem ob robur ſemper operantur :* hanc quidem interpretationem frigidiorem eſſe, recte viderunt duo viri doctiſſimi. Horum alter legendum conjicit ἐπ' ἰσχύϊ θαῦμα τ' ἀκοῦσαι, alter voci ἔργματ' *impedimenti* ſignificationem, à verbo εἴργω, *coërceo*, petitam, attribuit, ſpirituque leni repoſito, ex οὗ facit οὐ, ut iſta ſententia ſit, *Nec manus, propter vires, habent quidquam quo impediri queant.* At iſta vocis ἔργματα ſignificatio tam inaudita atque inuſitata eſt, ut eam niſi ſumma neceſſitate compulſis adſciſcere liceat, quæ tamen heic neutiquam nobis incumbit; quod ſi pro-

ba-

baverimus, facile etiam patebit non eſſe neceſſariam Guieti emendationem. Miror equidem, viros inſignes, qui locum hunc Heſiodi tractarunt, non vidiſſe ἐπ' ἰσχύϊ hîc non eſſe *ob* vel *propter robur*, ſed *robore*, *robuſte*, ἰσχυρῶς. cujuſmodi etiam præpoſitionis uſus eſt ſupra ℣. 540. δολίῃ ἐπὶ τέχνῃ, *doloſa arte*. atque ita apud Herodian. I. c. 13. ἐπὶ ἡσυχίᾳ, *quiete*, idem eſt, quod Ælian. V. Hiſt. III. c. 17. ἐφ' ἡσυχίας dixit. Verte igitur locum, quo nihil poteſt eſſe ſincerius, *Cujus manus quidem ſunt cum robore operantes*: quo tamen fortitudinis elogio poeta non tam ſignificavit, *operari continuo manus Typhoëi*, quam *eſſe ad operandum robuſtiſſimas*. Quæcunque illius manus operarentur, operabantur fortiter.

Unum adhuc Heſiodi ad locum animum advertemus, antequam illum miſſum faciamus. Eodem libro, vſ. 990. -- *Quem ſane juvenem*, inquit, .. *Venus*

Ὦρτ' ἀνερειψαμένη, καί μιν ζαθέοις ἐνὶ νηοῖς
Νηοπόλον νύχιον ποιήσατο, δαίμονα δῖον.

Hæc ita vertuntur: *Incitavit*, *abripiens*, & *ipſum* &c. Sed vertendum fuit, *Venit abripiens* &c. quemadmodum idem hoc verbum ὦρτο recte vertitur ἔργ. 568. & ἀσπ. 30. Cauſa interpreti erroris fuit, quod verbum ὦρτο cum præcedente accuſativo conſtrueret, ad quem τὸ ἀνερειψαμένη pertinet. Eſt autem ὦρτ' ἀνερειψαμένη, vix quidquam amplius, quam ἀνερείψατο, *abripuit*: quales περισσολογίαι frequentes ſunt in poematibus Græcorum. Eurip. Hec. vſ. 671.

—— νεκρὸν τὸν δέ μοι Πολυξένης
Ἥκεις κομίζων ——

M ubi

ubi ἥκεις κομίζων idem eſt, quod κομίζεις. *Cadaver hoc mihi Polyxenæ adfers.* Homerus Iliad. B. vſ. 302.

—— οὓς μὴ κῆρες ἔβαν θανάτοιο φέρουσαι.

ἔβαν φέρουσαι, id eſt ἤνεγκον. bene int. *quos Parcæ mortiferæ non abſtulerunt.* Solon in Sent. ait, de Juſtitia loquens, vſ. 104.

Τῷ δὲ χρόνῳ πάντως ἦλθ' ἀποτισαμένη.

ſuo autem tempore omnino vindicat. Imitatus fuit Xenophon Sympoſ. pag. 887. C. ἐγὼ γὰρ ἥξω παρ' αὐτοῦ δανεισάμενος τὸ μηδενὸς προσδεῖσθαι: *ego enim ab illo hoc mutuabor, ut nullam rem præterea expetam.* Leunclavius legebat, δανεισόμενος; cui emendationi vix equidem ſubſcripſerim, neque enim aoriſtum præteriti ſignificatione intelligi neceſſe eſt, ut ex Heſiodi & Solonis locis apparet.

Per Anacreontis amœnitates à via noſtra digreſſi, jam tandem per easdem reditum faciamus. Oda XXIII.

Εἰδ' οὐδὲ τὸ πρίασθαι
Τὸ ζῆν ἔνεστι θνητοῖς,
Τί καὶ μάτην στενάζω;

Legit cl. Daviſius οὐδέπω, pro οὐδὲ τὸ, quia nihil præceſſerit aut ſequatur, cum quo οὐδὲ poſſit conjungi. Videant tamen eruditi, an οὐδὲ ita poſſit retineri, ſi vertatur *nequidem*, quæ hujus voculæ ſignificatio haud ita rara eſt. Ego quidem libenter fateor, elegantem eſſe viri elegantiſſimi conjecturam. Idem poëta Od. XXV.

Θανεῖν με δεῖ κἂν μὴ θέλω.

Non placet viro laudato doct. Barneſius, qui deſertis

ſertis omnino priſtinæ ſcripturæ veſtigiis, reſingebat,

θάνοιμι κἂν μελήσας.

Ipſe malebat,

κἂν μὴ θέλω, θανεῖν δεῖ.

Quidſi

θανεῖν με δεῖ, κἂν μέλλω?

quemadmodum enim σπεύδειν eſt *deſiderare*, ut diximus ad Tuſc. lib. I. c. 31. quid novum, ſi ſic *refugere* dicatur μέλλειν? μὴ θέλων igitur a gloſſatore profectum forſitan, qui nobis verbum μέλλω explanare voluerit.

CAPUT X.

In lib. II. Cic. de N. Deor. lectio recepta quater defenditur. Imperfecti uſus in re præſente illuſtratur. Cicero bis obiter vindicatur. Lactantius emendatur. Ellipſis pronominis demonſtrativi adſtruitur; qua occaſione aliquoties Tullius, nec non Juſtinus etiam ac Curtius vindicantur. Illa admirabilia, *i. e. talia plura admirabilia. Euſtathius defenditur. Α'υτȢ Græci pro ἀυτȢ dicunt. Pleonaſmus* τȢ etiam *vel* quoque. *Cicero bis adſeritur.*

AD Tullium noſtrum redimus. Is autem ſic loquitur II. de Nat. Deorum, cap. 47. *Manus etiam data elephantis, quia propter magnitudinem corporis difficiles aditus habebant ad paſtum.* Ex duabus editionibus legebat editor cl. *habeant*, pro *habebant*, rationem adferens iſtam duplicem, quod quæ præcedant, verba ſint præſentis temporis, &

non tantum olim, ſed nunc pariter elephantes propter molem corporis manu indigeant. Sed quamvis verba præcedentia ſint præſentis temporis, obſervandum tamen præteriti temporis eſſe proximum illud *data*; quaſi dixiſſet Cicero, *Manum etiam dedit natura elephantis, quia* &c. Adde quod ita pergat Tullius, *At quibus beſtiis erat is cibus, ut alius generis beſtiis veſcerentur, aut vires natura dedit aut celeritatem.* Atque hoc exemplo altera quoque ratio diluitur iſta, quod non tum ſolum cum elephantum genus à natura produceretur, ſed etiam nunc difficiles ad paſtum aditus habeant. Et paſſim alibi de rebus, præſenti tempore adhuc uſu venientibus, in præterito imperfecto loquitur noſter. ſuprà cap. 23. *Utilitatum igitur magnitudine conſtituti ſunt ei Dî, qui utilitates quasque gignebant.* an non tunc temporis adhuc easdem utilitates ab his naſci credebat hic Stoicus? quis dubitat? infra cap. 56. *Jam guſtatus, qui ſentire eorum, quibus veſcimur, genera deberet, habitat in ea parte oris, qua* &c. ubi vix auſim, cum cl. Walkero, *quia .. debet.* vide quoque Lactant. de Opif. Dei cap. XVI, 4. & Inſtit. lib. VI. c. II, 4. *qui* (Deus) *hanc ipſam lucem* (ſolem) *ſic moderatus eſt, ut neque nimio fulgore, neque calore vehementi noceret animantibus; tantumque iſtarum rerum dedit ei, quantum aut mortalia corpora pati poſſunt* (lege *POSSENT*) *aut frugum maturitas poſtularet.* Tuſc. lib. II. c. 17. *Atqui vide, ne.. ab ea* (virtute), *quæ una ceteris omnibus excellebat, omnes nominatæ ſint.* Camerarius legebat *excellat*, Lambinus *excelleat*: facillima nos mutatione *excelleret* reponeremus, niſi modum ejusmodi indicativum Ciceroni non plane inuſitatum eſſe dudum obſervaſſemus. Ceterum huic præterito imperfecto illuminando poſ-

poſſunt etiam conferri, quæ ſupra jam collegimus ad Acad. lib. II. c. 23.

Cap. XLVIII. *At quibus beſtiis erat is cibus, ut alius generis beſtiis veſcerentur, aut vires natura dedit aut celeritatem.* Nimius hic eſt Lambinus, qui pronomen demonſtrativum ante iſta *aut vires* &c. elapſum putaret; quippe cujus omiſſione pronominis, nihil uſitatius. ſic infrà cap. 52. *ex quibus pullos cum excluſerint, ita tuentur* (illos) *ut & pennis foveant*, &c. cap. 54. *cum depulſum.. cibum accepit, depellit* ſc. illum. Acad. II. cap. 33. *quos quoniam appetitio conſequatur, actionem ſequi.* in Orat. c. ult. *quo qui contentus eſt, utatur.* Tuſc. I. cap. 8. *ne mors quidem eſt malum* (ei), *cui proximum tempus eſt poſt mortem, in quo* &c. lib. V. c. 7. *nos vellem præmio elicere poſſemus, qui nobis aliquid attuliſſet.* lib. IV. c. 23. *qui remp. ſalvam eſſe vellet, ſe ſequi juſſit.* de Fin. lib. II. c. 28. *Sed qui -- loquitur ut frugi ille Piſo, non audio.* de Leg. I. c. 9. *Ipſum autem hominem eadem natura non ſolum celeritate mentis ornavit, ſed & ſenſus tanquam ſatellites attribuit ac nuntios*, ſc. ei. Seneca epiſt. I. *In hujus rei poſſeſſionem natura nos miſit, ex qua expellit* (eum) *qui vult.* epiſt. VIII. *Qui hoc faciunt, non evertit fortuna, ſed* &c. Felix Oct. cap. xxvi. *auguriis & auſpiciis renitentibus, ſprevit: eo facilius* &c. Cæſar B. Gal. IV. cap. 7. *quod Germanorum conſuetudo hæc ſit à majoribus tradita, quicunque bellum inferant, reſiſtere neque deprecari.* Plura P. Burmannus ad Quinctil. Inſt. Or. VIII. c. 4 & G. Cortius ad Cic. Fam. lib. V. ep. 1. His facile eſt irritis virorum doctiſſimorum conatibus obviam ire. Tuſc. III. cap. 29. *inſtat, nec reſiſti poteſt.* ubi Lamb. cum codice quodam, *nec ei reſiſti poteſt.* lib. IV. c. 25. *Utile eſt enim uti motu animi,*

M 3 *qui*

qui uti ratione non poteſt. tentant *u. e. eum uti*, vel *u. e. enim eum uti* &c. lib. V. c. 7. *præmium propoſuit, qui inveniſſet.* ubi valeat ille codex, qui *ei* ante *qui* repræſentat. lib. I. cap. 35. *volgo ex oppidis publice gratulabantur.* Lambinus *ei* injicit. de Fin. lib. II. c. 23. *tu enim eam* (voluptatem) *ipſam vis, quam modo ego dixi; & nomen imponis, in motu ut ſit.* idem vir doctus, *& ei nomen imponis.* lib. III. c. 20. *quoniamque ea natura eſſet hominis, ut cum genere humano quaſi civile bellum intercederet;* &c. ille rurſum, *ut ei cum genere* &c. atque ita etiam lib. IV. c. 9. Juſtinus lib. I. c. 9. *fratrem ſuum ſubjecit Oropeſten: erat enim & oris & corporis lineamentis perſimilis.* conjiciunt, *erat enim ei oris* &c. vel, *erant enim & oris & c. l. perſimiles.* Curtius lib. III. c. 5. *deſcendit in flumen, vixque ingreſſi ſubito horrore artûs rigere cœperunt; pallor deinde ſuffuſus eſt* ſc. ei. Heinſius, *pallore deinde ſuffuſum os eſt.* confer Senecam epiſt. XI. & nomen *os* hîc exprimi neceſſe non eſſe, facile intelliges.

Sequitur eodem cap. *Ut in araneolis aliæ quaſi texunt, ut ſi quid inhæſerit, conficiant, aliæ autem ex inopinato obſervant, & ſiquid incidit arripiunt.* Mirum videbatur doct. Boherio, quod hîc de araneis legitur, aliam texere rete, aliam verò illo uti, ut prædam arripiat quæ incidat, quum experientia nos utrumque ab una eademque aranea fieri, aperte docet. Legendum itaque ſuſpicatur, *Ut in araneolis aliàs q. r. texunt, .. aliàs autem ex inopinato* &c. Sed quis non videt, quam hîc comminiſcitur vir ampliſſimus, loquendi formam eſſe duriuſculam? Cum bona quidem illius venia, lectionis vulgatæ hunc ſenſum eſſe arbitror, ut Tullius hîc non de natura diſſimili aranearum loquatur, quaſi una aranea ſolummodo rete texat, & nihil agat præterea;

ferea; altera reti texto tantum utatur, ut quidquid inciderit, arripiat. Illud autem dicit, cum aliquot ejus generis animalcula laboribus ſuis intenta videamus, tum quædam conſpici rete texentia, dum alia, eo jam contexto, ex inopinato obſervent, & ſi quid inciderit arripiant. Sic unæ eædemque formicæ & protudere frumenta ſolent, & protrudentium agmina cogere: quod tamen non vetat, quo minus cum Virgilio dicamus, ubi formicarum contemplamur labores:

—— Pars grandia trudunt
Obnixæ frumenta humeris; pars agmina cogunt,
Inſtigantque moras. ——

Cap. XLIX. *Jam vero illa etiam notiora, quanto ſe opere cuſtodiant beſtiæ, ut in paſtu circumſpectent, ut in cubilibus diliteſcant; atque illa admirabilia.* Legebat præſes ampliſſimus, *atque alia admirabilia.* Quam quidem emendationem ſilentio prætergreſſus cl. Daviſius, eodem tamen modo cum Lambino, *& pleraque alia* legebat in his de Leg. lib. II. c. 25. -- *Solonis lege ſublata ſunt, quam legem -- in decimam tabulam conjecerunt. Nam de tribus riciniis & pleraque illa Solonis ſunt: de lamentis vero expreſſa verbis ſunt.* Loca ſe invicem vindicare videntur; cum præſertim pronomen *ille* paſſim idem exprimat quod *talis*, & vox illa poſterior eundem, ſi quid ego video, uſum obtineat. Tuſc. lib. I. c. 39. *His & talibus rationibus* &c. haud incommodius, ſi voluiſſet Tullius, ita ſcripſiſſet, *His & pluribus hujus generis rationibus*, vel *His & aliis rationibus.* rurſum lib. IV. cap. 37. *aut miſericordes, aut invidi, aut tale quid.* lib. V. cap 25. *quibus & talibus rebus exquiſitis* &c. Locum Euſtathii in Hexaëm. pag. 28. quem ad ea, quæ modo

anteceſſerunt, docte allegat clar. Daviſius, equidem, ſalva illius viri ſententia, omni menda carere arbitror, Αἱ δὲ γέρανοι, inquit auctor, ὁμοῦ πᾶσαι ἐξ ἴσου ἵπτανται, μία δὲ προηγεῖται αὐτῶν, καὶ τακτὸν τινα χρόνον προηγησαμένη, εἰς τὸ κατόπιν περιελθοῦσα τῇ μετ᾽ αὐτὴν τὴν ἡγεμονίαν τῆς ὁδοῦ παραδίδωσιν. Emendabat ille, τῇ μεθ᾽ αὑτήν. Sed αὐτοῦ pro αὑτοῦ vel ἑαυτοῦ eſt uſitatiſſimum. Ne verba apponam, vide Ælian. V. Hiſt. lib. VIII. c. 1. p. 482. & lib. XII. c. 21. princ. Iſocrat. in Epiſt. p. 805. C. & D. p. 806. A. & B. & alibi. Palæph. de Incr. §. 50. Lucian. T. I. p. 5. Xenoph. Cyropæd. lib. I. p. 31. A. lib. V. p. 119. B. p. 125. D. p. 137. B. p. 144. E. lib. VIII. p. 202. C. bis. & p. 213. D. Hæc jam, de innumerabilibus, pauca quæ ad manum ſunt.

Cap. LII. *Accedit etiam ad nonnullorum animantium, & earum rerum, quas terra gignit, conſervationem & ſalutem, hominum etiam ſollertia & diligentia.* Alterutrum *etiam* in hoc loco plane vacat. Sed an ideo exſcindendum? Ego non arbitror, neque pleonaſmus hic diſplicuit erud. commentatoribus, ſiquid ex illorum ſilentio colligi liceat. Sic Pomponius D. de Teſtamentis: *nam etiam compotibus mentis perſonales actiones etiam ignorantibus acquiruntur.* quem locum ſuppeditavit Auſ. Popma de Uſu Ant. Locut. lib. II. c. 9. Noſter ſuprà lib. I. c. 22. *non enim poeta ſolum ſuavis, verum etiam cetera quoque doctus ſapienſque traditur.* & Tuſc. lib. IV. cap. 1. *Quin etiam arbitror -- Numam quoque regem Pythagoreum à poſteris exiſtumatum.* Seneca epiſt. XI. *Hic illum, quantum ſuſpicor, etiam cum ſe confirmaverit, -- ſapientem quoque ſequetur.* Gellius lib. XVIII. c. 12. *Poteſt etiam id quoque.. ſimiliter dictum videri.* Novatianus de Reg. Fidei cap.

cap. XXVIII. *Nec non etiam ſubdidit illud quoque.* Lucretius lib. V. vſ. 714.

> *Eſt etiam quoque uti proprio cum lumine poſſit*
> *Volvier* &c.

vide quoque Plautum Epid. IV. ſc. 2. & prol. Pœnuli. Hinc fruſtra erat Schefferus, qui *etiam* cancellabat in his Curtii lib. III. c. 6. *Ætas quoque vix tantis matura rebus, ſed abunde ſufficiens, omnia etiam ejus opera honeſtabat.* Nec minus dura eſt iſta τῦ *tamen* geminatio: Lactant. Opif. cap. VII, 9. *Cum tamen ipſa nuditas hominis mire ad pulchritudinem valeat; non tamen etiam capiti congruebat.* Pari modo *jam* vacat poſt *nunc*, ad Fam. lib. X. ep. 20. *Nunc vero etiam jam erroris cauſa ſublata eſt:* ubi non audiendi ſunt, qui *jam* delent, aut transponendum putant: eandem enim κακοφωνίαν multis jam comprobavimus ad Acad. II. 2. *Igitur* etiam πλεονάζει poſt *ergo*, de Nat. Deor. lib. III. c. 17. *Quid igitur? ne ceteri quidem ergo Dii, quorum* &c.*?* ubi doct. Walkerus volebat, *Igitur ne ceteri quidem Dii, quorum* &c.*?* ſed ita Lactantius & alibi paſſim, & Epit. cap. XLIX. *Si ergo Judæi à Deo rejecti ſunt, -- nulla igitur alia ſpes homini propoſita eſt.* His confer, quæ jam plura collegimus ad hæcce verba Acad. I. c. 13. *Tunc, Varro, Tuæ ſunt nunc partes, inquit, qui ab antiquorum ratione nunc deſciſcis.* Quibus adde quoque, quæ ab lib. II. c. 27. *Sed de Phyſicis mox, .. ne tu -- videare mentitus. Sed ut ad* &c.

CAPUT XI.

Cicero in libro ſecundo de Nat. Deorum bis defenditur. Geminatio ejuſdem verbi minus grata illuſtratur. Cæſaris locus tentatur. Tria Ciceronis & Paterculi loca defenduntur. Adſpiratio *utrumque ſpirandi actum notat. Cicero de recta hominis figura loquens ex Lactantio illuminatur, Daviſiique lectio confirmatur; qua occaſione* rectum *quoque animum non minus, quam* erectum *poſſe dici, in defenſionem Plinii, probatur; Lactantiique loci, in quibus de ſublimi hominis natura agitur, unus emendatur, alius illuſtratur & adſtruitur.* Communis, *id eſt conſociatus.*

EOdem lib. Tullii ſecundo de N. Deor. c. LIV. iſta de œſophago legimus: *Atque is agitatione & motibus linguæ cum depulſum & quaſi detruſum cibum accepit, depellit.* Offendebat illud erud. Daviſium, quod verbum *depellit* intervallo tam exiguo poſt illud *depulſum* recurreret; cui orationis inconcinnitati tollendæ ſic operam dabat, ut pro *depellit*, reſcriberet *deglutit.* Quum vero verbum *deglutire* ſeculi Tulliani eſſe haud ſatis conſtet, ego reſcribere malim, *cum DIVULSUM & quaſi detruſum cibum accepit, depellit*; vel potius, *cum DEPRESSUM & quaſi detruſum* &c. quo ſenſu verbo *deprimere* uſus eſt Lactant. de Opif. cap. x, 16. ubi de lingua loquens, inter alia dicit: -- *cibos colligit & conglobatos vi ſua deprimit & tranſmittit ad ventrem.* Quin autem cibus, cum jam ſit ab œſophago aſſumtus, recte dicatur *depelli*, non dubitare poſſumus. ſic enim infra cap. ſeq. *Quemadmodum autem reliquiæ cibi depellantur, tum ad-*

adſtringentibus ſe inteſtinis, tum relaxantibus, haud ſane difficile dictu eſt. vide quoque de Divin. lib. II. cap. 26. Quid ſi tamen in lectione vulgata nihil omnino moveamus, an repetitio hæc erit intolerabior, quam iſta? ſuprà cap. 39. *Adde huc -- ſpeluncarum concavas altitudines, ſaxorum aſperitates, impendentium montium altitudines.* ubi hæc notabat editor cl. " Hujusmodi negligentia viris ſummis „ interdum obrepit, ut hanc ob cauſam forte non „ mutanda ſit vulgata lectio. Vide, pergit, quæ „ diximus ad Min. Fel. Oct. cap. VIII p. 51. Verba Minucii digna ſunt, quæ hîc ponantur. *Templa*, inquit, *ut buſta deſpiciunt, deos deſpuunt, -- honores & purpuras deſpiciunt.* Et revera locorum iſtiuſmodi numerus adeo eſt ingens, ut mirum videri non debeat, ſi etiam in loco propoſito illud ſermonis vitium ipſi Tullio dormitanti debeatur, non librario. Acad. lib. I. c. 13. *qui nihil ſciri poſſe dixerunt; anguſtos ſenſus.., omnia tenebris circumfuſa eſſe dixerunt.* ubi recte rurſum Manucio obviam ibat Daviſius. lib. II. cap. 18. *Soletis dicere, cum viſa in animis imprimantur, non vos dicere, inter* &c. parum profecto grate ſonat illud geminatum *dicere.* de Finibus lib. V. cap. 27. *dico ea quæ dicat præclare inter ſe cohærere.* Tuſc. lib. V. c. 10. *cum ea, quæ ſupra enumeravi, in malis numerent.* in his quid aures non plane obtuſas quodammodo poſſit offendere, non opus eſt demonſtrem. de N. Deor. II. cap. 58. *nam & virtutes, & vitia cognoſcunt: iratum, propitium; lætantem, dolentem; fortem, ignavum; audacem timidumque cognoſcunt.* ubi notetur illud iteratum *cognoſcunt.* Cæſar de B. Gal. lib. I. c. 29. *In caſtris Helvetiorum tabulæ repertæ ſunt, literis Græcis confectæ --; quibus in tabulis nominatim ratio confecta erat, qui nu-*

Velleji Pat. lib. I. c. 9. *deſtitutum omni ſpe coëgit è Macedonia profugere. Quam ille linquens, in inſulam Samothraciam profugit.* lib. II. c. 16. *cujus de virtutibus cum alii, tum maxime Q. Hortenſius.. retulit. Cujus pietati plenam P. R. gratiam retulit.* & cap. 17. *Nec aut Cæſari quidquam ex victoriis ſuis fuit lætius, quam ſervaſſe Corvinum, aut majus exemplum hominis grati ac pii, quam Corvinus in Cæſarem fuit. Non aliud bellum cruentius cæde clariſſimorum virorum fuit.* ubi vexabatur illud *fuit*; ſed componamus iſta Tuſc. V. c. 1. *Quod ſi ab his inventa & perfecta virtus eſt, & ſi præſidii ad beate vivendum in virtute ſatis eſt: quis eſt, qui non* &c.? Lucret lib. I. vſ. 361.

Nam ſi tantundem 'ſt in lanæ glomere, quantum
Corporis in plumbo 'ſt, tantundem pendere par eſt;
Corporis officium eſt quoniam premere omnia deorſum.

Seneca de Ira lib. I. cap. 8. -- *difficilis ad ſalutem recurſus eſt. Quoniam nihil rationis eſt, ubi ſemel affectus inductus eſt, jusque illi aliquod voluntate noſtra datum eſt.*

Cap. LV. *In pulmonibus autem ineſt raritas quædam.. ad hauriendum ſpiritum aptiſſima: qui tum ſe contrahunt adſpirantes, tum ſe in reſpectu dilatant.* Lectio hæc ab ingenio cl. editoris eſt,. qui illam ex diverſis codicum ſcripturis fabricatus eſt, qui dant *tum ſe ſpiritu*, vel *tum in ſe ſpiritu*, vel *tum ſe in ſpiritu dilatant.* Sed lectio iſta parum vel nihil habere videtur, quo palmam præripiat vulgatæ iſti, *tum in reſpiritu dilatant*; quandoquidem *ſe* facillime ſubauditur ex antecedentibus, licet non dixerit ibi auctor, *qui ſe tum contrahunt adſpirantes*, ſed *ſe* poſtpoſito, *qui tum ſe c. a.* vide quæ diximus

ad

ad Acad. lib. II. c. 17. Ut tamen verum fatear; non diſplicet mihi illa codicum impreſſorumque aliquorum ſcriptio, *tum ſe ſpiritu dilatant*. Neſcio enim, an vox *reſpiritus* ſit forte ſequioris tantummodo Latinitatis. *Adſpirare* autem poſſe utrumque ſpirandi actum denotare, conſtat inde, quod ſupra cap. 33. *adſpiratione aeris* ſuſtineri dicuntur animantes; quæ quidem *adſpiratio* talis eſt, ut receptionem aeris, ejuſdemque viciſſim projectionem complectatur. Sic volet Tullius, dum aerem ore naribusque hauriamus, viciſſimque emittamus, pulmones ſic affici, ut tum ſe contrahant, tum ſe aere immiſſo dilatent..

Cap. LVI. *Qui primum eos humo excitatos, celſos & rectos conſtituit, ut Deorum cognitionem, cœlum intuentes, capere poſſent.* Bene omnino ſe habet illud *celſos & rectos*, quod doct. Daviſius ex codicibus deprompſit, vulgatæque lectioni ſubſtituit iſti *celſos & rectos*. Duobus Lactantii locis, quos ille in teſtimonium adduxit, tertium & quartum addam, haud minus inſignem atque luculentum. Sic autem non ineleganter loquitur hic auctor de Opif. Dei cap. XIX, 10. *Qui ſi -- deſideriis ſe carnis addixerit, cadet & premetur ad terram. Sin autem,.. ſtatum ſuum, quem RECTUM recte ſortitus eſt, promte conſtanterque defenderit, -- vitam merebitur ſempiternam.* lib. II. cap. 1, 15. *Parens enim noſter ille unus & ſolus, cum fingeret hominem, id eſt animal intelligens & rationis capax; eum vero ex humo ſublevatum, ad contemplationem ſui artificis erexit.. Ipſi ergo ſibi renuntiant, ſeque hominum nomine abdicant, qui non ſurſum adſpiciunt, ſed deorſum. niſi forte id ipſum, quod RECTI ſumus, ſine cauſa homini attributum putant.. Sed nobis proprie datum eſt, cœlum rigidis ac ſtantibus intueri; ut religionem ibi*

quæ-

quæramus, ut Deum, cujus ſedes illa eſt, quem oculis non poſſumus, animo contemplemur.. Eſt autem praviſſimum, cum ratio corporis RECTA ſit, quod eſt temporale; ipſum vero animum, qui eſt æternus, humilem fieri: cum figura & ſtatus nihil aliud ſignificent, niſi mentem hominis eo ſpectare oportere, quo vultum; & animum tam RECTUM eſſe debere, quam corpus, ut id, cui dominari debet, imitetur. Ex quo loco *rectum* quoque *animum* dici poſſe conſtat, cum vulgo & non male quidem dicere ſoleamus *erectum*; quod mihi aurem vellicat, ut emendationem literatiſſimi Waſſei ſupervacuam videri declarem, qua *erectos* legebat pro *rectos*, in hiſce Plinii Paneg. cap. XLIV. *Amas conſtantiam civium, rectos ac vividos animos non, ut alii, contundis ac deprimis, ſed foves & extollis.* Has Ennius in Fragm. p. 59. vocat *mentes, rectæ quæ ſtare ſolebant:* eoque modo Horatius lib. IV. oda 9. *animum* dixit *ſecundis temporibus dubiiſque rectum.* vide quoque J. F. Gron. ad Senecæ epiſt. CIV. quò plura ex Seneca, Cicerone, Ammiano aliiſque adderem, ſi neceſſe eſſet. Atque hæc quidem de Plinii loco hactenus. Jam quoniam de præſtanti & ſublimiore hominis natura ſermo fuit, illud adhuc verbo addamus, *eodem* pro *eadem* legendum videri, in his Lactantii de Opif. Dei cap. VIII. 2. -- *hunc ad cœli contemplationem rigidum erexit, bipedemque conſtituit, ſcilicet ut eadem ſpectaret, unde illi origo eſt.* Epitomes autem cap. LXXI. *Non poteſt* (homo) *eſſe ſolubilis, qui cum Deo & vultu & mente communis eſt:* fuit aliquando, ut cum viro quodam erudiſſimo exiſtimarem, ſcripſiſſe Lactantium, *cui cum Deo & vultus & mens communis eſt*: ſicuti loquitur ille auctor Inſtit. lib. VII. cap. v, 6. & de Opif. Dei cap. VIII, 3. At poſtea me de neceſſitate

ſitate emendationis illius dubitare coëgit ſimilis uſus vocis *communis*, Acad. l. I. c. 12.. *opinio*, *quæ eſſet imbecilla*, *& cum falſo incognitoque communis*, i. e. conſociata.

CAPUT XII.

In lib. II. Ciceronis de Nat. Deor. quatuor loco in lectione vulgata ſtabiliuntur. Ambiguitas, qua verbum ſit ad nomen remotius referendum, adſtruitur. Cicero bis vindicatur, una cum loco Curtii ac Paterculi. Encliticum que, *pro quoque, initio pericoparum.* Arte, *i. e. dextre, perite. Ciceronis locus de Divin. tentatur.*

Verſemur adhuc paulliſper in libro ſecundo Ciceronis de Nat. Deorum, ubi cap. LVII. *Quis vero*, inquit, *opifex*, *præter naturam*, *qua nihil poteſt eſſe callidius*, *tantam ſollertiam perſequi potuiſſet in ſenſibus? Quæ primum oculos membranis tenuiſſimis veſtivit & ſepſit: quas primum perlucidas fecit*, *ut per eas cerni poſſet*; *firmas autem*, *ut continerentur.* Elegantior erit, concedo, & concinnior oratio, ſi cum Lambino reſcribemus, *ut continerent*, ſcilicet oculos; nam ſi *continerentur* adſervemus, ſubaudiri oportebit vox *oculi*; quod non niſi aliqua cum difficultate fieri poteſt, quum verbum *continerentur* a ſubjecto ſuo (ut loquimur) *oculi* voce *membranæ* dirimatur. At ſæpenumero fit, ut verbum aliquod aut pronomen cum nomine remotiore ſit conſtruendum. Id clare docet illud *idque providit*, in his quæ ſequuntur: *Sed lubricos oculos fecit*, (natura) *& mobiles*, *ut & declinarent*, *ſiquid noceret*, *& aſpectum quo vellent facile convertcrent. Acieſque ipſa*, *qua cernimus*, *quæ pupula vo-*

vocatur, ita parva eſt, ut ea quæ nocere poſſint, facile vitet. Palpebræque ſunt tegmenta oculorum, (ſic enim lego; vel *Palpebræ quoque*, non *Palpebræque*, *quæ* &c. nam parentheſis, quam hîc fingit editor clariſſimus, incommodior videtur) *molliſſimæ tactu, ne læderent aciem, aptiſſime factæ & ad claudendas pupulas, ne quid incideret, & ad aperiendas: idque providit*, (ſc. natura) *ut identidem fieri poſſet cum maxima celeritate. Munitæque ſunt* &c. confer illud *compegit* & *noluit* Lactantii de Opif. cap. V, 4. Itaque Cæſar de B. Gal. lib. I. c. 18. *Cæſar concilium dimittit, Liſcum retinet. Quærit ex ſolo ea quæ in conventu dixerat. Dixit* (Liſcus nimirum) *liberius atque audacius. Eadem ſecreto ab aliis quærit* (ſcilicet Cæſar): *reperit eſſe vera*. Nepos Epam. cap. 10. *Hic uxorem nunquam duxit*; *in quo cum reprehenderetur.. à Pelopida, qui filium habebat infamem; maleque eum in eo patriæ conſulere diceret* (Pelopidas), *vide, inquit, ne tu pejus conſulas, qui* &c. Plura And. Boſius ad Pelop. cap. III, 3. Sulp. Severus Hiſt. Sac. lib. I. c. XVIII, 3. *Si quis ſervum proprium; ſervamve percuſſerit, exque eo ictu obierit; reus judicio fiet*. Hyginus Fab. cap. VIII. *Antiopam vinctam adduxit in Citheronem: parit geminos*, ſc. Antiopa. ubi talia larga manu coacervantem vide doct. Munkerum. conſule quoque illuſtr. Clericum, Crit. P. II. S. I. cap. X, 8. & in comm. ad Geneſ. XXIX. 28. Quæ cum ita ſint, parum abeſt quin etiam loca ſequentia ſincera eſſe perſuaſum habeam. ſupra cap. 31. -- *virtus, concordia.. dedicatæ ſunt. Quæ qui convenit penes Deos eſſe negare, cum eorum auguſta & ſancta ſimulacra veneremur?* ubi doct. Boherius *Quas* & *earum* reſcribit, ne quis illud *eorum* ad proximum ſubſtantivum *Deos* referat. Tuſc. lib. I. cap. 38.

 En-

Endymion vero -- neſcio quando in Latmo obdormivit, qui eſt mons Cariæ; nondum, opinor, experrectus. ubi varie fluctuant viri docti. Curtius lib. III. c. VI, 2. *Nulli promiſſum ejus placebat, præter ipſum cujus periculo pollicebatur* ſc. medicus. in quibus non erat, quod verbum *pollicebatur* παθητικῶς accipiendum exiſtimaret Raderus. Vell. Paterc. lib. II. cap. 15. *arma adverſus Romanos cepit* (Italia). *Quorum ut fortuna atrox, ita cauſa fuit juſtiſſima: petebant enim* &c. *Quorum* refer ad ſubſtantivum remotius *arma*; ut phraſis ſit illi ſimilis, ibid. cap. 16. *Tam varium atque atrox fortuna Italici belli fuit.* Feſtinabat igitur vir eruditiſſimus, cum pro *Quorum*, *Sociorum* reponebat.

Cap. LVIII. *Omniſque ſenſus hominum multo antecellit ſenſibus beſtiarum.* Enclitivum *que* tranſitioni minus aptum videbatur doct. Walkero, quàm, quod ſubſtituendum putabat, *quoque*. At vero tranſitus, quem hîc facit Tullius, non eſt talis, quin aliquam habeat connexionem cum antecedentibus, quibus ſenſuum facta deſcriptio eſt. Quidquid id eſt, ſæpiſſime ſic novam ſententiam inchoat particula copulativa; ſive ea ſit *que*, ſive *&*, *ac*, vel *atque*. Neque exempla hujus rei e longinquo arceſſenda ſunt: hoc ipſo cap. ſe oggerunt. Tale eſt illud, *Auriumque item eſt* &c. & rurſus, *Nariumque item eſt* &c. cap. ſuperiore: *Aciesque ipſa* &c. cap. 52. *Multaque alia* &c. Tu loca, ſi tanti eſt, inſpice, & confer quæ jam alibi in antecedentibus de patentiſſimo copulativorum uſu diximus. Sequitur eodem cap. *Nariumque item & guſtandi & arte tangendi magna judicia ſunt.* Non video cur contra iſtam lectionem tot inſurrexerint eruditi. Guielmius conjiciebat, *& perite tangendi*; Manutius ac Lambinus, cum codice uno & altero,

le-

legebant *& pariter tangendi*; Daviſius denique, transpoſitis vocibus, reficiebat *pariter & tangendi*; quod etiam ſuadere putabat codicem Med. & Lincoln. in quibus erat, *guſtandi arte & tangendi*. Niſi vero hanc codicum iſtorum lectionem à Tullio eſſe velimus, vulgata ſatis eſſe ſincera videtur, ſi modo illud *arte* ſic accipiamus; ut ſignificet *perite*, *dextre*, *apte*, ut etiam Belgæ dicimus *met konſt*. Ea quidem hujus nominis vis haud inuſitata eſt. ſic enim Virgil. Georg. IV. vſ. 56. de apibus, --

—— hinc arte recentes
Excudunt ceras, & mella tenacia fingunt.

Æneid. lib. I. vſ. 643.

Arte laboratæ veſtes, auroque ſuperbo.

lib. V. vſ. 442.

Nunc hos, nunc illos aditus, omnemque pererrat
Arte locum, &c.

& lib. VII. vſ. 755.

Mulcebatque iras, & morſus arte levabat.

Phædrus lib. II. epil.

Et arte fictas animus ſentit fabulas.

ubi lege novum commentarium erudit. Burmanni. Atque hinc forte procedere licet ad emendanda iſta Divin. lib. I. cap. 48.

Hinc Remus auſpicio ſe devovet, atque ſecundam
Solus avem ſervans. At Romulus &c.

Quamvis cl. Daviſius ediderit, *Solus avem ſervat*; non tamen de nihilo eſt vulgatum illud partici-

pium *ſervans*; quod eo nos ducit, ut ſic Tullium dediſſe ſuſpicemur:

—— *ARTE ſecundam*
Solus avem ſervans. ——

Quam conjecturam probavi etiam aliquando conſanguineo meo amiciſſimo, viro doctiſſimo & acutiſſimo, Tib. Hemſterhuis; quo quidem magis confidere licet, non infelicem me in hac divinatione fuiſſe augurem.

Cap. LIX. *De quo dum diſputarem, tuam mihi dari velim, Cotta, eloquentiam.* Enallage temporum quamvis imitanda non ſit, non tamen loco eſt movenda, nec dica, quod fecit cl. editor, librariis ſcribenda. Sic certe ſilentio prætermittenda non fuiſſent iſta cap. 1. hujus libri: *Eundem equidem mallem audire Cottam, dum.. veros inducat.* pro *induceret.* Nec ſane tolerabilior eſt illa permutatio, de Leg. lib. II. c. 19. *ut, ne morte patrisfamilias ſacrorum memoria intercideret, iis eſſent ea adjuncta, ad quos ejusdem morte pecunia venerit.* pro *veniſſet.* de Fato c. 20. *Ita quum attuliſſet nullam cauſam, q. i. d. e., tamen aliquid ſibi dicere videtur, quum* &c. malles *attulerit*, vel *dicere videbatur.* Acad. II. c. 32. *Quæ cum expoſuiſſet, adjungit* &c. ſic quoque de Fin. IV. c. 6. Min. Felix Oct. cap. xxxiv. *& cum ipſum mundum perpetuum & inſolubilem diceret eſſe fabricatum, addit tamen* &c. & cap. 3. *ut.. enataret, dum leni impetu labitur; vel.. emergeret, dum aſſiduo ſaltu ſublevatur.* & cap. xx. -- *dum geſtiunt eorum memorias in ſtatuis detinere, ſacra facta ſunt, quæ fuerant adſumta ſolatia.* Lactant. lib. IV. c. 17. *prædixerat fore ut propheta maximus mitteretur à Deo, qui ſit ſupra legem, qui voluntatem Dei ad homines perferat.* vide quo-

quoque de Opif. Dei cap. XI, 4. Nepos Eum. cap. 8. *Utque quam minime fieret ignis in caſtris, iter, quod habebat, omnes celat.* Auctor de B. Afr. cap. LXXXV. *Ducem aliquem requirunt, quem reſpicerent.* Plura doct. Jenſius Lection. Lucian. lib. I. cap. 4. & Cortius ad Salluſt Cat. cap. XXXIV. & XLIV. Hiſce munimentis quoque ſe defendere poſſe loca ſequentia videntur. Acad. lib. II. c. 18. *An non videmus hoc uſu venire, ut quos nunquam putaſſemus à nobis internoſci poſſe, eos, conſuetudine adhibita, tam facile internoſceremus* &c. ubi clar. Daviſius, propter ſeqq. imperfecta, legebat *veniſſe*, pro *venire*; ſed vel illud *venire* ſi in imperfecto intelligas, quid abſurdum? quemadmodum etiam in loco Ciceronis propoſito vel omnis ſublata erit enallage, ſi infinitivum *dari* imperfecti ſignificatione accipiamus. Rurſum lib. I. Tuſc. cap. 7. *ſic enim mihi in præſentia occurrit, ut appellarem ἀξίωμα.* ubi idem ille literator cum codice quodam, legebat *appellem*. lib. IV. c. XI. *nam cum eſt concupita pecunia, nec adhibita continuo ratio,.. quæ ſanaret eam cupiditatem; permanat in venas* &c. ubi legendum conjicit Bentl. *quæ ſanet* &c. lib. II. cap. 15. *quæ* (arma) *quidem ita geruntur apte, ut ſi uſus foret,.. pugnare poſſint.* ubi idem vir doctus ſcribit, *ſi uſus ferat.* Eleganter autem eodem ſenſu *uſus eſſe* dicitur, quod docuit Daviſius ad iſta Cæſ. B. Gal. lib. IV. c. 2. *ad quos ſe celeriter, quum uſus eſt, recipiunt.*

CAPUT XIII.

In lib. II. Cic. de N. Deor. recepta lectio bis terve vindicatur atque emendatur. Percipere *pro pertrahere. Relativi* qui *uſus quidam ſingularis illuſtratur. Salluſtius, Seneca, Felix, & Paterculus defenduntur. Ellipſis pronominis* is. *Tria Ciceronis loca obiter adſeruntur.* Reputare & cogitare. *Cicero vindicatur.*

PErveneramus jam ad cap. 59. libri ſecundi Cic. de Nat. Deorum, in quo unus & alter locus adhuc occurrit ventilandus. *Primum enim*, inquit Cicero, *à pulmonibus arteria usque ad os intimum pertinet*; *per quam vox, principium à mente ducens, percipitur & funditur.* Non video equidem, quomodo hîc *projiciatur*, quam *percipiatur*, aptius videri poſſit. Vox oritur à mente, deinde per arteriam, à pulmonibus usque ad os intimum pertinentem, percipitur ſive pertrahitur, & funditur. Quid dici potuit ordinatius? Verbum autem *percipere* eandem vim habebat ſupra cap. 56. *Et aures, cum ſonum percipere debeant, qui natura ſublime fertur*, &c. ubi tamen docti volebant legi *accipere, excipere*, vel *recipere*. Sed eodem modo Lactantius quoque *percipi* ab auribus vocem dicit per cavos ſinus, cum de Opif. Dei cap. VIII, 7. ſic loquitur: *Nam & forma ipſa mirandum in modum ficta, quod earum foramina voluit eſſe nuda & inobſepta; quod & minus decorum, & minus utile fuiſſet, -- niſi perceptam per cavos ſinus* (vocem) *& repercuſſu retentam foramina ipſa conveherent*, &c. Jam verbi *percipere* vis elegans, niſi ego quidem fallor, in aperto eſt; ut tam ori, quod vocem per

arteriam haurit, quàm auribus, quæ eam per ſinus ſuos recipiunt, attribui ſatis Latine queat Si ſtatuerint viri doctiſſimi, *percipere* ſeculo Tulliano nil aliud de notaſſe, quam intelligere, cognoſcere, erraſſe mihi plane videntur.

Sequitur ibidem: ***Deinde in ore ſita lingua eſt, finita dentibus. Ea vocem inmoderate profuſam fingit & terminat, quæ ſonos vocis diſtinctos & preſſos efficit.*** Conjiciunt - - *terminat, ſonosque vocis* &c. vel *terminat, atque ſonos vocis.* Ego, ſola diſtinctione mutata, lego, - - *terminat. Quæ ſonos vocis* &c. Sæpe enim fit, ut pronomen relativum ſic periodos inchoet, ut demonſtrativi pronominis vicem aliquomodo præſtare videatur, nexumque cum antecedentibus paulo incommodiorem habeat. Exemplis res certior erit atque clarior. infra lib. III. c. 34. *Atque homo acutus - - in eadem ſententia perſeverabat. Qui cum ad Peloponneſum claſſem appuliſſet* &c. ubi mallet quis, *Hic cum* &c. de Divin. lib. I. c. 33. *Hæc improbantur à Peripateticis, à Stoicis defenduntur. Quorum alia ſunt poſita in monumentis* &c. ubi eodem jure, quo in loco de N. D. propoſito, reponere liceret, - - *defenduntur, atque eorum alia* &c. ſed conticuerunt interpretes, & bene meritoque conticuerunt; ut & ibidem cap. 24. *Poſt triennium ante devovit ſe, & in aciem Latinorum irrupit armatus: quo ejus facto ſuperati ſunt & deleti Latini. Cujus mors ita glorioſa fuit*, &c. quæ quidem melius hoc modo inter ſe cohærerent, - - *Latini. Atque hujus mors* &c. vide quoque cap. 17. & cap. 51. de Fato cap. 14. *Itaque premebat alio modo, nec ullam adhibebat calumniam. Cujus erat hæc concluſio* &c. Tuſc. lib. II. 18. *Quas hic voces apud Sophoclem in Trachiniis edidit? Cui cum Deianira - - tunicam induiſſet*, &c. hoc eſt, *Nam cum ei Deianira* &c. Inſpicienda iſtiusmodi exempla in con-

contextis ſunt, ne nos in deſcribendis verbis nimium prolixi eſſe cogamur. Talia quoque multa reperiuntur in Corn. Nepote. Sic in Themiſt. cap. ult. *Hujus ad noſtram memoriam monumenta manſerunt duo: ſepulcrum prope oppidum, in quo eſt ſepultus: ſtatuæ in foro Magneſiæ. De cujus morte multis modis apud pleroſque ſcriptum eſt, ſed* &c. mallet forte quis ex ſuæ linguæ idiotiſmo, *De hujus autem morte* &c. in Epam. cap. 7. -- *erat enim ibi privatus numero militis. A quo cum peterent opem* &c. Pari quoque modo Salluſtius Catil. cap. 4. *Igitur de Catilinæ conjuratione quam veriſſime potero, paucis abſolvam: nam id facinus inprimis ego memorabile exiſtimo, ſceleris atque periculi novitate. De cujus moribus pauca prius explananda ſunt, quàm initium narrandi faciam.* En tibi locum omnem, ut hac occaſione Rivium fruſtra eſſe declarem, qui *hominis moribus* reſcribat, ne quis pronomen *cujus* ad proxime ſuperius ſubſtantivum referat; quem errorem, quamvis tacite adſumſerint Waſſeus & Cortius, refellere tamen poſſunt iſta, quæ non hîc tantummodo, ſed etiam ſupra ad cap. 57. collegimus. Caveamus porro, ne de puritate loci illius dubitemus, Senecæ rhetoris Controv. lib. IV. p. 321. *Neceſſitas magnum humanæ infelicitatis patrocinium eſt. Hæc excuſat.. Romanos, quos ad ſervilem dilectum Cannenſis ruina compulit. Quæ quicquid coëgit, defendit.* ſic enim diſtinguendum, non uti vulgo, .. *compulit, quæ q. c. d.* Ne anxios de loci integritate reddat animos, quod doct. Schultingius ad h. l. Vellet, inquit, forte quis, *eaque*; ſed vulgatum, addit ille, non eſt temere damnandum. Nos vero, vulgatum non eſſe ullo modo ſollicitandum, adfirmare auſimus. Standum etiam arbitror pro ſanitate lectionis illius,

Min.

Min. Fel. Oct. cap. XXXVI. *aves ſine patrimonio vivunt, & in dies pecua paſcuntur: & hæc nobis tamen nata ſunt: quæ omnia ſi non concupiſcimus, poſſidemus.* ubi Jac. Perizonius multo concinniorem ſententiam fore dicit, ſi legas, *qui omnia* &c. Nec minus ſana ſunt iſta Velleii Paterc. lib. I. cap. 1., *factum ejus à Diis comprobatum, ſpatio vitæ & felicitate imperii apparuit; quippe vixit annis nonaginta, regnavit ſeptuaginta. Qui ſe etiam à Pyrrho -- virtute vindicavit.* ubi Th. Munkerus volebat, -- *ſeque etiam à Pyrrho* &c.

Cap. LXIII. *Canum vero tam fida cuſtodia, tamque amans dominorum adulatio, .. tanta alacritas in venando, quid ſignificat aliud, niſi ſe ad hominum commoditates eſſe generatos?* Quid ibi iſta volunt, -- *quid ſignificat aliud, niſi ſe.. eſſe generatos?* An *ſe* hîc erit pro *illos?* cujus generis exempla quædam collegit doct. Munkerus ad Hyg. Fab. cap. LX. Ego potius maximam iſtam duritiem minima mutatione ſuſtulerim, expungenda vocula *ſe* poſt conjunctionem *niſi*; ex cujus ultima ſyllaba, dormitante ſcribâ, facillime prognaſci illud *ſe*, Ciceronique obtrudi potuit. Sic dicet auctor, per iſta canum admiranda declarari, eſſe eos ad hominum commoditates generatos. Scilicet ſubaudiendum relinquitur pronomen *eos*, quam ellipſin nemo ignorat eſſe vulgarem; ut plura illius exempla proferre non opus ſit, quàm fecimus ad Tuſc. lib. I. c. 36. facturique ſumus ad Divin. lib. I. cap. 17. Hic tantum loca quædam apponam, in quibus habeo, quod eruditorum conatibus ſubſcribere vix auſim. Acad. lib. I. c. 12. *Sed quia nihil, quod cadere in eam* (comprehenſionem) *poſſet, relinqueret, quòdque naturà quaſi normam ſcientiæ & principium ſui dediſſet, unde* &c. ubi tentant, *quodque*

eam natura, vel *quamque natura* &c. de Leg. lib. I. c. 8. *ut ea -- non fortuito nata videantur*, *nec ſolum ea -- ſed etiam pecudes*; *quòd perſpicuum ſit*, *partim eſſe ad uſum hominum -- procreatas* ſcil. eas pecudes. ubi cl. editor legendum ducit, *quas perſpicuum ſit*, &c. item lib. III. cap. 8. *At mehercule ego*, *frater*, *quæro de iſta poteſtate* (tribunorum plebis) *quid ſentias. Nam mihi quidem peſtifera videtur*, *quippe quæ in ſeditione & ad ſeditionem nata ſit. Cujus primum ortum ſi recordari velimus*, *inter arma civium -- procreàtum videmus.* legebat idem vir doctus, -- *velimus*, *tribunatum inter arma civium -- procreatum videmus.* ego potius leviſſimo brachio repoſuerim, -- *velimus*, *inter arma civium -- procreatam videmus*, ſcil. illam poteſtatem. niſi forte ſit ſchema ad rem ſignificatam, quo ita loquatur Tullius, tanquam ſi ſuprà non *poteſtatem* tribunorum, ſed maſculini generis vocem *tribunatus* nominaſſet. de quo ſchemate diximus jam ad hujus de N. D. libri cap. 36.

Cap. LXV. *Multa cernunt haruſpices*; *multa augures prævident*; -- *quibus cognitis*, *multæ ſæpe res hominum ſententia atque utilitate partæ*, *multa etiam pericula depulſa ſunt.* Et hic quoque locus maximam injuriam a librariis ſcriptoribus paſſus eſt: quis enim nobis Oedipus ſenſum aliquomodo idoneum ex his exſculpat, *multæ ſæpe res hominum ſententia atque utilitate partæ?* Lambinus igitur conjecturâ audaculâ recepit, *multæ ſæpe res ex animi ſententia atque utilitates partæ.* Daviſius legebat, *multæ ſæpe res horum ſcientia atque utilitates partæ*, vel omnia iſta *hominum ſententia atque utilitate*, tanquam ex marginali notâ conflata, tollebat. Cum vero hi viri induſtriam noſtram, ad genuinam loci lectionem perſcrutandam, ſuo exemplo excitent;

nil

nil vetat, quominus aliquid in ſymbolam conferre, àque loco prorſus male affecto gratiam quandam inire conemur. Iſta autem mihi incidit ſuſpicio, ſcripſiſſe noſtrum auctorem, *multæ ſæpe res hominum SOLERTIA AC SEDULITATE partæ*. Per haruſpicinam, auguria, &c. monſtrari vult Balbus hominibus, quæ res, quibusque modis captandæ ſint aut fugiendæ; eisque ſignificationibus divinis hominum accedentem ſagacitatem atque diligentiam perfeciſſe, ut res multæ partæ, multaque mala ac pericula depulſa fuerint.

Eodem cap. mox ſequitur: *Hæc igitur ſive vis, ſive ars, ſive natura, ad ſcientiam rerum futurarum homini profecto eſt, nec ab alio alicui quàm à Dîs immortalibus data.* Codices quidam habent, *nec alicui quam à Dîs i d.* abſque illo *ab alio*; quæ quidem, lectio nos ad eam conjecturam ducit, ut à Tullii manu fuiſſe opinemur, *nec ALIUNDE quàm à Dîs immortalibus data.* h. e. ab alia quapiam natura. Conſtructionem ita concipias, -- *homini profecto data eſt, nec aliunde quàm a Dîs immortalibus*, data ſcil. Vult Balbus probare providentiam divinam; eumque in finem, hominem ſcientiam rerum futurarum ſortitum, nec aliunde, quàm à Deo, nactum eſſe ponit.

Cap. ſequente: *Tu autem, Cotta, -- eandem cauſam agas, teque & principem civem putes, & pontificem eſſe cogites.* Sunt codices, qui illud *putes* omittant. Sed quamvis verbum illud, ſenſu omnino ſano atque integro, ſolum vertere poſſit, orationisque exitum nulli bono remoretur; delectatur tamen Tullius iſtiusmodi pleonaſmis, ut jam fuſius probatum dedimus, ſupra ad cap. 45. Si itaque nihil mutemus, *putes* erit hîc idem, quod

re-

reputes: ut etiam loquitur Maro lib. VI. Æn. vſ. 331.

Multa putans, ſortemque animo miſeratus iniquam.

ad quem locum Servius: *Putans, reputans, cum animo pertractans.* Alioquin, mutatione non ita difficili, *civem REPUTES* ſubſtituere poterimus; quemadmodum *reputare* & *cogitare* junguntur quoque in or. pro Dejot. cap. 13. *Hæc ille reputans, & dies & noctes cogitans* &c. ubi elegantia Patricii, legentis *& dies ac noctes* vel *& dies noctesque*, eſt nimia.

CAPUT XIV.

Tranſitus fit ad lib. III. Cic. de Nat. Deor. In quo Tullius aliquoties defenditur & illuſtratur: bis emendatur. Pleonaſmus pronominis. Cicero obiter vindicatur. Locutio Neſcis quomodo, *intendit orationem. Aſyndeton periodorum. Cicero bis vindicatur. Lactantius corrigitur. Phraſes* quid ſimile? *&* quid ſimile habet? *illuſtrantur.* Quare, *i. e. ac propterea. Subjunctivus & infinitivus cum relativo conſtructi. Cicero, Curtius & Livius defenduntur. Min. Felix tentatur & adjuvatur.* Delectari, *moveri, fidem dare.*

PErluſtrato jam ſecundo Tullii de Nat. Deor. libro, accingamur ad percurrendum tertium. cap. I. *Cum autem ſuo cuique judicio ſit utendum, difficile factu eſt, me id ſentire, quod tu velis.* Elegantius hoc modo ſcripturus fuiſſe videri poteſt Cicero, *difficile mihi factu eſt*, vel ſolummodo *difficile mihi eſt, id ſentire, quod tu velis.* Ego accu-

cuſativum iſtum *me*, ne forte novandi libidinem in quopiam excitet, exemplo uno & altero illuſtrabo. ſic ſupra lib. II. cap. 6. *Eſſe autem hominem, qui nihil in omni mundo melius eſſe quam ſe putet, deſipientis arrogantiæ eſt.* quis neget multo concinnius hæc ita exprimi potuiſſe: *In homine autem deſipientis arrogantiæ eſt, nihil in omni mundo melius quam ſe putare?* Tuſc. lib. I. c. 3. *Sed mandare quemquam literis cogitationes ſuas, qui eas nec diſponere nec illuſtrare poſſit -- hominis eſt intemperanter abutentis & otio & literis.* accuratior eſſet dictio iſta, *ſed mandare literis cogitationes, ſi eas... poſſis, hominis eſt* &c. Atque hinc etiam vix quicquam tentem in his, de Fin. lib. III. c. 3. *Vide ne magis, inquam, tuum fuerit, cum re idem tibi quod mihi videretur, non novo te rebus nomina imponere.* ex quibus Lambinus illud *te* eximebat.

Sequitur eod. cap. lib. III. de N. D. *Hic Vellejus, neſcis, inquit, qua cum exſpectatione, Cotta, ſim te auditurus.* Contra iſtam lectionem omnem lapidem movebat cl. Boherius, legendumque cenſebat, negativo injecto, *non neſcis.* Sed emendationis illius neceſſitas, ſigno interrogationis adhibito, facillime anteverti poſſe videtur. Ego vero, in lectione vulgata, ne iſta quidem mutatione opus eſſe exiſtimo; quippe cujus ſenſus, hoc quidem in loco neutiquam abſurdus, huc fere recidit, ut dicat Vellejus, ſe Cottam incredibili cum exſpectatione auditurum. Quale eſt illud Pamphili, in Terent. And. IV. ſc. 1. *Ah neſcis, quantis in malis verſer miſer!*

Cap. II. *Cumque omnis populi Romani religio in ſacra & in auſpicia diviſa ſit, tertium adjunctum ſit, ſiquid* &c. Hic codicis regii auctoritate non ita moveor, ut copulam poſt illa *diviſa ſit*, inſe-

ren-

rendam exiſtimem; quamvis ſic mollior, noſtris quidem auribus, evadat oratio. Multus eſt certe Tullius in iſtiusmodi aſyndetis. ſupra lib. II. c. 63. *Canum vero tam fida cuſtodia, tamque amans* &c. *tanta alacritus in venando* &c. cap. 5. *multo magis in tantis motionibus, tantisque viciſſitudinibus, tam m. r. a. t. ordinibus* &c. Tuſc. lib. I. c. 47. *Cum enim illam ad ſolemne & ſtatum ſacrificium curru vehi jus eſſet ſatis longe ab oppido ad fanum.. tunc juvenes hi, quos modo nominavi, veſte poſitâ, corpora oleo perunxerunt, ad jugum acceſſerunt: ita ſacerdos advecta in fanum*. de Fin. lib. V. c. 10. *Velut qui ipſi ſibi bellum indixiſſent, cruciari dies ac noctes, torqueri vellent*. Imitatur hoc pro more ſuo Lactantius lib. I. c. XI, 45. *Deinde Jupiter, poſtquam imperia diviſit, reliquitque hominibus leges; mores frumentaque* (legendum auguror, *mores INSTRUMENTAQUE*) *paravit; multaque alia bona fecit; -- in Creta vitam permutavit*. Non licebit hæc & plura talia ſilentio præterire; ſiquid in loco Tullii propoſito, aut in his ſequentibus mutatum volueris. ſupra lib. I. c. 20. -- *qui gubernet, qui curſus aſtrorum, mutationes temporum -- conſervet; terras & maria contemplans, hominum commoda vitasque tueatur* &c. quæ rurſum copulativa conjunctione explet editor cl. infra lib. III. cap. 15. *Leucotheam -- cuncta* (habet) *Græcia; Herculem, Æſculapium Tyndaridas*. ubi tentant -- *item Herculem*, vel *Herculem etiam*, &c.

Cap. VI. *At medici quoque (ita enim dicebas) ſæpe falluntur. Quid ſimile medicina? cujus ego rationem video, & divinatio, quæ unde oriatur non intelligo*. Legerim ego potius, ſecundum mſ. regium, *Quid ſimile habet medicina?* quemadmodum heic etiam legere geſtiit Boherius; quàm ut verbum

bum *habet* ſubaudiendum eſſe cenſeam, quod Daviſii judicium erat. Lectio autem codicis poteſt adſtrui ex Acad. lib. II. c. 5. *Sed neque Saturninus -- ſimile quicquam habuit veterum illorum.* de Divin. lib. II. cap. 20. *quid ſimile habet paſſer annis?* Fam. lib. IX. ep. 21. *Quid enim ſimile habet epiſtola aut judicio aut concioni?* vide quoque Sen. epiſt. VIII. IX. LXXX. & alibi. Hæc cum pro codicis illius lectione militare videantur, non tamen vulgatam deſerendam puto. Verum in eo diſſentio ab editore doctiſſimo, ut verbo ſubſtantivo *eſt*, non autem τῷ *habet* ſupplendum eſſe arbitrer ellipſin iſtam. Quamvis enim nonnullis in locis commodiſſime ſubaudiatur verbum *habendi*, ea tamen loci hujus ratio atque natura eſt, ut multo ſimplicius illius ſupplementum futurum ſit, ſi verbum *eſt*, cujus ellipſis paſſim occurrit, in hoc loco ab auctore ſuppreſſum intelligamus. Illud additur infra cap. 38. *Non animadvertunt*, *inquit*, *omnia Di*, *ne reges quidem. Quid ſimile eſt? Reges enim* &c. eodemque modo dicitur, *Quid eſt magnum?* Acad. I. c. 2. *Quid eſt mirandum?* Sen. epiſt. XCV. & plura talia. Omittitur autem idem verbum ad Fam. lib. VII. ep. 23. *Bacchas iſtas cum Muſis Metelli comparas. Quid ſimile? primum* &c.

Cap. VII. *Quæque in domo pulchra cum pulchritudine mundi comparabas*, *&* *cum totius mundi convenientiam conſenſumque adferebas*, *Zenoniſque breves & acutulas concluſiones*; *in eam partem ſermonis*, *quam modo dixi*, *differemus.* Delenda videtur copula *&*, quam injeciſſe videtur imprudentia librarii, exſpectantis iterum ablativum poſt voculam *cum*, tamquam ea hoc in loco non conjunctio, ſed præpoſitio eſſet. Jam video locum, vitii ſatis ſuperque manifeſtum, hoc modo emendaſſe Walkerum,

ut

ut legeret, *& quam totius mundi convenientiam* &c. quam tamen correctionem cur meæ anteponerem, nondum video. Sequitur, -- *omniaque quæ à te nudius tertius dicta ſunt, cum docere velles Deos eſſe, quare & mundus univerſus, & ſol, & luna, & ſtellæ ſenſum ac mentem haberent, in idem tempus reſervabo.* Verba iſta duo *Deos eſſe* pro ſuppoſititiis habenda, cenſebat erud. Daviſius; quod ſenſum non minus quam ſyntaxin turbare ipſi viderentur. Habet omnino conſtructio quiddam duriuſculum, ſed tamen haud ſcio an illud tanti ſit, ut aures linguæ Latinæ idiotiſmis, ſtyloque Ciceroniano adſuetas offendere debeat. Quid enim? ſi verba, *cum docere velles Deos eſſe, quare* &c. hoc modo explanemus, ut ſi hæc dixiſſet Cicero, *cum velles probare eſſe Deos, ac proinde diceres mundum univerſum* &c. *ſenſum mentemque habere*; ſenſus quidem hic non erit turbidus, neque conſtructio tam impedita, ut non ſimilibus exemplis, quæ intacta ab intt. dimiſſa ſunt, adſeri atque illuſtrari poſſit. Docuerat nempe Balbus, eſſe Deos; idque ut elucidaret, ſolem, lunam, & talia plura, quorumcunque vim inſignem & illuſtrem faciem videremus, Deos eſſe contenderat. ut conſtat ex l. II. c. 17. extr. Atque hoc ipſum vulgata lectione diſerte exprimitur, ſi quid ego video. *Quare -- haberent*, hoc eſt, *ob eamque cauſam -- habere*; quæ iſtiusmodi fere eſt conſtruendi ratio, qua uſus eſt noſter cum alibi paſſim, tum quoque ſupra lib. I. cap. 38. *Hoc idem fieri in Deo, cujus crebra facie pellantur animi, ex quo eſſe beati intelligantur.* i. e. ejusque c. f. pelli animos, atque ex eo beatos eſſe intelligi. Acad. lib. I. c. 8. *e quibus -- effectum eſſe mundum; extra quem nulla pars materiæ ſit.* & cap. 12. *& ſi ita erit*

erat comprehenſum - -, *ſcientiam*; *ſin aliter*, *inſcientiam nominabat*: *ex qua exiſteret* (h. e. exiſtere dicebat) *etiam opinio*, *quæ eſſet imbecilla*, *& cum falſo incognitoque communis*. lib. II. c. 31. *quare ita placere*, *tale viſum nullum eſſe*. i. e. ideoque ita placere. ad Fam. lib. V. ep. 16. *ut ea non dicam*, *quæ ſæpiſſime & legi & audivi*, *nihil mali eſſe in morte*; *in qua ſi ſenſus reſideat*, *immortalitas illa potius*, *quàm mors ducenda ſit*; *ſin ſit amiſſus*, *nulla videri miſeria debeat*, *quæ non ſentiatur*, &c. quod idem ſic etiam exprimi potuit - - *atque in ea ſi ſenſus reſideat*, *immortalitatem illam potius*, *quàm mortem ducendam eſſe*; *ſin ſit amiſſus*, *nullam videri miſeriam debere*, *quæ non ſentiatur*. de Fin. lib. IV. c. 7. *Ad hanc rem aiunt artes quoque requiſitas*, *quæ naturam adjuvarent*: *in quibus ea numeretur inprimis*, *quæ* &c. id eſt, *in iiſque numerari inprimis* &c. ubi Lambinus, abſque cauſa ſontica, legebat *numeratur*. Curtius lib. VI. c. XI, 33. *Feſtinaſſe ergo ſe*, *dum præmium haberet in manibus*, *repræſentare conſilium*; *cujus patrem fuiſſe auctorem niſi crederent*, *tormenta quamquam tolerare non poſſet*, *tamen non recuſaret*. Schefferus volebat *recuſare*; ſed ſubjunctivus non videtur ſollicitandus, quamvis etiam J. F. Gronovius Obſ. lib. II. c. 14. eodem plane modo ex ſubjunctivo fecerit infinitivum, in his Livii lib. XXII. c. 44. *Multos annos jam inter Romanos Nolanumque populum amicitiam eſſe*, *cujus neutros ad eam diem pœniteret*. ubi vir inſignis ſcriptis illis parendum putabat, qui dant *pœnitere*; quod tamen neceſſe non eſſe, declarant exempla, quæ jam nunc attulimus, quæ uſum infinitivi ac ſubjunctivi in hujusmodi orationis caſibus promiſcuum fuiſſe ſatis dilucide, ſiquid mihi cernere liceat, evincunt. Addamus Corn. Nepot. Epam.

cap. 7. *Cum eum cives præficere exercitui noluiſſent, duxque eſſet electus belli imperitus, cujus* (id eſt, *ac illius*) *errore eo eſſet deducta illa multitudo militum, ut* &c., *deſiderari cœpta eſt Epaminondæ diligentia.* Lactantius lib. II. c. 1, 4. -- *cujus vim conditionemque non aliter poſſe contineri.* Neque ab hacce forma alieni fuerunt Græci. Xenoph. Mem. lib. I. p. 709. -- ὧν ἐδὲν δῆλον εἶναι τοῖς ἀνθρώποις. Ælian. V. Hiſt. lib. XII. c. 35. -- ὧν εἶναι δὲ τὴν Κυμαίαν. Diod. Sic. lib. I. c. 27. -- ἀφ' ἧς τὴν χώραν Ἑσπερῖτιν ὀνομασθῆναι. Diog. Laert. Procem. §. 1. -- ὃν ἄρξαι φιλοσοφίας, ἧς τὲς προεςῶτας ἱερέας εἶναι καὶ προφήτας. & lib. II. §. XI. ὃν καὶ πρῶτον σπεδάσαι τῦ ποιητῦ περὶ τὴν φυσικὴν πραγματείαν. vertitur -- *quem in iis etiam, quæ ad naturæ hiſtoriam pertinent, conſtat Poetæ fuiſſe inprimis ſtudioſum.* melius forte ſic redderetur: *quem etiam primum ad poetæ hiſtoriam naturalem ſtudium ſuum adjeciſſe:* ut περὶ non cum genitivo antecedente, ſed cum accuſativo conſtruatur.

Cap. IX. *Iſtum enim locum totum illa vetus Zenonis brevis -- concluſio dilatavit.* Verbum poſtremum mendoſum viſum fuit doctis, qui *coarctavit, declaravit, dilucidavit,* aut tale quid reponendum judicarunt. Ego illud *dilatavit* hunc in modum interpretor, *ſic expreſſit, ut dilatationis ſatis amplæ vicem præſtiterit.* Concluſio Zenonis loci illius, de quo hîc loquitur Cotta, partes omnes ſic continebat, ut totum illum locum quaſi patefaceret ac panderet. Sequitur: *Nihil igitur adfert pater iſte Stoicorum, quare mundum ratione uti putemus, nec cur animantem quidem eſſe.* Malunt duumviri cll. *ne cur animantem quidem eſſe.* Quibus ego vix poſſum facere ut adſtipuler, quoniam una lectio non minus commoda eſt, quam altera. De vi & uſu

uſu τὸ *nec quidem* lege Turſellinum. In fine capitis iſta leguntur: *Sed non omnia, Balbe, quæ curſus certos & conſtantes habent, ea Deo potius tribuenda ſunt, quàm naturæ.* Editiones vetuſtiores dabant -- *habent vel ſervant*, cum Camerarius illud *vel ſervant* a libris Venetis abeſſe videns, ex alicujus dubitatione in textum irrepſiſſe judicabat. Teſtatur tamen Daviſius in ſuis omnibus exhiberi, quamvis ne ſic quidem non in eandem cum Camerario pedibus eat ſententiam. Quæ quidem ſententia illuſtrari poteſt exemplis, quæ Steph. Baluzius ſuggeſſit ad iſta Salviani de Gub. Dei lib. VI. p. 117. *Cumque etiam pupillis, prodigis vel prodigioſis ſoleat ſubvenire paupertas.* ubi illud *vel prodigioſis* non immerito malæ manui acceptum referebat ille vir doctus. Quid vero? ſi conjunctionem diſcretivam *vel*, in copulativam *que* vel *ac* mutemus; an erit in loco Tullii quidquam, quod merito reprehendas? Certe *ſervare curſum certum & conſtantem* amplius aliquid dicit, quàm *habere*. Et licet idem ſatis expreſſe dici ſolo *habendi* verbo queat, eſt tamen iſtiusmodi pleonaſmus Tullio, aliisque auctoribus probatiſſimis admodum familiaris, ut jam antea probavimus ad lib. I. c. 43. Atque eodem modo conjunctiones *aut*, *ac* & *atque* à librariis permiſceri ſolere, teſtis eſt clar. Cortius ad Saluſt. Jug. 82. Idem forſitan ſtatuendum de loco Minucii Fel. Octav. cap. xx. -- *non nos debet antiquitas imperitorum, fabellis ſuis delectata vel capta, ad errorem mutui rapere conſenſus.* legendum fortaſſe *delectata & capta*: ut Cæcina ad Cic. Fam. VI. ep. 7. extr. conjunxit *gaudere* & *capi*. *Tu*, inquit, *pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Cæſar tenes.* Cl. tamen Daviſius τὸ *delectata vel*, eliminari ideo volebat, quod hîc de fabularum

ſuavitate agendi non eſſet locus. Scilicet haud reputabat vir ille, Latinarum quamvis elegantiarum pulchre callens, *fabulis* per ſe minus gratis aut jucundis, *delectari* tamen eum eleganter dici, cui talia libenter audire ſit, ut loquitur Minucius, quique ea credulis auribus arripiat. Cic. de Divin. lib. II. c. 55. *Num igitur me cogis etiam fabulis credere? quæ delectationis habeant quantum voles*, -- *auctoritatem quidem nullam debemus nec fidem commentitiis rebus adjungere. Quæ delectationis* &c. h. e. quibus quantumcunque moveantur homines improvidi. Sic quoque de Nat. Deor. III. c. 24. Salvian. de G. D. lib. I. init. *etiam paganorum forſitan electorum atque ſapientium teſtimoniis delectantur*: i. e. capiuntur ac permoventur. Lactant. lib. I. c. VII, 7. *Nihil eſt*, *in quo nobis faciant invidiam*, *qui unum Deum dicamus*, *multos negemus. Si eos multitudo delectat*, &c. i. e. ſi illi ad multos ſtatuendos propenſi ſunt.

CAPUT XV.

Vulgata lectio Ciceronis in III. de N. Deor. quinquies defenditur. Quidem *pro etiam.* Ut *in protaſi quandoque omittitur. Cicero obiter bis vindicatur. Relativi ſine copula repetitio. Tria Ciceronis loca in tranſitu adſeruntur. Novatianus tentatur. Enallage verbi ſimplicis* fugere, *& compoſiti* refugere. *Cicero bis defenditur. Caſuum ad prius orationis membrum accommodatio notabilis. Cicero ter vindicatur. Florus quoque*, *Juſtinus ac Paterculus vindicantur.*

APud Tullium lib. III. de Nat. Deorum, cap. 10. ſic loquitur Cotta: *Vide*, *quæſo*, *ſi omnis*

nis motus, omniaque, quæ certis temporibus ordinem ſuum conſervant, divina dicimus; ne tertianas quidem febres & quartanas divinas eſſe dicendum ſit. Lambinus reponebat *ne tertianas quoque febres*, Muretus *ne tertianas item febres*; & loci ſenſum hanc vel illam emendationem flagitare, judicabat editor clariſſimus. Sed *quidem* pro *etiam* ſæpiſſime in orationis intenſione adhiberi, quis eſt qui neſciat? Sic ſupra cap. 9. *Iſto modo etiam diſertus & quidem mathematicus erit mundus.* ſic millies alibi, ut docetur in Turſell. libello de particulis. Quamobrem omnino recte factum, quod non auditus fuerit Lambinus, cum *quidem* tolleret ex his, de Fin. lib. I. c. 20. - - *eſſe quoddam fœdus ſapientum, ut ne minus quidem amicos, quàm ſe ipſos diligant.*

Ibidem: *Et ſi domus pulchra ſit, intelligamus eam dominis, inquit, ædificatum, non muribus: ſic igitur - - exiſtimare debemus.* Ampl. Boherius legebat *Ut*, *ſi* &c. ut haberet conjunctio *ſic*, ad quod commodius referretur. Eodem modo doct. Daviſius, qui hîc quidem conticuit, *Ut* pro *Et* legebat in his cap. 31. *Et - - prorſus, ſiqui audierunt, vitioſi eſſent diſceſſuri, - - tacere præſtaret philoſophis, quam iis, qui ſe audiſſent, nocere: ſic ſi homines, rationem* &c. Et celeb. Bentleius *Ut enim* ſubſtituebat Tuſc. lib. IV. c. 13. *Eſt enim corporis temperatio, cum ea congruunt inter ſe, e quibus conſtamus, ſanitas: ſic animi dicitur, cum ejus judicia opinionesque concordant.* His locis quidquid inſit vitii, id omne in prava tantummodo diſtinctione poſitum videtur; quæ ita eſt, ut ego exiſtimo, conſtituenda, ut conjunctionem *ſic* τελείᾳ ὑποστιγμῇ ab antecedentibus ſeparemus; quo fiet, ut conjunctio iſta haud ita neceſſario ante ſe flagitet προτακτικὸν

 illud

illud *ut*. Ita quoque de Off. lib. III. c. 10. *Scite Chryſippus, ut multa: Qui ſtadium, inquit, currit, eniti & contendere debet.. ut vincat: ſupplantare-- nullo modo decet. ſic in vita ſibi quemque petere, quod* &c. ſuprà lib. I. cap. 27. *Dicemus ergo idem, quod in Venere Coa: corpus illud non eſt, ſed ſimile corporis--: ſic in Epicureo Deo non res, ſed ſimilitudines rerum eſſe.* Sexcenta licet ejusmodi proferri.

Cap. XII. *Ut enim ſi omnis cera commutabilis eſſet, nihil eſſet ceteum, quod commutari non poſſet: ſimiliter igitur ſi omnia, quæ ſunt, e quibus cuncta conſtant, mutabilia ſunt; nullum corpus eſſe poteſt non mutabile.* Conjunctionem copulativam, quam in his requirunt critici, qui legunt *eque quibus*, vel *& e quibus*, paſſim in tali, quam hîc videmus, relativi geminatione omittit Cicero. Sic ſupra cap. 7. *Unus is modus eſt, de quo ſatis dixi, qui eſt ſuſceptus ex præſenſione rerum futurarum.* cap. 9. *ne ſtellæ quidem, quas tu innumerabiles in Deorum numero reponebas, quarum te curſus æquabiles æternique delectabant.* infra cap. 17. *capeduncultis, quas Numa nobis reliquit, de quibus.. dicit Lælius.* cap. 24... *Pallantis, quæ patrem dicitur interemiſſe.., cui pinnarum talaria affingunt.* lib. I. c. 36. *Tu quod opus tandem magnum & egregium habes, quod effectum divina mente videatur, ex quo eſſe Deos ſuſpicere?* de Divinat lib. I. c. 15. *Nam quid ego -- Dejotarum regem commemorem? qui nihil umquam niſi auſpicio gerit; qui, quum* &c. lib. II. cap. 44. *Quum enim illi orbes, qui cœlum quaſi medium dividunt, & adſpectum noſtrum definiunt, qui à Græcis ὁρίζοντες nominantur*, &c. de Legibus lib. I. c. 20. *quippe cum antiqui omnes, quod ſecundum naturam eſſet, quo juvaremur in vita, bonum eſſe decreverint.* Acad. lib.

I. c.

I. c. 8. *materiam quandam, ex qua omnia expreſſa atque effecta ſint; quæ tota omnia accipere poſſit* &c. vide quoque lib. II. c. 13. Tuſc. lib. II. c. 12. & lib. V. c. 25. Lactant. lib. VIII. c. xi. Sen. epiſt. LXXXII. p. 247. & alibi. Atque hinc etiam lucem capiunt ſequentia iſta loca. Tuſc. lib. V. c. 9. *in eo libro, quem ſcripſit de vita beata, in quo multa diſputat, quamobrem is, qui torqueatur, qui crucietur, beatus eſſe non poſſit.* ubi cel. Bentl. legebat, *quod multa diſputarit, quamobrem* &c. lib. III. cap. xi. *altera cupiditas, quæ recte vel libido dici poteſt, quæ eſt immoderata adpetitio opinati magni boni, rationi non obtemperans.* ubi cl. Daviſius ex depravata quadam codicum lectione ſic malebat, *altera, quæ eſt inmoderata adpetitio opinati magni boni, rationi non obtemperans, vel cupiditas recte vel libido dici poteſt.* Acad. lib. II. c. 26. *Sed ab hoc credulo, qui numquam ſenſus mentiri putat, diſcedamus: qui ne nunc quidem, cum ille ſol, qui* &c. idem vir erud. emendabat, *Quid? ne nunc quidem?* Novatianus de Reg. Fidei cap. xxviii. *pro perfectis dicit, quæ futura habet, quæ ſine dubitatione ventura ſunt.* nuperus editor doctiſſimus volebat, *& quæ ſine d. v. ſ.* poſſes non minore ratione conjicere, *quia ſine d. v. ſ.* ut paulo ante: *Sæpe enim ſcriptura divina quæ nondum facta ſunt, pro factis adnuntiat, quia ſic futura ſunt.*

Cap XIII. ... *& fugit à quibusdam: quod autem refugit, id contra naturam eſt.* Lambini elegantia prorſus inanis eſt, qui periodos hoc modo adæquandas putabat, *& refugit à quibusdam: a quo autem refugit*: quemadmodum etiam Tuſc. lib. I. c. 23. *nec ipſum ab alio renaſcetur, nec ex ſe aliud creabit:* legebat *recreabit*. Recte vero Daviſius, qui utrique huic παραδιορθώσει adſenſum negavit;

 iſtius-

iſtiusmodi enim variationibus maxime delectabantur veteres. ſupra c. 12. *Ut enim, ſi omnis cera commutabilis eſſet, nihil eſſet cereum quod commutari non poſſet.. ſimiliter igitur, ſi omnia.. mutabilia ſunt* &c. cur non, uti ſupra, *commutabilia ſunt?* atque hoc ipſo cap. 13. *Si igitur voluptatis ſenſum capit, doloris etiam capit: quod autem dolorem accipit, id accipiat etiam interitum neceſſe eſt.* Acad. lib. II. c. 33. *quos quoniam appetitio conſequatur, actionem ſequi.* de Fin. lib. V. c. 25. *atque ut reliqui fures earum rerum, quas ceperunt, ſigna commutant: ſic illi -- nomina -- mutaverunt.* Lactant. de Ira Dei cap. XII, 6. *ut quia docuimus à Deo factum eſſe mundum, doceamus quare ſit effectus.* Cæſar B. Gal. lib. I. cap. 13. *quum id quod ipſi diebus xx. ægerrime confecerant, ut flumen tranſirent, illum uno die feciſſe intelligerent.* Græce quoque hoc modo Syneſius epiſt. L. τȣ̃ς δὲ, καὶ μὴ πλάσαντας, ὅτι συνέπλασαν ἄν: *illos autem* (averſandos puto), *quod licet non finxerint, finxiſſent tamen.* & epiſt. LII. καὶ μέγα ȣ̓δὲν ἐφ᾽ ἑκάςης ἡμέρας ἀνύειν ἐλπίσαντες, ἐλάθομεν ἐξηνυκότες ὅσον ἔδει: *& non multum unoquoque die itineris conficere rati, non ſenſimus nos itineris confeciſſe quantum oporteret.* Polyænus Strat. lib. II. c. 3. §. 8. παρεσκεύαζεν ἄνδρα -- ἀγγέλλοντα· ὁ Τροφώνιός μοι προσέταξεν ἀπαγγεῖλαι Θηβαίοις. Xenoph. Cyropæd. lib. I. p. 7. Οἳ δ᾽ ἂν παιδευθῶσι παρὰ τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις, ἔξεσιν αὐτοῖς ἐν τοῖς ἐφήβοις νεανισκέυεσθαι· τοῖς δὲ μὴ διαπαιδευθεῖσιν ȣ̈τως ȣ̓κ ἔξεσιν. & lib. III. p. 63. Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, πότερα βȣ́λει αὐτȣ̃ μένων τῷ λιμῷ καὶ τῇ δίψῃ μάχεσθαι, ἢ εἰς τὸ ἰσόπεδον καταβὰς ἡμῖν διαμάχεσθαι; His quoque ſatis ſe vindicare videtur iſta lectio, de Legibus lib. I. cap. 13. *rebus non commutatis, immutaverunt vocabula.* ubi editor cl. codices ſe-

quen-

quendos iſtos putabat, qui referunt -- *commutaverunt vocabula.*

Cap. XIV. *Qui quoniam quid diceret intelligi noluit, omittamus.* Tentant, *Quem, quoniam q. d. i. n., omittamus:* vel, *Qui, quoniam q. d. i. n., omittatur.* At vulgata lectio ſatis proba eſt, Tullioque digna. Primum enim poſt *omittamus*, ſubaudiendum *eum*, de qua ellipſi fuſius jam egimus ab lib. II. cap. 48. Deinde pronomen relativum *qui*, conſtructum cum verbo *noluit*, eandem plane formam refert, quæ in ſequentibus his locis obtinet. pro Muræna cap. XII. *Prætor interea ne pulchrum ſe ac beatum putaret.., ei quoque carmen compoſitum eſt.* dici idem hoc modo potuit: *Interea prætori quoque, ne pulchrum ſe* &c. *carmen compoſitum eſt*; ſed jam nominativus ille *prætor* referendus ad verbum illud *putaret.* Perperam ſe comma ingeſſit poſt *interea*, qua depravatione deceptus Sanctius Min. lib. IV. c. xi. anacoluthon in his ſibi cernere viſus eſt, quod nullum quidem ineſſe ego mihi perſuaſerim. Pergamus ad alia exempla, quo planius & apertius fiat id quod volumus. Tuſc. lib. I. c. 34. *etiamne nobis expedit, qui -- ſi ante occidiſſemus, mors nos à malis -- abſtraxiſſet:* cur non potius, *quos, ſi* &c. *mors à malis -- abſtraxiſſet?* & cap. 43. *cui cum Lyſimachus rex crucem minaretur, iſtis, quæſo, inquit,* &c. quod idem ſic forte quiſpiam efferre malit: *qui, cum ei Lyſimachus* &c. Seneca epiſt. XCVIII. *Qui licet prudens ſit, -- non contingit illi bonum integrum.* pro, *Cui, licet p. ſ., non contingit bonum integrum.* Lactant. lib. II. cap. v, 13. *quarum quia liberæ ſunt voluptates, huc atque illuc vagantur ut libuit.* pro: *quæ, quia earum liberæ* &c. Salluſt. Cat. cap. LII, 34. *quibus ſiquid umquam penſi fuiſſet, non ea con-*

filia de repub. habuiſſent. & cap. xi, 2. *huic quia bonæ artes deſunt, dolis atque fallaciis contendit.* ubi vide doct. Cortium. Cicero Tuſc. lib. I. c. 42. *mors ſi eſſet miſera, finis eſſe nullus poteſt..* Lambin. & Bentl. reponunt, *morti, ſi* &c. ſed conjecturâ mihi quidem parum probabili; quemadmodum ſincera quoque videntur omnia, in locis ſequentibus. Florus lib. II. c. xviii, 14. *ab duce orantes prœlium, ut tanquam viros occideret, ubi non impetrabant, placuit eruptio.* i. e. *ubi orantes... non impetrabant, placuit* iis *eruptio.* ubi Salmaſius emendabat, *ab duce orant prœlium.* Juſtinus lib. IX. cap. 8. *Hic ubi exarſiſſet, nec dilatio ultionis nec modus erat.* ubi Grævius amplectebatur Juntarum lectionem, *Huic, ubi* &c. Vell. Paterculus lib. II. cap. 115. *& ob ea, quæ ſi propriis geſſiſſet auſpiciis, triumphare debuerat, ornamentis triumphalibus -- donatus eſt.* quem locum alii alio modo emendant, cum tamen eadem illius cum his quæ jam enumeramus natura videatur. Cicero Off. lib. I. cap. 17. *Magna etiam illa communitas eſt, quæ conficitur ex beneficiis ultro citro datis acceptis: quæ & mutua & grata dum ſunt, inter quos ea ſunt, firma devinciuntur ſocietate.* ubi Perizonius, applaudente Grævio, tentabat, *quæ, & mutua* &c. *firma devinciunt ſocietate.* Tuſc. lib. III. c. 27. *Quid? ipſa remiſſio luctus cum eſt conſecuta, intellectumque eſt, nihil profici mœrendo; nonne res declarat, totum illud voluntarium?* ubi Bentl. legebat, *Quid? ipſa remiſſio luctus, cum eſt conſecuta, ... nonne re declarat* &c.? Huc etiam confer, quæ jam antea de hacce anaſtropha diſputavimus ad iſta lib. II. c. 4. *Ne ægri quidem quia non omnes convaleſcunt, idcirco ars nulla medicina eſt.*

CA-

CAPUT XVI.

In Ciceronis III. de N. D. quædam loca juxta lectionem editam ſtabiliuntur. Enallage graduum. Ellipſis vocis Deæ, *cum præceſſit τὸ* Dii. In Deorum numero reponere. *Enallage orationis abſolutæ & obliquæ.* Intelligere & cognoſcere *neſcio quomodo diſtinguitur à Tullio.*

CAp. XVI. libri Cic. tertii de N. Deor. *plures enim tradunt nobis ii, qui interiores ſcrutantur & reconditas literas.* Obſerva graduum mutationem, Tullio haud inauditam. de Fin. lib. V. c. 5. *Hujus Lyco eſt oratione locuples, rebus ipſis jejunior.* Fam. lib. XI. ep. 21. *Siquid erit occultius, & (ut ſcribis) reconditum, meorum* &c. Tuſc. lib. IV. c. 31. *atque ut in malis opinatis, tolerabilia: ſic in bonis ſedatiora ſunt efficienda, quæ magna & lætabilia dicuntur.* ubi non auſim cum Bentl. facere, ut *tolerabiliora* reponam. de N. Deor. lib. II. c. 6. -- *mentem, & eam quidem acriorem & divinam.* lib. I. c. 21. *de re obſcura atque difficillima.* ubi vide clar. Daviſium, uti & ad iſta Acad. lib. II. c. 41. *hæc noſtra, ut exigua & minuma contemnimus.*

Cap. XVIII. *Quid? Ariſtæus, -- Apollinis filius: Theſeus Neptuni: reliqui, quorum patres Di; non erunt in Deorum numero. Quid? quorum matres? opinor etiam magis.* Cl. Daviſius ex mſſ. regio & Cantab. adjicit vocem *Deæ*, poſt *matres.* Sed cum codices illi vulgatam lectionem paſſim ſine cauſa deſerant, ſuſpecta mihi eſt iſta variatio, quamvis orationem, ſi verum fateri velimus, exhibeat leniorem. Iſta forſitan cujuſpiam religio

gio fuit, ut in Tullio non ferret ellipſin iſtiusmodi, quæ non, niſi aliqua cum difficultate, ex antecedentibus ſuppleri poſſet. Sed an eſt lenior illa vocis *Deam* omiſſio in his infra cap. 20. *Solem Deum eſſe, Lunamque, quorum alterum* &c. & rurſus ibidem: *Tum ſi eſt Ceres à gerendo (ita enim dicebas) terra ipſa Dea eſt, & ita habetur: quæ eſt enim alia Tellus? ſin terra, mare etiam, quem Neptunum eſſe dicebas: ergo & flumina & fontes*, ſcil. Dî ſunt. Atque ita *patrum* nomine matres, *filiorum* filias, *fratrum* ſorores contineri, bene probavit dilig. Munkerus ad Hygin. Fab. CLIX. Neque ellipſis multum durior videtur, quam illa, de Fin. lib. V. cap. 23. *& quæ -- ſtuprum voluntaria morte lueret, inventa eſt, & qui interficeret filiam, ne ſtupraretur*, ſcil. inventus eſt.

Cap. XIX. *Boves igitur & equos* &c. *in Deorum numero reponemus*. Audiamus in h. l. Daviſium. „ Reg. inquit, Med. Aſcenſ. Victor. & Bonon. „ 1494. *in Deorum numerum reponemus*, ac ita „ ſcripſit Cicero. De hujusmodi loquutionibus „ multa multi. vide G. J. Voſſium de Conſtr. cap. „ LXV. & Th. Munkerum ad Hygini Fab. XLI. Hactenus vir doctus. Videntur autem plane *ἀσύστατα* hæc, & quæ ille commentatus eſt ad iſta lib. I. cap. 12. *imagines earumque circuitus in Deorum numero refert*. " Mſ. reg. à ſecunda manu, inquit, repræſentat *in Deorum numerum refert*, „ ac ita reponit Dio. Lambinus. Sed lectio vulgata, pergit, manum medicam non poſtulat. „ Hyginus Fab. CLXXVII. *Poſt eam Jovis in ſtellarum numero retulit*. Vide, ſis, etiam quæ „ notavit Th. Munkerus ad Fab. XCII. „ Rurſus idem V. C. talia adnotavit ad hæc ejusdem libri cap. 44. *Vos autem quid mali datis, cum in im-*

be-

becillitatem gratificationem & benivolentiam ponitis? ubi cum jam Lambinus *in imbecillitate* repoſuerat, iſtam emendationem adſumens Daviſius ablativum in ipſum contextum recepit, & hancce notulam ſubjecit " Vulg. *imbecillitatem*. Ego vero in-„ ſignem Lambini emendationem lubens ſum am-„ plexus: nam Gruterus de ea, quia carpere non „ potuit, ne verbum quidem fecit, & veterem „ lectionem, quæ abſurda prorſus eſt & barbara, „ retinuit. „ Hæc mihi nullo modo conciliari poſſe videntur cum adnotatione viri cl. in locum, quem jam præ manibus habemus; niſi illa forte eo valeat, ut duas priores retractet atque tollat. Mihi tamen hîc placet ablativus *numero*. ſic enim infra cap. 20. *Cur autem Arci ſpecies non in Deorum numero reponatur?* ſupra cap. 9. *quas tu innumerabiles in Deorum numero reponebas.* lib. I. c. 31. *aut ſolem, aut mundum, aut mentem aliquam ſempiternam in Deorum natura ponere.* lib. II. c. 21. *Quæ cum in ſideribus ineſſe videamus, non poſſumus ea ipſa non in Deorum numero reponere.* atque ita paſſim innumeris in locis, cum vix uſpiam alio modo.

Eodem cap. *Atque in plerisque civitatibus intelligi poteſt, augendæ virtutis gratia; quo libentius reipublicæ cauſa periculum adiret optimus quisque, virorum fortium memoriam honore Deorum immortalium conſecratam.* Hunc locum reſpiciens, ſic ſcripſit Lactantius lib. I. cap. 15. *quod Cicero -- docet, dicens: Suſcepit* &c. *Et alio loco: Atque adeo in plerisque civitatibus intelligi poteſt, acuendæ virtutis gratia, aut quo libentius reipublicæ cauſa periculum adiret* &c. Cl. Daviſius primum in his verbis Lactantii eradit conjunctionem *aut*; ac deinde ex eodem loco colligit, Tullium *acuendæ virtutis gratia* ſcripſiſſe, non *augendæ*. Sed quoniam Lactantius paſ-

paſſim ſine cauſa abludit à verbis auctorum, quos laudat, uti vel illud ipſum *adeo* in hoc ipſius loco teſtatur, quod Cicero plane omiſit, qui etiam, clar. editorem ſi audire velimus, non *Atque*, ſed *Atqui* ſcriptum dedit; hinc patet, ſi tam Ciceronis quam Lactantii lectio per ſe ſit iſtiusmodi, ut proba cum Latinitate ſenſum idoneum exſerat; leviuſculam diſcrepantiam non ſatis eſſe cauſæ, cur unum auctorem ex altero refingere velis. Quemadmodum autem participium illud *augendæ* non habet, cur ſollicitetur, niſi propter ſolam Tullii cum Lactantio diſcrepantiam: ſic idem plane eſt de conjunctione *autem*, quam de ſuo adjecit Lactantius, ſentiendum. Nam conjunctio *autem* non ſemper disjungit aut diſcernit, ſed ſæpiſſime inſervit talibus explanationibus, qualis hîc uſu venit apud Lactantium, ad amplificanda iſta antecedentia *acuendæ virtutis gratia*; quam vim etiam copulativum & præſtare, jam antea vidimus. Et *augere* apud Ciceronem eleganter dicitur idem, quod ornare, remunerare, honeſtare; qualem hujus verbi ſignificationem cum in locis bene multis, tum maxime in illo cernere licet, de clar. Orat. ubi illud opponit τῷ *adfligere* his verbis: *quod judicaret hoc oratoris eſſe maxime proprium, rem augere poſſe laudando, vituperando rurſus adfligere.* Fuſioris hujus verbi illuſtrationis gratiam nobis fecit literatiſſimus Cortius ad Salluſt. Jug. cap. 86.

Cap. XXII. *Soles ipſi quam multi à theologis proferuntur! -- Volcani item complures: primus Cœlo natus, ex quo & Minerva Apollinem eum, cujus in tutela Athenas antiqui hiſtorici eſſe voluerunt.* Verba iſta, *ex quo & Minerva Apollinem eum*, haud recte hîc conſtrui viſa ſunt editori eruditiſſimo, qui Ciceronem arbitrabatur ſcripſiſſe, *ex quo & Minerva Apol-*

Apollinum is, *cujus* &c. Videndum tamen an lectio, quam reprobavit vir ille, conſervari poſſit, ſi verbum *volunt*, *dicunt* aut tale quid ſubaudiamus, quod omiſſum eadem plane ellipſi ſit, qua noſter uſus eſt infra cap. XXI. *Principio Joves tres numerantur*; *ex quibus primum & ſecundum natos in Arcadia*; *alterum patre Æthere*, *ex quo etiam Proſerpinam natam ferunt & Liberum*. ſimiliter quoque de Divin. lib. I c. 26. *Exin cuidam ruſtico Romano dormienti viſus eſt venire qui diceret*, *præſulem ſibi non placuiſſe*; *idque ab eodem juſſum eſſe eum ſenatui nuntiare*: *illum non eſſe auſum*: *iterum* &c. & lib. II. cap. 32. *At paullo poſt audita vox eſt monentis*, *ut providerent ne à Gallis Roma caperetur*: *ex eo Ajo loquenti aram in nova via conſecratam*. in quibus locis ſimilis ellipſis, ſimilisque orationis directæ in obliquam proceſſus eſt. Et illam ἐναλλαγὴν quod attinet, qua oratio directa cum obliqua permutatur, iſta ſane Tullio tam trita fuit, quam quæ tritiſſima. ſic ſupra lib. II. c. 49. -- *Grues cum l. c. p. m. t.*, *trianguli efficere formam*: *ejus autem ſummo angulo aer ab iis adverſus pellitur*: *deinde* &c. vide quoque, quæ jam dixi ad lib. IV. Tuſc. c. 19.

Cap. XXIV. *Quare autem in his vis Deorum inſit*, *tum intelligam*, *cum cognovero*. Per *vim Deorum* intelligit auctor, quam ex hodierna Latinitate *eſſentiam Deorum* diceres; quod, quamvis in ſcriptis veterum vulgariſſimum ſit, non tamen ſe menti oggeſſit doctiſſimi Walkeri, qui legebat *Quæ autem in his* &c. Idem porro vir nec probare ſe declarat, nec intelligere iſta, *tum intelligam*, *cum cognovero*. Si tamen ego reputo, millies à Tullio diſcriminari talia, quæ plerumque ut æquipollentia permiſceat; non video, quamobrem verba *intelligere* & *cognoſcere* in hoc loco non ita diſtingueremus, ut *cognoſcere* ſit nunc primum diſcere ſive mente accipere, *intelli-*

gere

gere autem jam perſpicere ac tenere quæ accepta ſint. Ita volet Cotta, ſe rem illam tum intellecturum, ſi quis eam recte doceret & probaret.

CAPUT XVII.

Ellipſis voculæ magis *vel* potius, *conſtructionis quædam* σύγχυσις *una & altera*, *proſopopœia vocis* oratio, *& ellipſis verbi* facere *in Cic. III. de Nat. Deor. adſtruuntur & illuſtrantur. Quædam loca Lactantii & Min. Felicis tentantur & defenduntur.* Homines Romani. *Xenophon vindicatur.* Dividere *de diſſectione violenta dicitur.* Alter, *pro alteruter. Ellipſis duriuſcule ſupplenda* ἀπὸ κοινοῦ. *Infinitivus notandus. Metonymia, qua ſpiritus permutantur cum hominibus, quibus inſint. Una vox eleganter dativi & ablativi vim præſtat. Ellipſis vocis* homines.

CAp. XXV. libri tertii de Nat. Deorum, ſic ſcribit Cicero: *Itaque aliunde mihi quærendum, ut & eſſe Deos, & quales ſint, diſcere poſſim, quàm quales tu eos eſſe vis.* Locum non intellexerunt eruditiſſimi Angli, qui aut delenda iſta, *quàm quales tu eos eſſe vis*, aut ad ſupplendam ſententiam quædam deeſſe exiſtimabant. At forſitan hoc modo explicandus eſt, ut ante illa *quàm quales tu eos eſſe vis*, ſubaudiatur vox *potius*. Illius voculæ ellipſis eſt certe celebris & vulgaris, cujus quidem exempla multi multa collegerunt. Adi modo Parei Lex. Plaut. v. Ellipſis, Vechneri Hell. lib. I. p. 80. Perizon. ad Sanct. lib. IV. c. 7. Lamb. Bos ellip. v. μᾶλλον; nec non ipſum Daviſium ad Fin. lib. V. c. 30. ad Min. Fel. Octav. cap. v. & ad Lactantii Epit. cap. 2. adde quoque indicem in Tacitum, v. *quàm*. Quibus etiam componere lice-

licebit verba Lactantii lib. II. cap. VII. *Quare oportet -- ſibi quemque conſulere, -- quàm credentem alienis erroribus decipi.* de Opif. Dei cap. 3. init. *Queruntur, hominem nimis imbecillum & fragilem naſci, quam cetera animalia naſcuntur.* i. e. ſuprà quàm cetera animalia naſcuntur. Librum illum Lactantii elegantem dum memorem, duo in eo loca hîc obiter tentabo. Cap. V. -- *in homine autem manus, quæ non ad ambulandum, ſed ad faciendum temperandumque ſunt natæ.* Pro *temperandumque* dant codices quidam *operandumque.* Mihi autem placeret, ſiqui libri haberent *TENENDUMQUE*; quod, cum characteribus minus claris expreſſum eſſet, librario videri potuit per compendium ſcripturæ referre illud *temperandum*, quod ſuppoſuit. Emendatio mea tollit verbum, loco minus congruum, & fundatur etiam hisce ejusdem lib. cap. x, 24. *Quid dicam de manibus* &c. ? *Illud vero ad uſum miris modis babile, quod unus* (digitus) *a ceteris ſeparatus, cum ipſa manu oritur, .. qui -- omnem TENENDI FACIENDIQUE rationem vel ſolus, vel præcipue poſſidet, tamquam rector omnium atque moderator.* Alter locus mendo conſpurcatus extat cap. IX, 2. .. *Itaque quoniam mens, ut ſupra dictum eſt, oculis tanquam feneſtris utitur; non tantum hoc ebriis aut inſanis accidit, ſed etiam ſanis ac ſobriis. Nam ſi aliquid nimis propius admoveas, duplex videbitur.* legendum mihi perſuadeo, *Nam ſi aliquid nimis PROPE IIS* (ſc. oculis) *admoveas.* Sed hæc velut in tranſitu.

Cap. XXVII. *Videturne ſumma improbitate uſus non ſine ſumma eſſe ratione?* Ordinem verborum ſic conſtituebat cl. Walkerus, ut ſenſus eorum apertior evaderet, -- *uſus eſſe non ſine ſumma ratione?* At innumeris in locis ſic, aliqua cum ſenſûs ob-

ſcuratione, ſyntaxis confunditur. Tuſc. lib. III. c. 15. *quem dicitur Xantippe prædicare ſolita in viro ſuo fuiſſe Socrate.* Plura ejus generis collegimus jam ſupra ad lib. II. cap. 24.

Cap. XXXII. *Dies deficiat, ſi velim numerare, quibus bonis male evenerit; nec minus, ſi commemorem, quibus improbis optime.* Huc applicabo locum quemdam Minucii Felicis, ut hac illum occaſione emendem, & ad alia quædam elegantiſſimi auctoris loca perluſtranda deveniam. Apud illum autem cap. v. ſic inter alia, quibus providentiam impugnat, loquitur Cæcilius: *In naufragiis bonorum malorumque fata mixta, merita confuſa..: cum belli ardore ſævitur, meliores potius occumbere. In pace etiam non tantum æquatur nequitia melioribus, ſed & colitur; ut in pluribus neſcias, utrum ſit eorum deteſtanda pravitas, an optanda felicitas.* Fulv. Urſinus edidit *ſed attollitur*, non *ſed & colitur*, alii autem *ſed & attollitur*. Has tamen conjecturas, juxta cum exemplaris lectione, haud probabat clar. Daviſius, quod barbarum eſſe oporteret, qui dixerit, *nequitia non tantum æquatur, ſed & colitur* (vel *attollitur*) *melioribus*; cui defectui ſic medicinam faciebat, ut legeret -- *ſed præponitur*. Ad ſcrupulum, quem movebat vir cl., illud dicam, non opus eſſe, ut in his *ſed & colitur*, ex antecedentibus repetatur dativus antecedens *melioribus*; quod totam illam rationem, quam ille emendationi ſuæ ſubſternit, enervat atque tollit. Sufficere omnino videtur mutatio multo minor, qua equidem legendum puto, *ſed ITA colitur*, ſc nequitia, *ut in pluribus* &c. Hic mihi manum injiciunt alia nonnulla ejuſdem Minucii loca, quæ obiter expendam. Eodem cap. talia exſtant verba Cæcilii:.. *ne non tam ex noſtris diſputationibus nata ſententia, quàm ex*

ex tuis ſenſibus prolata videatur. Dum ſic loquentem Cæcilium facit Minucius, imitatur Tullium Paradoxa I. *Vereor ne cui veſtrum ex Stoicorum hominum diſputationibus, non ex meo ſenſu depromta hæc videatur oratio.* Cap. x. *Cujus* (Dei Judæorum) *adeo nulla vis nec poteſtas eſt, ut ſit Romanis numinibus cum ſua ſibi natione captivus.* Legendum puto, ut etiam veteres editiones præ ſe ferunt; *Romanis HOMINIBUS cum ſua* &c. cui etiam lectioni favent exemplaria, quæ *Romanis hominibus* referunt. Hoc ſane cum res ipſa ſuadere videatur, tum quoque confirmant aliquomodo verba iſta cap. XXXIII. *Ita prius eos* (Judæos) *deſeruiſſe deprehendes; quam eſſe deſertos; nec ut impie loqueris, cum Deo ſuo eſſe captos, ſed à Deo, ut diſciplinæ transfugas deditos.* quibus autem? Romanis; non numinibus; ſed hominibus. In errorem inductus fuiſſe librarius videtur, quòd Minucio parum dignam haberet dictionem *Romanis hominibus*; quæ tamen auctoribus optimis ſatis uſitata eſt. Cæſar de B. Gall. lib. I. cap. 31. *propterea quod Harudum millia hominum XXIV. ad eum veniſſent.* ubi vide Dion. Voſſium; uti & Daviſ. ad M. Fel. c. VIII. Pariter quoque Græce Joan. Malalas Chron. lib. IX. p. 285. καὶ ἐποίησαν εὐθέως ἄρχοντα, ὃν ἐβουλήθη, ἐν τῇ Βιθυνίᾳ, ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀνθρώπων. & lib. XVI. p. 122. καὶ ὥρμησαν εἰς τὸ πέραν, κατὰ Βιταλιανοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ. Xenoph. I. Cyropæd. p. 18. B. ὡς δὲ εἶδεν πολλοὺς ἀνθρώπους τῶν Ἀσσυρίων συντεταγμένους, &c. ubi fruſtra, ut paſſim alibi, eſt H. Stephanus, qui ἀνθρώπους ſupervacuum & ſpurium putabat. Cap. XI. *Quid? quod toto orbi, & ipſi mundo cum ſideribus ſuis minantur incendium, ruinam moliuntur? quaſi naturæ -- ordo turbetur, aut rupto elementorum*

omnium fœdere, & cœleſti compage diviſâ, moles iſta, qua continetur & cingitur, ſubruatur. Emendant, *qua continemur & cingimur*, vel *quæ continetur & cingitur.* Ego putem nil tentandum, dummodo in his *continetur & cingitur*, ex antecedentibus tecum repetas *totus orbus & ipſe mundus*; quæ quamvis paulo longius ab his verbis abſint, poſſe tamen huc revocari, ex iis planum eſt, quæ ſuprà dedimus ad Cic. de N. Deor. lib. II. c. 57. Quod autem cl. Burmannus ad Val. Flaccum lib. I. p. 139. ex *compage diviſa*, emendat *compage divulſa*; non video, quo fundamento nitatur illa conjectura, niſi quod verbum *dividendi* imbecillius huic viro viſum fuerit, ad violentam, quam innuat auctor, divulſionem ſignificandam. Haud minorem tamen vim exſerit, ut mihi quidem videtur, illud verbum in his Virgilii Æneid. lib. II.

Dividimus muros, & mœnia pandimus urbis.

& rurſus libro nono:

Sic ait, & ſublatum alte conſurgit in enſem;
Et mediam ferro gemina inter tempora frontem
Dividit, impubesque immani vulnere malas.

Ita Horatius aliique. Cap. XIII. *quæ ſunt dubia, ut ſunt relinquenda ſunt: nec tot ac tantis viris deliberantibus, temere & audaciter in alteram partem ferenda ſententia eſt.* Tentabat erud. Anglus, *in alterutram partem.* Sed eandem quoque notionem habet vox illa, quam corrigit. ſupra cap. V. initio: -- *ut libram teneas æquiſſimi judicis, nec in alteram partem propenſus incumbas, ne* &c. Cicero Acad. lib. II. c. 43. *Non poteſt igitur uterque ſapiens eſſe, quo-*

quoniam tanto opere diſſentiunt, ſed alter. i. e. alteruter. ſic Lactant. de Opif. Dei cap. XII, 10. & alii, ut jam docuit Freinshemius in Ind. Juſtini, Faber in Theſ. ac Turſell. de Partic. cap. XVIII. *Quid naſcendi ratio? quid cupido generandi? nonne à Deo data eſt? & ut ubera, partu matureſcente lacteſcant, & ut tener fœtus ubertate lactei roris adoleſcat?* Vir laudatus legebat *data ſunt*, quod verba alioquin minus cohærere arbitrabatur. Sed haud commodiora ſunt iſta Ciceronis Tuſc. lib. V. c 4. *Sed ab antiqua philoſophia uſque ad Socratem -- numeri motusque tractabantur; & unde omnia orirentur, quove recederent*, ſcil. tractabatur. ad Fam. I. ep. 3. *Commendo tibi ejus omnia negotia, -- in primisque ut -- eum ita tractes*, ſc. rogo. Tacitus Annal. lib. I. c. 15. *Sed decreta pecunia ex ærario, utque per circum triumphali veſte uteretur*, ſc. decretum. ubi conſule J. F. Gronovium. Cap. eodem: *Audio vulgus, cum ad cœlum manum tendunt, nihil aliud quàm Deum dicunt.* Hæret & languet conſtructio. Legendum forſitan, *IDEO vulgus*, vel *RUDE vulgus, cum* &c. Cap. XXVI. *Illis adſpirantibus & infundentibus præſtigias edunt, vel quæ non ſunt, videri, vel quæ ſunt, non videri.* Duriuscula viris doctis videbatur loquendi ratio; qui verbum *faciunt*, aut tale quid excidiſſe putabant, vel ita transponebant, -- *per dæmonas edunt. Illis adſpirantibus & infundentibus præſtigias, faciunt vel quæ* &c. Non dubium, quin lenior eſſet curſus orationis, ſi ſcripſiſſet Minucius, *ut vel quæ non ſunt, videantur, vel quæ ſunt, non videantur.* Sed tamen iſtiusmodi infinitivorum exempla non deſunt. Cicero de Fato cap. 16. *quæ cauſa in rerum natura continebatur; fore ut is in inſula Lemno linqueretur?* de

 Nat.

Nat. Deor. lib. III. c. 24. *Magnam moleſtiam ſuſcepit, -- commenticiarum fabularum reddere rationem.* &c. atqui ita alibi. Cap. xxvii. *Hi ſunt & furentes, quos in publicum videtis excurrere, vates & ipſi abſque templo.* Supra de dæmonibus loquebatur auctor, „ Non voluit, inquit Daviſius, Minucius ipſos „ dæmonas ſignificare, ſed homines à tetris iſtis „ ſpiritibus obſeſſos vexatosque. Fortaſſe legen- „ dum, *Hinc ſunt & furentes.* Hactenus ille. At ſæpe fit, ut auctores permiſceant dæmonas cum hominibus aut ſubſtantiis, quibus dæmones inſint. D Marcus Euang. cap. iii. vſ. 11. Καὶ τὰ πνεῦματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει, ΠΡΟΣΈΠΙΠΤΕΝ αὐτῷ, καὶ ἔκραζε λέγοντα, ὅτι &c. ubi vide ſummum virum H. Grotium. Cap. xxx. *Romani Græcum & Græcam, Gallum & Gallam ſacrificiis viventes obruere.* Legit vir cl. ex mſ. *ſacrificii* ſc. cauſa. At ſi exempla, quæ tali genitivo elliptico illuſtrando contulit, bene inſpicias, facile ni fallor liquebit, eam eſſe hujus loci naturam, ut talis genitivus hîc neſcioquomodo frigeat, non minus quàm ſi diceres, Romanos id feciſſe *propter ſacrificium.* Quamobrem legerim ego potius *in ſacrificiis*, vel per appoſitionem *ſacrificia*; nam *ſacrificia* aliquando victimæ vel res offerendæ dicuntur. ſic Lactantius lib. V. c. xix, 30. *mentem ipſam pro ſacrificio habet.* Et appoſitio erit ei ſimilis, qua utitur Virg. lib. X. Æneid. vſ. 519.

Quattuor hic juvenes ——
Viventes rapit, inferias quos immolet umbris.

Cap. xxxii. *cum omnia cœleſtia terrenaque -- Deo cognita, plena ſint.* Attendant linguæ Latinæ ſtudioſi

dioſi elegantiam, qua eadem vox in uno membro dativi, in altero ablativi caſûs eſt. Talia quoque alibi ſectatur Minucius. uti cap. xxvi. *onuſti & immerſi vitiis.* Seneca epiſt. LIX. *Voluptatibus hoc nomen impoſuit, & quod voluït expreſſit.* & de Ira lib. II. c. 36. *gladiis & pugnare parati & incumbere.* Lactantius de Ira Dei cap. iv, 3. *quid tam dignum, tam proprium Deo, quàm providentia?* Cap. xxxv. ſic loquitur Octavius: *Et tamen admonentur homines doctiſſimorum libris & carminibus poëtarum illius ignei fluminis.* Caſp. Barthius in anim. ad Stat. tomo III. pag. 796. legit, *Et tamen admonentur homines docti ſophorum libris; & carminibus* &c. quid enim, inquit, aliud ſunt *libri* poetarum, quam eorum *carmina?* Scilicet nomen *doctiſſimorum* perperam ad ſubſtantivum *poetarum* retulit ille vir doctus, ut ſi legeremus *doctiſſimorum poetarum libris & carminibus*; quum prior illa vox abſolute accipi debeat, & ſubaudiri ſubſtantivum *hominum*, vel *virorum*, Plus ſane in hoc loco vidit vir quidam ſagaciſſimus, qui emendabat, *Et tamen admonentur hominum doctiſſimorum* &c. Nec tamen vel illa mutatio neceſſaria eſt, quandoquidem ellipſis illa, quam dixi, ſatis uſitata eſt. Cicero Acad. lib. II. c. 3. *eaque eſt -- in judiciis noſtris infirmitas, ut non ſine cauſa antiquiſſimi & doctiſſimi invenire ſe poſſe quod cuperent, diffiſi ſint.* de Legib. III. c. 5. *& locum iſtum totum, ut à doctiſſimis Græciæ quæſitum & diſputatum eſt, explicabo.* de Divin. l. c. 49. *ut doctiſſimis ſapientiſſimisque placuit.* ſic quoque de Fin. I. c. 4. & alibi. Jam tandem ab Minucio Felice redeamus ad Tullium noſtrum, ut reliqua libri tertii de Natura Deorum capita percurramus.

Cap. XXXV. *Invita in hoc loco verſatur oratio.* Illud vult Cotta, abhorrere ſe ab illarum rerum commemoratione, propterea quod peccandi licentiam adferrent. Sed doct. Boherius, cui legendum videtur *Inviſa in hoc loco verſatur oratio*, non rebus, quæ voluntate carent, ſed perſonis tantummodo accommodatam eſſe vocem *invitus*, objicit. Fallitur omnino vir eximius; cum enim vox *invitus*, paſſim per προσωποποιΐαν tribuitur rebus inanimis, tum præcipue ſic de oratione, tamquam de illo qui habeat, loqui amat Cicero. Sic Tuſc. lib. I. cap. 30. *Itaque dubitans, circumſpectans, hæſitans, multa adverſa reverens, tamquam in mari immenſo noſtra vehitur oratio.* & cap. 35. *Sed ita tetra ſunt quædam, ut ea fugiat & reformidet oratio.* lib. V. c. 29. *quorum oratio nihil ipſa judicat, ſed habetur in omnes partes* &c. infrà c. ult. *ut Velleii Cottæ diſputatio verior, mihi Balbi ad veritatis ſimilitudinem videretur eſſe propenſior.* ſupra cap. 2. *orationeque ea, quæ me in perorando hortabatur.* ubi vide Daviſium cl.

Cap. XXXVIII. *Hi duo illos oculos oræ maritimæ effoderunt, non iratus alicui, quem omnino iraſci poſſe negatis Deum.* Legebant docti. - - *negatis, Deus*, quod accuſativus ipſis ſolœcam orationem reddere videbatur. Eſt tamen eadem loquendi ratio, de Leg. lib. III. c. 5. *hæc eſt enim, quam Scipio laudat in libris, & quam maxime probat temperationem reip.* ubi hanc formam contra Lambinum pluribus adſtruit ipſe Daviſius, quem ibi vide.

Cap. XL. *Quæ cum dixiſſet, Cotta finem.* Recte factum, quod verbum *fecit*, quod ſcripti quidam editique adjecerunt, gloſſatori tribuerit editur

tor cl. At cum ille ellipſios, haud ita ſane vulgaris, nullum exemplum attulerit, quo judicium ſuum ſuſtulciret; en tibi unum & alterum, quod attendenti quidem mihi obviam factum eſt. ſic enim de Fin. lib. II. cap. 6. *Tum ille, finem, inquit, interrogandi,* ſc. fac. & rurſus lib. V. c. 1. *Quæ cum dixiſſet, finem ille.* Et in libros Tullii de Natura Deorum quidem tantum,

THOMÆ WOPKENS
LECTIONUM TULLIANARUM
LIBER TERTIUS,

Complectens animadverſiones in Ciceronis libros de Divinatione ac de Fato.

CAPUT I.

Tranſitus ſit ad libros Tullii de Divinatione, ***in quorum*** *primo lectio vulgata aliquoties adſtruitur ac vindicatur. Suidas defenditur.* Id nos ut faciamus conceditur ; *pro*, *nobis conceditur. Subjunctivus in altero orationis membro ſtabilitur. Ordo verborum à tranſpoſitione viri cl. vindicatur. Perfectum Latinorum pro præſenti congruit aoriſtis Græcorum. Seneca defenditur. Hypallage. Cicero obiter defenditur cum Clemente Alexandrino.*

VEnimus jam ad libros Tullii de Divinatione. Horum autem prioris capite primo ſic ſcribit auctor : *Principio Aſſyrii -- trajectiones motusque ſtellarum obſervitarunt*. Appoſite clar. Daviſius his verbis con-

contulit locum Suidæ, in v. Ἀστρονομία; quo teſte πρῶτοι Βαβυλώνιοι ταύτην ἐφεῦρον διὰ Ζωροάστρου· μεθ' ὃν καὶ Ὀστάνης· οἳ ἐπέστησαν τῇ οὐρανίᾳ κινήσει τὰ περὶ τοὺς τικτομένους συμβαίνειν· ἀφ' ὧν Αἰγύπτιοι καὶ Ἕλληνες ἐδέξαντο, καὶ τοὺς γενομένους ἀναφέρουσιν εἰς τὴν τῶν ἀστέρων κίνησιν. *Primi Babylonii illam invenerunt per Zoroaſtrum; poſt quem etiam Hoſtanes; qui diligenter notarunt, cœleſti motu accidere quæ ad naſcentes pertinent. A quibus Ægyptii & Græci acceperunt, qui etiam naſcentes in motum ſiderum referunt.* Quod autem in hoc loco obſervari velim, eſt verbum ἐπέστησαν; quod ita male habuit viſum laudatum, ut verba Suidæ hunc in modum refingeret ac ſuppleret: οἳ ΗΠΙΣΤΑΝΤΟ τῇ οὐρανίᾳ κινήσει τὰ περὶ τοὺς τικτομένους συμβαίνειν ΜΕΛΛΟΝΤΑ: *qui cognoverant cœleſti motu, quæ circa naſcentes futura eſſent.* Sed non video, quid menti auctoris obſtet, ſi verba reddantur, ut nos modo reddidimus. Hanc ſane vim tribuere verbo ἐφίστημι videtur Pollux lib. IV. ſegm. 8. cum illud recenſet inter γνῶναι, γνωρίσαι, θεωρῆσαι ac ſimilia. At illam extra omnem dubitationis aleam poſuiſſe videntur viri doctiſſimi, Duportus ad Theophr. Charact. pag. 221. & Olearius ad Philoſtr. vit. Apoll. lib. I. c. 34.

Cap. III. *Quod illi in aliqua re, invitiſſimis Stoicis, Stoico facere licuit, id nos ut in reliquis faciamus, à Stoicis non concedetur?* Cenſuerunt commentatores legendum, *id nobis, in reliquis* &c. atque huic lectioni codex etiam producitur qui faveat. Non tamen in recepta ſcriptura quidpiam labefactandum arbitror, neque enim hæc forma durior illis eſt, quas cernere licet in his locis. Tuſc. lib. I. c. 38. *Quare licet, etiam mortalem eſſe animum judicantem æterna moliri.* ubi nemo ſane refinxerit *judicanti*, præſertim ſi etiam iſta addiderit,

THOMÆ WOPKENS LECTIONUM TULLIANARUM

LIBER TERTIUS,

Complectens animadverſiones in Ciceronis libros de Divinatione ac de Fato.

CAPUT I.

Tranſitus fit ad libros Tullii de Divinatione, in quorum primo lectio vulgata aliquoties adſtruitur ac vindicatur. Suidas defenditur. Id nos ut faciamus conceditur; *pro, nobis conceditur. Subjunctivus in altero orationis membro ſtabilitur. Ordo verborum à transpoſitione viri cl. vindicatur. Perfectum Latinorum pro præſenti congruit aoriſtis Græcorum. Seneca defenditur. Hypallage. Cicero obiter defenditur cum Clemente Alexandrino.*

VEnimus jam ad libros Tullii de Divinatione. Horum autem prioris capite primo ſic ſcribit auctor : *Principio Aſſyrii -- trajectiones motusque ſtellarum obſervitarunt.* Appoſite clar. Daviſius his verbis con-

contulit locum Suidæ, in v. Ἀϛρονομία; quo teſte πρῶτοι Βαβυλώνιοι ταύτην ἐφεῦρον διὰ Ζωροάϛρου· μεθ᾽ ὃν καὶ Ὀϛάνης· οἳ ἐπέϛησαν τῇ οὐρανίᾳ κινήσει τὰ περὶ τοὺς τικτομένους συμβαίνειν· ἀφ᾽ ὧν Αἰγύπτιοι καὶ Ἕλληνες ἐδέξαντο, καὶ τοὺς γενομένους ἀναφέρουσιν εἰς τὴν τῶν ἀϛέρων κίνησιν. *Primi Babylonii illam invenerunt per Zoroaſtrum; poſt quem etiam Hoſtanes; qui diligenter notarunt, cœleſti motu accidere quæ ad naſcentes pertinent. A quibus Ægyptii & Græci acceperunt, qui etiam naſcentes in motum ſiderum referunt.* Quod autem in hoc loco obſervari velim, eſt verbum ἐπέϛησαν; quod ita male habuit viſum laudatum, ut verba Suidæ hunc in modum refingeret ac ſuppleret: οἳ ἨΠΊΣΤΑΝΤΟ τῇ οὐρανίᾳ κινήσει τὰ περὶ τοὺς τικτομένους συμβαίνειν ΜΈΛΛΟΝΤΑ: *qui cognoverant cœleſti motu, quæ circa naſcentes futura eſſent.* Sed non video, quid menti auctoris obſtet, ſi verba reddantur, ut nos modo reddidimus. Hanc ſane vim tribuere verbo ἐφίϛημι videtur Pollux lib. IV. ſegm. 8. cum illud recenſet inter γνῶναι, γνωρίσαι, θεωρῆσαι ac ſimilia. At illam extra omnem dubitationis aleam poſuiſſe videntur viri doctiſſimi, Duportus ad Theophr. Charact. pag. 221. & Olearius ad Philoſtr. vit. Apoll. lib. I. c. 34.

Cap. III. *Quod illi in aliqua re, invitiſſimis Stoicis, Stoico facere licuit, id nos ut in reliquis faciamus, à Stoicis non concedetur?* Cenſuerunt commentatores legendum, *id nobis, in reliquis* &c. atque huic lectioni codex etiam producitur qui faveat. Non tamen in recepta ſcriptura quidpiam labefactandum arbitror, neque enim hæc forma durior illis eſt, quas cernere licet in his locis. Tuſc. lib. I. c. 38. *Quare licet, etiam mortalem eſſe animum judicantem æterna moliri.* ubi nemo ſane refinxerit *judicanti*, præſertim ſi etiam iſta addiderit,

rit, ibid. lib. V. c. 15. *quibus abundantem licet eſſe miſerrimum.* & de Fato cap. 15. *ſimiliterque ſuperiora repetentem regredi infinite licet.* Dicitur autem *nos ut*, pro *ut nos*, transpoſitione maxime vulgari, de qua diximus ad lib. II. de Nat. Deor. cap. 4.

Cap. VI. *multo magis aveo audire de divinatione quid ſentias. Nihil, inquit, equidem novi, nec quod præter ceteros ipſe ſentiam.* " Duas ultimas „ voces, inquit editor eruditiſſimus, ut mihi qui„ dem videtur, ex ſuperioribus male repetierunt „ librarii, nam Latinitas poſtulat *ipſe ſentio:* Ci„ ceroni vero mos eſt, hujusmodi verba lectori„ bus ſupplenda omittere. At talis ellipſis, quamvis ubique ſit obvia, non tamen hîc ſtatuatur neceſſe eſt, quoniam Ciceroni mos ille, ut verba talia exprimat, non minus eſt aſſiduus. ut de Nat. Deor. lib. III. c. 7. *Dî utrum ſint, nec ne ſint, quæritur.* ubi plura clar. Daviſius, quem vidi. Quod autem Latinitatem flagitare credidit vir laudatus, *quod ipſe ſentio*, in eo quidem judicio acumen illius ſolitum, grammaticæque analogiæ guſtum perelegantem omnino deſidero; flagitat enim Latinitas, flagitat ſaltem uſitatior Latinorum loquendi ratio ſubjunctivum, non indicativum. Pauca quædam hujus veritatis, de multis aliis, teſtimonia ſufficient. de Finibus lib. I. cap. 8. *nunc dicam de voluptate; nihil ſcilicet novi, ea tamen, quæ te ipſum probaturum eſſe confidam.* de Legibus lib. I. cap. 20. *Parvam vero controverſiam dicis, ac non eam quæ dirimat omnia.* ad Quint. Fratrem. lib. I. epiſt. 1. §. 1. *neque enim ejusmodi partem reip. geris, in qua fortuna dominetur, ſed in qua plurimum ratio poſſit & diligentia.* Seneca epiſt. XIX. *In eam demiſſus es vitam, quæ nunquam tibi miſeria-*

rum terminum ac ſervitutis ipſa factura ſit. ſic alibi pluries.

Cap. VII. *Nihil eſt autem, quod non longinquitas temporum -- adſequi poſſit.* Juxta codices duos hoc modo leniendam orationem eſſe judicabat vir cl., ut mutata particulæ negantis ſede, legeretur, *quod longinquitas temporum -- adſequi non poſſit.* Duritie tamen iſta, quam ſuſtulit ille, maxime delectatur Cicero. ſupra cap. 6. *Quæ eſt autem gens; -- quæ non aut extiſpicum, .. aut vaticinationum prædictione moveatur?* infra cap. 55. *eodemque modo nihil eſt futurum, cujus non cauſas id ipſum efficientes natura contineat.* lib. II. c. 2. *ut nullum -- philoſophiæ locum eſſe pateremur, qui non Latinis litteris inluſtratus pateret.* de Amic. cap. 7. *Quæ.. tam firma civitas eſt, quæ non odiis -- poſſit everti?* Nullam igitur injuriam hic Tullii locus a transponente aliquo paſſus eſt.

Cap. VIII.

Sæpe etiam pertriſte canit de pectore carmen,
Et matutinis acredula vocibus inſtat,
Vocibus inſtat, & aſſiduas jacit ore querelas;
Quum primum gelidos rores aurora remittit.
Fuſcaque nonnunquam curſans per littora cornix
Demerſit caput, & fluctum cervice recepit.

Jan. Guielmius malebat,

Demerſat caput, & fluctum cervice receptat:

hac de cauſa, uti videtur, quòd verba, quæ antecedunt, ſunt præſentis temporis. Sed Aratum ſuum, inquit Daviſius, Διοσημ. pag. 210. imitatus eſt Cicero:

Ἠχῦ

Ἦπου καὶ λακέρυζα παρ' ἠϊόνι προὐχούσῃ
Χείματος ἀρχομένου χέρσῳ ὑπέκυψε κορώνη·
Ἦπου καὶ ποταμοῖο ἘΒΑΨΑΤΟ μέχρι παρ' ἄκρους
Ὤμους ἐκ κεφαλῆς.

ubi etiam; ſi verba cum contextis conferantur, eadem plane præſentis atque aoriſti enallage conſpicua eſt. At objeciſſet forte Guielmius, aoriſtum Græcorum ſæpius conſuetudinem denotare, ac reſpondere præſenti Latinorum; (ſi neſcis, lege erud. Grævium, in Lect. Heſiod. cap. 5.) atque hoc idem de Latinorum præteritis probandum eſſe, ſi quis illa *demerſit* & *recepit* jure quodam adſervare velit. Hunc ſcrupulum, in defendendo hoc Ciceronis loco, reliquum nobis fecit Daviſius. Ecce autem ſimile prorſus præteritum, infra cap. 9. *Sed ineſt in rivis & ranunculis natura quædam ſignificans aliquid* &c.

Mollipedesque boves ſpectantes lumina cœli;
Naribus humiferum duxere ex aere ſuccum.

ubi illud *duxere* exprimit aoriſtum ὠσφρήσαντο; quod apud Aratum præſentis plane vim habet. In ſcriptis autem Senecæ paſſim occurrit, ut præteritum, ſi non vim præſentis exprimat, præſentis ſaltem locum peridoneum occupet; id quod eo lubentius quibusdam exemplis comprobaverim, quod hoc idem haud recte reputaſſe videatur ſummus Lipſius, cum *uſuri ſunt*, pro *uſi ſunt* legendum ſtatueret in his, epiſt. CVII. *Æquum autem jus eſt, non quo omnes uſi ſunt, ſed quod omnibus latum eſt.* Pari autem modo epiſt. XXIII. *Ceteri eorum more, quæ fluminibus innatant, non eunt, ſed feruntur. Ex quibus alia lenior unda detinuit ac mollius vexit; alia vehementer rapuit; alia proxime*

ripam,

ripam, curſu langueſcente, depoſuit. ubi non dubium, quin locus, quem tenent perfecta iſta *detinuit, vexit,* & *rapuit*, præſentibus temporibus ſit accommodatiſſimus. Rurſus epiſt. LV. *Debilitatem nobis indixere deliciæ: & quod diu noluimus, poſſe deſivimus.* & epiſt. XCIX. *Eſt aliquis & dolendi decor. hic ſapienti ſervandus eſt: & quemadmodum in ceteris rebus, ita & in lacrimis aliquid ſat eſt. Imprudentium ut gaudia, ſic dolores exundavere.* id eſt, exundare ſolent. de Ira lib. II. cap. 3. *Itaque & fortiſſimus plerumque vir, dum armatur, expalluit, & ſigno pugnæ dato, ferociſſimo militi paululum genua tremuerunt: & magno imperatori, antequam inter ſe acies arietarent, cor exiluit: & oratori eloquentiſſimo, dum ad dicendum componitur, ſumma riguerunt.* Tu loca oculis ipſe uſurpabis, ſi tibi res eſt tanti, & magis in iis eluceſcet id quod probare volumus.

Cap. IX. *Nec hoc quæro, cur hæc arbor una ter floreat, aut cur arandi maturitatem ad ſignum floris adcommodet.* Eſt in his hypallage, quæ quamvis ſollicitum habuerit editoris cl. animum, reſcribentis *cur ad arandi maturitatem ſignum floris adcommodet*, mihi tamen de loco movenda non videtur. Non minus ſane duræ ſunt hypallagæ, quas ſtatuunt viri docti in locis ſequentibus. Cæſar B. Gall. lib. IV. c. 25. *naves longas, quarum motus ad uſum expeditior.* Vell. Paterc. lib. II. c. 12. *Hac victoria videtur meruiſſe Marius, ne ejus nati remp. pœniteret, ac bona malis repenſaſſe.* Sulp. ad Cic. Fam. IV. ep. 5. *quibus ſine dolore licitum eſt mortem cum vita commutare.* Corn. Severus in Ætna vſ. 55.

Armatus flamma removet caligine mundum.

Statius Thebaid. I. vſ. 375.

Spu-

Spumantes ſcopulos erectæ incurrere proræ.

Silius Ital. lib. I. vſ. 84.

—— *arcebant lumine templum.*

Hinc etiam præſidium ſibi ſumere poſſe videtur locus ille de Legibus lib. II. c. 8. *Certasque fruges, certasque bacas ſacerdotes publice libanto: hoc certis ſacrificiis ac diebus. Itemque alios ad dies ubertatem lactis fœturæque ſervanto.* ubi reponunt, *alios dies ad ubertatem* &c. Item Clemens Alex. lib. IV. Strom. p. 569. ὁ τοίνυν τȣ̃ σώματος ἀπὸ τῆς ψυχῆς χωρισμὸς, ὁ παρ᾽ ὅλον &c. ubi clar. Daviſius ad Cic. Divin. pag. 129. emendabat, ὁ τοίνυν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τȣ̃ σώματος χωρισμὸς.

Cap. X. *Quid ſcammoneæ radix ad purgandum; quid ariſtolochia ad morſus ſerpentium poſſit, quæ nomen ex inventore reperit, rem ipſam inventor ex ſomnio, video; quod ſatis eſt: cur poſſit, neſcio.* Codices ſummo conſenſu dant, *poſſe video, quod ſatis eſt.* unde tale quid fabricatus eſt V. C. *Quid ſ. r. a. p., quid a. a. m. ſ. poſſit? quæ -- ſomnio. Poſſe video quod ſatis eſt; cur poſſit, neſcio.* quod tamen judicium ſuum ſagacioribus dat trutinandum. Abſit quidem illud, ut me talibus annumerem novitius ego in his rebus atque mediocris. Niſi tamen codices illos valere jubere velimus, haud incommodius hoc modo legerimus, -- *video. Poſſe video, quod ſatis eſt: cur poſſit, neſcio.* Solennis ea librariorum ſocordia eſt, ut vocum repetitarum alterutram prætermittant.

CA-

CAPUT II.

Vulgata Cic. lectio in lib. I. de Divin. aliquoties contra variationes codd. conatusque eruditorum munitur & confirmatur; ſemel quoque atque iterum emendatur. Vetus & ſacratus *aliquando conjunguntur. Ellipſis pron. demonſtrativi. Tullius obiter defenditur.* Adducor, *ſenſu prægnante, eſt adducor ut rear. Cicero cum Tacito vindicatur. Ellipſis incommodior.* Maturus, *jam imminens.* Edere quid voce divina, *pro declarare. Cicero bis obiter defenditur.*

EOdem lib. I. Ciceronis de Divin. cap. 12.

Et Capitolinis injecit ſedibus ignes.
Tum ſpecies ex ære vetus, generataque Nattæ
Concidit ——

Hunc locum quin depravaverint ſcribæ, dubium eſſe nequit. Medicinam autem illi non uno modo pararunt interpretes, quorum conatûs huc recidunt, ut pro *generataque* legant *generoſaque*, vel *gener Attaque*, vel *venerataque*, vel denique *venerandaque*. Liceat etiam mihi aliquid in hanc ſymbolam conferre; ſic enim ego, ſalva virorum inſignium ſententia, Tullium noſtrum ſcripſiſſe puto:

Tum ſpecies ex ære vetus SACRATAQUE Nattæ
Concidit.

Sæpius autem ita concurrunt voces *vetus* & *ſacratus*. ut apud Val. Maximum lib. V. c. 4. *Ignoſcite vetuſtiſſimi foci, -- ſi à veſtro ſacratiſſimo templo -- progreſſus fuerit.* Cicero de Leg. lib. II. 7. *ut in ve-*

veteribus duodecim ſacratisque legibus &c. Nec mirum, ſic iſta duo conjungi, quum *vetera* & *vetuſta* ſæpe appellentur talia, quæ ob vetuſtatem ſuam ſunt veneranda.

Cap. XIV. *Similis eſt haruſpicum reſponſio, omnisque opinabilis divinatio.* Ad hunc locum " vox
" penultima, inquit clar. interpres, ſenſui vide-
" tur officere : quum enim medicorum, guber-
" natorum & imperatorum ſcientiam opinabilem
" eſſe comprobaſſet, addit ſimilem eſſe haruſpi-
" cinam, omnemque divinationem; adeo ut vix
" dubitem, quin vox opinabilis à mala manu
" provenerit, & pro gloſſemate ſit habenda. "
Hactenus V. D. qui mihi parum dextre percepiſſe videtur, qua in re haruſpicum reſponſio, omnisque opinabilis divinatio, medicorum, gubernatorum & imperatorum arti ſimilis dicatur. Similia illa horum arti eſſe volebat Cicero, quatenus aliquando ignorantia quædam aut etiam error illorum tractationi ſubeſſet, tametſi hoc modo artes eſſe veræ non deſinerent. Intelligebat igitur auctor per *opinabilem* divinationem alterum illud divinationis genus, quod diſtinxerat ab naturali divinatione, cum ſic loqueretur cap. vi. *Duo ſunt enim divinandi genera, quorum alterum artis eſt, alterum naturæ. Quæ eſt autem gens, aut quæ civitas, quæ non aut extis pecudum, aut monſtra aut fulgura interpretantium, aut augurum aut aſtrologorum, aut ſortium, (ea enim fere artis ſunt) aut ſomniorum aut vaticinationum (hæc enim duo naturalia putantur) prædictione moveatur?* Jam vero hîc usque ad cap. 20. in eo eſt Quintus, ut prioris generis inſignia quædam ſpecimina proferat; quorum veritatem ut ſtabiliat, ſic infit initio cap. 14. *At nonnumquam ea, quæ prædicta ſunt, minus eveniunt. Quæ tandem*

dem id ars non habet? earum dico artium, quæ conjectura continentur, & ſunt opinabiles. Tum verò exempla medicorum ceterorumque illorum adfert, quorum ars tamen non tollatur, etiamſi ipſi aliquando hallucinentur. *Similis eſt*, inquit, *haruſpicum* &c.

Cap. XVII. *Qua re celebrata, cum vicini omnes ad unum de rebus ſuis referrent.* Habet elegantiam hæc lectio, quæ tolletur, ſi cum viro cl. codicibus obtemperemus iſtis, qui repræſentant, *omnes ad eum de rebus ſ. r.* Elegantia, quam dico, conſiſtit in oppoſitione vocis *omnium* & *unum*; quomodo etiam vis intenditur orationis. Eſt itidem venuſtatis aliquid in omiſſione pronominis demonſtrativi, qualem quoque cernere licet in his locis: Acad. lib. I. extremo: *qui cum ab eo plurimum diſſentiret, unum tamen præter ceteros mirabatur.* de Nat. Deor. lib. II. c. 2. *cum e præfectura venienti -- dixiſſent.* Nepos in Alcib. cap. 7. *Nam cum ei omnes eſſent honores decreti, totaque reſpub. domi belique tradita, ut unius arbitrio gereretur*, &c. in Epam. cap. 9. *univerſi in unum impetum fecerunt:* Juſtinus lib. XI. c. 10. *Cum legati rectius id cum in Tyro vetere -- facturum dicerent, in deprecantes ejus introitum ita exarſit, ut* &c. Cæſar de B. Gall. lib. I. c. 18. *concilium dimittit; Liſcum retinet; quærit ex ſolo ea, quæ in conventu dixerat.* Similem ellipſin agnoſco etiam, atque tolero in his de Nat. Deor. lib. II. c. 53. -- *an beſtiarum? nihilo probabilius, Deos mutarum & nihil intelligentium cauſa tantum laboraſſe.* quamvis codex aliquis ibi det *mutorum*, idemque viro doctiſſimo præplaceat.

Cap. XVIII. *Utar igitur; nec adducar; ut rear aut in extis totam Etruriam delirare; aut eandem gentem in fulguribus errare.* Codices quidam Gru-

teri duas voces, *ut rear*, haud agnoſcunt: & mihi quidem illæ attribuendæ videntur largitati librariorum, qui forte ad loquendi formam haud ita paſſim obviam, & aliquomodo, ſi verum fateri velimus, duriorem offenderint. Quamvis autem jam monuerint viri ſummi, iis omiſſis, orationem nihilominus eſſe Latinam; tamen quum rationes illi nullas attulerint, digna res eſt, quæ paullo certioribus argumentis urgeatur, exemplisque dilucidis illuſtretur. Hujus igitur formæ en tibi locum iſtum geminum ac germanum de Leg. lib. II. c. 3. *ut jam videar adduci, hanc quoque, quæ te procreavit, eſſe patriam tuam.* & ad Att. lib. XI. ep. 16. *Sed ego non adducor, quemquam bonum ullam ſalutem putare mihi tanti eſſe.* Poteſt tamen ea phraſis referri ad βραχυλογίαν ſatis vulgarem atque uſitatam, qua unum verbum ſenſu prægnante contineat in ſe ſuppreſſum alterum. Exemplum jam vidimus in his de N. Deor. lib. II. c. 32. *quæ ita dividit omnium quæ ſint naturam*, (ut dicat) *eſſe corpora, & inane, quæque his accidant.* & Tuſc. lib. IV. c. 12. *ex quo in aliis --* (oritur id quod) *iracundia dicitur.* & Acad. II. c. 3. *in utramque partem* (diſputantes) *audiendo.* Et plura mihi talia obſervata ſunt, quæ quamvis nova non ſint, inculcari tamen vel ideo merentur, quod immerito aliquando ſcrupulum injecerint eruditiſſimis grammaticis. Age pauca quædam ex collectis noſtris excutiamus. Acad. lib. II. cap. 21. *Nitamur igitur* (illud tenere ac probare), *nihil poſſe percipi.* de Fin. lib. III. c. 12. *pugnare non deſtitit, in omni hac quæſtione -- non eſſe rerum -- controverſiam, ſed nominum.* & de Nat. Deor. lib. I. c. 27. *Illud video pugnare te, ſpecies ut quædam ſit Deorum, quæ nihil concreti habeat.* quibus locis etiam congruit ille

ille Quinctil. Declam. CCLI. *Itaque calumnia reſiſtit & impugnat*, (i. e. reſiſtens & impugnans affirmat) *juſtum eſſe repudium*, *quod maritus jure aliquo fecerit.* quod exemplum debere me fateor erud. Schultingio, quem vide in Sen. contr. p. 91. Pergamus ad alia. Tuſc. lib. IV. c. 37. *Cum multa in conventu vitia conlegiſſet in eum Zopyrus.* i. e. conlecta memoraſſet. ubi clar. Daviſius volebat, *conlegiſſet ejus Zopyrus*, vel *conjeciſſet in eum Zopyrus*; ſed vetare illud Muſæ videntur. Pariter etiam commiſit idem vir doctus in illa verba, de Leg. lib. II. c. 27. *Sed perge cetera.* M. *Pergam quidem* &c. quum præpoſitionem *ad* ante vocem *cetera* intruderet; quod quamvis codices quidam & editi agnoſcant, alii tamen iidemque optimæ notæ libri neſciunt. Sed lapſus hic illi communis eſt cum J. F. Gronovio, qui *urgerent* legendum cenſuit pro *pergerent*, in his Taciti Annal. lib. I. c. 28. *proſpereque ceſſura quæ pergerent*, *ſi fulgor & claritudo Deæ redderetur.* Sed pari modo loquitur Cicero, ad Att. lib. IV. ep. 10. *Perge reliqua. geſtio ſcire iſta omnia.* & de clar. Orat. cap. 73. *Sed perge*, *Pomponi*, *de Cæſare*, (differere ſcil.) *& redde quæ reſtant.* pro Quintio cap. 24. *neque te ipſum id perſeverare potuiſſe.* Virgilius ecloga V. vſ. 19.

Sed tu deſine plura puer ——

Plaut. Rud. V. ſc. III, 14. Gr. *Propera.* La. *Quid properabo?* Gr. *Reddere argentum mihi.* Plura exempla, ſi neceſſe foret, peti poſſent ex diſputatione Sanctii de verbis neutris vel falſo ita dictis; ubi ſedulus harum rerum ſcrutator facile intelliget, multas proferri formas, in quibus verba neutra haudquaquam in activa degenerent, quod putabat

literator ſui temporis ſagaciſſimus, aut ſi quodammodo degenerare videantur, omnino tamen explicari per iſtiusmodi ellipſin debeant, quam nunc luce quadam exemplorum circumfudimus.

Eodem cap. *æquius eſſe cenſuit, ſe maturam oppetere mortem, quàm P. Africani filiam adoleſcentem.* Senſum incommodum exſurgere putabat cl. editor, quòd *matura* mors à ſene tantum, & non ab adoleſcente P. Africani filia, dici poſſet oppeti. Legebat propterea, *ſe maturum oppetere mortem*, hoc eſt ætate provectum; eamque lectionem ſimili plane vocum *maturus* & *adoleſcens* oppoſitione eleganter colluſtrabat. Quod autem vir doctus ſic conjicit, quia mortem adoleſcentis *maturam* dici non poſſe putat; huic ego rationi duplici via obviam ibo, remque eo adducere conabor, ut locus Tullii mutationem haud requirere videatur. Primo enim neceſſe non eſt, ut quando poſt vocem *adoleſcentem* ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ſubaudias *mortem oppetere*, ſubaudias etiam ſimul epithetum illud *maturam*. Ellipſes enim, quæ ex antecedentibus ſupplendæ ſunt, aliquando partem tantummodo membri præcedentis, non totum illud membrum flagitant. Ita jam ſupra defendimus locum iſtum, Acad. lib. II. c. 15. *cum animi inaniter moveantur eodem modo rebus iis quæ nullæ ſint, ut iis quæ ſint:* ſcil. *moventur*, non *inaniter moventur*. Addamus locum inſignem Tuſc. lib. IV. c. 31. *atque ut in malis opinatis, tolerabiliora: ſic in bonis, ſedatiora ſunt efficiunda ea, quæ magna & lætabilia dicuntur.* Itane vero in malis opinatis, tolerabiliora facienda, quæ magna & *lætabilia* dicantur? Non ſane ita ineptiit auctor. Quid ergo? ſuppleamus antecedentia e ſequentibus hoc modo, ut in ſupplemento noſtro omittamus illud & *lætabilia*. Jam vero ſimili modo

do omittamus *τὸ maturam*, in loco hocce de Divinatione, cum repetimus vicinum illud *oppetere mortem:* ita fundamentum, cui *κρίσις* viri cl. innititur, erutum erit, ſiquid ego judico, atque ſublatum. Sed & altera via patet, ad baſin illam evertendam: poteſt enim omnino *matura* mors dici adoleſcentis, ſi vox *matura* ea ſignificatione intelligatur, qua venit apud Plaut. Pſeud. I. ſc. III, 5. *Mittam hodie huic ſuo die natali malam rem magnam & maturam.* ubi *τὸ maturam* explicat in lexico ſuo Pareus, *quæ imminet.* Cicero infra lib. II. c. 30.

Edidit hæc Calchas, quæ jam matura videtis.

h. e. quæ videtis inſtare, & propinqua eſſe, ut recte exponit cl. Daviſius, ſecutus Ad. Turnebum Adverſ. lib. V. c. 19. quem vide. Hoc modo *matura* apud Ciceronem dicetur mors, quæ alterutri, aut Graccho aut uxori jam nunc ſubeunda eſſet, cujusque jam tempus ſic inſtaret, ut retardari non poſſet; quo ſenſu etiam infantulo, quæ jam impendet, *matura* mors dici poteſt. Atque ita omnia, quorum jam tempus completum ſit illud, quod antegrediatur neceſſe ſit, *matura* appellantur.

Cap. XXI.

Ibi ex oraclo voce divina edidit
Apollo, puerum, primus Priamo qui foret
Poſt illa natus, temperaret tollere.

Haud ita moveor iſto codice, qui exhibet *vocem divinam*, ut ex illo refingendam eſſe lectionem alteram exiſtimem; obnituntur enim cum reliqui omnes, tum optimæ quoque notæ liber, quem meminit Iſ. Voſſius ad Pomp. Melæ lib. I. c. 8.

 Et,

Et, ſi verbum *edere* declarandi, prædicendi, monendive ſignificatione intelligas, cui quæſo bono majori accuſativus *vocem divinam*, quam ablativus *voce divina*? Hæc autem illius verbi notio, quam dixi, noli dubitare quin ſatis communis ſolennisque ſit. Sic enim ſupra cap. 12.

— quæ quondam & conſule Cotta
Lydius ediderat Tyrrhenæ gentis haruſpex.

lib. II. cap. 30. & 38.

Proſpera Jupiter his dextris fulgoribus edit.

Ut illic *fulgoribus edere* dicitur, quid vetat quominus alibi *voce divina*, aut *vocibus divinis edere* dicatur? Sic porro Cicero in epiſt. ad Brut. ep. 2. *Hæc ex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puto.* item de Leg. lib. III. c. 20. *apud eosdem* (cenſores) *qui magiſtratu abierint, edant & exponant, quid in magiſtratu geſſerint.* Atque his de cauſis, temerare mihi potius videtur Boſius, quam emendare lectionem iſtam Corn. Nepotis in Conone cap. 3. *Sed tu delibera, utrum colloqui malis, an per litteras edere quæ cogitas:* ubi cum codd. quibusdam malebat *agere*, quod tamen haud deterioris commatis alii reſpuunt. Miror etiam, quomodo ὁ πάνυ Grævius in hæcce, Offic. lib. II. c. 22. *Itaque quod Apollo Pythius oraculo edidit, Spartam -- perituram, id videtur non ſolum Lacedæmoniis -- prædixiſſe:* in hæcce, inquam, miror quomodo vir ille ſummus talia commentari potuerit, ut phraſin *oraculo* aut *reſponſo edere* Latinam eſſe negaret, propertereaque ſequendos illos codices diceret, qui *oraculum* pro *oraculo* referrent. Mihi quidem tam commode dici poſſe videtur Apollo quidpiam *edere oraculo*, quam *edi* quidpiam Apollinis *oraculo*, quam

quam formam poſteriorem habes, de Fato cap. 7. *quamquam id milleſimo ante anno Apollinis oraculo editum eſſet.* & Senecæ epiſt. XCIV. p. 333. *Qualia ſunt illa, aut reddita oraculo, aut ſimilia.* & apud Curtium lib. III. c. 1. *Incolis deinde affirmantibus, editam eſſe oraculo ſortem, Aſiæ potiturum qui inexplicabile vinculum ſolviſſet.* Idem quoque dicitur *declarari oraculo*, de Nat. Deor. lib. II. c. 65. *multa oraculis declarantur, multa vaticinationibus, multa ſomniis, multa portentis.* Quemadmodum autem in his locis nihil habet ablativus, cur rejiciatur aut cum accuſativo permutetur: ſic quoque omnino retineri poſſe videtur, in loco iſto de Fin. lib. II. cap. 15. *Si enim ad honeſtatem omnia referantur, neque in ea voluptatem dicant ineſſe, ait eos inani voce ſonare.* ubi legebat erud. Anglus, *inanes voces ſonare*, quod Tullius alibi *inanis ſonos fundere* nominat. At vero paſſim ſic ſine accuſativo venit verbum *ſonare*, pro ſonitum edere, id quod conſervandæ receptæ lectioni ſufficere arbitror.

CAPUT III.

Vulgata Ciceronis lectio in I. de Divin. ſepties ſtabilitur, & ſemel iterumque emendatur. Subjunctivus in altero orationis membro. Ordo verborum obſervandus. Cicero obiter defenditur. Macrologiæ ſpecimina quædam. Xenophon & Maximus Tyrius vindicantur. Adjunctis tribuitur, quod competit ſubjectis. Ammiani locus corrigitur. Adferre, *memorare.* Deinde & deinceps *quid differant.* Id *notabili modo inchoat ſententiam. Cicero defenditur. Seneca tentatur. Uſus* τῦ enim *notandus.*

CAp. XXIV. ejusdem libri I. de Divin... *ei ſecundum quietem viſam eſſe Junonem prædicere,*

ne id faceret, *minarique ſi id feciſſet*, *ſe curaturum ut eum oculum*, *quo bene videret*, *amitteret*. Subjunctivum *videret* haud facile in hoc loco damnaverim, licet codex regius & Cantabrigienſis, qui paſſim conſpirant in lectione recepta immerito deſerenda, indicativum agnoſcant. Geminus enim ſubjunctivus eſt in his, quæ mox ſequuntur: *Itaque ex eo auro*, *quod exterebratum eſſet*, -- *buculam curaſſe faciendam*. & cap. antecedente: *Matrem Phalaridis ſcribit*, -- *viſam eſſe videre in ſomnis ſimulacra Deorum*, *quæ ipſe Phalaris domi conſecraſſet*. *Ex his Mercurium e patera*, *quam dextra manu teneret*, *ſanguinem viſum eſſe fundere*; *qui referveſcere videretur*, *ſic ut tota domus ſanguine redundaret*. Nihil eſt in obliqua oratione iſtiusmodi ſubjunctivis ſolennius.

Cap. ſeq. *Adſcendit in Areopagum*. Non video, cur hæc lectio minus adrideat inſigni viro, quàm illa unius alteriusve libri, *in Arium pagum*. Quamvis enim Græci paſſim dicant Ἄρειος πάγος, Cicero tamen nusquam non una voce *Areopagus* dicere amat, quantum ego quidem adſequi potis fuerim.

Cap. XXVIII. *Quid hoc ſomnio dici divinius poteſt?* Apage iſtos codices, qui talem verborum ordinem referunt: *Quid h. ſ. dici poteſt divinius?* Omnino præfero receptam ſcripturam, quæ, quamvis dura videatur editori cl., Ciceroni tamen neutiquam indigna exiſtimanda eſt, cui iſta durities, ſiqua ſit, ſuaviſſima fuit; ſic enim infra cap. 43. *& in Sibyllæ libris eædem repertæ prædictiones ſunt*, pro *rep. ſ. p.* & lib. II. c. 2. *aut admiratus fortunam ſum alterius*. & cap. 9. *neque illud quidem dici*, *præſertim à Stoicis nullo modo poteſt*. & cap. 58. *quorum quidem defenſio repetita quam longe eſt!*

eſt! ſic quoque Acad. lib. II. cap. 4. & millies alibi: ut juxta cum loco, quem jam vindicamus, ſanus etiam atque ſincerus eſſe videatur alter quidam Tuſc. lib. II. c. 12. *nec ſi in unum locum conlata omnia ſint*; licet illic, prælucente codice quodam, *conlata ſint omnia*, in editione ſua priore maluerit vir cl. Sequitur inferius: *Audivi equidem ex te ipſo, ſed mihi ſæpius noſter Salluſtius narravit: quum* &c. *magnamque partem noctis vigilaſſes, ad lucem denique arcte & graviter dormitare cœpiſſe.* Si verbum *dormitare* minus valeat, quod *graviter dormitare* inconcinnius dicatur; legi poſſet *dormire te cœpiſſe*, cum Lambinus voluerit *dormire cœpiſſe*. Cum tamen vir ille doctiſſimus nihil mutandum cenſuerit, ego quidem illius ſententiæ libentiſſime accedo, quam huic fundamento innixam eſſe conjicio, (neque enim ipſi illud declarare viſum fuit) quod *arcte & graviter dormitare* hîc ſenſu prægnante ſit dormitando in ſomnum arctum gravemque incidere. Neque huic explicationi illud obſtat, quod ſic ſuperfluum futurum ſit verbum *cœpiſſe*; quippe cujus verbi pleonasmus optimo cuique Latino familiariſſimus fuit, ut poſt alios docuit eximius ille philologus, G. Cortius ad Salluſt. Cat. cap. VII, 1. Nec ſane palato noſtro ſuaviora ſunt iſta macrologiæ ſpecimina. de Fin. lib. I. c. 10. *cum ſoluta nobis eſt eligendi optio*. quis illud *eligendi* deſideraret, ſi à loco abeſſet? de Conſol. pag. 823. *O rem dignam, in qua non modo homines -- erubeſcere oporteat!* pro *erubeſcant*. Seneca de Clem. I. c. 18. *quod in hominem licere commune jus animantium vetet.* πλεονάζει *licere*. Addamus ſequentia paradigmata ex auctoribus Græcis. Æſchines in argum. orat. contra Cteſiph. prope init. τȣ̃ νόμȣ κελεύοντος μὴ ἐξεῖναι ὑπεύθυνον ἄρχοντα ςεφανȣ̃ν: *quum lex jubeat*

non

non licere magiſtratum coronare, rationibus non relatis. Xenophon Cyrop. lib. I. p. 12. D. σὺν τῷ νόμῳ ὃν ἐκέλευε δεῖν τὸν δικαςὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι: *ſecundum legem igitur jubebat oportere judicem calculum ponere.* & lib. II. p. 49. B. καιρὸς ὃν αὐτῷ ἐδόκει εἶναι δεῖν ἐμβαλεῖν: *tempus igitur ipſi videbatur eſſe, ut aggredi oporteret.* ubi H. Stephanus, codicum quorumdam fide, legebat -- εἶναι νῦν ἐμβαλεῖν. at geminus eſt eſt locus Platonis in Alcib. II. pag. 249. edit. Cantab. Οὐκῦν ἀναγκαῖον ἐδόκει ἡμῖν εἶναι, οἰηθῆναι δεῖν πρῶτον ἡμᾶς εἰδέναι, ἢ τῷ ὄντι εἰδέναι τῦτο, ὃ ἂν προχείρως μέλλωμεν ἢ πράττειν ἢ λέγειν; *An non neceſſarium nobis videbatur, oportere primum putare nos ſcire, vel revera ſcire illud, quod prompte facturi dicturive ſimus?* ubi δεῖν, ut vides, eodem modo abundat. Et Syneſius, quum epiſt. XVI. p. 75. ſic loquitur: ἐμὲ δὲ δεῖ χάριν ὀφείλειν αὐτῷ, διότι σοι καταθύμιος ἐςι: nonne & brevius & elegantius dixiſſet: ἐγὼ δὲ χάριν ὀφείλω αὐτῷ, &c.? At ſimilem uſum verbi *debere* eleganter illuſtrat ſummus Grævius ad Juſtini præfat. His forte etiam comprobari poſſunt verba Maximi Tyrii Diſſert. VI. p. 62. ἡγύμην δεῖν φροντιςέον εἶναι μοι μᾶλλον ἄλλυ. ubi erud. Daviſius illud δεῖν tollendum, aut cum Heinſio δὴ legendum cenſebat. Hæc hactenus velut in tranſitu.

Cap. XXIX. *illa autem* (pars animi), *in qua feritas quædam ſit, -- quum ſit inmoderato obſtupefacta potu atque paſtu, exſultare eam in ſomno inmoderateque jactari.* Mavult vir cl. ex codice Elienſi, *tumefacta potu* &c. At cur non potius *obtumefacta?* Verbum certe *obtumeſcere* reperitur de Senect. cap. 7. *Num igitur hunc -- coëgit in ſuis ſtudiis obtumeſcere ſenectus? an non in omnibus iis ſtudiorum agitatio vitæ æqualis fuit?* quod exemplum eo appoſui liben-

bentius, quia diligentiæ elapſum eſt lexicographorum, atque etiam Nizolio latuit, penes quem illud verbum plane ἀπαράδεικτον eſſe video.

Cap. ſeq. *quod habet inflationem magnam is cibus, tranquillitati mentis, quærenti vera contrariam.* Solet Tullius de qualitatibus rerum loqui, tamquam de rebus ipſis, quarum illæ qualitates ſint. Sic in hoc quoque loco *tranquillitati mentis* tribuit, quod proprium eſt mentis tranquillæ, cum illam tranquillitatem *vera quærere* dicit. Hanc loquendi rationem Ciceroni perfamiliarem fuiſſe, teſtantur quæ jam complura illius generis exempla collegimus ad lib. II. Tuſc. cap. 25. Et jam obſervavit doct. Cortius, quem nihil ferme, quod ad genium elegantiamque linguæ Latinæ pertineat, ſubterfugit, ſæpius ex duobus ſubſtantivis uni adſignari id, quod magis proprie referatur ad alterum. Vide illum virum ad hæc Ciceronis ad Fam. lib. XV. ep. 2. *indicia manifeſtarum inſidiarum.* i. e. *indicia manifeſta inſidiarum.* Quæ cum ita ſint, vix auſim codicibus & conjecturis illis obedire, quæ *quærentis* legi pro *quærenti* jubent. Quod autem Gellius lib. IV. c. XI. locum ſic adfert -- *tranquillitatem mentis quærentibus contrariam*; iſtam variationem incidiſſe videtur auctor ſolo memoriæ vitio, eamque per incuriam, quæ ipſi cum multis aliis auctoribus communis fuit, ut in adferendo loco animus intentus in præcipua illius parte, reliquas haud ſatis conſiderate tractaret. Ceterum in loco Ammiani, quem paullo inferius laudat corrigitque clar. Daviſius, mendum alia quadam ratione libenter ſuſtulerim. Sic loquitur hiſtoricus lib. XIV. c. XI. *Solutus enim corporeis nexibus animus, ſemper vigens motibus indefeſſis, & cogitationibus ſubjectus & curis, quæ mortalium ſollicitant men-*

mentes, *colligit viſa nocturna*, *quas* φαντασίας *nos appellamus*. Valeſius conjicit legendum, *& cogitationibus abjectis & curis*; Daviſius autem, *& cogitationibus non ſubjectus & curis*, vel *nec cog. ſ. e. c.* Quid ſi, ſalva ſummorum hominum ſententiâ, reſcribamus, *& cogitationibus SUBDUCTUS & curis*; nonne ex facillima mutatione loquendi forma reſurget elegantiſſima?

Ibidem: *Divinare autem morientes illo etiam exemplo confirmat Poſidonius*, *quo adfert*, *Rhodium quendam morientem ſex æquales nominaſſe & dixiſſe*, *qui primus eorum*, *qui ſecundus*, *qui deinde deinceps moriturus eſſet*. Primo obſervandum duriuſcule ſe habere illud *quo adfert*. Forſitan reſcribendum, *quod adfert*; *Rhodium quendam* &c. vel potius, *qui adfert*, *Rhodium quendam* &c. ita enim relativum pronomen ſæpiſſime deflectere à demonſtrativo, docuimus ad hæcce Tuſc. lib. III. c. 24. *Nec ſiletur illud potentiſſimi regis anapæſtum*, *qui laudat ſenem* &c. Et *adferre* ſæpe ſine accuſativo idem valet, quod dicere, narrare, exponere. infra lib. II. c. 16. *Sed adfers*, *in tauri extis -- cor non fuiſſe*. Tuſc. lib. III. c. 23. *Hæc enim oratio -- tantummodo adfert*, *nihil eveniſſe quod non opinandum fuiſſet*: & lib. I. c. 29. *In quo igitur loco eſt? Credo equidem in capite*; *& cur credam*, *adferre poſſum*. Secundo jam loco attendant, quibus hujusmodi res curæ ſint, quomodo cum Linguæ ratione, Tulliique elegantia conciliari poſſint junctæ illæ voculæ *deinde* & *deinceps*, quas nemo ignorat eandem plerumque vim habere. Illud quidem apud virum doctiſſimum tanti ponderis erat, ut cum Elienſi codice legendum duceret, *qui demum deinceps moriturus eſſet*. Ceteri codices, quos adfert ille, dant *qui deinde*, *qui deinceps moriturus eſſet*;

vel

vel *qui tertius*, *qui deinceps m. e.* At quamvis *deinceps* ſæpius idem denotet, quod poſtea, mox aut ſimile quid, eoque nomine cum appoſita vocula *deinde* prorſus æquipolleat; non tamen deſunt loca, in quibus diverſum aliquid ſignificet, propterea que τῷ *deinde*, *poſtea* aliisque ejusmodi voculis ſubjici non ita difficulter poſſit. Scilicet cum *deinde* ſit idem quod poſtea, reſpondeatque τῷ ἔπειτα Græcorum; *deinceps* proprie relationem habet ad ſeriem quandam atque ſucceſſionem, & exprimit id quod Belgico vocabulo *vervolgens*, *by vervolg*, & Græco ἐφεξῆς appellatur. Atque ita ſumitur de clar. Orat. cap. 3. *poſteaque proſperæ res deinceps multæ conſecutæ ſunt.* de Leg. lib. III. c. 2. *quod genus imperii primum ad homines juſtiſſimos & ſapientiſſimos deferebatur: deinde etiam deinceps poſteris prodebatur.* Livius lib. II. c. . *Funera deinde duo deinceps collegæ fratrisque ducit.* Nec ſuavius ſonat, quod *deinde* cum *poſt hæc* junxit Lactantius lib. I. cap. XIV, 11. *Poſthæc deinde Saturno datam ſortem.* cujus generis exempla plura collegit Sanctius in Min. lib. III. exeunte, & Vechnerus Hellen. lib. I. p. 93. quibus etiam haud ægre ſe vindicat illud *primum* poſt *principio*, in his de Fin. lib. I. cap. 6. *Principio*, *inquam*, *in phyſicis*, *quibus maxime gloriatur*, *primum totus eſt alienus. Totus* ibi relative dicitur, pro fere totus. confer N. Deor. I. c. 26. Hisce jam adde, quæ mox dicemus ad cap. 33. ubi concurrunt eodem modo *ſubito*, & *ex tempore*, quæ ſane haud magis inter ſe diſcrepant, quàm *deinde* & *deinceps*.

Cap. eodem: *Idque*, *ut modo dixi*, *facilius eveniet*, *appropinquante morte*, *ut animi futura augurentur.* Haud bene connecti oratio videbatur viro cl., qui emendabat *Itaque*, vel *Ideoque*, *ut modo*

dixi,

dixi, *facilius evenit*; nam *evenit* erat in omnibus ejus codicibus, non *eveniet*. Nobis autem complura obſervata ſunt in Cicerone exempla, in quibus pronomen tam demonſtrativum, quam relativum duriuſcule connectat ſententias; dum neſcio-quomodo involvat id, quod modo dictum ſit, ac nihilominus per quandam ταυτολογίαν explanetur in ſequentibus. Ita in hoc loco *Idque* referendum ad antecedentia iſta, *Divinare autem morientes*, & *Sed tribus modis cenſet Deorum appulſu homines ſomniare*; quod cum incluſum ſit iſti pronomini, additur tamen σαφηνείας ἕνεκεν, *ut animi futura augurentur*. Huic rei indicio ſunt loca illa, quæ jam contulimus ad Tuſc. lib. I. c. 37. & N. Deor. lib. I. c. 15. Pariter quoque lib. II. de N. Deor. cap. 38. *Quòd ſi hoc idem* (reſpice antecedentia) *ex æternis tenebris contingeret*, *ut ſubito lucem adſpiceremus*, &c. lib. III. cap. 10. *Idemque ſi Dî non ſint*, *negat eſſe in omni natura homine melius. Id autem putare quemquam hominem*, *nihil homine eſſe melius*, *ſummæ arrogantiæ cenſet eſſe*. ubi haud facile ſubſcripſerim ſententiæ iſti, quæ illa *nihil homine eſſe melius*, gloſſematis damnat. Plura, quæ talibus locis vindicandis inſerviunt, adferemus infra ad lib. II. c. 41. Sed antequam de tabula tollamus manum, tentabimus aliquid in loco Senecæ epiſt. CVIII. ubi iſta legimus -- *cum ambulantem quoque illum ad aliquas diſputationes evocaremus*, *non tantum paratum diſcentibus*, *ſed obvium. Idem*, *inquit*, *& docenti & diſcenti debet eſſe propoſitum*, *ut ille prodeſſe velit*, *hic proficere*. Conjiciebat cel. Lipſius, *Id*, *inquit*, *& docenti* &c.. quæ quidem emendatio illuſtrari illis poteſt, quæ hic nunc adnotavimus de anticipite relatione pronominis *id*; quod con-

tinet

tinet memoratam jam ad diſputandum evocationem, docendique promtitudinem, & explicatur tamen deinde ſequentibus verbis, *ut ille prodeſſe velit, hic proficere.* Sed forte propoſitum doctoris & diſcipuli *idem* ſatis recte dici poteſt, quum alter ab altero illo, qui ipſi prodeſſe velit, adjuvari atque doceri cupiat. Sin autem id minus arrideat, poſſis eodem plane uſu pronominis demonſtrativi remanente, mutatione quidem leviore, ſententiâque non minus eleganti, ſic reſcribere - - *ſed obvium. ID ENIM, inquit,* &c. eoque modo ſcripſiſſe philoſophum mihi admodum veroſimile eſt, quoniam hoc præter alia quoque ſuadere videtur elegantiſſimus uſus conjunctionis *enim*, in principio orationis, qua quis ad alterius verba ſic reſpondeat; ut illorum cauſam rationemque directe referat. Sic Cicero, quo neminem harum rerum auctorem atque teſtem meliorem proferre poſſumus, de Divin. lib. I. c. 54. - - *tum Socrates, non enim paruiſti mihi revocanti* &c. de Legib. lib. II. cap. 17. Q. *Equidem iſta agnoſco* &c. M. *Non enim, Quinte, recte exiſtumamus.* de Nat. Deor. lib. III. c. 40. *Tum Cotta, Ego vero - - facile me a te vinci poſſe certo ſcio. Quippe, inquit Vellejus, qui etiam ſomnia putet ad nos mitti à Jove* &c. Sed à Seneca ad Tullium revertamur.

CAPUT IV.

Vulgata lectio Ciceronis aliquoties ſtabilitur : ſemel etiam tentatur. Et *aliquando deeſt*, *ubi aliis in locis exprimitur.* His tribus horis, *i. e. proximis. Cæſar ex codd. reſtituitur.* Vita *pro hominibus.* Dicere, *prædicere. Philo Judæus emendatur.* Globi κατ' ἐξοχὴν *globi ignei.* Vigilantes animi. *Cicero cum Lactantio vindicatur.*

PRogrediamur in libro Tullii primo de Divinatione, cujus quidem cap. xxxiii. ſic loquitur auctor : *Quorum alia ſunt poſita in monumentis & diſciplina --: alia autem ſubito extempore conjectura explicantur.* Bene omnino abeſt copula inter *ſubito* & *extempore*, quamvis *ſubito & extempore* legendum conjiciat V. C. quòd codex Elienſis det *ſubito ut extempore.* In copulandis ejuſmodi voculis, quæ parum aut nihil inter ſe diſtant, millieſque una pro altera adhibetur, conjunctio modo additur, modo omittitur. Ita quod Florus lib. III. c. vi, 7. dixit *ſemel & in perpetuum*, illud lib. II. c. xii, 2. dicebat *ſemel in perpetuum*; ad quem locum poſteriorem conſulas erud. & acutiſſimum Dukerum. Sic quoque apud Ciceronem noſtrum Tuſc. lib. IV. c. 15. dicitur *per ſe*, *ſua ſponte*, quod de N. Deor. lib. II. c. xi. eſt *per ſe ac ſua ſponte.* Eodem modo ἀσυνδέτως concurrunt *repente* & *è veſtigio*, lib. I. in Verrem : *Sed repente e veſtigio ex homine factus eſt Verres.* Conferamus iſta Min. Felic. Oct. cap. xvi. *Dicam equidem*, *ut potero*, *pro viribus.* quò dextre contulit cl. Daviſius locum Lucretii lib. IV. in quo parilis pleonaſmus & aſyndeton obtinet.

Duri-

Duritiem penitus ſaxi ſentimus in alto.

Adde Plauti prol. Menæch. init. *Salutem primum jam à principio propitiam mihi atque vobis, ſpectatores, nuncio.* Quinctilianus Declam. VIII. 21. *Vix ægre miſero licuit mori.* ubi alterum aut *vix* aut *ægre* tollere, quod faciendum judicabat celeb. Burmannus, mihi quidem religio eſt; nam ſi displiceat ſynonymia, voculam *ægrè* ſic ab antecedente *vix* diſtinguito, ut exponas; *multo labore id agenti*, quam illius vim ut pluribus comprobem non opus eſt. Plura vide ſupra ad cap. 30.

Cap. XXXV. *Itaque tribus his horis conciſus exercitus, atque ipſe interfectus eſt.* Pronomen *his* habet venuſtatem aliquam, ob quam illud non facile exſtirpaverim; licet a codice regio abſit. *Tribus his horis*, id eſt, tribus horis proximis, & continuis cum illo tempore, de quo ſermo eſt; ſive illud tempus ſubſequutæ fuerint, ſive anteceſſerint; nam ea quoque vis eſt vocis *proximus*, cui plane reſpondet poteſtas hujus pronominis. Salluſt. Jugurth. cap. XXXI, 2. *Nam illa quidem piget dicere, his annis xv. quam ludibrio fueritis ſuperbiæ paucorum.* ubi conſulatur doct. Cortius. Phædrus lib. I. fab. I. *Ante hos ſex menſes male, ait, dixiſti mihi.* ubi vide Schefferum ac Burmannum. Cæſar de B. Gall. lib. III. cap. 17. *Atque his paucis diebus -- ſenatu ſuo interfecto, -- portas clauſerunt*, &c. & lib. V. c. 25. *Huic Cæſar -- majorum locum reſtituerat. Tertium jam hunc* (i. e. ab hoc tempore) *annum regnantem inimici palam -- interfecerunt.* ad quem locum codices multos in curis ſecundis commemorat cl. Daviſius; qui *eum* ante *interfecerunt* agnoſcunt; quæ vocula addita forte a Cæſare, prætermiſſa autem à ſcriptore librario, qui quod præ-

cedens *hunc* ad *Taſgetium* referret, τὸ *eum* ſupervacuum ſpongio incumbere putabat.

Cap. XXXIX. *Quid enim habet haruſpex, cur pulmo inciſus - - proferat diem? - - quid aſtrologus, cur ſtella Jovis aut Veneris conjuncta cum luna, ad ortus puerorum ſalutaris ſit; Saturni, Martisve contraria? cur autem Deus dormientes nos moneat, vigilantes negligat? quid deinde cauſæ ſit, cur Caſſandra furens futura proſpiciat, Priamus ſapiens hoc idem facere non queat? Cur fiat quidque, quæris. Recte omnino*, &c. Legit clar. editor, *quid deinde cauſæ eſt, cur* &c.? hæc enim, inquit, à ſuperioribus non pendent. At mihi quidem omnino pendere videntur ab his ſuperioribus, *cur autem Deus dormientes* &c.? ſed illa male ſuſpenduntur ab iis, quæ antecedunt, a quibus ſunt plena diſtinctione ſeparanda. Itaque in lectione quidem nihil mutandum, ſed ſublatis poſt verba *negligat*, & *queat*, interrogandi notis, hoc modo ſcribendum -- *contraria? Cur autem -- negligat*; *quid deinde cauſæ ſit, cur -- non queat*; *cur fiat quidque, quæris. Recte omnino* &c. Ceterum quum mox ſequitur, *hac de re communis vita dubitavit*; exemplum habemus illuſtriſſimum, unde liqueat etiam Ciceronem nomen *vita* eo ſenſu uſurpaſſe, quem illi Phædrus & alii tribuerunt, quum ſic loquerentur, *Prudenti vitam conſilio monet.* Per *vitam* nempe intelligebatur ipſe homo vel hominum genus, quam etiam Græcæ vocis βίος ſignificationem multis probavit ὁ πάνυ Caſaub. ad Athen. lib. XV. c. 5. poſt eumque eruditiſſimus Hemſterhuis ad Luciani dialogos ſelectos. Ex Latinis ſcriptoribus plura exempla collegit celeb. Burmannus ad Phæd. prol. libri I. qui tamen humani quid patiebatur, quum Ciceronem ejusque æquales

les ita hanc vocem cepiſſe vix ſe putare ſcriberet. Contrarium enim ἀποδεικτικῶς evincit locus memoratus, uti & plura talia. ſic Tuſc. lib. I. c. 45. *Sed profecto mors tum æquiſſimo animo oppetitur, cum ſuis ſe laudibus vita* (i. e. homo) *occidens conſolari poteſt.* & lib. III. c. 28. *futurum fuiſſe, ut omnibus perfectis artibus, omni doctrina hominum vita erudiretur.* vide quoque lib. V. c. 5. & alibi.

Cap. XL. *& ſignis admoniti futura dicebant.* Lambinum merito redarguit clar. Daviſius, verbum *dicere* in *prædicere* & hîc & cap. ſequente commutantem. Sed loco unico, à viro doctiſſimo in teſtimonium citato, digna ſunt, quæ adjungantur, ſequentia. de Fato cap. 14. *ne Apollinem quidem futura poſſe dicere.* Lactantius lib. I. c. XI, 10. *niſi Themis futura dixiſſet.* & Epit. cap. LXXIII. *Hæc autem à prophetis & à vatibus futura dicuntur.* Plaut. Pœn. II. ſc. 1. *non bona haruſpex dixit.* Silius Ital. lib. XIII. ℣. 819.

-- *venturaque dixit*
Regna viro --

ubi plura elegantiſſimus Drakenborgius.

Cap. XL. *Amphiarum ſic honoravit fama Græciæ, Deus ut haberetur, atque ut ab ejus ſolo, in quo eſt humatus, oracula peterentur.* Codicum monſtris nimium tribuiſſe videntur doctiſſimi duumviri Gruterus ac Jac. Gronovius, quorum ille tentabat.. *oracula præſtarentur*, quod in libro quodam videret, *oracula peterentur vel præberentur*: hic vero legebat *oracula præberentur*, quod Palatinorum quidam referret. Sed ineleganter locutus fuiſſet Tullius, ſi Amphiarum ſic honoratum fuiſſe diceret, ut ab eo ſolo, in quo humatus eſſet, oracula præſtarentur, vel præberentur. Eſt quo-

que phraſiologia, quam comminiſcuntur iſti viri; inſolens atque rara; quum ea, quam tollunt, ſit Tullio familiariſſima. Si neſcis, vide ſuprà cap. 34. & infrà cap. 43.

Cap. XLI. *Nec quiſquam rex Perſarum poteſt eſſe qui non* &c. Huc vir cl. locum contulit Philonis Judæi de ſpec. leg. pag. 611. aliis 792. Τὴν μὲν οὖν, inquit Philo, ἀληθῆ μαγικὴν -- βασιλέων οἱ μέγιστοι, καὶ μάλιστα οἱ Περσῶν διαπονοῦσιν οὕτως, ὥς' οὐδένα φασὶν ἐπὶ βασιλέιαν παραληφθῆναι δύναμιν παρ' αὐτοῖς, εἰ μὴ &c. At quod ille pro δύναμιν legit δύνασθαι vel δυνάμενον, conjectura eſt probabilis illa quidem, ſed vide tamen an, leviore cum mutatione, ſenſus haud incommodior exſurgat, ſi repoſuerimus, ὥς' οὐδέν φασὶν ἐπὶ ΒΑΣΙ'ΛΕΙΟΝ παραληφθῆναι δύναμιν παρ' αὐτοῖς, εἰ μὴ &c. nam βασίλειος vel βασιλικὴ δύναμις ſæpius, niſi fallor, idem denotat, quod βασίλεια.

Cap. XLIII. *quum cœlum diſceſſiſſe viſum eſt, atque in eo animadverſi globi.* Vox *globi*, ubi de meteoris ſermo eſt, per ſe ſatis valere videtur, abſque epitheto, quod adjiciendum putabatur, *ignei*. Sic enim ſæpenumero *columnæ*, *trabes*, *virgæ*, *coronæ* abſolute nominantur. Seneca epiſt. XCIV. *nocturni ignium tractus*, &c. *columnæque ac trabes*, *& varia ſimulacra flammarum*. vide quoque Nat. Quæſt. lib. I. c. 10. & alibi.

Cap. XLVIII.

Curantes magna cum cura, concupientes
Regni, dant operam ſimul auſpicio augurioque.
Hinc Remus auſpicio ſe devovet, atque ſecundam
Solus avem ſervat. At Romulus pulcer in alto
Quærit Aventino, ſervans genus altivolantum.

Quædam jam de hoc loco dixi ſupra ad N. Deor. II.

II. 58. Nunc aliud quid in illum tentabo, conjectura tamen dubitante, circumſpectante, hæſitante, multaque adverſa reverente. Scilicet in eo reliqui ſcriptores conſentiunt univerſi, Romulum ut augurium caperet, Palatinum, Remum vero petiiſſe Aventinum; eaque de cauſa mons poſterior extra pomœrium fuit; quòd Remus illuc auſpicatum iverat. Niſi igitur melius quid in mentem venerit, reponamus

— augurioque. HINC
ROMULUS auſpicio ſe devovet, arte ſecundam
Solus avem ſervans. REMUS ILLINC pulcer
in alto
Quærit &c.

Sane vix eſt, ut in re tam vulgari tanto opere ab reliquis Ennius diſſenſerit.

Cap. XLIX. *Sed vigilantes animi vitæ neceſſitatibus ſerviunt, dijunguntque ſe à ſocietate divina.* Reſcribebat commentator eruditiſſimus, *Sed vigilantium animi* &c. propterea quod pro Quinti ſententia vel in ſomnis vigeant, atque adeo etiam vigilent animi, ut videre eſt cap. 51. lib. II. c. 67, & alibi. At nihil obſtat, quo minus Quintus in uno loco populari modo loquatur, quum ſit in alio philoſophicè loquutus. Et in locis ſequentibus eadem plane loquendi ratio eſt. infra lib. II. c. 62. *Is* (animus) *incidit in varia viſa & incerta ex reliquiis, ut ait Ariſtoteles, inhærentibus earum rerum, quas vigilans geſſerit.* & cap. 63. *ut mobiliter animus agitatus, quod vigilans viderit, dormiens videre videatur.* Sic quoque pueri in diſtichis Catonis didicimus;

Somnia ne cures; nam mens humana, quod optat
Dum vigilat, ſpectat per ſomnum ſemper id ipſum.

Neque ſane in loco Ciceronis propoſito hoc culpandum, quod animis tribuitur id quod proprie de ipſis hominibus ſit enuntiandum, vigilare ac ſervire vitæ neceſſitatibus. Poteſt hoc illuſtrari ex illis, quæ ſupra diximus ad Tuſc. II. c. 25. quibus adde iſta Senecæ de Tranq. cap. xv. extr. *non poteſt grande aliquid & ſupra ceteros loqui, niſi mota mens.* Ita *vigilantes curæ* ſunt quas curant homines dum vigilant, infra cap. 43. *non contenti vigilantibus curis, -- ſomniandi cauſa excubabant. Vigilantes cogitationes* ſunt *vigilantium cogitationes:* lib. II. cap. 68. *inerant enim in.. animis vigilantium cogitationum veſtigia.* Quas phraſiologias ſi philoſophice inſpectes, haud minor in iis apparebit ἀκυρολογία, quam qua *animos* videmus interdiu dici *vigilantes*, adeoque nocte ſupponi *dormientes*. Atque hinc nihil etiam mutare auſim infra cap. 67. *ſic animi hominum cum mente permoti, per ſe libere incitati moventur, cernunt ea, quæ* &c. ubi legebat vir cl. *quum in mente permotis* ſc. hominibus. Lactant. Epitomes cap. LXXI. *ergo anima immortalis eſt, & ideo præſentia bona contemnit, quia ſunt alia potiora, quæ poſt diſſolutionem corporis ſui aſſequatur.* ubi *ſui* tollebat vir idem, codice quodam fretus, qui quidem mihi videtur fidem fallere.

CA-

CAPUT V.

Cicero in lib. I. de Divin. bis terve tentatur & illuſtratur. Plinius defenditur. Pleonaſmus, extrema puppis. *Repetitio ejusdem nominis. Sex Tullii loca defenduntur. Elliptica forma. Cicero obiter adſeritur*. Ita & ſic *notabili in uſu illuſtratur*.

CApite quinquageſimo libri primi Ciceronis de Divinatione talia legimus: *& ex monte Taygèto extrema montis quaſi puppis avulſa eſt*. In regio & Cantabrig. codice legitur, *& ex monte Taygeto extrema pars montis quaſi puppis avulſa eſt*. Daviſio videbatur noſter ſcripſiſſe, *ex monte Taygeto quaſi puppis avulſa eſt:* ut illa *extrema pars montis* ſint gloſſema librariorum, qui vocem *puppis*, qua Cicero μεταφορικῶς extremam partem ſignificaverit, hoc modo explicandam putarent: vix enim eſſe ut terſiſſimo ſcriptori odioſa *montis* repetitio excidiſſet. Male quoque Tullium intellectum putabat vir laudatus diligentiſſimo Plinio, qui montis parti abruptæ puppis formam tribueret, dum ita loqueretur Hiſt. Nat. lib. II. c. 79. *& Taygeti montis magna pars ad formam puppis eminens abrupta eſt*. At vero metaphorica iſta ſignificatio nominis *puppis*, qua non navis tantummodo, ſed cujusque alius rei extremitatem quamlibet denotet, Tullio æqualibusque ejus haud ita uſitata fuit, quin illius exempla merito requiras. Et, ſi forte ſatis Latina, Ciceroniſque ſtylo conſentanea eſſe probari poſſit, in hoc tamen loco, niſi me quidem fallunt omnia, agnoſci plane nequit; quippe quod manifeſto vetet vocula *quaſi*, alioquin enim idem eſſet, ut ſi di-

diceres *avulſam eſſe quaſi extremam partem*, quomodo numquam balbutiit Cicero. Quamobrem Tullii mentem recte adſequutus fuiſſe videtur Plinius, qui magnam montis partem, *ad formam puppis eminentem*, abruptam eſſe declaraverit: cumque nulla plane ſit tralatio vocis *puppis*, non potuerunt illam librarii ſibi explicandam putare. Quid ergo? vocem *pars* videntur adſcripſiſſe nugatores, quod *quaſi puppis* haud dici poſſe autumarent, niſi præceſſiſſet *pars*, aut nomen iſtiusmodi ſubſtantivum; quod tamen falſum eſſe, demonſtravimus ad Acad. lib. I. c. 9. Vel quum *puppis* per ſe ſit extremum aliquid, forte crucem illis figebat adjectivum illud *extrema*, idque alio quodam ſubſtantivo credebant eſſe fulciendum. At *extrema puppis* dicitur eodem pleonaſmi genere, quo *extrema ora*, de N. Deor. II. c. 40. *primus ortus*, de Leg lib. III. c. 8. *ſuprema mors*, Horat. lib. II. ep. 2. *ſincera veritas*, Min. Fel. in Oct. cap. XXVII. *falſa adulatio*, ibidem c. XXIX. cum nota er. Daviſii. Nihil itaque in lectione vulgata quempiam offendere poteſt, niſi forte quod *montis* tam ſubito ſequatur poſt *monte*. Iſta autem repetitio ſi diſpliceat, ferro ignique non opus eſt ad locum ita refingendum, *& ex monte Taygeto EXTREMITAS quaſi puppis avulſa eſt*, vel -- *extrema NAVIS quaſi puppis avulſa eſt*. Sed vel illam ejusdem nominis repetitionem de loco movere mihi plane religio eſt. ſic enim Frontinus de lim. agrorum pag. 42. *Relicta autem loca ſunt*, *quæ ſive locorum iniquitate*, *ſive arbitrio conditoris relicta*, *limites non acceperunt*. Cæſar de B. Gall. lib. I. c. 38. *reliquum ſpacium -- mons continet magna altitudine*, *ita ut radices ejus montis*, *ex utraque parte*, *ripæ fluminis contingant*. & lib. VI. c. 18. *In reliquis*

quis vitæ inſtitutis hoc fere à reliquis differunt. Cicero de Fin. lib. I. c. 13. *gubernatoris ars -- utilitate, non arte laudatur.* Tuſc. lib. I. c. 22. *Eſt illud quidem vel maximum, animo ipſo animum videre.* (quæ etiam, ut hoc obiter moneam, eadem Syneſii ἔννοια eſt, epiſt. XLIV. p. 116. κἄπειτα αὐτὴν τὴν ψυχὴν αὐτῇ τῇ ψυχῇ θεασάμενος, &c.) & cap. 19. *Accedit ut eo facilius animus evadat ex hoc aere, ... quod nihil eſt animo velocius, nulla eſt velocitas, quæ poſſit cum animi celeritate contendere.* lib. III. c. 26. *Sed ad hanc opinionem magni mali cum illa etiam opinio acceſſit.* de Legibus lib. II. c. 6. *ut priusquam ipſam legem recitem, de ejus legis laude dicam.* Catil. orat. III. c. 10. *In hoc autem bello, quale bellum nulla unquam barbaria cum gente ſua geſſit, quo bello lex hæc fuit conſtituta.* ad Quint. Frat. lib. I. ep. 1, 6. *quæ res ad officium imperii tui... pertinebunt, de his rebus ne quid attingat.* His adde quæ Barthius ad Stat. Theb. X. vſ. 449. Cortius ad Salluſt. Cat. cap. XXIII, 3. & nos ad Tuſc. III. c. 5. Hisce autem munimentis facile ſeſe tuentur loca ſequentia, quæ conjecturis ſuis aggreſſi ſunt docti. de Leg. lib. III. c. 18. *eſt ſenatori neceſſarium noſſe remp. (idque late patet) quid habeat militum, quid valeat ærario; quos ſocios reſpub. habeat, quos amicos.* τὸ *reſpub.* pro gloſſa habebat Manutius. ad Q. Frat. lib. I. ep. 1, 10. *Et quidem de iſto genere honorum quid ſentirem, ſcripſi ad te ante: ſemper eos putavi, ſi vulgares eſſent, viles; .. ſi vero meritis tuis tribuerentur, exiſtimabam multam tibi in his honoribus operam eſſe ponendam;* vocem *honoribus* delendam putabat editor nuperus. Tuſc. lib. IV. c. 30. *Eſt enim metus ut ægritudo præſentis, ſic ille futuri mali: itaque nonnulli ægritudinis quandam partem metum eſſe dicebant: alii autem*

tem metum præmoleſtiam appellabant. Daviſius legebat, *alii autem eum præmoleſtiam appellabant.* lib. V. c. 5. *Si enim nulla virtus prudentia vacat, prudentia ipſa hoc videt, non omnes bonos eſſe etiam beatos; multaque de M. Attilio -- recordatur. Beatam vitam, ſi imaginibus potius uti, quam rebus ipſis placet, conantem ire in eculeum retinebit ipſa prudentia.* poſterius illud *ipſa prudentia* librariis attribuebat idem vir clariſſimus. ibidem cap. 31. *ſic vita non ſolum undiquaque referta bonis eſt, ſed ſi multo majore & graviore ex parte bona propendent, beata recte dici poteſt. Sequetur igitur bonorum ratione* &c. Bentleius conjiciebat, *Sequetur igitur igitur borum ratione.* lib. III. c. 28. *quòd cervis & cornicibus vitam diuturnam, -- hominibus tam exiguam vitam dediſſet.* explodebat poſterius illud *vitam* vir idem eximius.

Cap. LI. *Hic magna quædam exoritur, -- ſomniorum Antiphontis interpretatio, eodemque modo & oraculorum & vaticinationum: ſunt enim explanatores, ut grammatici poetarum.* Lambinus legebat *ſunt enim harum rerum explanatores*, Daviſius *ſunt enim explanatores omnium horum*, quòd reg. & Cantab. haberent *ſunt enim explanatores ſomniorum.* Mihi autem, leviore mutatione, reponendum videtur.. *interpretatio : eodemque m. e. o. e. vaticinationum ſunt ETIAM explanatores, u. g. p.* Sequitur: *Nam ut aurum & argentum, æs, ferrum fruſtra natura divina genuiſſet, niſi eadem docuiſſet, quemadmodum ad eorum venas perveniretur: nec fruges terræ, baccasve arborum cum utilitate ulla generi humano dediſſet, niſi earum cultus & conditiones tradidiſſet; materiave quid juvaret, niſi confectionis ejus fabricam haberemus? ſic cum omni utilitate, quam Dii hominibus dederunt, ars aliqua conjuncta eſt, per quam illa*

illa utilitas percipi poſſit. Locum prolixius deſcripſi, quo facilius conſtet, quid me in illo male habeat. Hoc autem eſt illa interrogandi forma, *materiave .. haberemus?* quam ſi cum præcedentibus *προτάσεως* membris conferas, manifeſta fiet orationis abſolutæ in interrogatoriam converſio longe duriſſima, aque Tullii ſtylo comptiſſimo prorſus aliena. Hoc autem ingens, ut ego arbitror, incommodum tollendum videtur, ita ſcribendo ac diſtinguendo: *Nam ET aurum.. .... haberemus? Sic cum omni* &c. nam *πρότασις* aliquando abſolute enunciatur, ut ſit ab *ἀποδόσει* puncto, quod vocamus, ſeparanda; ut jam vidimus, ad lib. III. de Nat. Deor. cap. 10.

Ibidem: *Quomodo autem.. videant, quæ nuſquam etiam tunc ſint, magna quæſtio eſt.* Sunt viri docti, qui lacunam ſtatuunt in hujusmodi locis, ſed falluntur. Exemplo ſit locus ille de Nat. Deor. lib. I. c. 1. *utrum nihil agant.. an* &c. *magna diſſenſio eſt.* ubi Manutius legebat *magna de eo quæſtio eſt*, Lambinus *de eo magna diſſenſio eſt.* At pari quoque modo & Cicero paſſim, & Min. Felix cap. XI. *culpam tamen vel innocentiam fato tribui,.. veſtra conſenſio eſt.* Lactantius lib. III. cap. VIII, 16. *quæ ipſa quæ ſint, magna contentio eſt.*

Cap. LIII. *Ut igitur qui ſe tradet ita quieti, præparato animo cum bonis cogitationibus, tum rebus ad tranquillitatem adcommodatis* &c. Voculam *ita*, prætermittentibus regio & Cantab., tamquam ſuperfluam & ſpuriam expungebat editor doct. Omnino illam oratio non ita flagitat, ut ſenſu ſalvo atque incolumi migrare hinc non poſſet; verum tamen ubi de quiete occupationumque remiſſione ſermo eſt, haud inelegans videtur hujusmodi particulæ uſus, quem auribus judicare facilius

cilius eſt, quam verbis deſcribere. Horatius lib. II. oda xi, 14.

> *Cur non ſub alta vel plantano, vel hac*
> *Pinu jacentes ſic temere —*
> *Potamus uncti?*

Seneca epiſt. LXXXII. initio: *Multum intereſt inter otium & conditivum. Quid ergo? inquis, non ſatius eſt vel ſic jacere, quam iſtis officiorum verticibus volutari?* Virgilius Æneid. I. 229.

> *— cum Juppiter æthere ſummo*
> *Deſpiciens mare velivolum terrasque jacentes,*
> *Littoraque & latos populos, ſic vertice cœli*
> *Conſtitit, & Libyæ defixit lumina regnis.*

Appoſite D. Joannes Euang. IV. 6. Ὁ οὖν Ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκαθίζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ. ad quem locum vide Poſſinum in Spicil. Euang. §. 67. in primisque doct. Raphelium & Elsnerum; quibus etiam confer Vigerum de *Idiot.* L. G. p. 301.

CAPUT VI.

Origines defenditur. Pleonasmus pronominis apud Græcos illuſtratur, & in Xenophonte atque Arriano adſcritur. Clemens Alexandr. ex conjectura cl. Hemſterhuſii emendatur. Ciceronis locus in lib. I. Div. vindicatur.

AD hæcce verba capitis 53. libri primi Ciceronis de Divinatione, *Eadem efficit in avibus divina mens* &c. hunc locum Originis contra Celſum lib. IV. p. 222. allegabat erud. Daviſius; ubi inter alia ſic loquitur ille auctor: ἄλλοι θειότεροι

τέρας αὐτῶν, καὶ πρὸς τȣ̃τ᾽ ἐπιτηδείȣς αὐτῶν εἶναι τὰς ψυχάς. Pronomen αὐτῶν in priore aut poſteriore membro delendam credebat vir laudatus, quippe quæ prorſus abundet. Attamen παρέλκον illud haud inuſitatum eſt, ne Atticis quidem optimæque notæ auctoribus, ut jam obſervavit Lamb. Bos ad hæcce Rom. VII. 12. Εὑρίσκω ἄρα τὸν νόμον, τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλὸν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται. & P. Horreus ad verba Æſchinis Socr. Dial. III. §. 1. Ἐξίοντι μοι ἐς Κυνόσαργες, καὶ γενομένῳ μοι κατὰ τὸν Ἑιλισσον &c. Nos alia quædam addemus, ut locum etiam unum & alterum, præter hunc Originis, juxta vulgatam lectionem vindicemus. D. Matth. VIII. 1. Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τȣ̃ ὄρȣς, ἠκολȣ́θησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί. & plura talia ex S. novi teſtamenti ſcriptoribus protulit Vorſtius de Hebraismis N. T. cap. XXVII. p. 108. Æſchin. Socraticus Dial. II. §. 13. ἐγὼ τοι ὑμᾶς.. αὐτὸς ἂν ὑμᾶς ἐπειρώμην παύειν τῆς διαφορᾶς. Xenophon Cyropæd. lib. VI. p. 170. A. ὅτι ἐμὲ αἰχμάλωτον γεγενημένην, καὶ ἐξαιρεθεῖσαν ἑαυτῷ, ȣ̓́τε με ὡς δȣ́λην ἠξίωσε κεκτῆσθαι, &c. lib. IV. p. 107. E. σκέψαι δὲ, καὶ οἵῳ ὄντι μοι περὶ σε, οἷος ὢν περὶ ἐμὲ, ἔπειτα μοι μέμφῃ. lib. VIII. p. 222. A. ἃ δὲ ἐμὲ αἴσθοιτο βȣλόμενον μὲν εἰδέναι τȣ̀ς συμμάχȣς, αὐτὸν δὲ ἐμὲ αἰσχυνόμενον περὶ ἐμαυτȣ̃ λέγειν, ταῦτα &c. lib. V. p. 128. B. σὲ δ᾽ ἔφη, ὦ Γαδάτα, ὁ Ἀσσύριος παῖδας μὲν, ὡς ἔοικε, τὸ ποιεῖν ἀφείλετο, ȣ̓ μὲν τοι τόγε φίλȣς κτᾶσθαι σέ δύνασθαι ἀπεστέρησεν. Hæc loca cum impunita dimiſiſſet Leunclavius, tandem ſcrupulum movere incepit in his, Memorab. lib. V. p. 847. B. ȣ̓ γὰρ ἔγωγε σε δυναίμην, εἰ τοιȣ̃τος εἴης, ἀσπάσασθαι σε ἐκ τῆς ψυχῆς. ubi vir ille doctus “ in „ his, inquit, ἔγωγέ σε δυναίμην expungendum „ σε, quum ἀσπάσασθαι σε paulo poſt idoneo loco „ pro-

„ pronomen hoc exhibeat „ quod quidem judicium talo ſatis firmo niti haudquaquam videtur. Fortean recte quoque ſe habet geminatio iſta; apud Arrian. Diſſert Epict. lib. IV. c. 4. p. 455. ἂν ἅπαξ εἴπης; πότε τις εἰς Ἀθήνας ἀπέλθῃ, (legendum videtur ποθεῖν εἰς Ἀθήνας ἀπελθεῖν, vel πότε ἔσαι εἰς Ἀθήνας ἀπελθεῖν;) ἀπώλω· ἀνάγκη σε ταύτην τὴν ὄρεξιν ἀτελῆ μὲν ἔσαν ἀτυχῆ σε ποιεῖν. ubi clar. Meibomius conjiciebat, ἀνάγκη δὲ vel ἀνάγκη γε ταύτην τὴν &c.

Cap. LIV. *Hoc nimirum illud eſt; quod de Socrate accepimus*, &c.. Ad hæc illuminanda, opportune vir cl. contulit locum Clementis Alex. Strom. lib. I. pag. 368. edit. Oxon. καὶ τῷ Σωκράτει τὸ δαιμόνιον αἴτιον ἦν, οὐχὶ μὴ κωλῦον, ἀλλὰ προτρέπον, εἰ καὶ μὴ προέτρεπεν. Sed quod ille hîc legendum conjiciebat, οὐχὶ μὴ μόνον κωλῦον, ἀλλὰ προτρέπον· æqui bonique conſulat, ſi hac de conjectura libere furſum dicam, quid ſentiam. Fuit aliquando, ut locum forte defendi poſſe eo argumento judicarem, quòd vocula μόνον; quam hîc ingerit vir doctus, non raro per ellipſin omittatur. Sed ecce, quæ ſuper hac re rogatus, per litteras mecum humaniſſime communicavit vir doctiſſimus, mihique plurimum colendus Tib. Hemſterhuis. „ In loco Clementis, inquit, vereor ut vos utri-„ que ſenſum præſtantiſſimi ſcriptoris ſatis per-„ ſpectum habueritis; quem ſiquis recte perce-„ perit, jam facilis erit ad veram emendationem „ aditus. In eo diſputat Clemens, omneſque ut „ hoc efficiat contendit nervos, τὸ μὴ κωλῦον dici „ non poſſe αἴτιον· hoc enim evicto, eos cauſa ca-„ dere neceſſe eſt, qui Deum, ſi mala & peccata „ non prohibeat, cauſam eorum faciunt. Quid „ porro? Siquidem, inquit Clemens, χρὴ ἀκρι-

„ βα-

„ *βολογεῖσθαι πρὸς αὐτοὺς, ἔσωσαν τὸ μὲν μὴ κωλυτι-*
„ *κὸν... μηδ' ὅλως αἴτιον εἶναι· τὸ δὲ κωλυτικὸν ἐνέχε-*
„ *σθαι τῷ τοῦ αἰτίου ἐγκλήματι.* Hoc duplici exem-
„ plo probandum atque illuſtrandum ſibi ſumit.
„ En prius. *Ὁ γὰρ προασπίζων αἴτιος ἐστι τῷ προασ-*
„ *πιζομένῳ τοῦ μὴ τιτρώσκεσθαι, κωλύον τὸ τρωθῆναι*
„ *αὐτόν.* Nunc alterum illud ſuccedit, petitum
„ à Socratis dæmonio exemplum. *Καὶ τῷ Σωκράτει*
„ *τὸ δαιμόνιον αἴτιον ἦν, οὐχὶ μὴ κωλύον*, non ideo
„ quod non prohiberet, ſic enim *αἴτιον* dici abſur-
„ dum foret: quo igitur pacto? *ἀλλὰ προτρέπον.*
„ Atqui hoc, ſi Socrati fides conſtet, cum ipſa
„ veritate pugnat; teſtatur enim ipſe apud Plato-
„ nem in Theage, *ἀεί μοι σημαίνει, ὃ ἂν μέλλω*
„ *πράττειν, τοῦτου ἀποτροπὴν· προτρέπει δὲ οὐδέποτε.* quod
„ Clementis, patrum eruditiſſimi, notitiam tam non
„ effugit, ut hunc eundem uſurpaverit locum pag.
„ 334. edit. Colon. Jam vero apparet, poſitam
„ in iſtis verbis vitii ſedem; quæ proinde ſi levi
„ mutatione corrigantur, hunc tibi locum ſaniſ-
„ ſimum præſto. Ergo lege, *ἀλλ' ἈΠΟΤΡΈΠΟΝ.*
„ Senſus eſt, ſed & Socrati dæmonium erat cau-
„ ſa, etiamſi nunquam eum ad agendum impel-
„ leret; non ſane propterea quod eum agere non
„ prohiberet, ſed quod revera ab agendis rebus,
„ quas animo propoſuerat, averteret. „ Sic lo-
cum Clementis curabat vir ille eximius, quem
nos honoris cauſa libentiſſime nominavimus; cu-
jus quidem ſententiæ omnes, quibuscunque mens
læva non ſit, facillime acceſſuros non dubito.

Cap. LIV. *qui curſum rerum eventorumque conſe-quentiam diuturnitate pertractata notaverunt.* Tentat vir cl. .. *diuturna pertractatione notaverunt*, quod quid phraſi *pertractata diuturnitate* ſibi vellet Cicero, haud intelligeret. Non mirum ſane, non

potuiſſe ſe expedire virum doctum, dum vocem *pertractata* cum ablativo iſto *diuturnitate* conſtrueret, ad quem mihi quidem haudquaquam pertinere videtur; ſed omnino referendum puto ad duo iſta ſingularia *curſum* & *conſequentiam*, quibus bene quadrat neutrum pluralis *pertractata*. *Diuturnitate* hîc idem eſt, quod *longinquitate temporum*, & *longo tempore* dictum eſt ſupra cap. primo: *Eandem artem etiam Ægyptii longinquitate temporum innumerabilibus pœne ſæculis conſecuti putantur.* & cap. 6. *obſervatis longo tempore ſignificationibus.* Nec dubium ſane, quin vox *diuturnitas* ſæpius abſolute ſeriem temporum longiorem ſignificet. ſic enim uſurpatur de Leg. lib. II. cap. 10. *animi labes nec diuturnitate evaneſcere, nec amnibus ullis elui poteſt.* de Senect. cap. XI. *nec ſubito frangitur, ſed diuturnitate exſtinguitur.* Sic quoque res, de quibus loquitur Cicero, notabantur pertractata diuturnitate, hoc eſt, non niſi poſt diutinam obſervationem pertractata & cognita. Si tamen hæc explicatio noſtra, aut loquendi ratio, quam hîc ſtatuimus, minus placeat, quam ſane non video quo quis jure reprobare queat; leviſſima mutatione reſtitui poſſet, *diuturnâ arte pertractata*, vel ſi te cruciat generum enallage, *diuturnâ arte pertractatam.* Sed nihil videtur movendum.

CAPUT VII.

Lectio Ciceronis recepta aliquoties retinetur; ſemel etiam atque iterum emendatur. Daviſii correctio à Verburgii ſcrupulo defenditur. Talis aliquis. Ἀκυρολογία, *qua in loco factum dicitur, quod ſit prope locum factum. Enallage* τῦ nil *&* nihil. Licet *cum paſſivo.* Enallage *præteriti & præſentis. Cicero, Paterculus & Xenophon vindicantur.*

SEquitur liber Tullii ſecundus de Divinatione. Cap. I. *Nam quid ego de Conſolatione dicam, quæ mihi quidem ipſi ſane aliquantum medetur? ceteris item multum illam profuturam puto.* Non quærenda videtut in his oppoſitio inter *aliquantum* & *multum*, quaſi diceret Tullius, Conſolationem ſuam, quæ ſibi *aliquantum* tantummodo medicinæ attuliſſet, *multum* aliis profuturam. Illud omnino velle videtur, vel ſe ipſum aliquid ſolatii percipere ex libro ſuo de Conſolatione, ceteroſque homines inde, quemadmodum ex aliis ipſius ſcriptis, (nam id hîc valet *item*) fructum haud ſpernendum capturos. Interrogandi autem notam, quam vulgo poſt τὸ *dicam* collocant, illam in ſedem quam vides transponendam exiſtimo.

Cap. VII. *Qui theſaurum inveniendum, aut hereditatem venturam dicunt, quid ſequuntur? aut in qua rerum natura ineſt, id futurum?* Vulgati libri habent *inventurum*, ſed omnino placet illud *inveniendum*, quod ex codicibus ſuis depromſit, exemplisque illuſtravit doct. Daviſius. Audiamus tamen, cl. Verburgius quid adferat, ut emendationem iſtam impugnet. " Daviſius, inquit, Reg. „ & Cantab. codd. ſecutus, dedit *inveniendum*;

 „ male

„ male ſiquid ego dijudico, & contra Ciceronis „ genium & accuratam ſcribendi rationem. Non „ negaverim, quod multis oſtendit Daviſius, par- „ ticipium paſſivi futurum, ut grammatici lo- „ quuntur, interdum adhiberi pro futuro infini- „ tivi; ſed pro eo, quod dubium aliquid innuit, „ & ſignificat quid forte poſſe fieri aut non fieri, „ unquam poni, quemadmodum hoc loco pone- „ retur, id vero pernego. Semper adhibetur de „ eo quod certo eſt futurum. Hactenus vir ille celebris; cujus quidem notula quo pacto labefactet id quod poſuerat Daviſius, ego ſane divinare nequeo. Non enim in hoc loco agitur de re, quæ forte fieri poſſit, aut forte futura ſit, ſed quæ certo ſit eventura. Theſaurum non fortitan, ſed certo certius inventum iri, neceſſeque eſſe ut inveniretur, dicebant ſcioli, de quibus hîc loquitur Tullius.

Ibidem: *Quod ſi hæc.. habent aliquam talem neceſſitatem, quid eſt tandem, quod caſu fieri, aut forte fortuna putemus?* Non eſt, cur malimus, *aliquam tamen neceſſitatem*; vox enim *talis* nos reſpicere jubet ad finem capitis antecedentis, unde liquet qualem neceſſitatem intellexerit hîc auctor. Et ſæpius ſic copulantur voces *aliquid* & *tale*. infra cap. 21. *Poteſt igitur tale aliquid etiam ſua ſponte exſtitiſſe.* ad Att. lib. XVI. ep. 8. *Non equidem hoc divinavi, ſed aliquid tale putavi fore.* de Nat. Deor. lib. I. c. 30. *Si igitur nec humano viſu quod docui, nec tali aliquo, quod tibi ita perſuaſum eſt, quid dubitas negare Deos eſſe?* Seneca de Conſtant. cap. 3. *Tale aliquid & in hoc eſſe ſuſpicor, quod prima ſpecie pulcrum atque magnificum eſt.* Lactantius Epit. cap. XII. *Vides ergo non omnia poëtas confinxiſſe, & quædam præfiguraſſe: ut cum vera dicerent, aliquid tale*

tale numinis adderent iis, quos deos eſſe dicebant.

Cap. IX. *An Cn. Pompejum cenſes* &c. *ſi ſciſſet ſe in ſolitudine Ægyptiorum trucidatum iri?* Quid ergo? an non Pompejum in navicula trucidatum eſſe, tradunt optimæ fidei auctores Plutarchus, Cæſar aliique? At quomodo in navicula, ſi in ſolitudine Ægyptiorum? Nodum hunc ſolvere nequiverunt viri eximii. T. Faber ſcribebat, *ſi ſciſſet, ſe à ſatellite Ægyptio trucidatum iri*; Daviſius autem conjiciebat, *ſi ſciſſet, ſe in celoce Ægyptia tandem*, vel *à ſpadone Ægyptio demum trucidatum iri?* Forte præſtat vulgatam lectionem retinere, quàm ſic de meliore hariolari. Si enim reputemus Pompeium in navicula quidem interfectum eſſe, ſed tamen ad littus illud, quod ad hanc Ægyptiorum ſolitudinem pertineret; magna jam difficultatis pars ſublata erit, reliquamque haud ægre tollet ἀκυρολογία, auctoribus quibusque probatiſſimis haud plane inuſitata, qua aliquid in loco factum dicant, quod prope iſtum locum acciderit. Sic Strabo, exempli gratia, τὴν νεκυΐαν τὴν Ὁμηρικὴν ἐν Ἀόρνῳ collocat, quam Maximus Tyrius Diſſert. XXVI. p. 261. περὶ λίμνην Ἄορνον fuiſſe ſcribit. Simile quid jam obſervatum fuit Ad. Relando in Palæſt. illuſtrata, aliiſque.

Cap. X. *Addunt ad extremum, omnia levius caſura, rebus divinis procuratis; ſi enim nihil ſit extra fatum, nihil levari re divina poteſt.* Lectionem hanc ſtare non poſſe, bene viderunt viri acutiſſimi; ſed quum illi reſcribant, *ſin autem*, aut *ſi verò nihil ſit extra fatum*, ego conjeci aliquando, neque conjecturæ me pœnitet, *SED enim SI NIL ſit extra fatum* &c. Neminem moleſte habeat, quod ſic *nil* & *nihil* tam exiguo ſpatio concurrunt, quum potius utrobique aut *nil*, aut *nihil* dicturus

fuiſſe

fuiſſe Cicero videri poſſit. ſic enim Tuſc. lib. II. c. 20. *ſi nil eſſet aliud, nihil eſſet homine deformius.* Seneca epiſt. XCIV. p. 333. *ſcis ut illi nil cum adultero, ſic nihil tibi eſſe debere cum pellice.*

Cap. XIV. *Sexcenta licet ejusmodi proferri.* Non erat, quod obnitentibus libris tam ſcriptis, quam editis, *proferre* legendum conjicerent viri eruditiſſimi; verbum enim *licet* quamvis forte rarius, nonnunquam tamen cum paſſivo conſtruitur. Sulp. Severus Hiſt. lib. I. c. xvi. *quia ſabbatho colligi non liceret.* ubi vide Jo. Vorſtium. Lactantius Epit. cap. v. *quam legi niſi a xv. viris non licet.* Ovidius Faſt. lib. I. vs. 47.

Faſtus erit, per quem lege licebit agi.

Cæſar de B. Gall. lib. I. c. 42. *id per ſe fieri licere.* Cicero Philipp. orat. V. c. 17. *Senatui placuit ejus rationem ita haberi, prout haberi lege liceret.* de Finibus lib. II. c. 32. *nunc totum illud concludi ſic licet.* de Legibus lib. II. c. 26. *Neque id opere tectorio exornari, nec Hermas hos, quos vocant, licebat imponi, nec demortui laude.. dici licebat.* Tuſc. lib. I. c. 12 *Idque.. è ceremoniis ſepulcrorum intelligi licet.* lib. IV. c. 12. *quod ne liceret fieri ad alterius injuriam* &c. Atque hæc etiam confirmant, quæ ſupra ad lib. I. c. 3. diximus, ubi ſimilis verbi *licet* uſus imperſonalis eſt.

Cap. XVII. *Deos enim ipſos jocandi cauſa induxit Epicurus* &c. *eosque putat* &c. Perfectum illud *induxit*, & præſens *putat*, intervallo tam longo à ſe invicem diſtant, ut mirum non ſit, ſi Tullius memoriæ vitio in iſtiusmodi enallagen inciderit. Sed & ſimilis incuriæ exempla alibi haud pauca exſtare video. infra cap. 34. *Nunc vero.. fame enecta ſi in offam pultis invadit, & ſi aliquid ex ejus ore cecidit,*

hoc

hoc tu auſpicium putas? cap. 53. *Sed quum bis ſumpſit quod voluit, etiamſi faciles nos ad concedendum habuerit, id tamen quod adſumit, concedi nullo modo poteſt.* Similiter Corn. Nepos in Dione cap. 9. *Adoleſcentes quosdam elegit, cum ardentiſſimos, tum viribus maximis; hisque dat negotium* &c. Hirtius de B. Afr. cap. XLI. *poſtera die Cæſar ex omnibus præſidiis cohortes deducit, atque omnes ſuas copias in campo inſtruxit.* Salluſtius Jug. cap. XVIII. *Legatos mittit, hisque -- præcepit, omnis mortalis pecunia aggrediantur.* ubi conſule cl. Cortium. Hinc quoque de ſanitate loci illius judicare licet Acad. lib. I. cap. 12. *Plurima mutavit.. quædam dixit nova,.. ſed ad hæc, quæ viſa ſunt, adſenſionem adjungit animorum, quam eſſe vult in nobis poſitam & voluntariam. Viſis non omnibus adjungebat fidem.* ubi vir cl. veritus rurſus, ne tempora confunderentur, conjiciebat, *adſenſionem adjunxit animorum, quam eſſe voluit* &c. Forte quoque nihil innovandum in his Vell. Paterculi lib. I. cap. 9. *adeo* &c. *ut plerumque ſuperior fuerit, magnam partem Græciæ in ſocietatem ſuam perduceret.* ubi ὁ πάνυ Lipſius legebat *perduxerit.* Miror autem, quomodo H. Stephanum ſuboffenderit iſta temporum permutatio, apud Xenoph. Cyropæd. lib. I. pag. 18. A. τὰς δὲ ἐπιτηδείας ἀφῆκε καταθεῖν· καὶ ἐκέλευε περιβαλλομένας &c. quum ſimilem plane ἐναλλαγὴν conſpicere liceat in antecedentibus ac ſequentibus. Pari modo in his ibidem pag. 20. B. Ἐν μὲν δὴ Μήδοις ταῦτα ἐγένετο· καὶ οἵ τε ἄλλοι πάντες τὸν Κῦρον διὰ ςόματος εἶχον &c. malebat idem vir doctus ἐγίνετο. At non committam, ut illius generis exemplis e Xenophonte proferendis lectorem fatigem.

CAPUT VIII.

Vulgata lectionis in Ciceronis ſecundo de Div. aliquoties vindicatur & illuminatur; ſemel quoque emendatur. Vetuſtum, *diu cognitum.* Uſitatus & inuſitatus *non licet transmutari in* viſitatus & inviſitatus. Ita & ut, tam & quam & *ſimilia conjungunt eosdem modos. Min. Felix bis vindicatur. Pronominis* quod *uſus anceps adſtruitur. Tullius obiter defenditur.*

EJusdem libri de Divinatione cap. XXI. ſic loquitur noſter: *Nattæ vero ſtatua, aut æra legum de cœlo tacta quid habent obſervatum ac vetuſtum?* Non interpunctio tantum recte ſe habet, ut contra Guielmium & Gruterum bene jam docuit Daviſius, ſed ipſa quoque lectio nihil mendi continere videtur. Nam quod ſe intelligere negat vir laudatus, quid huc faciat *vetuſtum*, proptereaque tentat *obſervatum ac animadverſum*, hæc quidem conjectura, quum a manuſcriptis aberret longius, ipſi viro cl. haud ſatisfacit. Quid ergo? an aliud quid comminiſcendum? Mihi profecto non videtur; poteſt enim vox *vetuſtum* ita explicari, ut locus hic illi ſatis commodus & opportunus ſit. Quemadmodum enim *novum* dicitur, quodcunque jam primum cognoſcatur, quum antea nondum ſatis innotuerit: ſic contra vetuſtum dici poteſt, quod ſæpius cum in oculos incurrat, dudum obſervari potuerit.

Cap. XXII. *in rebus uſitatis.* Quia noſter ſtatim ſubjicit, *quod crebro videt, non miratur; .. quod ante non vidit, .. oſtentum eſſe cenſet*; reſcribebat cl. Daviſius *in rebus viſitatis.* Et multa alia loca ſunt, in quibus nomina *uſitatus* & *inuſitatus* iſto modo

modo emendet ille vir doctus. Firmari omnino iſta conjectura poteſt auctoritate ſummorum hominum, Salmaſii, Freinshemi, J. F. Gronovii atque Grævii, quorum veſtigia preſſit Daviſius. Vide enim notas illorum ad Florum lib. I. cap. 18. & Juſtinum lib. XVIII. c. 1. Nos tamen, quod intemeratâ fiat ſumma noſtra adverſus tanta nomina reverentiâ, tres rationes proponemus, quæ obſtant quo minus calculum huic ſententiæ adjicere poſſimus. Primo enim mutandorum locorum numerus plane infinitus eſſet, ſi placitum illud eruditiſſimorum valeret; quum tamen numerus iſtiusmodi locorum quo major ſit, eo quoque gravior juſtiorque contra ſententiam iſtam inſurgat ſuſpicio. Verum me dicere, vimque locorum iſtorum, ubi nominibus *uſitatus* & *inuſitatus* ſignentur res, quæ crebro aut raro videantur, plane immenſam eſſe, nemini latere poteſt, qui quidem has res aliqua cum cura tractaverit. Secundum habeo, quod reponam, voces *viſitatus* & *inviſitatus*, uti & verbum *viſitare* pro ſæpius videre, nunquam nusquam mihi hactenus ſedulo attendenti in ſcriptis Tullii noſtri comparuiſſe; quod an non mirandum eſſet, ſi ipſe cum ſui temporis hominibus res, quæ hominum oculis ſæpe aut rarius ſe ingerant, *viſitatas inviſitatasve* dicere ſoluiſſet? Poſtremo quoque conſtat, res ejusmodi, quæ oculis haud raro uſurpentur, alibi apud Ciceronem aliosque optimæ Latinitatis auctores dici *ſæpe uſu venire*, vel *in uſu quotidiano eſſe collocatas*; quemadmodum locutus eſt noſter ex. gr. de Orat. lib. I. *quæ ſunt poſita ante oculos, & collocata in uſu quotidiano.* Jam vero quæ *crebrò uſu venire*, *in uſu quotidiano verſari*, *in uſu quotidiano eſſe collocata* dicuntur, hæcce etiam *uſitata*, contraria-

que *inuſitata* appellari, quid tandem vetat?

Cap. XXIII: *Eſtne quiſquam ita deſipiens, qui credat exaratum eſſe Deum dicam an hominem? Si Deum, cur* &c.? Cur juxta codicem quemdam mallemus *ſi Deus*, ratio haud ſatis ſtringere videtur illa, quod in ſequente membro dicatur *ſi autem homo ille Tages fuit*. Hæc enim quum ab illis diſtent longius, non poteſt Latinis auribus non ſuavior accidere vulgata, quam codicis lectio.

Cap. XXIV. *Quid ipſe Cæſar, quum à ſummo haruſpice moneretur, ne.. transmitteret, nonne transmiſit?* Menda obſediſſe locum videbatur cl. Daviſio, quòd vix eſſe putaret, ut *ſummum haruſpicem* dixiſſet Cicero, hominis nomine non prolato. Legebat igitur *a Spurinna haruſpice*; docte quidem & acute, uti ſolet. Non tamen ea loci natura eſſe videtur, ut nomen proprium requirat. Primo enim non ſatisfacit, quod ſcribit vir laudatus vix eſſe, ut haruſpicis ſummi meminiſſet Tullius, niſi nomine illius appoſito; nam haruſpicis illius nomen ſatis celebre erat, ideoque non opus erat cur coram Quinto exprimeret illud Tullius, præſertim quum ante jam ipſe Quintus haruſpicem nomine ſignificaſſet. Accedit porro, quod vox *ſummo* huic loco egregie conveniat; quippe quæ eo ſpectat, ut haruſpicinæ vanitatem eo ſignificantius exprimat; quòd nimirum non de trivio tantum haruſpices, ſed eorum quidem ſummi falſa monerent, prædicentesque ſic negligerentur, ut nihil incommodi, maximum etiam emolumentum conſequeretur.

Cap. XXVI. *Quum igitur hoc animal tam ſit canorum ſua ſponte, quid in mentem venit Calliſtheni dicere, Deos gallis ſignum dediſſe cantandi?* Quid ad rem faciat, *Deos gallis ſignum cantandi dediſſe*, neſcire

neſcire ſe fatetur vir clar., qui vocem *cantandi* obelo confodiendam exiſtimat, ut vox *gallis* ſit ablativus inſtrumenti. At vero omnino ad rem facit, *Deos gallis ſignum dediſſe:* id enim agit Cicero, ut nihil boni aut mali ex gallorum cantu præſagiri poſſe oſtendat, quoniam ille his animalibus naturalis eſt, aque naturalibus plane cauſis dependeat. Hinc vanitatem ſententiæ Calliſthenis jam deducit, qui putabat extra ipſos gallos divinitus ſignum quodpiam exſtare, quod cum vidiſſent, incitari eos ad cantandum.

Cap. XXXI. *Sed ut in cunis fuerit anguis, non tam eſt mirum, in Solonio præſertim, ubi ad focum angues nundinari ſolent.* Locus haud dubie in mendo cubat, ejusque ſanandi viam haud eandem ingreſſi ſunt docti. Audiamus cl. Daviſium. "Ita „ ſane, inquit, Reg. Cantab. aliique mss. ſed „ qui vim poteſtatemque *nundinandi* probe novit, „ ille quidem illud verbum huic loco non con- „ venire ſtatim perſpiciet. Ea propter Lambinus „ & amicus Urſini reponunt *nidulari.* Siquidem „ vero Pal. tert. quart. & Baleol. exhibeant *nu-* „ *dari*, haud, opinor, incommode, reſcribas „ *videri ſolent.* Certe non abſimilis eſt literarum „ ductus. Ad receptam autem lectionem, quæ „ multis codd. nititur, quamproxime legi queat, „ *ubi ad focum angues meridiari ſolent.* Nec forſan „ hæc diſplicebit conjectura. „ Sed mihi quoque meam ſuſpicionem proferre liceat. Lambini quidem conjecturam vero propinquiorem, quam reliquas lectiones exiſtimo: non tamen ſic placet animo meo, quin mutatione leviſſima ſic potius reſcripſerim, *ubi ad FORUM angues nundinari ſolent.* Vult nempe Tullius angues in Solonio *res* eſſe *quotidianas*, ut loquitur ſupra cap. 29. quoniam quoti-

die

die publice in foro, ubi venales exſtarent, viderentur.

Cap. XXXII. *Itane cenſes, antè coronam herbæ exſtitiſſe, quàm conceptum eſſe ſemen?* Malit hîc forte quiſpiam, *quàm conceptum fuerit ſemen?* Sane ita doct. Wowerius *potuit* pro *potuiſſe* legendum cenſet, apud Minuc. Felicem Oct. cap. xxxiv. .. *quis .. audeat repugnare hominem à Deo ut primum potuiſſe fingi, ita poſſe denuo reformari?* Sed ea non niſi pura puta eſt παραδιόρθωσις, quam ſicco pede præterire non licuit. Sic enim eodem cap. idem Minucius: *Quis enim dubitat, .. quæ cælo continentur, ita ut cœpiſſe, deſinere?* & cap. antecedente: *Ita prius eos deſeruiſſe comprehendas, quam eſſe deſertos.* i. e. quàm fuerint deſerti. Lactantius de Ira Dei cap. iv. initio: *Quod ſequitur de ſchola Epicuri eſt, ſicut iram in Deo non eſſe, ita nec gratiam.* Nec diſpar ea ratio videtur, qua ſubjunctivus *proſit* adcommodatur τῷ *ſufficiat*, in his Minucii Fel. cap. xxxv. *Et quamquam imperitia Dei ſufficiat ad pœnam, ita ut notitia proſit veniam; tamen* &c. ubi non erat, cur clar. Daviſius legendum cenſeret, *uti & notitia proſit ad veniam.*

Cap. XLI. *Quod Carneadem Clitomachus ſcribit dicere ſolitum, nusquam ſe fortunatiorem quam Præneſte vidiſſe Fortunam.* Legebat vir. cl. *Quo Carneadem* &c. idque *quo* explicabat ut eſſet *quare, quamobrem.* Dubito ſane, an ſic Ciceronis ſeculo loquerentur Romani; & quidquid illud ſit, non potuit hoc ex Donato probari. Simili in loco occurrit relativum *quod*, de Nat. Deor. lib. II. c. 9. *refrigerato .. calore .. exſtinguimur. Quod quidem Cleanthes.. docet, quanta vis inſit caloris in omni corpore.* ubi Lambinus volebat *Et quidem*, Daviſius *Quid quod Cleanthes docet* &c. Sed paſſim fit, ut pro-

pronomen, quod ſit ad antecedentia aliquomodo referendum, ſic per pleonaſmum quendam explicetur in ſequentibus. ſupra lib. I. c. 45. *Quod idem in delectu conſules obſervant, ut primus miles fiat bono nomine*. Acad. lib. II. c. 17. *Quod idem contingit inſanis, ut & incipientes furere, ſentiant* &c. de Nat. Deor. lib. II. 9. *Quod etiam quibusdam regionibus atque urbibus contingere videmus, ut ſint hominum ingenia* &c. de Finibus lib. III. c. 2. *Quod cum accidiſſet, ut alter alterum nec opinato videremus, ſurrexit ſtatim,* ubi Lambinum vide, quem tamen falli vereor, dum ſcribat *quod* hic poni pro *ſed* ſeu *autem*, itaque ſtatuere videatur *quod* non pronomen eſſe in his formis, quod tamen revera eſt, ſed conjunctionem. Lactantius lib. I. cap. 1, 5. *Quod quia fieri non potuit, ut homini per ſe ipſum ratio divina innoteſceret*, &c. Livius lib. XXVII. c. 7. *Quod mihi minus ſimile veri viſum eſt, annum integrum Scipionem nihil gerendo in Hiſpania conſumpſiſſe*. ubi omnino conſulendus J. F. Gronovius. Cicero de Fato c. 13. *non ſequitur ut ne appetitus quidem ſit in noſtra poteſtate. At hoc ſequeretur, ſi omnia perfectis & principalibus cauſis fieri diceremus; ut quum hæ cauſæ non eſſent in noſtra poteſtate, ne ille* (ſcil. appetitus) *eſſet in noſtra poteſtate*. Hyginus Fab. CLXXXVIII. *Hoc Neptunus ut vidit, in pecora commutatos conſumi*. & cap. CXXII. *Id Aletes.. cum reſciſſet, ex Atridarum genere neminem ſupereſſe*, &c. Non audiendos Munkerum, Scoppium aliosque putem, qui in pronomine ſubaudiunt præpoſitionem *ob* vel *propter*. confer enim, quæ jam diximus ſupra ad lib. I. cap. 30. & ad N. Deor. lib. I. c. 15.

CA-

CAPUT IX.

Quatuor Tullii loca in lib. ſecundo de Divinatione adferuntur ac illuſtrantur. Vis *pro natura ac facultatibus. Locus de Finibus una cum Xenoph. defenditur.* φύσει φύεσθαι. *Enallage præpoſitionis omiſſæ & expreſſæ. Cicero bis vindicatur.* Tractus lunæ, *quid ſit probatur. Palæphatus emendatur.*

IN libro II. Ciceronis de Divinatione reliqua jam loca perluſtremus, quæ nobis manum injiciunt. Cap. XLIV. *qui poteſt eadem vis eſſe naſcentium, quum cœli tanta ſit diſſimilitudo?* Non ſatis cerno, cur quis legere mallet, *eadem vis eſſe in naſcentes*, vel, *eadem vita eſſe naſcentium.* nam *vis* hic & alibi idem quod *natura* denotat, ideoque etiam ſæpiſſime duo iſta tanquam ſynonyma copulantur. Supra lib. I. initio: *quaque proxime ad Deorum vim natura mortalis poſſit accedere.* Academ. II. c. 39. *Corpora noſtra non novimus, qui ſint ſitus partium, quam vim quæque pars habeat ignoramus.* & cap. 17. *illud enim dicimus, non eandem eſſe vim, neque integritatem dormientium & vigilantium. eandem vim*, id eſt easdem facultates. Tuſc. lib. I. c. 24. *Quid eſt enim illud quo meminimus? aut quam habet vim, aut unde natam?* de Finibus lib. V, cap. 15. *Eſt enim natura ſic generata vis hominis, ut ad omnem virtutem percipiendam facta videatur.* ubi clar. Daviſius vocem *vim* ejiciebat; ſed absque cauſa tamen ſontico, ut ego quidem vereor; nam quamvis vox *natura* ſæpe ejusdem poteſtatis ſit cum voce *vis*, paſſim tamen etiam ſenſu quodammodo diverſo conjunguntur; quemadmodum jam antea

antea plus ſemel monuimus, neminemque fugere poteſt, quæ plurimis in locis *συνωνύμως* accipiantur, eadem tamen alibi a ſe invicem diſtingui. At vero, inquies, cui bono vox *naturâ*, ſi retineatur illa altera *vis?* Dicam, eundem eſſe hunc pleonaſmum, quem non raro reperimus in ſcriptis priſcorum. De Græcis auctoribus tantummodo quædam dabo, quæ jam ad manus ſunt. Xenophon lib. VIII. Cyropæd. p. 235. E. *πιςὺς δὲ μὴ νόμιζε φύσει φύεσθαι ἀνθρώπυς.* Scio, Henricum Stephanum ſuſpectam hîc habuiſſe vocem *φύσει*, ſed plane fallitur; neque enim ſic tantùm loquutus eſt Xenophon, ſed etiam Æſchines Socrat. Dial. I. §. 10. *ἆρα φύσει φύονται οἱ ἀγαθοὶ.* Maximus Tyrius Diſſ. II. p. 25. *ὥςε καὶ καταγέλαςος ἂν γίγνοιτο ἀντεπιχειρῶν ἀδικεῖν ὁ μὴ πεφυκὼς τὸν ἄδικον καὶ τῇ φύσει, καὶ τῇ τέχνῃ, καὶ τῷ ἔθει.* Nemeſius de Nat. Hom. cap. II. p. 70. *πρὸς τύτοις καὶ τὸ ἀπορύμενον ἐξ ἀρχῆς ἄλυτον μένει, πόθεν τὸ σῶμα συνέχεται, φύσει πεφυκὼς σκεδάννυσθαι.* Philemon in Fragm. pag. 356.

> *Μείζω τὰ κακὰ ποιῦσι πολλοὶ, δέσποτα,*
> *Αὐτοὶ δι᾽ αὑτὺς, ἢ πέφυκε φύσει.*

Et hæc quidem hactenus.

Sequitur paullo poſt: *ut -- conſitendum ſit illis, eos qui naſcuntur eodem tempore, poſſe in diſſimiles incidere naturas, propter cœli diſſimilitudinem.* Haud facile conjicerem legendum, *in diſſimiles incidere genituras*; non tantum quia neſcio, an vox *genitura* tam vetuſta ſit, ut ad aureum Latinitatis ſeculum referre poſſit, ſed etiam quia lectio vulgata, ſi bene explicetur, neutiquam tam dura eſſe videtur, ut iſto modo numquam locutus fuiſſet Cicero. *In diſſimiles naturas incidere*, meo quidem

ju-

judicio, nihil aliud dicit, quàm diſſimiles in ortu nanciſci naturas, quod ferme idem inferiùs *diſſimiles naturas habere* dicitur. *Incidere in aliquam rem* eſt eam ſic acquirere, ut aut parum aut nihil omnino induſtriæ ad acquirendam ſit adhibitum; quæ quidem ſignificatio huic loco apprime bene congruit, ubi de nanciſcendis variis, pro diſſimilitudine cœli, indolis ingeniique qualitatibus ſermo eſt, quam rem præcedens hominis induſtria ſtudiumque non attingit.

Cap. XLIV. *Quid? illud ne dubium eſt, quin multi, quum ita nati eſſent, ut quædam contra naturam depravata haberent, reſtituerentur & corrigerentur à natura, quum ſe ipſa revocaſſet, aut arte atque medicina.* Vir clar. legebat.. *corrigerentur aut natura, quum* &c. At naturæ diſtinctio ab arte atque medicina ſatis abundeque eſt perſpicua, tametſi diſcernendi conjunctio à membro priore abſit. Et præpoſitio *à* recte præponitur voci *natura*, omittiturque ante ſequentes ablativos; quandoquidem *natura* hîc neſcioquomodo προσωποποιεῖται, tanquam cauſa quæ per ſe efficiat, quum *ars atque medicina* ſit cauſa media ſive inſtrumentalis, quæ à ſuperiore quapiam cauſa dependeat. Adde, ſi lubet, quod maxime ſolennis illa ſit enallage, qua præpoſitio, quæ uno membro exprimatur, altero reticeatur; quod quamvis locus hic Tullii non flagitet ut uberius probetur, exempla tamen quædam ſubjicere non pigebit, propter locum unum & alterum, in quibus ad illam membrorum orationis diſſimilitudinem, pro elegantia ſua nimia, parum feliciter offendit Lambinus; de cujus tamen eruditiſſimi hominis acumine, optimiſque de Tullio meritis, quæ lapſibus illius facile præponderant, nihil omnino detractum volumus. Supra

lib.

lib. I. cap. 19. *Ut igitur nunc minore gloria eſt; -- ſic tunc -- in tanta gloria non fuiſſet, niſi* &c. de phraſi *minore gloria eſſe*, vide quæ ὁ πάνυ J. F. Gronovius ad Livii lib. II. c. 22. Tuſc. lib. I. c. 12. *Idque cum multis aliis rebus, tum e pontificio jure intelligi licet.* de Nat. Deor. lib. II. c. 54. *Dentibus autem in ore conſtructis manditur; atque ab his extenuatur, & mollitur cibus.* Lactantius lib. VI. c. 11, 13. *Hæc eſt religio cœleſtis, non quæ conſtat ex rebus corporeis, ſed quæ virtutibus animi.* Seneca epiſt. XCV. *Actiones honeſtas ex decreto fieri; non tantum præceptis.* Nihil igitur lacunoſum ſubeſt hiſce, de Fin. lib. I. c. 16. *Quæ autem tanta ex improbis factis ad m. v. m. acceſſio fieri poteſt; quanta ad augendas cum conſcientiâ factorum, tum pœnâ legum odioque civium.* & lib. V. cap. 24. .. *officiis; quæ oriuntur à ſuo cujusque genere virtutis; nam & amici cultus* &c. *in eo ipſo prodeſt; quòd ita fungi officio in recte factis eſt, quæ ſunt orta virtutibus.*

Sequitur: *Ex quo intelligitur, plus terrarum ſitus, quam lunæ tractus ad naſcendum valere. Lunæ tractus* dicuntur lunæ regiones, ſive cœli plagæ; quas luna trajicere ſolet. Prout autem illa in variis harum regionum partibus conſtituta eſſet, quo tempore quis naſceretur, variam quoque naſcentis eſſe indolem atque naturam ſtatuebant Chaldæi aliique, quos impugnat hic Tullius. Sed ipſe vult, ad diſſimilitudinem naturæ magis referre, quo terrarum ſitu quis naſcatur, quam quo in cœli tractu luna ſit, dum naſcaris. Si locum ita interpretor, non video quid permoverit viros plurimum reverendos, ut pro *lunæ tractûs* legendum crederent *lunæ ſtatûs*. Nemo autem dubitat, quin *lunæ tractus* hic poſſint explicari; ut ſint certæ cœli partes; in quibus verſetur luna:

ut *tractus nubium* apud Horatium Carm. lib. IV. oda 2.

> *Multa Dircæum levat aura cycnum,*
> *Tendit, Antoni, quotiens in altos*
> *Nubium tractus:* ——

Et *cœli tractus* apud Minucium Fel. Octav. cap. V. *& cum tabe peſtiferâ cœli tractus inficitur, ſine diſcrimine omnes deperire.*

Ibidem: *Si enim eſſet factitatum, non eſſet deſitum.* Sic fere loquebantur ſentiebantque veteres, nihil accidiſſe unquam prodigioſum, quod jam non amplius accidat; quare etiam falſa eſſe omnia miracula, quæcunque aliquando facta fuiſſe traderentur, niſi etiamnunc aliquando fierent. Sed quatenus decretum illud bene valeat, egregie docuit doctor meus, eruditiſſimus Clericus lib. de Incred. P. I. cap. 3. obſervante quoque cl. Daviſio ad Min. Felicis Octavium. Celebris eſt locus Palæphati, quem etiam adferunt viri laudati, in præfatione libelli de Incredibilibus; quem ego hîc ob oculos ponam, ut mendum, quo ſordere videtur, obiter inde eruam. Ὅσα δὲ, inquit, εἴδη καὶ μορφαὶ εἰσι λεγόμεναι καὶ γενόμεναι τότε· αἳ νῦν οὐκ εἰσι, τὰ τοιαῦτα οὐκ ἐγένετο. Mihi quidem haud apparet, quomodo hinc ſenſus idoneus extorqueri ullis fidiculis poſſit, niſi hunc in modum reſcribamus atque interpungamus: Ὅσα δὲ εἴδη καὶ μορφαὶ εἰσι λεγόμεναι καὶ ΓΕΓΟΝΈΝΑΙ ΠΌΤΕ, αἳ νῦν οὐκ εἰσι· τὰ τοιαῦτα οὐκ ἐγένετο. *Quotquot autem ſpecies atque formæ traditæ ſunt eſſe aliquando factæ, quæ nunc non ſunt; talia facta non ſunt.* Ne offendat conjunctio καὶ ante γεγονέναι, nam illa ſæpiſſime apud Palæphatum aliosque ſcriptores παρέλκει. vide modo reliquam memoratæ præfationis partem: & cap.

cap. XV. ἐγὼ δὲ φημὶ καὶ ταύτην καταβρωθῆναι. ſic paſſim.

CAPUT X.

Auguſtinus defenditur. Ellipſis pronominis demonſtrativi ante vocem ipſe, *in compluribus Tullii locis, ſtabilitur & adſtruitur. Vulgata Ciceronis lectio in lib. II. de Divinatione, aliquoties ſuſtentatur.* Potius quam *conſtructum cum infinitivo Græcanico.* Non *omiſſum poſt nequidem.*

Reliqua jam, quæ nobis in ſecundo Ciceronis de Divinatione libro obſervatu digna viſa ſunt, perſequamur. Cap. LVI. *Quis enim eſt, qui credat Apollinis ex oraculo Pyrrho eſſe reſponſum,*

Aio te, Æacida, Romanos vincere poſſe.

Locus Auguſtini de Civ. Dei lib. III. c. 17. qui huc adfertur, emendatione iſta haud indigere videtur, quam illi adhibet vir cl. Sic loquitur ille pater. *Pyrrho de rerum futuro eventu conſulenti, ſatis urbane Apollo ſic ambiguum oraculum edidit, ut e duobus quidquid accidiſſet, ipſe divinus haberetur: ait enim Dico te, Pyrrhe, vincere poſſe Romanos: atque ita ſive Pyrrhus à Romanis, ſive Romani à Pyrrho vincerentur, ſecurus fatidicus* (legendum forſitan, *ſecutus FUIT fatidicus*) *utrumlibet exſpectaret eventum.* Reponebat doct. Daviſius, *utrumlibet ſpectaret eventum.* Nos illud *exſpectaret* conſervandum omnino cenſemus; vult enim Auguſtinus, contrarium oraculo edito eventum exſpectari ab Apolline non potuiſſe. Securus erat vates, uterlibet eventus conſequeretur. Sane verbo *exſpectaret* locus hic tam idoneus eſſe videtur, ut

illud *ſpectaret* ne tum quidem anteferrem, ſi codicum auctoritate niteretur.

Cap. LVIII. *Contrahi autem animum Zeno & quaſi labi putat atque concidere, & ipſum eſſe dormire.* Uſitatiore loquendi ratione, pronomine addito, ſcripſiſſet Tullius, *& id ipſum eſſe dormire.* Sed vero plurima loca ſunt, in quibus pronomen demonſtrativum, cujus ellipſin jam ſupra plus ſemel in aliis orationis caſibus vidimus, ante vocem *ipſe* omittatur. Sic de Legibus lib. II. c. 14. *Sed redde cætera.* M. *reddam vero, & ipſa, ſi potero, brevi.* Quam quidem lectionem cum ſanam pronuntiaverit Daviſius, Gulielmiumque περιεργίας accuſaverit, qui reponeret, *reddam vero, &, id ſi potero, brevi*; non video ſane, quî reprobare illa potuerit, ibidem cap. 5. *Lege autem carens civitas, eſtne ob ipſum nullo habenda loco?* ut Latinitatem jubere putaret *ob id ipſum:* quemadmodum etiam *iſtud* pro *ipſum* reſtituebat lib. II. de Finibus cap. 28. *Jam ipſum abſurdum, maximum malum negligi.* & Academ. lib. II. c. 34. *Non enim poteſt convenienter dici, nihil comprehendi poſſe, ſi ipſum* (h. e. id ipſum, nempe nihil comprehendi poſſe) *comprehendi poſſe dicatur* vult idem vir laudatus ex codd. *ſi quicquam comprehendi poſſe dicatur.* Producamus tamen loca quædam alia, præter ea quæ jam produximus, in quibus hanc formam ſilentio præteriit vir cl. de Fin. lib. V. c. 1. *cujus etiam illi hortuli propinqui non memoriam ſolum revocant, ſed ipſum videntur in conſpectu meo ponere.* & cap. 14. *Et nunc quidem quod eam tuetur, ut de vita potiſſimum loquar, eſt id extrinſecus: in ipſa enim parum magna vis eſt.* Seneca de Ira lib. I. c. 16. *Ratio nihil præter ipſum, de quo agitur, ſpectat.* Florus lib. IV. cap. x, 4. *& ſalute Latine data, quum*

quum fidem ipſo feciſſet. ubi vide clar. Dukerum.

Cap. LX. *quid cuique rei conveniat, ex ſomniis, & quid quamque rem ſequatur, intelligunt.* Male omnino ante iſta *ex ſomniis* virgulam ediderunt, qui duas iſtas voces ad *τὸ intelligunt* referendas exiſtimarunt. Iſto autem modo ſi accipiatur conſtructio, concedendum viro cl., qui eas voces *ex ſomniis* gloſſematis damnandas credidit, quòd ſenſum turbarent. Sed tollenda eſt illa diſtinctio, quandoquidem voces illæ, quibus haud juſta *νοθείας* incumbere videtur ſuſpicio, conſtruendæ ſunt cum præcedente pronomine *quid*; ut *quid ex ſomniis*, ſit quæ pars ſomniorum; quemadmodum infra cap. 65. *id ex ovo*, eſt ea pars ovi, in hisce: *Tum ille, Nihilne, inquit de vitello? Id enim ei ex ovo videbatur aurum declaraſſe, reliquum argentum.*

Cap. LXV. *Ut ſi quis medicus ægroto imperet, ut ſumat*

Terrigenam, herbigradam, domiportam, ſanguine caſſam,

potius quam hominum more cochleam dicere. Verbum ultimum inducebant viri inſignes, quòd ipſis importunum eſſe, ſtructuramque turbare videretur. Mallem ego quidem reponere *diceret*, eadem ut conſtructio repræſentetur, quam videmus Tuſc. lib. II. cap. 21. *qui perpeſſus eſt omnia, potius quàm conſcios delendæ tyrannidis indicaret.* Cæſar de B. Gall. lib. VII. c. 17. *Præſtare omnes perferre acerbitates potius, quàm non civibus Romanis.. parentarent.* quem locum ſummo jure defendit clar. Daviſius ad Tuſc. lib. I. c. 9. edit. priore. Additur quoque conjunctio *ut*, ut Acad. lib. II. c. 8. *intolerabili dolore lacerari potius, quàm ut officium prodat aut fidem.* Si ita in hoc loco *diceret*, aut

 (ſi

(ſi offendat enallage, quæ tamen ſatis abundeque eſt uſitata,) *dicat* reponamus, non video illud verbum ſic importunum eſſe, ut ſpongiam mereatur, quamvis ſano ſenſu abeſſe poſſe non negem. Sed vel infinitivus forte talis eſt, ut illum ſollicitari non liceat: cum enim infinitivi haud raro ſedem occupent ſubjunctivorum, cum conjunctione *ut* conſtructorum, ut vidimus ſupra ad N. Deor. III. 32. in loco Minucii, quem defendimus; tum in hocce quidem infinitivo poſt *potius quam*, imitatur forte Tullius Græcos, qui paſſim ita infinitivum cum voculis *πρὶν ἢ*, *μᾶλλον ἢ*, ſimilibusque jungunt.

Cap. LXXII. *quum mendaci homini, ne verum quidem dicenti, credere ſoleamus.* Senſum flagitare putabat vir cl., ut legatur *credere non ſoleamus.* Mihi quidem negativum, incolumi ſenſu, deſiderari poſſe videtur: quis enim illud requireret, ſi ſcriptum videremus, *quum mendaci homini ne tum quidem credere ſoleamus, quum verum dicit?* quo tamen eodem, ſi recte videam, iſta lectio, quam jam præ oculis habemus, recidit. Non poteſt negari aliquando conjunctionem adjici. quemadmodum Seneca de Conſtantia cap. IV. *qui pati, ne ſi fiat quidem, non poteſt.* atque pluribus alii in locis. Sed haud minus frequens eſt illius omiſſio. Sic ad Fam. lib. IX. ep. 5. *Conſilii noſtri, ne ſi eos quidem qui id ſequuti non ſunt, non pœniteret, nobis pœnitendum putarem.* ubi vide Manutium, cujus tamen ἀκριβολογία vereor ne nimia ſit. de Finibus lib. V. c. 20. *Itaque ne ſi jucundiſſimis quidem nos ſomnis uſuros putemus, Endymionis ſomnum nobis velimus dari.* ubi conſule Lambinum. adde Acad. lib. II. cap. 40. *noſtro* (ſapienti) *ne quid maxime quidem probabile ſit, occurrit.* ſupra cap. 59. *Atqui*

ne

ne ſi navigare quidem velim, ita gubernarem, ut ſomniaverim. Exemplorum omnia plena ſunt, ideoque manum de tabula.

CAPUT XI.

Loca quædam Tullii in libro de Fato tentantur ac defenduntur. Librarii ſæpe duas periodos in unam conflant, quod exemplo ex Polyæno & Luciano, qui obiter emendantur, illuſtratur. Verborum pro-ponere & ponere *eſt Latinis promiſcuus uſus. Lactantius cum aliquot Tullii locis defenditur.*

TRanſimus ad librum Ciceronis de Fato. Cap. I. *Quum enim omnes poſt interitum Cæſaris novarum perturbationum cauſæ quæri viderentur, -- omnis fere noſtra in iis deliberationibus conſumebatur oratio; idque & ſæpius alias, & quodam liberiore -- die, quum ille ad me veniſſet, primo illa -- de pace & de otio.* Quomodo iſta inter ſe cohærent, *idque -- primo illa* &c.? Illud *idque* turbat ſane conſtructionem, orationisque curſum impedit atque ſiſtit; quod quamvis à ſolœciſmi nævo haud immune ſit, defendi iis poſſe puto, quæ diſputavimus ad Tuſc. lib. V. c. 40. Non tamen inficias iri poteſt, exigua admodum facillimaque novatione omnem conſtructionis difficultatem poſſe tolli, ut nihil dici poſſit planius; ſi reponamus.. *die. QUO quum ille* &c. vel hoc modo, ſi mavis, *-- veniſſet. ET primo illa* &c. Nemo ſane ignorat, quàm ſæpe ita dormitarint librarii, ut duas periodos in unam conflarent; cujus rei exemplum adferam unum & alterum, in quibus illius ſocordiæ veſtigia ſatis perſpicua ſunt. Hoc modo commiſiſſe reor ſcriptores in illum locum Polyæni

Strateg. lib. III. c. IX, 45. -- ἔσπευσεν ἐπ᾽ ἐκείνην τὴν πύλην, ἣν ἤνοιξαν οἱ δεχόμενοι τοὺς πολεμίους εἰσῆγον· τῶν δὲ ἐσχάτων εἰσιόντων, ἐξαίφνης ἐπιστὰς συνηκολούθησεν αὐτοῖς, καὶ συνέπεσεν εἰς τὴν πόλιν. Summus Iſ. Caſaubonus legebat, ἣν ἤνοιξαν οἱ δεχόμενοι τοὺς πολεμίους. οἱ μὲν τοὺς πολεμίους εἰσῆγον· τῶν δὲ &c. At, ſalvo tanti viri judicio, mihi ſolummodo diſtinctio, non ipſa ſcriptura corrigenda videtur; idque hoc quidem modo, ut verba οἱ δεχόμενοι & ſeqq. τελείῃ στιγμῇ ſeparentur ab antecedentibus. -- *feſtinavit*, inquit auctor, *Iphicrates ad portam illam, quam aperuerant. Illi quum reciperent introducerentque hoſtes, poſtremis introeuntibus, repente incumbens eos ſequutus eſt, ſimulque cum ipſis in urbem irruit.* Non requiritur neceſſario conjunctio μὲν in membro antecedente, quum in ſubſequente ſit δὲ. ſic enim omittitur quoque eodem cap. §. 42. Οἱ πολέμιοι πρὸς τὸν ἦχον ἄλλος ἄλλῃ διέθεον· ὁ δὲ ῥᾳδίως ἐκράτησε τοῦ χωρίου. atque ita innumeris aliis in locis. Alterum ejusdem σφάλματος exemplum præbet locus Luciani in Phalar. I. p. 733. τόδε ὅπως μηκέτι τοιαύτης τινος θεραπείας δεήσεται ἡ πόλις, τοῦτ᾽ ἐζήτουν ἔτι κἀγὼ μὲν ὁ ἀρχαῖος, περὶ ταῦτα εἶχον. οἱ δὲ, ἤδη τε &c. Interpunctionem malam ſequutus eſt interpres, quam tamen ſic refingi neceſſe eſt.. ἔτι. Κἀγὼ μὲν ὁ ἀρχαῖος, περὶ ταῦτα εἶχον· οἱ δὲ ἤδη τε &c. id enim vult Lucianus: *Utque non amplius tali aliqua adminiſtratione indigeret civitas, id ſpectabam præterea. Atque ego ineptus hiſce rebus occupatus eram, quum illi jam* &c. Sed hæc hactenus.

Cap. II. *nec enim.. oratoria illa ſtudia deſerui, quibus etiam te incendi, quamquam flagrantiſſimum acceperam.* Tentabat eruditiſſimus Daviſius, *quibus etiam te incendere, quamquam flagrantiſſimum,*

oc-

acceperam. Sed præterquam quod mutatio illa ſatis magna ſit, nec ullum verbi *occœpiſſe* exemplum exſtare apud Ciceronem noſtrum ſciam, parum mihi videtur commodum illud tempus plusquamperfectum, quum eſſet hic præſentis potius aut perfecti locus idoneus. Malim igitur lectione vulgatæ acquieſcere, quippe cujus ſenſus neutiquam abſurdus ſit; modo ſic intelligatur, ut ſi dixiſſet Tullius, quibus ego itidem te inflammavi, quamvis jam tum illis ſummopere addictus eſſes, quum te in diſciplinam meam traderes.

Sequitur in eodem capite: *hanc Academicorum contra propoſitum diſputandi conſuetudinem*. Ex codice quodam, in quo erat *poſitam*, colligebat vir cl. legendum *poſitum*, non *propoſitum*. Atque etiam infra cap. 6. ſolâ conjecturâ legebat, *Quod ut poſitum eſt, ne fieri quidem poteſt*; quum libri tam manu quam typis exarati exhibeant, *Quod ut propoſitum eſt, n. f. q. p.* Idem quoque judicium facit de locis ſequentibus. de Leg. lib. II. c. 19. *ad id quod propoſitum eſt*. & cap. 20. *His propoſitis, quæſtiunculæ multæ naſcuntur*. de Fin. lib. IV. c. 16 *quæ cum proponunt* &c. & cap. 19. *his propoſitis, tenuit prorſus conſequentia*. de Orat. lib. I. c. 6. *ut omni de re, quæcunque ſit propoſita, ab eo ornate copioſeque dicatur*. Lactant. lib. V. c. XVII, 20. *concedamus poſſe fieri, quod proponit philoſophus*. Sed quamvis illum verbi *ponere* uſum & elegantiſſimum & Ciceroni aliisque familiariſſimum eſſe facile concedam; non tamen adduci poſſum, ut alterum illud *proponere* ſic contemnam, ut tot innumeris in locis, ubi mihi ſit obviam, cum altero permutem. Sic infra cap. 8. *Medicus in primis, quod erit ei perſpectum in arte, non ita proponet: Si cui venæ ſic moventur, is habet febrem:* &c. ad quem locum

nil monuit cl. Daviſius. Et quis depromendorum ex Tullio exemplorum finis eſſet, ſi rem iſtam perſequi vellemus? Omnes etiam alii ſic loquuti ſunt. Phædrus lib. I. fab. 5.

Numquam eſt fidelis cum potente ſocietas.
Teſtatur hæc fabella propoſitum meum.

ubi vide interpretes. Quinctilianus Inſtit. Orat. lib. VII. c. 1. *Nam in ſchola certa ſunt, & pauca, & ante declamationem exponuntur, quæ* θέματα *Græci vocant, Cicero propoſita.* Plura vel lexica ſubminiſtrabunt.

Cap. V. *Sed hæc ex naturalibus cauſis vitia naſci poſſunt; extirpari autem & funditus tolli, ut is ipſe qui ad ea propenſus fuerit, à tantis vitiis avocetur, non eſt id poſitum in naturalibus cauſis, ſed in voluntate, ſtudio, diſciplina. Quæ tolluntur omnia, ſi vis & natura fati ex divinationis ratione firmabitur.* In editione Daviſiana locum lacunoſum fecit infauſta omiſſio horum octo verborum, *ſed in voluntate, ſtudio, diſciplina. Quæ tolluntur omnia.* Sed talia non tam editori; cujus præſertim tanta cura fuerit atque elegantia, tribuenda ſunt, quam operariis ineptis ac ſocordibus, quorum à fraudibus vix quiſquam ſatis tutus eſt.

Cap. VII. *At ſi iſta comprobabis divina prædicta, & quæ falſa in futuris dicentur, in his habebis, ut ea fieri non poſſint: ut ſi dicatur Africanum Karthagine potiturum: & ſi vere dicatur de futuro, idque ita futurum ſit, dicas eſſe neceſſarium.* Audiamus, quid ad hunc locum editor cl. “ Non intelligo, „ inquit, quî hoc inter falſa in futuris numerarit „ Cicero, ſiquidem Scipio revera Carthagine *po-* „ *titus eſt.* Forſan verba ſuum non tenent ordi- „ nem, locuſque ſic conſtituendus eſt: *At ſi iſta* „ *com-*

,, *comprobabis divina prædicta*, *& quæ falſa in futuris dicantur*, *in his habebis*, *ut ea fieri non poſſint*; *& ſi quid vere dicatur de futuro* (*ut*, *ſi dicatur*, *Africanum Carthagine potiturum*) *id*, *quia futurum ſit*, *dicas eſſe neceſſarium*, *ea eſt tota Diodori vobis inimica ſententia*. Has ego conjecturas, addit, dubitans & hæſitans propono; nam ῥῆσις eſt perplexa, fierique poteſt, ut ex libris noſtris aliquid exciderit. Hactenus vir ille. At falli ipſum omnino arbitror, qui lectionem vulgatam ſic interpretur, ac ſi potiturum Carthagine Africanum inter falſas in futuris numeretur, quum fuerit illud veris accenſendum, uti revera quoque illis tribuiſſe liquebit Ciceronem, ſi verba illius bene exponantur. Solam interpungendi rationem ita mutemus, ut verba *& ſi vere dicatur* &c. non duobus punctis, ſed ſimplici virgula ab antecedentibus diſtinguamus; niſi etiam, quod mihi tamen haud vero ſimile videtur, pro *dicas eſſe neceſſarium*, legendum ſit in futuro, *dices eſſe neceſſarium*. Jam facile patebit, illud voluiſſe auctorem, ut ſi Chryſippus iſta comprobaret divina prædicta, eaque vera & neceſſaria putaret, neceſſe quoque haberet ſtatuere, quæ falſa dicerentur in futuris, ea non poſſe fieri: quemadmodum contrà, ſi diceretur Africanum Carthagine potiturum, & ſi vere diceretur, idque futurum eſſet, dicere deberet illud neceſſarium eſſe.

CA.

CAPUT XII.

Quatuor loca Ciceronis in lib. de Fato adſtruuntur & vindicantur: duo quoque conjectura tentantur. Individua *ſc. corpora.* Continere in ſe efficientiam. *Lactantii editio Cellariana nævo purgatur. Gloſſematis forma.* Ut *cum ſubjunctivo, pro infinitivo cum accus. Cicero in tranſitu defenditur. Conjunctione copulat Cicero orationis membra, quæ potuiſſet pronomine relativo; qua quoque occaſione locus Tuſc. Diſp. adſeritur.*

EJusdem libri de Fato, cap. IX.. *Sed in factis inmutabilitatem apparere; in futuris quibusdam, quia non apparent, ne ineſſe quidem videri.* Non moveor auctoritate libri illius ſcripti atque editi, qui *appareret* dat, pro *apparent*; nec ſatis eſſe cauſæ puto, cur cum viro cl. legeremus *apparet*. Nihil enim eſt, cur verbum illud ad *immutabilitatem* potius, quàm ad *futura* referatur; nam quæ ſequetur in repetitione verbi *apparere* durities, ſi illud *apparent* conſervemus, illam tolerandum eſſe docere videntur iſta, quæ diximus ad Nat. Deor. lib II. c. 54. Sin omnia velimus analogia grammatica exactius metiri, reponendum potius erit *appareat*, quàm *apparet*, quæ etiam mutatio propius accedit ad characteras vulgatæ lectionis; ſed nec indicativus ille in oratione indefinita plane inuſitatus eſt, quod etiam docuit clar. Cortius ad Salluſt. Jugurth. cap. LXIII, 1. Sequitur ibidem: *Ut cum duo individua per inanitatem ferantur*, &c. Lambinus excidiſſe putabat vocem *corpora*. Sed ſæpius, talibus ſubſtantivis omiſſis, adjectiva ſubſtantivorum faciem quamdam induunt; quod cum in

in multis aliis, tum in hoc quoque *individui* nomine locum habet. Infra cap. XI. *ipſius individui hanc eſſe naturam, ut pondere & gravitate moveatur.* de Nat. Deor. lib. I. cap. 18. *cum infinita ſimillimarum imaginum ſpecies ex innumerabilibus individuis exſiſtat.* vide quoque ibid. cap. 24. & alibi. Jam porro labe quadam infecta ſunt, ſiquid ego video, verba iſta, quæ in hoc capite ſubſequuntur: *Sed intereſt inter cauſas fortuito antegreſſas, & inter cauſas cohibentes in ſe efficientiam naturalem.* Haud dubie legendum, *inter cauſes CONTINENTES in ſe efficientiam naturalem.* neque enim *cohibere*, ſed *continere* in ejusmodi locis opportunum, atque uſitatum verbum eſt. ſic infra cap. XI. *motus enim voluntarius eam naturam in ſe continet, ut ſit in noſtra poteſtate.* & cap. 14. *quorum cauſas natura ita continet.* cap. 16. *quæ cauſa in rerum natura continebatur.* cap. 10. *cauſſas enim efficientes quod non habebit.* de Divin. lib. I. c. 56. *eodemque modo nihil eſt futurum, cujus non cauſas efficientes natura contineat.* Lactantius de Opif. Dei cap. XIX, 7. *Hoc dicere ſatis eſt, quod etiamſi aſtra efficientiam rerum continent, nihilominus omnia à Deo fieri, qui aſtra ipſa & fecit & ordinavit*, ſic legimus in editione Cellarii, ſed aliæ *certum eſt*, poſt *omnia à Deo fieri* inſerunt, quas omnino putem ſequendas.

Cap. X. *Nam qui poteſt pelli alia* (atomus) *ab alia, ſi gravitate feruntur ad perpendiculum corpora individua rectis lineis, ut Epicuro placet.* P. Manutius duo iſta *corpora individua* gloſſam intruſam putat, quia, his ſublatis, ſenſus recte conſtat. At ratio illa, quamvis criticis paſſim viſa fuerit idonea, eſt tamen elumbis, ut libere judicem, atque ficulnea. Quis enim in ſtyli elegantia unquam fuit adeo nimius, cui tales aut eorundem aut ſynonymo-

morum verborum repetitiones non aliquando exciderint? Sane innumerabilia loca ſunt, in quibus, etiam non contradicentibus commentatoribus, ſic loquutus eſt Tullius; quem non oportet ad ſuperſtitionem & ineptias usque facere accuratum, dum gloſſatorem fingas, ſupra quàm percipi poſſit, nugacem ac cerebroſum. In his, exempli gratiâ, cap. 5. *Sed hæc ex naturalibus cauſis vitia naſci poſſunt; exſtirpari autem & funditus tolli, ut is ipſe qui ad ea propenſus fuerit, à tantis vitiis avocetur, non* &c. in his, inquam, quis verba *ut is ipſe.. avocetur*, deſideret, ſi abeſſent? de Divin. lib. I. c. 24. *qui* (ſanguis) *refervescere videretur, ſic ut tota domus ſanguine redundaret.* at cur non potius, *ſic ut tota domus illo redundaret?* Reſpice ad ea, quæ jam antea vidimus ad Divin. lib. I. c. 50. & de Nat. Deor. lib. II. c. 45.

Eodem cap. *Ut enim* &c. *ſic Chryſippus metuit, ne ſi non obtinuerit omne quod enuntietur, aut verum eſſe aut falſum, non teneat omnia fato fieri*, &c. Non licet dubitare, quin hæc tam Latinitatem quam ſententiam bonam referant: an tamen à Cicerone ſic ſcriptum fuerit, id quidem ut dubitemus, facit vulgata iſta lectio, cum qua multi quoque codices conſpirant, *non teneat, omnio fato fieri poſſint.* Hinc enim haud ægre conjicere eſt, fuiſſe olim à manu Tullii, *non teneat, UT omnia fato fieri poſſint.* Uſus autem ille conjunctionis *ut* in Latino ſermone ſatis communis eſt, ut pro infinitivo cum accuſativo conſtructo adhibeatur; quod jam obſervavit And. Boſius ad verba Corn. Nepotis Hannib. cap. 1. *Si verum eſt, quod nemo dubitat, ut populus Romanus omnes gentes virtute ſuperarit.* Digna tamen res eſt, quæ etiam Tullii noſtri auctoritate comprobetur. Academ. lib. II.
cap.

cap. 15. *quomodo autem ſumis, ut.. ſequatur, ut etiam difficulter internoſci poſſit.* & cap. 17. *concedatur tibi, ut.. aliquid alicui ſic ſit par.* ſupra de Fato cap. 7. *in his habebis, ut ea fieri non poſſint..* de Fin. lib. IV. c. 3. *Quomodo autem -- conſervabitur, ut ſimile ſit omnium naturarum illud ultimum?* de Nat. Deor. lib. I. c. 34. *retinendum hoc eſſe, Deus ut beatus immortaliſque ſit.* Tuſc. lib. V. c. XI. *Quare demus hoc ſane Bruto, ut beatus ſit ſemper ſapiens... nos tamen teneamus, ut ſit idem beatiſſimus.* Atque hæc quoque ſufficiunt defendendæ lectioni iſti de Fin. lib. III. cap. 6. *ne quis ſic exiſtumet, ut duo ſint ultima bonorum.* ubi Lambinus ex vetuſtis libris reſcribebat, *ne quis ſequi exiſtumet, ut d. ſ. u. b.*

Sequitur ibidem: *Itaque tertius quidam motus oritur extra pondus & plagam, quum declinat atomus intervallo minimo.* Lambinus legendum conjiciebat *.. plagam, quo declinat atomus intervallo minimo:* at infauſtis illud avibus; ſolet enim Tullius conjunctionibus connectere περιοχὰς, quas potuiſſet pronominibus relativis, ſi voluiſſet. Acad. lib. II. c. 30. *contraria autem ea dico, cum alterum ait, alterum negat.* de Leg. lib. III. c. 5. *eſt autem animi quædam ſanitas -- cum.. perturbatio mentis auſertur.* Tuſc. lib. IV. c. 13. *corporis temperantia, quum ea congruunt inter ſe, e quibus conſtamus, ſanitas dicitur.* & cap. 28. *Sed omnis ejuſmodi perturbatio animi, placatione abluatur illa quidem, cum doceas, nec bonum* &c. lib. V. cap. 10. *neque ulla huic verbo, cum beatum dicimus, ſubjecta notio eſt.* de Finib. lib. II. cap. 2. *Atqui hæc patefactio quaſi rerum opertarum, cum quid quidque ſit aperitur, definitio eſt.* Hinc quoque dubia omninò fit ratio, cui innititur conjectura acutiſſima cl. Bentleii, in his Tuſc. lib. III. cap. 31. *caput eſſe cenſet in conſolando, detra-*

trahere illam opinionem mœrenti, ſi (pro *qua*) *ſe officio fungi putet juſto atque debito.* ubi vir ille doctiſſimus legendum conjiciebat, -- *mœrenti, ſe officio fungi pio & juſto atque debito.*

CAPUT XIII.

Edita lectio ter in Tullio vindicatur. Futurum indicativi pro futuro aut præſ. ſubjunctivi. Tria Luciani loca defenduntur. Duplex futurum notabile erit effectura. *Enallage activi & paſſivi illuſtratur. Tullius cum Cæſare defenditur.* Fetri *pro moveri.*

CAp. XII. ejusdem libelli de Fato: *An aliter hæc enuntiatio vera eſſe non poteſt, capiet Numantiam Scipio, niſi ex æternitate cauſa cauſam ſerens hoc erit effectura?* Ad hunc locum " Hoc, " inquit Daviſius, ne Latine quidem dicitur: " omnes tamen editiones obſidet. Legendum; " *hoc erat effectura*, prout recte legitur in Elienſi " noſtro.,, Sic vir ille doctus. At vero futurum illud, quod ſollicitat, nihil omnino habet, quod Latinæ linguæ rationi aut elegantiæ repugnet. Primò enim futurum indicativi ſæpiſſime ponitur pro futuro aut præſenti ſubjunctivi. velut ſuprà cap. 5. *quæ tolluntur omnia, ſi vis & natura fati ex divinationis ratione firmabitur.* pro *firmetur.* & hoc ipſo cap. *ut vere dicantur, quæ ita dicentur, veniet* &c. infrà cap. 18. *qui autem cauſas antecedentes non dicent perfectas, neque principales, in eos nihil valebit.* Acad. lib. II. c. 46. *quarum eſſe nulla poteſt, niſi erit gratuita.* & cap. 7. *aut ita qui ſentiet, non apertiſſime inſanit?* Hinc nihil mutandum ibidem cap. 36. *etſi quamcunque eliget,*

get, inſipiens eliget. ubi vir clar. Latinitatem poſtulare dicebat, *quamcunque elegerit*, quod mihi quidem non ita liquet. Atque hunc eundem futuri indicativi uſum Græcis quoque familiarem fuiſſe, jam obſervavit Viger. Idiot. ſect. V. c. 2. cujus annotatis exempla quædam addam, quo majore cum fiducia ad defendenda quædam Luciani loca obiter excurram. Sic igitur Xenophon lib. I. Cyropæd. p. 22. λέγων ὡς -- κινδυνεύοιεν, εἰ μή τις αὐτοὺς φθάσας ἀσθενώσει, ἐπὶ ἓν ἕκαστον τῶν ἐθνῶν ἰόντας καταστρέψασθαι: *dicens periculum eſſe, niſi quis antevertendo eos debilitaret, ne nationes alias adorti, ſingulas ſibi ſubjicerent.* & lib. II. p. 51. *Sic ergo vobis eſt exiſtimandum, homines belli ſocietate junctos, ſi ſecum ſinguli ſtatuant*, ὡς εἰ μὴ αὐτός τις προθυμηθήσεται, οὐδὲν ἐσόμενον τῶν δεόντων, ταχὺ πολλὰ τε καὶ καλὰ διαπράττονται: *niſi quisque ſuo loco ſit alacer, .. brevi & multa & præclara geſturos.* Theognis in ſententiis vſ. 216. *Polypi mentem obtine verſipellis,*

ὃς ποτὶ πέτρῃ
Τῇ προσομιλήσει, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.

qui ad petram cui adhæſerit, talis viſu apparet. ſic etiam vſ. 232. & alibi. Ælianus V. H. lib. I. c. 15. -- πρὶν ἢ φιλήσει αὐτὴν, *antequam oſculum ei dederit.* Faber legebat φιλήσῃ, Kühnius φιλήσειν vel φιλῆσαι, ſed vulgatam lectionem recte adſervat Perizonius. D. Jacobus II. 10. Ὅστις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσει, πταίσει δὲ ἐν ἑνὶ, γέγονε πάντων ἔνοχος. His ego facile adducor, ut doct. Jenſium lapſum eſſe credam, quum futurum illud indicativi ſollicitaret in tribus his locis Luciani. Saturnal. pag. 608. edit. Amſt. *nam hinc ſibi plerique victum parant ad ſatietatem*, οἷς ἵλεως καὶ φορὸς ὁ κύβος ἐπινεύσει, *qui-*

V bus

bus benigna & proſpera annuerit teſſera. Dial. Mort. p. 272. μηδὲ πρότερον γε σὺ ἀποθάνοις, ἢ προπέμψεις πάντας τὲς κόλακας: *neque tu prius moriaris, quàm omnes iſtos aſſentatores præmiſeris.* in Harmon. p. 587. εἰ τέτοις φημὶ ἐπιδείξαιο τὰ αὐλήματα, καὶ οὗτοι ἐπαινέσονταί σε, ἅπασιν Ἕλλησι νόμιζε ἤδη γεγενῆσθαι γνώριμος ἐν οὕτω βραχεῖ: *ſi inquam his tuæ modulationis ſpecimen exhibeas, & hi te laudabunt, puta te tam brevi tempore Græcis omnibus jam innotuiſſe.* quam enallagen confer cum iis, quæ obſervavimus ad lib. II. de Divin. c. 17. & lib. III. Tuſc. c. 16. Hæc jam ſufficiant de futuro indicativi, cui lux quædam in Tullii loco propoſito accendenda erat. Pergamus ad aliud quid obſervatu haud minus dignum, quodque maxime offendiculo fuiſſe viro cl. videtur. Quid enim ſtatuendum, de duplici futuro iſto, *erit effectura*? an non futuri temporis participium *effectura* flagitat alius temporis verbum ſubſtantivum? Non ſane, vetat enim ſermonis Latini ratio, qua paſſim ſic ejuſdem temporis verba copulantur. Ita ex. gr. de Divin. lib. II. c. 26. *potuit accidiſſe alia quoque lætitia.* Seneca epiſt. XCIX. *quæ ad te ſæpius revertetur, ſi erit acerbitate ventura.* Plura affatim dedit Sanctius Min. lib. I. c. 14. pag. 114. & 115. uti & cap. 15. p. 134.

Cap. XVII. *Sed applicat ſe ad eos potius, qui neceſſitate motûs animos liberatos volunt.* Legit vir cl. cum M. Caſaubono *motûs animi*, vel *motûs animorum*; quemadmodum ſupra *motus animorum voluntarios* meminit Tullius. At ſi per *neceſſitatem motûs*, quo animi liberati dicuntur, intelligamus non eam, qua non poſſit abſque motu eſſe animus, quo ſenſu abſurdiſſimo lectionem hanc urſiſſe videntur eruditi, ſed eam neceſſitatem, qua non poſſit animus aliter moveri ac moveatur; non videtur

detur tam incommodus loci ſenſus, ut admitti plane nequeat.

Cap. XX. *Hoc modo hanc cauſam diſceptari oportet, non ab atomis errantibus -- petere præſidium.* Obſervanda eſt paſſivi & activi enallage, quæ forte inducere poſſet quempiam inconſiderate elegantem, ut aut *diſceptare*, aut *peti* legendum judicaret. Illud autem quo minus fiat, plura hujus formæ exempla prohibent. Supra cap. XI. *id fuit defendi melius, quam introducere declinationem.* de Divin. lib. I. c. 35. *Itaque ſigna convelli, & ſe ſequi juſſit.* de Legib. lib. I. c. 21. Q. *Quamnam igitur ſententiam dicemus?* M. *Requiri placere terminos, quos pepigerit, iisque parere.* ubi tamen editor præclariſſimus *pareri* ſcribendum putat. Seneca de Ira lib. III. c. 27. *Quanto ſatius eſt ſanari injuriam, quàm ulciſci?* Sulpic. Severus lib. II. H.S. c. XI, 4. *multis increpitos, renuntiare iſtiusmodi matrimoniis, & filios ex hiſce ſuſceptos extrudi jubet.* Cæſar de B. Civ. lib. I. c. 32. *quòd.. omnia permiſceri mallent, quàm imperium exercitusque dimittere.* ubi vir cl. rurſus, in curis ſuis ſecundis, reponit *permiſcere.*

Ibidem: *Nam ſi atomis, ut gravitate ferantur, tributum eſt neceſſitate naturæ, quod omne pondus, nulla re impediente, moveatur & feratur neceſſe eſt.* Lambinus utrobique inſerit voculam *deorſum*, dum legit, *ut gravitate deorſum ferantur.. moveatur & feratur deorſum neceſſe eſt.* Pariter quoque ſupra cap. 9. *ut cum duo individua per inanitatem ferantur, alterum* &c. legebat idem vir doctiſſimus, *per inanitatem deorſum ferantur.* Sed in aliis locis eandem quoque lacunam cernere licet, in quibus ad eam connivet Lambinus. ſupra cap. 10. *ſi ſemper atomus gravitate ferretur naturali ac neceſſaria, ni-*

nihil liberum nobis eſſet. & cap. xi. *De ipſa atomo dici poteſt, quum per inane moveatur gravitate & pondere, ſine cauſa moveri. . . ipſius individui hanc eſſe naturam, ut pondere & gravitate moveatur, eamque ipſam eſſe cauſam cur ita feratur.* Lucretius lib. V. vſ. 426.

Sed quia multa modis multis primordia rerum
Ex infinito jam tempore percita plagis,
Ponderibusque ſuis conſuerunt concita ferri.

Hæc quidem in ſcriptis quibusdam Ciceronis, virorumque eruditiſſimorum commentationibus, cedro quamvis digniſſimis, obſervare viſum fuit.

ADDEN-

ADDENDA.

Pag. 17. lin. 19. adde: de Divin. II. c. 5. *Atqui ne illa quidem divinantis eſſe dicebas, ventos aut imbres impendentes quibusdam præſentire ſignis (in quo noſtra quædam Aratea memoriter à te pronuntiata ſunt) etſi hæc ipſa fortuita ſunt.*

P. 18. l. 7. Philipp. or. V. c. 13. *Sed qui ordo in ſententiis rogandis ſervari ſolet, eundem tenebo in viris fortibus honorandis.* Lactant. Epit. cap. LXXV. *incorruptibiles ſibi theſauros bonis operibus acquirat, ut poſſit.. præmium immortalitatis adipiſci.* ubi cl. Daviſius pro *acquirat* legit *anquirat*, propter minus gratum ſynonymorum iſtorum *acquirere* & *adipiſci* concurſum; quæ tamen ratio minus idonea videtur, ſi libere quid mihi videatur dixero.

P. 19. l. 30. Adi porro, quæ cl. Schulting. ad Senecæ Contr. lib. I. p. 101.

P. 28. l. 22. & de Div. lib. I. c. 33.

P. 36. l. 23. Sic enim *videri* quoque & *percipi* diſtinguitur infra cap. 32. extr. *Non enim lucem eripimus, ſed ea quæ vos percipi comprehendique, eadem nos, ſi modo probabilia ſint, videri dicimus.*

P. 38. l. 3. Sulp. Sever. H. S. lib. I. c. XXI, 5. *In eo quoque curſu regem gentis Chananæorum delevit. Scon quoque regem Amorræorum perculit, omniumque eorum oppidis potitus eſt. Baſan quoque & Balac reges devicit.* &c. & cap. XXXIII, 8. *Sed Jonathan interdictionis ejus inſcius... mel deguſtaverat. Sed ubi regi ex Domini ira compertum eſt, morte affici filium juſſit: ſed populi auxilio ab exitio vindicatus eſt.* Jo. Vorſtius legebat, *Quod ubi regi* &c. Vix ego auſim auſim adſtipulari. Confer, quæ nos de ellipſi pronominis demonſtrativi egimus ad Cic. epiſt. ad Varr.

V 3 P. 43.

P. 43. l. 20. Inſignis eſt locus Æliani Var. Hiſt. lib. IX. c. 24. *καὶ γὰρ τοι Συβαρίταις πᾶσιν ἔργον ἦν τρυφᾷν, καὶ τῷ βίῳ διαῤῥεῖν· ὁ δὲ Σμινδυρίδης καὶ πλέον.*

P. 48. l. 25. conferantur etiam quæ erud. Burman. ad iſta Phædri lib. IV. fab. XVII, 31. *non veto dimitti, verum cruciari fame.*

P. 53. l. 10. & Min. Felix Oct. cap. XXXIV. *Ita corpus in ſeculo, ut arbores in hiberno occultant virorem ariditate mentita. Quid feſtinas, ut cruda adhuc hieme reviviſcat & redeat? exſpectandum nobis etiam corporis ver eſt.*

P. 54. l. ult. & c. XL, 5. *cum.. ex alienigenis conjugia ſumſiſſet, etiam 700 uxores.. haberet.* fac, *&* *jam* &c.

P. 57. l. 20. Plaut. Mil. III. ſc. 1, 128. *Huic homini dignum eſt divitias eſſe, & diu vitam dari.* ubi *dignum eſt*, juremerito expoſuit Paréus *fas eſt*. vide quoque in Merc. I. 2, 22.

P. 61. l. 16. & lib. IV. c. 9. *Voluptatis autem partes hoc modo deſcribunt*, &c. *Quæ autem libidini ſubjecta ſunt, ea ſic definiuntur* &c. emendabat *definiunt*.

Ibid. l. 23. de Nat. Deor. III. c. 10. *ſi aliquid eſt, inquit, quod* &c. *quid inter naturam & rationem interſit, non diſtinguitur. Idemque, ſi Dei non ſint, negat eſſe* &c.

P. 67. l. 30. Et quemadmodum in eorum poſtremo locorum, quibus patrocinati ſumus, *immenſa magnitudo* dicitur res *effingere:* ſic quoque *vaſtitati* tribuit Seneca quòd *nutriat*. Suaſor. I. *magna etiam Oceano portenta, quæ profunda iſta vaſtitas nutrit.* i.e. res iſta vaſtæ magnitudinis.

P. 69. l. 9. In addendis tamen, minore facta mutatione, reponit, *quæſita ſit ars, ejus ex utilitate Deorum immortalium inventioni conſecrata.*

Ibid.

Ibid. l. 20. de Divin. lib. I. c. 7. *utilitate & ars eſt, & inventor laudatus.*

P. 70. l. 24. Poſſet etiam legi, *quod dicam NATURÆ eſſe.* ut de N. Deor. III. c. XI. *Naturæ iſta ſunt, Balbe, naturæ non artificioſe ambulantis.*

P. 81. l. 10. & cap. 72. *non quod eos maxime contemnamus, ſed quod videntur acutiſſime* &c.

P. 86. l. 13. Forte tamen virgula tollenda poſt *hiberno*, ut in priore membro ſubaudiatur verbum ſingulare *occultat.*

Ibid. l. 19. & cap. 30. *Mihi quidem in tota ratione ea, quæ pertinet ad animi perturbationem, una res videtur cauſam continere, omnes eas eſſe in noſtra poteſtate.* ubi reponitur *perturbationes*, pro *perturbationem.*

P. 87. l. 22. de Div. lib. I. c. 50. *Multa medici.. præſentiunt; ſed nullam eorum divinationum voco, ne illam quidem, qua moniti Lacedæmonii ſunt.* h. e. ſed nihil tale, vel nullam talem eorum præſenſionem voco divinationem &c. adde quæ diximus ad Acad. lib. II. c. 16.

Ibid. l. 31. de Divin. lib. II. c. 58. *quorum quidem defenſio repetita quàm longe eſt!* cur non ſic potius, *q. q. d. quam longe repetita eſt!*

P. 109. l. 32. Sic quoque ἵνα abſolute venit apud D. Paul. 1 Corinth. I. 31. Ἵνα, καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμενος, ἐν Κυρίῳ καυχάσθω.

P. 111. l. 7. de Divin. lib. I. c. 51. *materiave quid juvaret, niſi confectionis ejus fabricam haberemus?* legebat doct. editor *confectionibus.*

P. 112. l. 27. de Orat. lib. II. c. 9. *Orator niſi domeſticis ſe inſtruxerit copiis, aliunde dicendi copiam petere non poſſit.*

P. 115. l. 15. de Fin. lib. III. c. 6. *primum eſt*

officium (*id enim appello* καθῆκον) &c. ubi non auſim cum edit. clar. reponere *ſic enim*.

P. 128. l. 5. Plura colligit Paréus Lex. Plaut. V. Anaſtop he.

P. 130. l. 13. Sic porro de Leg. lib. II. c. 18. *ut non difficile ſit, qui modo ingenio poſſit moveri, quæcunque nova cauſa conſultatiove acciderit, ejus tenere jus, cum ſcias a quo ſit capite repetendum.* Daviſius de conjectura reponit *ſciat*.

P. 135. l. 23. Quibus abunde liquet, non eſſe cur Car. Sigonius *ſui* pro *ſuis* reponeret in his Sulp. Severi, H. S. lib. I. c. XXII, 1. *Etenim illum ſibi Moſes ſucceſſorem conſtituerat, virum virtutibus ſuis ſimillimum.*

P. 142. l. 30. quæ ſynonymia haud minus ingrata eſt, quam pleonaſtica illa loquendi ratio, qua dixit Plautus *univerſi omnes*, notante in Lex. Pareo.

P. 144. l. 28. & Pareus in Lex. Plaut. V. Enallage & Syntaxis.

P. 161. l. 10. unde etiam haud difficile judicare eſt de ſanitate loci Sulp. Severi H. S. lib. I. c. XXIV, 7. *cum toties in Domino rebelles deprehendantur.* ubi Jo. Vorſtius legebat, *in Dominum rebelles*.

P. 179. l. 8. vel ſi propter metri vitium diſpliceat hæc ſcriptura, leviuscula potius mutatione refingas.

Θανεῖν μέ δεῖ. τί μέλλω;
Mori me oportet. quid refugio?

P. 187. l. 25. de Divin. lib. I c. 34. *Tum ea ſacerdos dixiſſe dicitur*, &c. & cap. 44. *tum ex his quidam dixiſſe dicitur, non omnia illum transfugam auſum eſſe ſenatui dicere.*

P. 194. l. 3. de Divin. lib. I. c. 52. *Nam &*

ad

ad hoſtiam deligendam poteſt dux eſſe vis quædam ſentiens, quæ eſt toto confuſa mundo: & tum ipſam cum immolare velis, extorum fieri mutatio poteſt. ubi Lambinus legebat, *& tum cum hoſtiam ipſam immolare velis*, &c.

P. 220. l. 16. Quid vero? ſi Latini vocabulo *Deus* etiam *Deas* comprehenderint, quemadmodum Græcos nonnunquam Θεὸς pro Θεὰ dixiſſe pulchre docuit erud. Jenſius Lect. Luc. lib. II. c. 20.

P. 243. l. 32. de Divin. lib. II. c. 14. *ſemina malorum, quæ in mediis incluſa ſunt.* Lambin. volebat, *quæ in iis mediis incluſa ſunt*, quo modo etiam edidit Daviſius.

EMENDANDA.

Pag. 7. l. 32. lege *Eſt item utilis*. P. 102. l. 14. l. Tum excipiens quidam alius, tu &c. P. 140. l. 24. l. *neget*. P. 142. l. 31. l. ſed *ferri* ibi denotat ſibi adferri, ut apud Sever. lib. I. c. XXIII. 10. Juſtin. lib. I. c. V, 10. & alibi; *geſtari* autem eſt circumferri. Quod non reputabat erud. Burmannus, qui ſynonymiam ingratam cauſatus, legebat *ferri*, *ſpectarique*. P. 146. l. 15. l vineta. P. 166. l. 20. l. extra terminos. P. 176. l. 32. l. adſciſcere non liceat. P. 192. l. 23. l. vocem. P. 213. l. ult. l. προτατικὸν. P. 271. l. 2. l. vocem αὐτῶν. P. 273. l. 6. l. κωλύων. P. 280. l. 2. l. *lectio*.

I N-

A01 1461214

I N D E X

Vocum ac Formularum, quæ in his Lectionibus Tullianis explicantur aut illuſtrantur.

A.

A Deo naſci, pag. 154.
Aberrare à conjectura, 135.
Abeſſe, pro cauſæ alicujus non patrocinari, 29.
Ablativus, pro accuſativo cum præp. 69. per ellipſin præp. *a* vel *ex*, 56.
Acceſſio, pro re accedente, 85.
Ad, pro quoad, 134.
Adferre, declarare, cauſari, 254.
Admiror, *unde exiſtat*, 118.
Adſpirare, pro utroque ſpirandi actu, 190.
Ἀκυρολογία, qua abſtractum neſcioquo modo permiſceatur cum concreto, 76, 134, 230.
Aliter, *atque ut*, 86.
An, pro an non, 35.
Ἄνθρωπος apud Græcos abundat, 227.
Animus vigilans, i.e. hominis vigilantis, 263.
Ἀντιφερίζειν, 179.
Aoriſtus Græcorum pro præſenti, 178, 238.
Arte, pro *dextre*, 195.
Aſyndeton, 138, 152, 206.
Atque, pro atqui, 150.
Auctoritatem adjungere rei, 111.
Audire in utramque partem, 24, 224.
Αὐτȣ̃, pro αὐτȣ̃, 184.

Be-

B.

Bene facis, laudandi formula, 30.
Βραχυλογία, ſive conciſior loquendi ratio, 91.
vide vocem *Senſus*.

C.

Cacophonia, 21.
Caſus diverſi vox eadem: *Deo cognita, plena ſunt omnia*, 230.
Cognoſcere & *Intelligere*, quid differunt, 223.
Communis, id eſt, conſociatus, 191.
Comprimere, compeſcere, 101.
Conceditur nos id faciamus, 235.
Congruere cum aliqua re, 104.
Credere alicui, ſe committere, 108.
Culpa, malum morale, 82.

D.

Dativus duplex: *quibus virtuti eſt*, 60.
Δὲ pro γὰρ, apud Græcos, 174.
Decet cum paſſivo, 51.
Deinde deinceps, 255.
Delectari aliqua re, magnifacere, 212.
Denique poſt *poſtremo*, 46.
Dicere, pro vaticinari, 260.
Dividere, pro diſrumpere, 228.
Diuturnitate, labentibus annis, 274.
Duo præſtantiſſimi, 7.

E.

Ἔχειν ἶνι, idem ferme quod παρέχειν, 169.
Edere, ſignificare, declarare, 248.
Ellipſis nominis, 5, 35, 231.
pronominis, 1, 9, 53, 168, 170, 181, 201, 217, 243.
conjunctionis, 43, 65, 94.
præpoſitionis, 4, 15.
adverbii, 224.
verbi, 26, 28, 52, 232.
ex contextis ſupplenda, 119, 131, 219, 229.
quam vocant ſenſum prægnantem, vide vocem *Senſus*.
Enallage numeri, 14, 28, 78, 85, 93, 97.
generis, 93, 162, 163.
caſûs, 43, 161.
gradûs, 219.
perſonæ, 129.
temporis, 34, 126, 196, 278.
modi, 79.
activi & paſſivi, 61, 307.
verbi ſimplicis & compoſiti, 215.
præpoſitionis, 27.
additæ & omiſſæ præpoſitionis, 288.
τῦ *nil* & *nibil*, 278.
orationis abſolutæ & interrogatoriæ, 109.
directæ & obliquæ, 65, 95.
Enim omittitur, 43.
pro autem, 64, 257.
cum ſubjunctivo conſtructum, 79.
poſt interrogationem, 107.
Ἐφιστάναι, & ἐπιστῆσαι, comperire, 235.
Ἐπ᾽ ἰσχύι, robuſte, 177.
Et pro ſed, 7.

ante *ſic*, pro *ut*, 213.
Etiam, pro contrà, 21.

F.

F*Erri*, abſolutè pro deorſum ferri, 307.
pro ſibi adferri, ad ſe ferri, 112.
Frui officio proprio philoſophiæ, 82.
Futurum indicativi, pro ſubj. 304.
duplex. *erit futura*, 304.

G.

GEnitivus notabilis, 89, 119.
Globi, ſcil. ignei, 263.
Gloſſematis formæ, 98, 109, 112, 165.
vide v. Macrologia, Pleonaſmus, Repetitio.

H.

H*Abeo quid de Diis liqueat*, 121.
Hic is ipſe, 3.
His tribus horis, 259.
Homines Romani, 229.
Humaniſſima voluptas, 40.
Hypallage, 239.

I.

J*Acens & afflictus*, 59.
Jam expletive, 20.
Id, referendum ad antecedentia & ſequentia, 245.
Idem, pro tamen, 140.
Ille. Atque illa admirabilia, 183.
Imperfectum pro præſenti, 33, 157, 174, 180.
In loco fieri dicitur, quod prope locum fiat, 277.

Incitatus furor, 39.
Indicativus pro ſubj. 144, 304.
Individua, 300.
Infinitivus notandus, 229, 294.
Inſcitia, imperitia, 132.
Intelligere & *cognoſcere* quid differant, 223.
Invenire & *reperire*, 17.
Invita in hac re verſatur oratio mea, 232.
Is. notabilis hujus pron. uſus poſt pronomen relativum, 104.
Ita habet inſignem elegantiam, 270.

K.

K*Aì* abundat, apud Græcos, 290.

L.

L*Aus oratoria*, 49.
Licet cum paſſivo, 278.
Lumina orationis vel cauſæ, 40.

M.

MAcrologia ſeu periſſologia orationis, 112, 123, 125, 133, 177.
Matura mors, 246.
Μέλλειν, refugere, 179.
Metatheſis, 32, 50, 127.
Μέτρον σοφίας, 171.
Modorum æqualitas notanda: *ante coronam exſtitiſſe, quàm conceptum eſſe ſemen*. 284.

N.

N*Am*, omittitur, 43. vide *Enim*.

Na-

Naſci ab aliquo, 155.
Ne. malim ne roges, 150.
Ne ſit, 40.
Ne quidem, 42, 294.
Nemo mediocriter quidem doctus, 57.
Neſcis qua cum expectatione, i. e. incredibili quadam c. e. 205.
Noſter, 47.

O.

O*Btumefacere*, 252.
Omnium ſapientiſſimus, 6.
Omnes, i. e. multi, 10.
Ὦρτ' ἀνερειψαμένη, abripuit, 177.
Opinatus, paſſive, 85.
Οὐκ ἔτι, minime, 168.

P.

P*Arere*, comminiſci, 88.
Percipere, per aliquid capere, 298.
Perfectum pro præſente, 238.
Pergere aliquid, 245.
Perſona tertia, ſine nomine ſubſt. 2.
Pleonaſmus pronominis, 205, 271.
nominis, 114.
verbi, 251.
vide porro voces Repetitio, Tautologia.
Premere, i. e. compeſcere, 100.
Primum abſolute, ſine *deinde* 52.
Properare, deſiderare, 53.
Proponere & *ponere*, 297.
Proſopopœia, qua de rebus loquitur Tullius, tam-

tamquam de perſonis, vel de abſtractis tamquam de concretis, 52, 66, 83, 153, 176, 232, 253, 263.
Proximus inferior orbis, 152.
Putare, conſiderare, reputare, 204.

Q.

QUàm potius quam diceres, 293.
Quamvis omittitur, 94.
Quare, pro ideoque, 208.
Quaſi ſæpe nullum habet ſubſtantivum, ad quod referatur, tanquam ſubjectum. 12.
Que, pro ſed, 75.
pro quoque, 194.
Qui, pro quoniam, 19.
pro atque is, 208.
notandum in modum conſtruitur cum antecedentibus, 28, 84, 199.
geminatur ſine copula, 214.
inſervit tantummodo amplificationi orationis, 109.
Quid ſimile? 206.
Quid pro quod, 121.
Quidem omiſſum ante *ſed*, 65.
pro etiam, 213.
Quod ταυλολόγως explanatur, 284.
Quum, pro pronomine relativo, 303.
evitatio hujus conjunctionis notanda, 20, 39.

R.

RAti aſtrorum ordines, 164.
Rationis motus, 137.

Rectus animus, pro erectus, 190.
Rejicere, minoris facere, 13.
Repetitio conjunctionis, 30, 35, 95, 184.
nominis, 60, 77, 146, 155, 165.
verbi, 165, 186, 302.
pronominis, 25.
adverbii, 18.
Reponere in numero, 220.
Retardare, pro refugere, abhorrere, 52.
Rite, merito, recte, 157.

S.

S*Acrificium* pro victima, 230.
Sapiens ac fortis, 62.
Schema ad rem ſignificatam, 48, 83, 163.
Sed enim, 277.
Senſus prægnans, ſive unius verbi duplex ſignificatio, 244. vide *Ellipſis*, & Βραχυλογία.
Si intelligi poteſt, 121.
Si, ſine verbo, ſupplendum ex antecedentibus, 119, 122.
Si Pythagoras diceret, ſcil. laudarem, 82.
Sic ſæpe ſine *ut*, 213.
notabilem habet uſum, 270.
Subjunctivus in conceſſione, 83.
Subito ex tempore, 258.
alius in oratione obliqua, 230.
Synchyſis conſtructionis, 87, 88, 100, 106, 120, 143, 155, 225, 232, 250.
Synonymia, 141, 211.
Synonymorum concurſus obſervandus, 17, 112, 165, 254, 258.
Syntaxis inſolentior, 103. vide v. Synchyſis.

Ta-

T.

Tale aliquid, 276.
Tautologia, 54, 56, 255, 284.
Tempora ſimilia. *erit futurum*, 306.
Ti omiſſum apud Græcos, 168.
Tractus lunæ, 289.

V.

Vanitas, inſtabilitas, 153.
Verbum reverendum ad nomen antecedens remotius, 192.
Veritas rerum, conſtantia, 154.
Verſantur hæc in errore, 54.
Vetus & ſacratus, 241.
Vigilantes animi, i.e. vigilantium, 264.
Vigor virilitatis molliri dicitur, 63.
Virtuti ipſis eſt, cædi verberibus, 60.
Vis, natura, 286, 223.
Vita, pro hominibus, 260.
Uſitatus & *inuſitatus*, 281.
Uſus. Si uſus foret, 197.
Ut cum ſubj. pro infinitivo cum accuſ. 302.
aliter atque ut, 68.
Uti & frui, 136.

INDEX

AUCTORUM,

Obiter emendatorum aut vindicatorum.

Æ Lianus defenditur, 128, 305.
Alciphron defenditur, 32.
Ammianus emendatur, 253.
Andronicus Rhodius emendatur, 110.
Anacreon defenditur, 167.
tentatur, 178.
Apollodorus Grammaticus defenditur, 139.
Arnobius defenditur, 63.
Arrianus defenditur, 3, 272.
emendatur, 272.
Auguſtinus defenditur, 291.
emendatur, ibidem.
Cæſar emendatur, 144, 188, 259.
defenditur, 307.
Cicero locis non ſuis defenditur, 2. & alibi paſſim.
Cicero obiter emendatur, 5, 25, 40, 96, 111, 195.
Clemens Alexandrinus emendatur, 272.
defenditur, 240.
Commodianus defenditur, 45.
emendatur, ibidem.
Curtius defenditur, 156, 182, 185, 194, 209.
Cyprianus emendatur, 142.
Cyrillus defenditur, 128.
Diogenis Laertii interpretatio emendatur, 210.
Euripides explicatur, 115.
Euſtathius defenditur, 183.
Florus defenditur, 26, 210.
Heſiodus emendatur, 173, 175.

de-

defenditur, 176.
Heſiodi epitaphium defenditur, 170.
Heſychius emendatur, 102.
Hirtius defenditur, 8.
Hyginus defenditur, 156.
Jamblichus defenditur, 128.
Joannes Apoſtolus defenditur, 30.
Juſtinus defenditur, 182.
Lactantius emendatur, 61, 99, 144, 191, 158, 159, 206, 225, bis. 301.
defenditur, 19, ter. 23, 32, 36, 44, 51, 62, 107, 157, 264, 297, 309.
Lactantius Placidus defenditur, 60.
Livius defenditur, 209.
Lucianus emendatur, 296.
defenditur, 48, 125, 305, 306.
Lucas Euangeliſta defenditur, 252.
Maximus Tyrius defenditur, 252.
Mela defenditur, 38, 142, 143.
Minucius Felix emendatur, 65, 226, 227, 229, 230, 311.
defenditur, 81, 107, bis. 157, 201, 228, ter. 231.
Nemeſius emendatur, 62.
Novatianus emendatur, 215.
defenditur, 8, bis.
Origenes defenditur, 270.
Palæphatus emendatur, 290.
Philo Judæus emendatur, 262.
Plinius defenditur, 265.
Polyænus emendatur, 139, 290.
Quinctilianus defenditur, 65, 107, 110.
Salluſtius emendatur, 50.
defenditur, 200.

INDEX.

Seneca emendatur, 28, 259.
defenditur, 28, 200, 239.
Silius Italicus defenditur, 90.
Stobæus defenditur, 113.
Suidas defenditur, 235.
Sulpitius Severus emend. 54, 310.
defenditur, 309, 312, bis.
Tacitus defenditur, 245.
Theognis emendatur, 71, 72, 73, 74.
Valerius Maximus defenditur, 113.
Valerius Flaccus defenditur, 23.
Vellejus Paterculus defenditur, 25, 31, 81, 94, 96, 134, 189, 194, 203, 218, 279, 314.
Virgilius emendatur, 24.
Xenophon emendatur, 102.
defenditur, 12, 188, 227, 252, 271, 279, bis. 287.

FINIS.

A01 146/214

fl. 1.10